

DUMITRU SUCIU

**ANUL 1918 ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI
RĂSĂRITEANĂ. IDEEA DE EUROPĂ UNITĂ**

CLUJ-NAPOCA, EDITURA ARGONAUT 2002
C U P R I N S

Capitolul I. **1918 în Europa Centrală și răsăriteană: anul libertății și unității de stat a națiunilor majoritare și al dispariției regatelor și imperiilor multinaționale cuceritoare.....**

- 1.1. Națiunile din Europa Centrală și Răsăriteană între Moscova și Berlin.....
- 1.2. Statele Unite ale Americii, principiul autodeterminării și națiunile din Europa Centrală și Răsăriteană.....
- 1.3. Statele Unite ale Americii, Antanta, strategia europeană și rolul lor în interpretarea și aplicarea principiului naționalităților.....
- 1.4. Cehoslovacii, iugoslavii, românii și diplomația americană la sfârșitul anului 1918
- 1.5. Un paradox: Wilson înfrânt de americani, consecințele retragerii lui de la Paris și ale boicotării de către Senat a Covenantului Ligii Națiunilor. Rolul determinant al statelor și diplomației europene în stabilirea noi geopolitici și în stoparea extinderii comunismului .

Capitolul II. **Proiecte de realizare a Europei Unite în perioada interbelică și rădăcinile lor istorice apropiate .**

- 2.1. Programele de "elvetizare" a Monarhiei habsburgice și de făurire a Mitteleuropei și influența lor în gândirea politică europeană
- 2.2. Proiecte generale de făurire a Europei Unite înaintea 1918 ...

Capitolul III. **Cele două Europe: cea adevărată și democratică și cea dezeuropenizată, asiatică și tiranizată de comunism. Realizarea Europei Unite și necesitatea extinderii în limitele ei naturale și firești .**

- 3.1. Factorii geopolitici și influențele lor asupra destinului democrației europene și a comunismului .

- 3.2. Factorii teroarei roșii în Europa Centrală și Răsăriteană ...
- 3.3. Statele Unite ale Americii în apărarea democrației occidentale europene, versus Uniunea sovietică în impunerea comunismului central-răsăritean ...
- 3.4. Făurirea Europei Unite în zona democrației ...
- 3.5. Rezistența anticomunistă în Europa Centrală și Răsăriteană, extinderea și revitalizarea democrației și a speranței întregirii Europei Unite ..

Bibliografie ...

Indice de nume ...

Cuvântul Autorului

Lucrarea nu este și nu are pretenția de a fi originală, nu aduce multe informații deosebite sau inedite, întrucât nu ne-am propus s-o abordăm astfel, dată fiind vastitatea și complexitatea documentației, a bibliografiei de specialitate, a interpretărilor și judecăților de valoare referitoare la subiect, asupra cărora ne-am permis să ne exprimăm anumite puncte de vedere. Bazându-ne pe această bibliografie și pe lucrările personale referitoare la istoria națiunilor din Europa Centrală și Răsăriteană, trecute toate la sfârșitul lucrării, după procedura des uzitată în istoriografia occidentală, ne-am propus să reconstituim, așa cum o intuim noi și în lunii cu totul generale, microsinteza rezultată din evoluția istoriei moderne și contemporane a Europei. Am plecat de la premiza că Anul 1918 încheie într-un fel secolul al XIX-lea și deschide perspective, relații și raporturi interstatele și interumane complexe, câteodată complementare, alteori conflictuale de-a lungul întregului secol al XX-lea.

Europa, prin puterile și capacitățile ei maritime occidentale, s-a deschis și s-a revărsat spre lume, a răspândit credința în Iisus Christos, a creat popoare și națiuni noi, a contribuit prin capital financiar, uman și tehnologic la progresul mondial și la cunoașterea reciprocă între civilizații, etnii și religii diferite. În secolul al XIX-lea, până la 1918, Europa rămâne centru primordial de putere pe plan global, dar se deschide pe direcția Occident-Orient și spre ea însăși, încercând să-și modeleze structurile politice și mentalitățile pe baza substanței și a destinelor comune determinate de și din adâncurile ființei ei, ca focar al creștinismului și mamă a democrației.

Drepturile naturale ale omului la proprietate, ca bază a libertății, la exprimare, la organizare pe interese de grup și de partid, la rezistență față de orice opresiune, modelele regimurilor parlamentare sunt câteva valențe esențiale preluate, mai mult sau mai puțin intens sau lent, dar sigur, de Europa Centrală și

Răsăriteană. Între 1848-1918, în valuri succesive, revoluția industrială, tehnologică și științifică se face simțită și în acest spațiu, accelerează progresul și, fapt notabil, zeci de milioane de țărani devin proprietari, cetățeni liberi și conștienți de propriile lor interese și de cele ale națiunilor și statelor de unde provin.

Anul 1918, victoria puterilor maritime și democrate euroatlantice, luptele proprii ale națiunilor cucerite și subjugate de secole, aduc libertatea și unitatea națională de stat a 115 milioane de locuitori din Europa Centrală și Răsăriteană, consfințită de geopolitica Sistemului de la Versailles, profund democratic și înnoitor. De-a lungul secolului al XIX-lea, cele mai cultivate minți au creat o

preocupare continuă, o gândire programatică pentru ideea Europei Unite, concepută în forme diferite, dar cu precădere pe baza statelor naționale și întotdeauna pentru pace și democrație. În viziunea unora, Europa Unită urma să-și dea mâna cu Statele Unite ale Americii iar această forță euroatlantică, sub oblăduirea și impulsul Marelui Creator, să organizeze o viață internațională pașnică și armonioasă.

Anul 1918, prin Liga Națiunilor și Covenantul ei, tinde să concretizeze sinteza euroatlantică, să conserve o lume pentru pace și democrație, egalitate între state și statu-quo-ul stabilit în anii 1919-1920, dar acțiunea este stopată, parțial și periculos de grav pentru viitor, de boicotul Senatului. Acesta inaugurează o eră de neutralitate și de o relativă îndepărtare a Statelor Unite ale Americii de problemele Europei, fapt ce a slăbit Liga Națiunilor și, în condițiile șovăielilor și incapacității de ripostă în timp util a marilor puteri maritime democratice europene, statele nazist și comunist și micii lor aliați, toți revizionisti, au distrus Sistemul de la Versailles între 1939-1941.

Nazismul și comunismul au instituit cele mai crâncene și mai sângeroase regimuri politice din istoria umanității și între 1939-1941 au dezeuropenizat, asiatizat și tiranizat Europa. Extinderea comunismului în Europa Centrală și Răsăriteană în perioada postbelică a continuat acest proces nociv și sinistru și în acest spațiu n-au fost naționalizați doar bancheri, moșieri, industriași, dar au fost deposezați de pământuri zeci de milioane de țărani, meseriași și comercianți mici și mijlocii au fost și ei proletarizați pentru a deveni toți "sclavi" ai zilelor noastre, rătăcind disperăți în întunericul roșu ce părea să nu se mai termine. Dacă este adevărat că istoria contemporană derivă din cea modernă și,

deci, aceasta este "mama" celei dintâi, atunci nu este mai puțin adevărat că prin nazism și comunism istoria contemporană a devenit o "fiică" sau o "nepoată" viciată și depravată a celei moderne, chiar dacă nici "mama" n-a fost și nici n-a putut fi întotdeauna perfectă. Este de-ajuns să ne gândim la hecatombe de morți provocate de nazism și comunism, pentru a realiza că, într-adevăr, "mama" a fost cu mult mai nevinovată sau de-a dreptul "sfântă" în comparație cu "fiicele și nepoatele" ei din secolul al XX-lea.

În Europa Occidentală, ajutată de data aceasta de Statele Unite ale Americii, supraviețuiește însă democrația și se realizează Europa Unită. Progresele înregistrate de forțele reunite euroatlantice subminează pozițiile comuniste din exterior iar regimurile roșii care au fost un fel de anus contra naturii se epuizează încet dar sigur din interior și sunt combătute de acele cercuri ale societății, care nu vor să renunțe la valorile europene creștine și democrate și au fost convinse că nici măcar tirania roșie nu le va putea șterge din "Magna Charta" a Europei. Toți acești factori conduc în mod concentrat și concertat la dispariția comunismului, la extinderea democrației spre Est și creează astfel premisele pentru încheierea cu succes a acestui ciclu lung al istoriei care este drumul spre făurirea Europei Unite al cărei destin va fi împlinit prin completarea ei în limitele sale naturale și firești.

Capitolul I

1918 în Europa Centrală și răsăriteană: anul libertății și unității de stat a națiunilor majoritare și al dispariției regatelor și imperiilor multinaționale cuceritoare

1.1. Națiunile din Europa Centrală și Răsăriteană între Moscova și Berlin

Confruntările Primului Război Mondial și modificările de structură ce au decurs din ele în 1918, au fost deosebit de complexe și de variate și anume, tot atât de complicate și de importante, ca și seriile de forțe și de factori interesați de desfășurarea evenimentelor, dintre care unele au acționat complementar iar altele contradictoriu.

Ele au fost generate de sinteza ce a decurs din combinarea și confruntarea elementelor de geopolitică, determinate de alianțele celor mari și puternici, dar și de presiunile din adâncuri sau de departe exercitate de zeci de milioane de europeni care, bazați pe Războaiele de Eliberare și de Întregire Națională și pe principiul autodeterminării naționale, presează puternic spectrul relațiilor internaționale și impun la masa tratatelor diplomatice democratizarea și armonizarea geografiei politice din Centrul și Răsăritul Europei cu cea din Occidentul ei.

Consecințele anului 1918 sunt puternic resimțite în întreaga perioadă interbelică când învingătorii și perdanții și, colateral de ei, prietenii și inamicii lor interesați în menținerea sau distrugerea statu-quo-ului de la Versailles se confruntă diplomatic și pe diferite planuri. Din sintezele și antitezele factorilor interni și externi, ce s-au coroborat sau s-au ciocnit într-un sens sau altul, a rezultat încărcătura care a venit din urmă și s-a provocat al Doilea Război Mondial cu toate urmările lui, pozitive pentru unii, negative pentru alții.

Anul 1918 are și azi un puternic impact asupra statelor și națiunilor europene de după dispariția comunismului și după decesul fostului Imperiul sovietic. Întreagă această evoluție a secolului al XX-lea, marcată de momentele cheie ale forțelor motrice din 1918-1947-1989-1991 și de sinteza lor, a influențat și procesul în curs de desfășurare al făuririi unei Europe Unite, considerat din ce în ce mai stringent necesar.

Vom încerca să schițăm și să enunțăm câteva modeste considerații personale, dar și referitoare la comentariile, învățămintele și concluziile de tot felul elaborate de specialiștii din țară și străinătate, în legătură cu complicata sinteză tridimensională a restructurărilor fundamentale deja menționate 1918-1947-1989-1991. Ele sunt din ce în ce mai des interpretate din și prin perspectiva realizării concrete, cu perseverență și gradual, pe etape, a unei Europe Unite, scop ce trebuie atins de forțele democratice iubitoare de progres și de pace, în pofida greutăților ce mai sunt sau se vor mai ivi pe parcursul împlinirii acestui deziderat major și fundamental din istoria omenirii.

Este cunoscut faptul că destinele popoarelor mici și mijlocii din Europa Centrală și Răsăriteană au depins, o perioadă, mai ales de relațiile dintre Germania și Rusia, cele mai puternice state din aria geopolitică euro-asiatică, care, pe parcursul a două secole, se confruntă uneori sau se aliază alteori. Dar este interesant sau chiar bizar și curios la prima vedere că brusc, în 1917, confruntarea tinde să dispară și să facă loc apropierei dintre Berlin și Moscova. Se pun astfel bazele unui fenomen în mișcare geometrică în perioada interbelică, cu consecințe adânci și nebănuite - cel puțin la început - asupra popoarelor din zona central-răsăriteană.

La începutul Primului Război Mondial, Germania Imperială a elaborat Planul de decojire sau decorticare a Portocalei (Ruse), care a urmărit să lovească Moscova Imperială la ea acasă, prin insurecționarea celor 75 de milioane de neruși ce au alcătuit 57% din populația ce trăia sub sceptrul Romanovilor. Cancelarul Bethmann Hollweg a accentuat, încă la 9 septembrie 1914, că Rusia trebuia mult îndepărtată de frontierele Germaniei, iar dominația ei asupra popoarelor neruse urma să fie distrusă. S-a preconizat formarea unor state ce urmau în mod declarativ să fie libere și independente, dar, practic vorbind, erau destinate să constituie un fel de "Pufferstaaten" - state tampon sau amortizoare -, situate între Berlin și Moscova, sub un fel de protectorat sau "acoperire" germană, prin care se spera realizarea mult doritei și des trâmbițatei Mittel-Europa. Concomitent, s-a urmărit, fără îndoială, diminuarea substanțială și, dacă se putea, înlăturarea definitivă a presiunii colosului rus spre centrul și vestul continentului. În mod concret, Planul de Decojire a Portocalei (Ruse) a pus accentul îndeosebi pe Finlanda, Polonia, Ucraina, iar prin "eliberarea" balticilor sa urmărit alungarea Rusiei de la Marea Baltică.

În 1915, avocatul finlandez F. Wetterhoff (1878-1922) aflat în exil, a trimis Ministerului de Externe și Marelui Stat Major din Berlin un plan detaliat de declanșare a unei insurecții generale antiruse și antițariste, acceptat cu plăcere și cu entuziasm de Kaiser, de diplomați și de serviciile secrete ale armatei Imperiale germane. Fără îndoială că acest plan a inspirat statutul și acțiunile Ligii Popoarelor Neruse, înființată la Berna în 1916, unde, printre conducătorii ei de bază, îl regăsim pe F. Wetterhoff.

Printre cei ce s-au ocupat de punerea în practică a planului elaborat de juristul finlandez s-a remarcat însuși ministrul de Externe Zimmermann, prieten bun cu Wilhelm al II-lea. Baronul Bamberg, ambasadorul german în Elveția, a contactat emigrația nerusă, dar și rusă, care pretindea că vorbea și în numele popoarelor neruse, cărora le dorea sincer libertate și independență (deși în scurt timp se va adeveri realismul butadei "vai de cei eliberați de alții"). În Elveția, serviciile germane de specialitate au tratat cu radicalii și democrații ruși antițariști - singurii care erau și se vor dovedi democrați autentici în sensul real și european al noțiunii - dar și cu bolșevicii lui Lenin sau cu mensevicii.

Bolșevicii au fost racolați și incluși în grupul "prietenilor lui Bamberg" prin intermediul socialistului eston Alexander Keskula iar cei 10 maximaliști concentrați în jurul lui Lenin au acceptat, în martie 1915, să colaboreze cu Puterile Centrale pentru încheierea unei păci separate ca o premiză pentru declanșarea revoluției roșii. Reichul german a finanțat, prin depozitele lui din Reichsbank, toate acțiunile ulterioare întreprinse în acest sens, folosindu-se de firme imaginare de export-import aparținând tot unui socialist, Al. Israel Lazarevici Helpland din Copenhaga, care acționa sub pseudonimul "Parvus" sau sub acoperirea lui Max Warburg și Nija Banks din Stockholm și Siberia Bank din Petrograd. "Parvus" era ajutat de bolșevicul polonez Jakob Ganetzki-Furstenberg, prieten cu Lenin, cu împărțirea fondurilor bănești. Astfel Reichul german a trecut 50 milioane mărci germane aur și ruble prin enigmaticul - la prima vedere - dar de tristă și sumbră celebritate Canal Roșu, care pornea de la Berlin spre o așa-zisă revoluție bolșevică - de fapt o viitoare lovitură de stat -, cu scopul de a specula și manipula contradicțiile sociale și naționale din Imperiul

rus ajunse la paroxism, pentru a-l slăbi și a-l scoate din război printr-o pace separată și a-și îndrepta toate forțele și capacitățile în vederea zdrobirii Angliei, Franței, Italiei și a aliaților lor.

Până în aprilie 1917, când S.U.A. intră în război, Berlinul i-a inclus printre agenții săi antiruși de-a valma și pe mensevici și pe bolșevici, dar după ce Kerenski a anunțat clar că nu-și părăsește prietenii din Antanta și că va continua războiul contra Puterilor Centrale, s-a hotărât să sprijine intens și exclusiv grupul maximalist al lui Lenin ce se autoproclama și internaționalist. Kaiserul a ordonat personal autorităților germane să-i aducă pe bolșevici și pe șeful lor din Elveția prin Germania, Suedia, Finlanda la Petrograd.

Prin intermediul lor, Berlinul imperial a reușit să încheie pacea separată mult dorită iar rușii roșii, Lenin și Troțki, cu întreaga lor progenitură ideologică, au agreat-o în pofida unor "mofturi" de moment, deoarece pentru ei ajutorul financiar și suportul politico-militar al germanilor a fost singura șansă de a lua puterea și a declanșa un cumplit măcel intern și, odată cu el, să deschisă perspectiva visului revoluției universale în numele "luptei de clasă" - ce a fost mai mult o invenție sau o inovație malefică din care s-a extras însă mult capital politic - decât o realitate palpabilă și concretă. De fapt această cumplită și în fondul ei nenaturală "copulație" (explicabilă prin interesele reciproce ce au dus atunci la producerea ei) - dintre imperialiștii germani și rușii bolșevici a fost magistral calificată ca fiind cea mai periculoasă și mai serioasă conspirație din istorie cu consecințe adânci și la început nebănuite în întreaga perioadă a secolului al XX-lea.

Regimul roșu din 1917, extins după 1945 sub impactul unor condiții și situații internaționale bine cunoscute, a colorat în negru viețile și destinele multor popoare din Centrul și Răsăritul Europei și a unora din afara continentului nostru. Acest regim a creat figuri sinistre de dictatori, în comparație cu care tiranii antichității apar în postura unor miei blânzi și a reușit "performanța" ca, în numele unei ideologii malefice, să deposeze nu numai pe moșieri, capitaliști, bancheri de pământurile, fabricile și băncile lor, dar au despărțit națiuni întregi de proprietățile lor, întrucât au privat țăranii, mai mult sau mai puțin săraci, de holdele lor, meseriași de atelierele și inventarele lor, transformând sute de milioane de oameni în "sclavi" moderni, depersonalizați, ce băjbâiau disperați prin ceața densă, ce părea să nu se mai ridice, a comunismului. Specialiști remarcabili ai istoriei comunismului de pe întregul glob pământesc au stabilit în mod științific că, între 1917-1989, acest regim sinistru a provocat un holocaust de 100 de milioane de morți, pe lângă care pălește cel evreiesc și pe care nu-l egalează nici numărul celor căzuți în războaie, nici celelalte victime ale nazismului, regim care, din fericire, a durat mai puțin în secolul nostru, ce a combinat bizar performanțele științifice și succesele din spațiul cosmic cu cele mai cumplite crime contra omului și a umanității. Țarii "albi" de la Kremlin au condamnat la moarte, pentru opiniile și activitățile lor politice, între 1825-1917, 6.300 persoane (din care doar 3.932 au fost executate), ceea ce pentru "țarul roșu" Lenin a constituit un "mizilic" depășit după câteva luni de la preluarea puterii.

Per total, regimurile comuniste sau execuțiile și foametea provocate de comuniști au furnizat secolului al XX-lea o listă macabră de victime: 20 milioane

de morți în, din fericire, decedată U.R.S.S., 65 milioane în China, 1 milion în Vietnam, 2 milioane în Coreea de Nord, 2 milioane în Cambodgia, 1 milion în Europa de Est, 150.000 în America Latină, 1,7 milioane în Africa, 1,5 milioane în Afganistan, alte câteva zeci de mii de morți înregistrați în mișcarea comunistă internațională și de partidele comuniste neajunse la frânele puterii de stat. În fața acestor triste realități ne vine foarte greu să combatem acea sumbră definiție a istoriei, care o definește ca știință a nenorocirii oamenilor. Totuși, fiindcă - vorba lui Barițiu - "istoria nu stă, ci curge ca Dunărea", tot istoria sfârșitului acestui secol însângerat a dovedit că societățile omenești și umane, prin forțele democratice, creștine, iubitoare de libertate, de pace și de progres, au fost și sunt capabile să depășească orice rău, fie el de proporții gigantice și matusalemice, și să deschisă pe vechile ruine perspectivele unei noi ere pentru omenire.

Oricum, informațiile arhivistice ca și cele bibliografice de specialitate, confirmate și de întreaga perspectivă și evoluție a secolului nostru, au dovedit și dovedesc și posterității că bazele răului au fost puse în 1917-1918 de germanii imperiali și de rușii roșii și că însăși Pacea de la Brest-Litovsk, deși, fără îndoială, dictată de victorioșii de moment ce alcătuiau Puterile Centrale, a însemnat concomitent și a fost iminent și o pace sau o înțelegere acceptată în avans și în alb de Lenin, Troțki and Company pentru ajutorul și concursul oferit de Berlin în cucerirea puterii în Petrograd și Moscova, după care bolșevicii au putut iniția cumplitul măcel intern iar apoi, după 1945, alte regimuri croite după chipul și asemănarea celui din Moscova au aruncat în frecvente convulsii și suferințe de tot felul popoare întregi de pe globul pământesc. Germanii sunt

metodici și meticuloși prin structura lor și tot așa au pregătit și instalarea comuniștilor ruși la putere, "realizare" din care au tras câteva foloase de moment, în 1918, 1922 și 1939-1941, după care au tras și ei sau măcar o parte din ei - alături de alte popoare nevinovate - ponoasele regimului comunist.

Desigur, rușii bolșevici, maeștrii în pescuitul în ape tulburi, au profitat și de contradicțiile multiple din țară, de dezertările din armata imperială, de revoltele țărănești, de foametea generală, de grevele muncitorești, de dispariția autorității și de anarhie, dar și de nehotărârea legaliștilor și preascrupuloșilor cadeți și menșevici de a nu împrumuta țărani decât după alegerea liberă a Adunării Constituante, în acțiunea de preluare a puterii de stat și de fructificare rapidă a ajutorului imperial german. Aceiași șefi bolșevici, maeștrii ai disimulării, ai unei propagande perfide, deșănțate, dar utile pentru ei, au împins înainte lozinci ce exprimau formal deziderate fundamentale democratice (autodeterminarea popoarelor, pământ pentru țărani, pace fără anexe etc.) ca să ajungă la putere, pentru ca ulterior să procedeze exact invers și să distrugă cu cinism libertatea și independența multor națiuni sau să treacă la exproprierea unor mase imense de oameni ce au fost harnici și productivi până și-au putut păstra proprietățile.

Încă de la începutul Primului Război Mondial, presiunea factorilor geopolitici europeni au ajutat dar au și creat multe dileme și dispute interne destul de serioase între polonezi, letoni, estoni, lituanieni, finlandezi. Unii polonezi, de pildă, au considerat că Rusia a fost dușmanul nr. 1 și s-au folosit de Puterile Centrale contra Moscovei țariste, pe când alții au procedat exact invers formând la Paris Comitet Național și armată contra Austro-Ungariei și

Germaniei. Pilsudski a luptat acasă contra Rusiei dar, nefiind dispus să fie simplu pion al Berlinului sau al Vienei, a fost după aceea internat pentru ca, după înfrângerea Centralilor, Consiliul de Regență de la Varșovia, instalat anterior de germanii și austro-ungarii învinși, să-l pună în fruntea guvernului. Parisul a încercat în van să impună recunoașterea ca guvern legal doar a Comitetului din Franța condus de Dmowski și a ezitat să trimită acasă armata condusă de generalul Haller pe motiv că Pilsudski și Consiliul de Regență ar fi în mod exclusiv opera Centralilor învinși. Dar dacă privim lucrurile doar în această perspectivă îngustă ne putem întreba retoric: Comitetul din Paris n-a fost oare creația tot atât de exclusivă a Antantei victorioase ? Adevărul a fost că ambele tactici polone - în pofida tribulațiilor și dilemelor interne - au fost justificate prin condițiile concrete ivite în război și mai ales prin motivația lor esențială: refacerea de către o națiune europeană catolică, cultă, civilizată, care a contribuit odată la salvarea Vienei de pericolul turc, a statului polon distrus la un moment dat de "recunoscătoarea" Austrie, de Prusia și de nesățioasa Rusie.

Practic vorbind, șefii politici și militari poloni de acasă și din exil au uitat vechile disensiuni pe deplin explicabile în anii anteriori, și-au unit eforturile în minunata operă națională și internațională de refacere a Poloniei. În aceste condiții, Consiliul Suprem Aliat de la Paris s-a convins că trebuie să-i respecte și pe polonezii puși de foștii adversari mari în funcții la Varșovia și l-a trimis pe Paderewski la Pilsudski pentru a forma un guvern cu adevărat național și unit, după care a sosit și armata de eliberare din Franța, acasă în Polonia, iar după aceea au luptat toți împreună, cu ajutorul Antantei, pentru salvarea statului amenințat rapid de Moscova Roșie, ceea ce a însemnat implicit și o contribuție

la stoparea - măcar pentru un sfert de secol - a extinderii comunismului în Europa.

Ajunși aici am dori să subliniem un fapt deosebit de important și de semnificativ. În istorie apar anumite momente esențiale - chiar dacă mai rar sau mai târziu decât se cuvenea - când, din adâncuri, se impune o altfel de geopolitică și anume geopolitica acelor popoare mici și mijlocii care sute de ani au căzut victime poftelor de cucerire ale marilor puteri. Dar și cei cucerțiți, asupriți și nesocotiți multă vreme, alcătuiesc mase mari de europeni, creștini, civilizați și îndrituiți la viață națională proprie de stat, la libertate și unitate și fără eliberarea lor nu se putea concepe progresul și pacea pe continent. Polonezii au avut vecini chinuiți ca și ei pe finlandezi, estoni, letoni, lituanieni, cehoslovaci, români etc., dar pentru toți ceasul resuscitării a sunat în 1918, așa cum în 1989-1991 a bătut clopotul eliberării și de cea mai cumplită dictatură din istoria omenirii, dictatura roșie.

Ea a fost însoțită de renașterea multor state libere desființate în anii 1939-1940 și încadrate în fosta U.R.S.S., cu japca și cu forța și prin târguri murdare încheiate între tiranii comuniști și naziști ai Europei de atunci. Aceștia nu făceau altceva decât înnoiau în forme noi, adecvate intereselor lor din acei ani, alianțele nescrise ruso-germane din 1917-1918 sau cea scrisă la Rapallo în 1922, continuată de subminarea sistematică a Sistemului de la Versailles, urmărită și realizată cu meticulozitate și cu insistența de Moscova roșie și Berlinul brun, în perioada interbelică.

Este drept că geopolitica celor mari și puternici s-a manifestat mai pregnant și o perioadă mai îndelungată de-a lungul istoriei, numai că marile

state se mai ciocnesc și se mai bat și între ele, slăbindu-se reciproc și în cursul conflictelor au avut nevoie și de factorii și forțele geo-politice ale celor "mici " sau "mijlocii" ale căror interese au fost nevoite să le respecte; și tocmai evoluția generală spre bine și progres a secolului al XX-lea a demonstrat că acele mari puteri care au croit acasă la ele structuri democratice devenite modele universale în care proprietatea stă la baza libertății iar drepturile omului sunt nu numai proclamate dar și devin în practică sfinte și inviolabile ca și proprietățile, au fost silite de împrejurări ca în pofida unor greșeli, "abandonuri" sau bâjbâieli ce au durat decenii de-a rândul, să intervină energic și metodic pe plan european pentru eliberarea sutelor de milioane de oameni căzuți pradă barbariei comuniste care - este drept - începea să cedeze și din interior, regimul instituit de ea fiind și dovedindu-se a fi un fel de "anus contra naturii" în pofida propagandei uriașe ce iau trâmbițat "meritele" și "superioritatea" pe meridianele lumii.

La începutul Primului Război Mondial unii lideri letoni au clasificat Germania Imperială ca prim dușman al micului lor popor și au format batalioane letone de elită în armata țarului, care au luptat contra Puterilor Centrale (cazul Goldmanis). Alți lideri letoni au acționat exact invers din punct de vedere tactic iar Moscova Imperială a transferat forțat spre est 350.000 de țărani letoni de teama de a nu fi înarmați și folosiți de germani și de austro-ungari contra ei. Ulterior, bolșevicii ruși au cedat Letonia Germaniei la Brest Litovsk iar aceasta a dorit s-o includă alături de Estonia într-un Mare Ducat condus de Regele Prusiei - ce era și Kaiserul Reichului - unul din argumentele invocate fiind și acela că monarhii de la Berlin au fost secole de-a rândul considerați un fel de "părinți"

sau protectori ai tuturor baronilor baltici care erau, de fapt, de etnie germană și au administrat pe plan local aceste ducate chiar și în timpul dominației imperiale ruse.

Practic vorbind, până la rusificarea declanșată la sfârșitul secolului al XIX-lea, micii letoni, estoni, parțial și lituanienii au suferit un dublu jug, unul central "în limba rusă" și altul local "în limba germană", întrucât în această zonă ei erau administrați și exploatați, atât de autoritățile imperiale ruse cât și de instituțiile locale germane ținute în mâinile baronilor baltici care posedau pe deasupra și universități germane. Abia după desființarea autonomiilor locale și introducerea generală și generalizată a limbii ruse, au simțit pe pielea lor și baronii baltici și etnia locală germană privilegiată până atunci ce înseamnă și cât de grea și de periculoasă era deznaționalizarea pe care ei înșiși au practicat-o cu destulă înverșunare și nerușinare în sens nemțesc, pe pielea balticilor negermani. Dar dubla opresiune străină n-a fost "privilegiul" micilor letoni, estoni sau lituanieni, pentru simplu fapt că ei au fost apropiați în spațiu de alți europeni și creștini, vecini cu ei, care au avut parte de o soartă tot atât de amară și de tristă. Dacă este adevărat proverbul că până la Dumnezeu te mănâncă sfinții, atunci tot atât de adevărat a fost că pe românii din Transilvania, până să ajungă la Împăratul din Viena, "i-au mâncat" îndeosebi nobilii unguri și patricienii sași din comitate și scaune, așa cum și frații lor din Moldova și Mutenia au fost câteodată mai grav asupriți și mai despoiați de frații lor în credința ortodoxă - grecii - decât de sultanii musulmani din îndepărtatul Istanbul. Tot așa, rutenii din Galiția erau supușii austrieilor din Viena, dar, concomitent, erau nevoiți să asculte și de instituțiile administrative deținute de panii și șleahicii poloni ce

țiuneau tot de Austria iar frații acestora din urmă erau greu loviți și biciuiți de încă doi stăpâni nemiloși și nemernici, șefii lor politici ruși și prusaci din Imperiile Romanovilor și Hohenzollernilor, ceea ce dovedește că, în unele cazuri, opresiunea putea fi și triplă nu numai dublă. Deci istoria furnizează și "recorduri" de tristă memorie în istoria popoarelor mici și mijlocii ale lumii, inclusiv în spațiul Europei Centrale și Răsăritene.

După capitularea Germaniei, rușii roșii s-au reorientat și s-au răzgândit brusc, au încercat marea cu degetul și au încercat să pună din nou mâna pe Letonia, prin contraguvernul comunist al lui Peteris Stucka, conducătorul luptelor proletare din 1905, care s-au soldat cu 2.000 de insurgenți executați. Bineînțeles că Peteris Stucka era ajutat de trupele ruse bolșevice care doreau să înlăture guvernul legal instituit în noiembrie 1918, apărător al independenței reale proclamată de națiunea letonă. Guvernul legal al lui Karlis Ulmanis a realizat că atât letonii cât și vecinii lor aflați în situații asemănătoare trebuiau să se ferească, așa cum mamele își feresc copii de foc, de "independențele" și "autodeterminările" trecute prin filtrul mincinos al revoluției bolșevice și prin internaționalismul proletar, care au urmărit să distrugă noțiunea și structura intrinsecă a independenței naționale și să forțeze, prin trupele străine roșii și prin instalarea unor guverne marionete de aceeași culoare, includerea teritoriilor și popoarelor neruse într-o Uniune tiranică și asupritoare dirijată de Moscova. Metodele rusești de acasă au fost extinse automat în statele atacate, unde comuniștii moscoviți și baltici executau rapid pe "dușmanii de clasă" și pe "agenții imperialiști", încercând prin teroare de masă să-și atingă scopurile și să-și extindă regimul cât mai rapid și mai departe cu putință.

Practic vorbind nici Marele Ducat (Baltikum), pus sub aripa protectoare a Berlinului imperial sau regal, n-ar fi fost un stat cu adevărat independent, ci, mai degrabă un stat "amortiozor" sau "tampon", croit după necesitățile geopolitice ale celor mari. În anii 1918-1920 s-a manifestat și o oarecare concurență surdă între rușii bolșevici și anumite forțe militare din Germania post wilhelmiană, însă această fază quasiconflictuală a făcut repede loc unei alianțe berlino-moscovite, imediat ce cele două state mari au constatat că una n-a fost acceptată iar altele i s-au impus condiții prea grele la Versailles. Letonii roșii, ajutați copios și substanțial de colegii lor de ideologie ruși și de trupele Moscovei, au intrat în Riga de unde l-au alungat pe Ulmanis ce s-a refugiat la Liepaja sub protecția unui cuirastat și a 6 crucișătoare engleze. Între timp, Marele Stat Major German, care a avut meritul nepieritor de a-i zdrobi pe insurgenții germani comuniști ai lui Karl Liebknecht și Clara Zetkin și a constituit o vreme un fel de "stat în stat" în Germania waimariană, l-au trimis, în februarie 1919, la Liepaja, pe generalul conte Rudiger von der Goltz, cu indicația de a reține teritoriul pe seama Berlinului și de a-i alunga pe ruși. În armata lui Goltz au acționat și 3.500 de soldați letoni, conduși de colonelul Ianis Balodis, care au considerat că în acele condiții un stat leton protejat de germanii deveniți republicani era o formulă mai acceptabilă decât un stat fantomă comunist supus Moscovei ruse roșii, într-un fel moștenitoare imperialistă a celei albe.

Germanii au încercat, în aprilie 1919, să-l aresteze pe Ulmanis și pe toți miniștrii lui, dar aceștia au reușit să scape și să se refugieze pe vasele britanice devenite singurul refugiu și "teren" național al unui guvern legal, simbolul adevăratei independențe de stat. Cazul leton - dar și celelalte din întregul spațiu

al Europei Centrale și Răsăritene - a demonstrat destul de limpede că dintre marile puteri, cele ale Antantei învingătoare au interpretat corect și au sprijinit conținutul adevărat al autodeterminării și al independenței naționale ale statelor succesorale celor trei imperii: rus, german, austro-ungar. În fond, mersul evenimentelor din anii 1918-1920, desfășurate în acest spațiu european frământat de multe suferințe provocate de puterile cuceritoare din trecut, au demonstrat, ca utilă și realistă, o previziune formulată de conducătorul emigrației polone de la Paris, prințul Adam Czartoryski. Acesta a fost o vreme ministru al țarului Alexandru I și a sperat în Rusia "liberală" a lui Speranski, afirmând că o Rusie modificată structural înspre democrație și progres ar urma să fie o protectoare și un partener de nădejde - și nu o amenințare - pentru popoarele și statele din jurul ei. În scurt timp, însă, prințul polon, catolic și civilizat, devenit adept al unei viitoare Europe libere, federate sau confederate, a realizat că noțiunea de țară liberal era un fel de "anus contra naturii" și că toate națiunile

suferinde și lovite din Europa Centrală și Răsăriteană vor avea nevoie, când va veni momentul salvării și eliberării lor, nu de Rusia sau de Prusia, ci mai degrabă de Anglia și Franța, marile puteri democratice din vestul continentului. După eșecul amar al insurecției antiruse din 1831, care a dus la dispariția Poloniei Congresului de la Viena, Czartoryski avea obiceiul să-și consoleze compatrioții deznădăjduiți și amărâți, zicând și repetând fumoasa formulă: "Polonia n-a murit, Polonia doar doarme", încercând să mențină aprinsă flacăra speranței în refacerea statului.

Militarii lui der Goltz care, în fond, erau considerați un fel de noi cotropitori, au încercat să se ascundă sub paravanul unor eliberatori, printr-un alt guvern păpușă sau mai precis "căpușă" al germanilor, condus de pastorul filoberlinez Andrevis Niedra. Rușii roșii au fost alungați de germani din Riga, împreună cu "căpușile" bolșevice implementate acolo de Moscova și conduse de Stucka. Înaintarea germană spre Nord a fost oprită de armata estonă a lui Laidoner, care a sărit în ajutorul vecinilor letoni. Laidoner a fost ajutat și de un corp de voluntari letoni - militari de elită - în număr de 2.000 conduși de colonelul J. Zemitans. Au urmat contraatacurile și luptele grele din 19-22 iunie 1919, care i-au alungat pe germani din Riga unde s-a reîntors guvernul legal Ulmanis. Dar germanii nu s-au retras de tot din țară în speranța că situația se va schimba din nou în favoarea lor.

Constatând că situația era deosebit de complicată, Consiliul Suprem Aliat la numit pe generalul Hubert Gough șef al Misiunii Militare Aliate din țările baltice iar acesta i-a ordonat lui Goltz să se retragă imediat în Prusia Orientală. Contele a încercat pe loc să trișeze, s-a autoproclamat voluntar anticomunist, și pe mulți soldați de-ai lui, germani get-beget, i-a proclamat un fel de "ruși albi". Formal, Goltz a fost înlocuit cu un prinț caucazian aventurier, Bermond Avalov. Acesta a reintrat cu trupele germane devenite peste noapte "ruse" albe în suburbiile sudice ale Rigăi. Dar fenta "rusă " nu a reușit, deoarece, în noiembrie 1919, armata națională letonă, susținută de artileria de pe vasele Antantei, i-au alungat pe germani din Riga, după care a susținut o ofensivă pe uscat și a eliberat cea mai mare parte a teritoriului țării. Însă, și acum, din regiunea Latgale, pândeau bolșevicii ruși, vulturii roșii ce sperau că se vor prăvăli din nou

peste întreaga Letonie, o vor bolșeviza și o vor încadra într-o federație socialistă sub egida Moscovei. Balodis, devenit general, care, la începutul anului 1919, a luptat alături de germani contra rușilor comuniști, fiind tactic îndreptățit să procedeze astfel și să se alieze cu un rău mai mic contra unui rău mai mare, organizează acum și conduce o armată unită și cu adevărat națională de 33.000 de soldați letoni. Aceștia, împreună cu 20.000 de soldați polonezi ai generalului Smigly Ridz și cu 6.000 de voluntari ai colonelului britanic H.R. Alexander, i-au alungat pe ruși până la 5 ianuarie 1920.

După revoluția democratică și liberală rusă, din februarie 1917, Estonia autonomă și-a ales un Parlament care a numit guvernul condus de Constantin Pats. În noiembrie 1917 s-a înscenat o lovitură de stat bolșevică, după modelul de la Petrograd, dar ea a eșuat în Estonia. În aceste condiții, Parlamentul a votat, la 28 noiembrie 1917, ruperea oricărei legături cu statul rus. Bolșevicii ruși nu se lasă și pun imediat în funcție guvernul "căpușă" al lui Jean Anvelt, invadează țară și-i instalează prietenul de ideologie și de clasă la Tallin. Parlamentul este nevoit în aceste condiții să cheme în ajutor pe germani la 28 ianuarie 1918. Dar, încă înainte de a ajunge nemții în capitală, comuniștii ruși s-au retras din Tallin, la ordinul lui Lenin și Troțki, care tratau cu Berlinul încheierea păcii iar în oraș a reintrat guvernul legal care a proclamat formal independența statului. Însă trupele germane nu acceptă nici ele un stat eston cu adevărat independent - nici baronii baltici de aici nu-l doreau -, ci doar un stat-marionetă al Berlinului, așa că intră în capitală, îl execută pe Iuri Vilmus, îi arestează pe Pats și alți lideri estoni iar cei ce au scăpat s-au retras în exil. După Brest-Litovsk, unii estoni s-au supus scenariului german, și-au trimis

deputații la un Landesrat în Riga unde, împreună cu estonii, au cerut Kaiserului ca, în calitate sa de Rege al Prusiei, să-i ia sub scutul său protector.

Însă, imediat după capitularea Germaniei, Pats și-a reasumat funcția și responsabilitatea de prim-ministru și a reactivat și revitalizat independența statului. Bolșevicii ruși, neimpresionați de nimeni și de nimic, redeschid ostilitățile și reinvadează Estonia. Guvernul eston, curajos, deși reprezenta un popor mic, proclamă rezistența și mobilizarea generală antirusă și antibolșevică și este ajutat cu arme, muniții și voluntari de finlandezi și de englezi, care-și trimit un mic escadron în capitală pentru a încuraja moral poporul eston în lupta sa dreaptă pentru independență. Pe de altă parte, generalul britanic Sinclair oferă generalului eston Johann Laidoner concurs și asistență maritimă, astfel că, la 24 februarie, țara este eliberată. Dar Laidoner, comandantul șef al Armatei, a fost nevoit să respingă și după această dată contratacurile bolșevicie ruse și, în plus, să-i ajute și pe letonii ce încercau să reziste când împotriva germanilor, când împotriva rușilor. La 2 februarie 1920, Tratatul de Pace sovieto-eston, semnat la Tartu, a prevăzut că Rusia a renunțat "în mod voluntar și pentru totdeauna" la "Drepturile sale suverane" asupra teritoriului și poporului din Estonia.

Scenarii mai mult sau mai puțin asemănătoare au trăit și au parcurs și lituanienii, în anii Primului Război Mondial. Cu permisiunea Centralilor, ei și-au ales un Congres Național de 200 membri și un Consiliu Lituanian de 20 de membri, ce a funcționat ca organ executiv. Congresul s-a decis pentru proclamarea unui stat independent etnic cu capitala la Vilnius. Dar, spre sfârșitul războiului, polonezii cvasimajoritari în oraș și în hinterlandul lui s-au opus și au

propus reactivarea vechii uniuni pe baza egale. La 16 februarie 1918, Consiliul a proclamat independența statului față de oricare alt stat, chiar în prezența armatelor Centralilor. Germania Imperială a acceptat situația, solicitând în schimb o alianță externă perpetuă a Lituaniei cu Berlinul. Imediat după capitularea Germaniei, rușii atacă prompt și ocupă Vilnius, unde-și instalează un guvern marionetă condus de Mickevicius-Kapsukas și de unde fuge guvernul legal Voldemaras ce se refugiază la Kaunas în ianuarie 1919. Bolșevicii îl urmăresc însă și-l alungă și din acest oraș. Țara a fost eliberată în timpul războiului polono- rus de armatele lui Pilsudski. Acesta propune împreună cu Antanta un stat lituanian etnic independent, fără Vilnius, sau unul cu Vilnius, dar în uniune federală cu Polonia. Lituanienii au refuzat oferta, au respins orice legătură federală cu Varșovia și-au apărut independența, însă, au rămas fără Vilnius care a fost ocupat de polonezii ce l-au alungat din oraș cu acordul secret al lui Pilsudski și în pofida unor înțelegeri prealabile și a instrucțiunilor Consiliului Suprem Aliat. Lituanienii frustrați vor căuta alianța diplomatică până și cu U.R.S.S.-ul pentru recuperarea zonei Vilnius, fără să realizeze că, umblând după paleative de moment, își pregătesc o zi de mare primejdie într-un viitor ce s-a dovedit a fi - din păcate pentru ei și alte popoare din Europa Centrală și Răsăriteană - nu prea îndepărtat.

Consiliul Național din Finlanda, format din 6 social-democrați și 6 burghezo-democrați - aceeași structură o va avea și Consiliul Național Român Central de la Arad - a convocat Parlamentul care, la 6 decembrie 1917 a proclamat, împreună cu un Senat executiv, independența țării. Aceasta a fost recunoscută de statele scandinave, de Franța și de alte state, inclusiv de Rusia

roșie care a declarat că independența finlandeză a fost conformă cu politica ei. Numai că bolșevicii moscoviți nu s-au abținut nici în acest caz să îndrume "ușor" această independență, s-o canalizeze spre un stat socialist cu o structură totalitară după chipul și asemănarea lor, astfel că ei și-au trimis trupe de voluntari care să-i sprijine pe comuniștii finlandezi din interior, să pună mâna pe Helsinki și pe puterea de stat. Dezideratele, manevrele și scopurile Moscovei - dacă ar fi fost atinse - ar fi dus, fără dubii, la distrugerea independenței naționale reale. Ea a fost însă apărată de armata națională, condusă de bravul baron Carl Gustav Emil Mannerheim, ajutată și de militarii germani ai contelui Rudiger von der Goltz, care, în numai 4 luni, au alungat trupele ruse bolșevice și i-a reprimat pe comuniștii din interior.

Prin Pacea de la Tartu (Dorpat), semnată de Rusia și de Finlanda, la 14 octombrie 1920, s-a reafirmat independența țării care a devenit - ca și alte state din zonă - membră a Ligii Națiunilor. Iar în 1939-1940, Mannerheim și soldații lui au făcut minuni de vitejia contra trupelor staliniste, ucigând sute de mii de invadatori. Rezistența eroică a Miciei Finlande n-a putut evita totuși cedarea unor teritorii sudice nesățioasei mari puteri roșii de la Moscova, veșnic flămândă în consumul de pământuri și popoare sau ramuri de popoare străine. Atacarea Miciei Finlande de către și așa uriașa U.R.S.S. a constituit a doua crimă contra păcii, după sinistrul Pact Ribentrop-Molotov din 23 august 1939, care a contribuit direct la izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial.

Se poate ușor observa că în perioada cuprinsă între Pacea de la Brest-Litovsk și capitularea Germaniei (martie-noiembrie 1918), bolșevicii ruși s-au abținut să atace țările baltice, oferite în avans Kaiserului ca preț al ajutorului

consistent oferit lui Lenin pentru a accede la putere. În aceste luni, fericite pentru Puterile Centrale, statele din zonă erau într-un fel sau altul cuprinse în sistemul "Pufferstaaten", conceput de geopolitica germană. Dar, după 11 noiembrie 1918, mașina roșie rusă intră din nou în acțiune și atacă multe state, încercând ca, sub lozinca revoluției universale, a luptei de clasă ce se ascute pe zi ce trece, a internaționalismului proletar, să recupereze multe teritorii ce aparținuseră imperiului țarist alb. De aceea, politica agresivă bolșevică a acționat contra procesului de democratizare a arhitecturii politice din Europa Centrală și Răsăriteană în anii 1891-1920, dar, din fericire, această politică nu a reușit atunci, atât grație rezistenței statelor și națiunilor atacate, cât și datorită forței și prestigiului Angliei, Franței, S.U.A., marile puteri democratice învingătoare în război, care au apărut formula reală și adevărată a autodeterminării și independenței naționale a popoarelor ce suferiseră înainte de 1918 secole de suferințe și de umilințe impuse de asupritorii străini. În Europa Răsăriteană, Moscova anexionistă sau reanexionistă n-a reușit să recupereze decât Ucraina, însă Lenin și echipa lui și-au luat revanșa în Caucaz și în alte zone asiatice, unde au reușit să distrugă independența Armeniei, Georgiei, Azerbaidjanului și a altor state, cucerirea lor fiind însoțită peste tot de teroare, de noi masacre de mase și de inducerea unei cumplite tiranii.

Șefii bolșevici s-au dovedit a fi mari maeștrii ai disimulărilor de tot felul și autori ai celor mai mari falsificări de principii și de declarații, ce sunau bine și foarte bine pe planul propagandei generale sau mișcau bine "din coadă" pe hârtie, în timp ce în practică evenimentele se derulau exact invers. După ce au recunoscut, în declarații pompoase și în decrete speciale, dreptul popoarelor la

pace fără anexiuni, la autodeterminare și independență, conducătorii de la Kremlin au atacat România, Polonia, Letonia, Estonia, Lituania, Azerbaidjanul, Georgia, Armenia, Finlanda, pentru a distruge statele naționale refăcute sau unificate și completate în 1918. Dacă ar fi putut distruge Polonia, România, Statele Baltice, Moscova roșie s-ar fi îndreptat spre Berlin, pentru a-și ajuta noii prieteni germani - Kaiserul fusese alungat -, de data aceasta nu numai de hoție de teritorii, dar și de ideologie, comuniștii din gruparea Spartacus din Berlin, condusă de Karl Leibknecht și Clara Zetkin. Faptele au dovedit că enunțarea formală a principiului autodeterminării naționale, aplicat și trecut prin filtrul mincinos al revoluției socialiste și al internaționalismului proletar, a însemnat desființarea lui în practică prin fixarea dinainte a statului cu care erai obligat să te unești sau în care trebuia să te "autodetermini".

După ce a distrus independența Georgiei, Armeniei etc., acestea ajunse pe mâna comuniștilor ce i-au masacrat pe social-democrați și pe alți democrați partizani și păstrători ai adevăratei independențe statale, au fost încadrate în scurt timp într-o așa-zisă Uniune roșie de republici "egal îndreptățite", dar tot pe hârtia unei constituții mincinoase, care, în practică, erau dirijate tiranic de un singur partid și mai apoi de un singur conducător sau "faraon" roșu și dintr-un singur loc, Moscova bolșevică. Ulterior, prin Comintern, șefii de la Kremlin au falsificat pe scară largă noțiunea de autodeterminare reală, aplicabilă de și la majoritățile etnice și au transferat-o la minorități, pentru a distruge Sistemul de la Versailles și unele state naționale unitare recunoscute de acesta. Lenin a fost destul de cinic să afirme la vremea lui că Armata Roșie va opera afilierea Georgiei la Rusia bolșevică chiar dacă va fi nevoită să lupte până la ultimul

gruzin și tătucul bolșevic de la Moscova împreună cu alt tătuc, cel al turcilor, au invadat și au împărțit Armenia, operație ce a fost însoțită de masacrarea a 400.000 de armeni de către ostașii ruși. Iar Molotov și Stalin s-au autofelicitat la vremea lor când, împreună cu Hitler, au distrus "copilul monstruos" al Tratatului de la Versailles, care a fost Polonia, altă formulă cinică și falsificatoare, care răstoarnă cele mai mari și mai clare adevăruri cu fundul în sus și prezintă victimele ca asasini și hoți și invers, pe adevărații criminali și bandiți ca salvatori, pacificatori, recuperatori sau rectificatori "benefici" de frontiere.

Nu avem nici spațiu, nici timp, să analizăm sau să explicăm de ce statele anti-Versailles au reușit să distrugă Sistemul de la Versailles în 20 de ani. Ne rezumăm doar să subliniem că pe lângă factorii adiacenți, care au fost nerealismul, neglijențele, băjbâielile și slăbiciunile bine cunoscute conciliatori englezi și francezi din anii 1936-1938, completate "armonios" de absenteismul americano-neutralist de pe continentul european, declanșat de neratificarea de către Senatul S.U.A. a Preambulului (Covenantul) Tratatelor de la Versailles și de neaderarea la Liga Națiunilor, alianțele scrise și nescrise dintre rușii roșii și germanii weimareni și mai apoi bruni au constituit de fapt factorii de putere decisivă care au distrus statu-quo-ul teritorial al anilor 1918-1920 din Europa Centrală și Răsăriteană. Acest lucru a coincis cu distrugerea sau mutilarea unor state din aceasta zonă în anii 1938-1940.

În perioada interbelică s-a început cu Tratatul de la Rapallo din 1922 până s-a ajuns la Pactul Ribentrop-Molotov, prin care - în 1939-1940 cel puțin - s-a operat alianța dintre cele mai dictatoriale și abominabile regimuri politice din istoria omenirii, cu scopul de a cuceri sau mai precis de a recuceri teritorii. Astfel

s-a reactivat de fapt din punct de vedere geopolitic forța celor două state anexioniste, redevenite poluri puternice vis-à-vis de marile puteri occidentale democratice, dar slabe și lașe, care au dorit să impună o nouă ordine europeană bazată pe supremația Reichului sau să întărească și să extindă în sferele estice regimul comunist. În acești ani, Rusia Roșie și Germania brună au colorat în negru istoria majorității popoarelor din Europa Centrală și Răsăriteană. Dacă în 1919-1921 trupele lui Lenin sunt alungate din Basarabia, Polonia, Statele Baltice, cele ale lui Bela Kun din Transilvania și Slovacia, în 1939-1940, Stalin, la fel de vinovat ca Hitler în declanșarea celui de Al Doilea Război Mondial, contribuie la a 4-a distrugere a Poloniei, la mutilarea Finlandei și a României și reîncorporează Letonia, Estonia și Lituania. În aceste condiții, U.R.S.S. este exclusă din Liga Națiunilor încă din 1939, când a fost recunoscută și calificată ca stat agresat după atacarea Micii Finlande, Germania a început cu anexiunile încă din 1938, prin Anschluss-ul austriac, încorporarea regiunii sudete, apoi în 1939 a ceea ce mai rămăsese din Cehia transformată în Protectoratul Boemiei și Moraviei, plus ocuparea celei mai mari părți din sângerânda Polonie iar micile state aliate și revizioniste, Ungaria și Bulgaria, s-au împărțit și ele în 1938-1941 cu teritorii din Cehoslovacia și România, Grecia, Iugoslavia iar Italia anexează în 1939, Albania, după ce înainte ocupase Abisinia în Africa.

De fapt, Lenin, pe cât de malefic pe atât de realist și inteligent, a intuit că autodeterminarea națională reală și apariția sau completarea unor state mici și mijlocii în Europa Centrală și Răsăriteană, ca și noua ordine general-europeană, stabilită la Versailles, va nemulțumi în scurt timp Germania, indiferent de

regimul ei politic interior, și o va apropia în mod fatal de Rusia bolșevică, ambele puteri fiind una învinsă și alta exclusă de la Paris. Tot el a realizat că între S.U.A. și Antanta, care au susținut fenomenul democratizării și armonizării geografiei politice europene și Germania și viitorii ei aliați, vor re izbucni conflictele vechi în forme noi, de care bolșevicii ruși vor putea beneficia pe diverse planuri. Dictatorii roșii s-au simțit în siguranță mai ales când apele erau tulburi, când puteau pescui mai ușor o serie de avantaje în folosul lor. Lenin a fost convins că existența regimului instaurat sub directa lui conducere depinde, în primul rând, de perpetuarea unei sciziuni radicale în câmpul imperialiștilor (citește albi, deoarece el era roșu) și apoi de faptul că victoria Antantei și Pacea de la Versailles nu vor fi acceptate de Germania, oricare ar fi regimul ei politic. Chiar dacă guvernele bugheze germane urau implacabil pe bolșevicii ruși, Lenin era convins că interesele rezultate din situația internațională le împingeau, inevitabil și în pofida propriilor lor voințe, să se apropie de Rusia Sovietică.

Într-adevăr, previziunea sau intuiția lui Lenin a fost confirmată, spre sfârșitul vieții lui, prin Tratatul Sovieto-German de la Rapallo - care l-a costat însă viața pe Walter Rathenau, ce a fost asasinat de germanii de dreapta - și, mai apoi, în timpul celui alt "tătuc", Stalin, pe vastul teritoriu al U.R.S.S.-ului, nemții și-au putut fabrica și testa tancuri și avioane în întreprinderi construite de ei sau sub supravegherea lor. Aceste practici nazisto-bolșevice s-au derulat în surdina sau la subteran, pe când la suprafața lucrurilor și relațiilor diplomatice Moscova filtra cu puterile occidentale sau - mai precis - în ultimă instanță s-a dovedit că mai

mult mima dorința unei eventuale alianțe cu ele contra Berlinului. Ministerale de

]]

Externe de la Londra și Paris au fost zadarnic prevenite prin rapoarte subtile și secrete, scrise de experți în spionaj internațional încă în 1938, să nu se lase înșelate de propunerile de alianță venite din partea lui Stalin și Molotov, deoarece ei doreau ca, împreună cu Hitler, să distrugă Polonia și să submineze Sistemul de la Versailles, cu scopul de a recupera teritoriile europene pierdute în 1918 ce au aparținut țărilor albi. Practic vorbind, țarii roșii nu doreau să rămână cu nimic în urma țărilor albi în ceea ce privea întinderea teritorială a unicului stat socialist care, în urma unor nefericite evenimente și alte bâjbâieli internaționale ale celor mari, n-a mai rămas unic, ci și-a întins tentaculele mortificatoare pe jumătate din Europa, dar și în unele state dinafara ei.

Probabil că Moscova a încercat marea cu degetul și dorea să afle dacă nu cumva Anglia și Franța n-ar fi dispuse să consimțească la alipirea unor teritorii europene, în schimbul unei alianțe sau neutralități binevoitoare. Dar conciliatoriștii englezi și francezi au consimțit doar la anexarea unor teritorii de către Reich, sperând să îndrepte tăiușul acestuia spre Est. Oricare ar fi fost alternativele și jocurile de interese, era greu de conceput ca Moscova să obțină consimțământul Londrei și Parisului pentru distrugerea Poloniei. O asemenea operă monsturoasă s-a putut realiza numai de tandemul Berlin-Moscova iar când fapta s-a produs totuși conciliatorii occidentali au declarat război Germaniei. Londra și Parisul au schițat unele încercări de a ajuta și Finlanda în lupta ei dreaptă cu uriașa U.R.S.S., dar - din păcate - acestea n-au reușit din mai multe motive ce țineau nu numai de slăbiciunile și moleșeala occidentalilor, dar și de refuzul altor state din vest de a permite survolarea sau traversarea forțelor anglo-franceze pe teritoriul lor, în vederea înaintării spre est și a

efectuării joncțiunii cu armatele eroice ale lui Mannerheim. Oricum, în măsura în care occidentalii au sperat sincer sau au crezut că Hitler va ataca U.R.S.S.-ul, ca preț al vechilor concesiilor, deși și ei tratau cu Moscova o alianță antigermană, probabil fiindcă au realizat că varianta nu era prea sigură, în aceeași măsură Stalin și Molotov le-au tras o cacialma genială prin Tratatul sovieto-german, din 23 august 1939, care a conservat U.R.S.S.-ul - pe moment cel puțin - în contra unui atac german și, asigurând spatele estic al Germaniei, i-a pregătit de fapt terenul să atace Vestul. Dacă lucrurile s-au derulat așa sau aproape așa, atunci occidentalilor conciliatoriști li se poate aplica înțeleapta zicală "cine sapă groapa altuia, pică însuși în ea". Însă, și de data aceasta, primii sacrificați și loviți au fost, în acești ani, națiunile mici și mijlocii din Europa Centrală și Răsăriteană.

Înainte de 22 iunie 1941, când Stalin își pierde prietenul brun de la Berlin, devenit - spre marea lui dezamăgire și surprindere - atacator, conducătorii de la Kremlin i-au privit și i-au tratat pe polonezi, în general, dar și pe cei din Ucraina și Bielorusia care trăiau în regiunile autonome Iulian Marchewski și Feliks Dzerjinski și formau un fel de "Polonie sovietică", ca pe niște membri ai unei națiuni dușmane. Toți polonezii, ce ocupau funcții în N.K.V.D. sau cei ce formau elita conducătoare a Partidului Comunist Polonez, au fost declarați spioni ai Organizației Militare Poloneze, fondată de Pilsudski, arestați, deportați și, în bună parte, executați în regiunile amintite, care au fost lichidate după 1935. Necazul a fost că n-au fost lichidați doar securiștii polonezi și 46 membrii și 24 supleanți ai Comitetului Central - a fost opțiunea lor să fie comuniști, protejați de Stalin și după ce au umblat au și primit -, ci și muncitori și țărani polonezi nevinovați (între 50.000 și 67.000 de victime). În martie, s-a decis executarea

ofițerilor, subofițerilor, jandarmilor polonezi prizonieri și hotărârea a fost aplicată în aprilie- iunie 1940, după cum urmează: 4.404 la Katyn, 3.896 la Harkov, 6.287 la Kalinin (Tver), la care s-a mai adăugat un supliment de funcționari, în număr de 7.305. În 1940, sovieticii au început deportările din Basarabia, Statele Baltice, părțile orientale ale Bielorusiei și Ucrainei spre Kazakhstan și Siberia, de unde unii nu s-au mai întors niciodată acasă. În afară de cei împușcați, unii au decedat în câmpurile concentraționare sau în timpul transporturilor din convoaiele feroviare.

Este bine cunoscut că apelurile lui Woodrow Wilson, privind adoptarea Doctrinei Monroe de către toate statele lumii, repetate întrucâtva și în cele 14 puncte, au fost de mare ecou și au trezit mari speranțe. Președintele a sperat că, prin extinderea Doctrinei pe plan mondial, se va crea un climat general de colaborare și de siguranță, de coexistență dirijată și controlată, în care nici o națiune să nu încerce să-și extindă politica sa asupra oricărui alt popor sau altă națiune și să se evite, pentru totdeauna, posibilitatea și eventualitatea ca statele să contracteze alianțe complexe și puternice care să le conducă sau să le antreneze în competiții de putere ce duceau la războaie și nenorociri. Desigur, ca întodeauna în istorie, principiile, cuvintele, noțiunile pot fi minunate și frumoase în declarații și acte solemne, dar măsura valorii lor reale este dată doar de rezultatele aplicării lor în practică, de modul în care prind sau nu prind viață într- un timp și spațiu bine determinate. Și în acest caz lucrurile au depins și de putința, nu numai de voința, generosului propunător, Președintele S.U.A., de a-și vedea aplicate ideile pe scară largă, dar și de cunoașterea sau ignorarea

unor situații politice și concrete de pe anumite meridiane ale lumii, îndepărtate geografic de Casa Albă.

Am văzut că în unele cazuri, ambasadorii S.U.A. din câteva state europene, mai mici sau mijlocii, cunoșteau mai bine, mai la obiect și la concret, situațiile zonale decât Secretarul de Stat sau Președintele din Washington, chiar dacă erau personalități mai modeste (cazul Wopicka, ambasadorul S.U.A. la București - și nu numai - care a realizat, de la început și, deci, nu după ezitări și bâjbâieli sau escamotări, justetea desăvârșirii unității de stat a românilor). Pe de altă parte, constituția S.U.A. prevedea clar că, în materie de politică externă Președintele depindea și de Senat și, în acest mare și puternic stat democratic, nu te puteai juca cu legile, nici nu era posibil să nu respecti întocmai principiul separării puterilor în stat, indiferent de funcția ocupată în executiv, legislativ și aparatul judecătoresc, care, chiar dacă erau separate, erau și respectate fiecare în parte și se condiționau sau discutau unele cu altele în asemenea manieră încât se armonizau de fapt într-un tot unitar și asigurau forța și funcționalitatea națiunii americane și a aleșilor ei în interior și exterior. Câteodată reprezentanții executivului erau mai realiști și vedeau mai înainte decât deputații și senatorii Congresului sau invers. De pildă, când s-a cumpărat Alaska de la ruși, diplomații din executiv au insistat asupra necesității încheierii afacerii - ce s-a dovedit deosebit de rentabilă cu timpul -, pe când Congresul, mai reclacitrant, s-a opus la început, fiind convins cu greu să cedeze și să voteze până la urmă cumpărarea teritoriului. Deși n-a fost, de asemenea, clar pentru Woodrow Wilson și Secretarul lui de Stat, Robert Lansing, raportul dintre frumoasele 14 puncte și aplicarea lor concreetă în practică în toate locurile sau în viața tuturor

națiunilor europene, situația a fost depășită și rezolvată cu soluții juste și democratice. La început, Washingtonul a optat doar pentru formula acordării unor drepturi naționale colective națiunilor nemaghiare și negermane din Austro-Ungaria, prin autonomizare și federalizare și abia după ce Anglia și Franța și-au spus ultimul cuvânt în materie și și-au impus voința, S.U.A. a acceptat destrămarea Monarhiei și formarea unor state independente noi sau desăvârșirea unității de stat acolo unde era cazul. Excepție a făcut Polonia, a cărei reconstituire ca stat independent a fost proclamată de către americani fără ezitări și de la bun început. Pe de altă parte, "experții" americani de la Conferința de Pace de la Paris, au propus anumite soluții neadecvate, respinse de francezi și mai apoi și de englezi, ca, de pildă, rămânerea orașelor Arad, Oradea, Satu Mare, Carei la Ungaria, pe motiv că aici ungurii erau etnicii majoritari. Numai că fiecare oraș nu se hrănea de unul singur, avea hinterlandul său rural unde românii erau majoritari, ca și în restul Transilvaniei (exceptând secuimea situată la marginea ei răsăriteană), așa că americanii s-au lăsat convinși, au acceptat și în acest caz argumentele Parisului, Londrei și Bucureștiului.

S.U.A. a recunoscut deocamdată, la 4 iunie 1920, pe plan executiv, prin ambasadorul ei de la Paris, Hugh Campbell Wallace, Unirea Transilvaniei cu România, în frontierele stabilite la Trianon. Bekesul și Csanadul cu gurile Mureșului au rămas Ungariei. Inițial, la 9 decembrie 1919, tot pe plan executiv, S.U.A., prin Polk, adjunctul lui Lansing, Henry White și generalul Bliss, a recunoscut Unirea Bucovinei cu România prin Tratatul de la Saint-Germain, semnat cu Austria, după care imediat, supărați dintr-o serie de alte motive pe

francezi și englezi, s-au îndreptat spre Le Hâvre și s-au întors acasă, lăsându-l pe Hugh Campbell Wallace să-i reprezinte la masa tratativelor Conferinței. Comisia americană (Inquiry) a eșuat și în propunerea sa ca România, stat cobeligerant, apoi aliat și învingător, să cedeze Bulgariei teritoriul primit în 1913.

1.2. Statele Unite ale Americii, principiul autodeterminării și națiunile din Europa Centrală și Răsăriteană

S-a scris mult și bine despre Wilson eliberatorul și protectorul națiunilor mici și mijlocii din Europa Centrală și Răsăriteană. Dar cei mai realiști istorici au remarcat, pe bună dreptate, că la început lucrurile nu numai că n-au stat așa, ci stăteau exact invers și că abia în urma unor evoluții pe faze a evenimentelor, a cunoașterii obiective a situației și dezideratelor fundamentale susținute de popoarele din acest spațiu, Washingtonul a devenit, realmente, bine documentat și informat iar Președintele și-a meritat, într-adevăr, frumoasele epitete și adjective cu care a fost gratulat și aclamat de mulțimile europene emancipate. La început distanțele geografice uriașe între S.U.A. și Europa Centrală și Răsăriteană, s-au reflectat tot ca distanțe și prăpăstii mari, între ceea ce doreau realmente națiunile negermane și nemaghiare din Austro-Ungaria și ceea ce le ofereau guvernanții din S.U.A., de pildă, în perioada neutralității Washingtonului și chiar în primele luni de la intrarea lui în Primul Război Mondial alături de Antanta.

Desigur și în anii neutralității, principiile Wilsoniene erau benefice și frumoase când vorbeau despre securitatea mondială, pacea lumii, asociația

universală a națiunilor mari și mici, dar ele erau în disonanță cu afirmația că Austro-Ungaria era răspânditoarea unor idei generoase iar națiunile mici de aici ar fi purtătoarele lor de cuvânt (!?). Erau democratice și eliberatoare și principiile de autodeterminare națională a popoarelor lumii, dar dorința inițială a S.U.A de a păstra, chiar într-o formă îmbunătățită sau modificată Austro-Ungaria, le nega esența și mecanismul lor intim și fundamental. Wilson, ca și Lenin, a vorbit despre pace fără anexiuni, pace fără victorioși și învinși prin încetarea războiului, curmarea suferințelor cumplite ale popoarelor și așezarea la masa tratativelor, dar nimeni nu știa când, unde, cum - și realiștii se întrebau și pe seama cui - se vor realiza în viața practică asemenea propuneri și idei. În timp ce Wilson și-a oferit bunele medieri între beligeranți pentru încheierea păcii fără victorioși, acestea eșuează tocmai fiindcă europenii, în 1916 și începutul lui 1917, angajați puternic în război, doreau pace victorioasă, deci tocmai invers decât la recomandau americanii încă neutrii.

Anglo-francezii l-au prevenit însă pe neutralistul, meditativul și mediatorul Wilson că nici o pace nu se va putea încheia fără ca Franța să primească Alsacia și Lorena, România Transilvania, Bucovina, Banatul, Italia Trentino, Serbia teritoriile slave din Austro-Ungaria și fără reconstituirea Poloniei ca stat independent. Londra și Parisul, în nota-răspuns către Washingtonul împăciuatorist, au subliniat că nimeni nu-și poate permite să dea greș în aceste acțiuni, deoarece eșecul ar însemna distrugerea marilor idei novatoare care vor trebui să constituie chiar baza viitoarelor relații internaționale, juste și echitabile, de care atât de des pomenea Wilson în discursurile sale publice, susținute la Liga pentru Întărirea Păcii sau în Congres. Acest răspuns al

Antantei către Wilson a fost înaintat lui William G. Sharp, ambasadorul S.U.A. la Paris, prin intermediul lui Aristide Briand, la 10 ianuarie 1917, după care a fost publicat în presă, într-o formă concentrată. Imediat, Czernin, înfuriat, trimite și el o notă Washingtonului, în care denunță și acuză Antanta că dorește cu orice preț spolierea, anihilarea și distrugerea Austro-Ungariei, după care obține de la cluburile parlamentare cehe, iugoslave, italiene, rutene și române, declarații de fidelitate către Monarhie și, implicit, de condamnare a notei Antantei către S.U.A. Liderii nemaghiari și negermani din exil combat declarațiile de loialitate ale conaționalilor lor, le declară nule și neavenite pe motiv că au fost elaborate sub presiune, erau nesincere și constituiau rezultatele semnăturilor unor persoane neavizate și neautorizate. Prinși între două note ale beligeranților europeni, șefii de la Washington devin mai bine informați și mai realiști în unele privințe și mai puțin în altele.

Wilson și Edward Mandel House apără teoretic dreptul la proclamarea principiului autodeterminării naționale și la hotărârea popoarelor nelibere sub care guvern vor să trăiască în viitor, îl proclamă ca fiind fundamental, dar, la început, îl văd aplicat numai în anumite cazuri, ceea ce, în practica politică și a sistemului de constituire a viitoarelor frontiere europene de stat, ar fi echivalent - dacă lucrurile nu s-ar fi clarificat, reperat și reparat în timp util pe parcursul desfășurării evenimentelor - cu a susține, concomitent, independența și unitatea de stat a unor națiuni din Europa Centrală și Răsăriteană și dependența și supunerea în fața opresiunii străine a altora. Faptul ar fi constituit un fel de alter "anus" contra naturii în viața internațională și ar fi generat, fără îndoială, numeroase confuzii și convulsii incompatibile cu mult dorita pace generală și

echitabilă. Șefii de la Washington precizează unde înțelegeau să aplice dreptul fundamental al aplicării principiului autodeterminării naționale sau al refacerii unor state ocupate și anume când afirmau că restaurarea Poloniei era tot atât de indiscutabilă ca și restaurarea Serbiei și Belgiei sau ca necesitatea obiectivă a dezmembrării Imperiului Otoman - prin care se elibereau multe popoare oprite -, dar tăceau chitic relativ la obiectivitatea distrugerii Austro-Ungariei, deși, și acest fenomen ar fi dus sau ar fi condus tot la emanciparea multor națiuni asuprite.

În Adresa sa către Senat, din 22 ianuarie 1917, Woodrow Wilson rezumă principiile autodeterminării naționale, a libertății mărilor, limitarea armamentelor, înființarea unei Ligi Mondiale pentru Pace și face referiri concrete la emanciparea unor popoare. Dar, din nou, în această Adresă, intitulată semnificativ, pentru ideile teoretice și teoretizante ce-l chinuiau pe Președinte, "Pace fără Victorie", nu se afirmă nimic palpabil, concret și la obiect despre emanciparea celorlalte națiuni din Europa Centrală și Răsăriteană. De pildă, în mod concret, în elaboratele prezidențiale, inclusiv în celebrele Puncte, a figurat mereu reconstituirea Poloniei ca stat independent. Deci, inclusiv intrarea în componența statului revitalizat a teritoriului încadrat în Austro-Ungaria, dar destinele celorlalte națiuni erau reduse la asigurări vagi despre o oarecare dezvoltare autonomă, formulă depășită și în flagrantă contradicție cu dorințele reale ale acestor popoare.

Unii comentatori idealști nu s-au lăsat descurajați de formulele evazive din actele Wilsoniene și au afirmat, cu prea mult optimism, că puterea cu care era invocat, susținut și proclamat principiul autodeterminării naționale va duce

ineviabil la generalizarea lui, fără să fie capabili să explice cum și când se va produce evenimentul. Idealiștii au susținut că, teoretic vorbind, în Adresele lui Wilson existau, de fapt, multe elemente comune cu Nota Antantei și că în ambele se regăseau armonios principii legate de distrugerea Austro-Ungariei. Chiar și Beneș credea că "într-un oarecare sens" Wilson și Nota Antantei convergeau spre dispariția Monarhiei Habsburgice. Dar realiștii au susținut că ei nu găseau formule sau formulări clare în acest sens din partea americanilor. Se știe că Paderewski era prieten cu House, care-l admira, și că, personal și prin intermediul lui, eminentul artist și om politic polonez l-a influențat direct și la obiect pe Wilson să includă în proclamațiile sale, textual și fără echivocuri, restabilirea Poloniei. S-a susținut că în acea perioadă nici o altă personalitate din Europa Centrală și Răsăriteană nu putea rivaliza cu Paderewski în influențarea Washingtonului.

Dar, întâmplarea sau relațiile personale - ca să nu zicem "pilele" - chiar dacă serveau o cauză bună și aveau un anumit rol în istorie, el era oricum modest atunci când era vorba de tranșarea unor probleme și interese fundamentale ale "forțelor din adâncuri", identice cu "forțele morale" ce defineau și reprezentau aproape o sută de milioane de europeni. Ultimii factori trebuiau și au fost, în ultimă instanță, decisivi în geopolitica europeană, dar și în morala națională și internațională, deoarece era și o chestiune de bun simț ca nu numai polonezul, dar și balticii, românii, alți slavi catolici sau ortodocși să fie liberi și independenți în frontierele statelor lor. În caz contrar, dacă doar o națiune sau două națiuni urmau să devină libere sau să aibă acces la state unitare, se punea și se impunea automat un răspuns la frumoasa, înțeleaptă și bliblica

întrebare: "Si hi et hae potuerunt quare, non tu, Augustinae ?". Întrebarea putea fi sau a părut a fi retorică, dar răspunsul trebuia să fie concret și la obiect, inclusiv din partea celor destinați de soartă și de victorie să croiască noua geopolitică europeană. De aceea, guvernanții americani care erau încă doar pe cale de a face din S.U.A. puterea gigantică de mai târziu, au acumulat, repede și în timp util, informații noi și mai numeroase provenite din mai multe surse, și-au depășit confuziile și greșelile regretabile și maligne de la început și au acceptat, și de iure și de facto, aplicarea finală a realei autodeterminări naționale, bazată pe voința majorităților cu respectul minorităților etnice din noile state succesorale marilor imperii destrămate și distruse pe drept și cu dreptate.

În fond, o bună perioadă de timp, Wilson și apropiații săi au urmărit să determine Austro-Ungaria să părăsească Germania Imperială și să încheie pace separată cu Antanta. O cerere în acest sens a venit chiar din partea lui Ottokar Czernin, care a dorit ca Wilson personal să smulgă de la Antanta acordul pentru o pace separată cu Austro-Ungaria și renunțarea la destrămarea ei. Această propunere convenea sau se potrivea cu visele lui Wilson care, în acea fază vorbea de pace fără victorioși și deci fără înfrânți, de aranjamente la masa tratativelor etc. (deși nimeni nu știe cât vor dura și cum se vor derula asemenea minunății noi apărute pe eșaloanele diplomației internaționale). Wilson acceptă ideea și-i cere ambasadorului său de la Londra, Page, să tatoneze dacă nu cumva Antanta este dispusă să renunțe la dezintegrarea Austro-Ungariei, în care caz, ambasadorul american Penfield va media în numele Președintelui semnarea unei păci separate cu această Monarhie, după care se spera că și Germania va înceta războiul. În concluzie, în această fază, S.U.A. s-a bazat sau

mai bine zis a respectat mai mult dreptul la existență a marilor state cuceritoare și împilatoare și nu pe principiul autodeterminării națiunilor asuprite și cucerite, deși acesta a fost proclamat formal și teoretic chiar de șeful executivului de la Casa Albă. Nici măcar Lloyd George nu s-a antrenat imediat în acțiune și i-a răspuns lui Page că deocamdată lucrurile nu erau favorabile pentru încheierea unei păci separate cu Austro-Ungaria, fapt ce ar implica protestele Italiei contra Antantei, care nu-și permitea acest lucru. Premierul britanic, care era puțin și cinic, a replicat apoi că Austro-Ungaria era o grea povară pentru Germania și nu un ajutor cum se credea, așa că era mai bine să fie lăsată cum e și să continue ca aliată să încurce Germania și în viitorul apropiat. Londra nu avea nimic împotriva ca Austro-Ungaria să-și conserve Ungaria și Boemia. Dar ea nu-și va părăsi - spunea Lloyd George - prietenii ei europeni, mai ales că era legată de Tratatul de la Londra cu Italia, de la București cu România și de Aide-memoarul Serbiei. Din răspunsul lui Lloyd George se distinge faptul că guvernul regal britanic pune acum mai mult accent pe tratatele încheiate până atunci cu partenerii europeni, decât pe Nota Antantei din 10 ianuarie 1917 care nu mai este amintită. Londra l-a înștiințat pe Page că guvernul englez primește în aceste condiții o ofertă de pace separată din partea Austro-Ungarei, după care Penfield încearcă să obțină de la Czernin desolidarizarea de Germania prin pacea separată a Austro-Ungariei cu Antanta și abandonarea teoriei războiului submarin total. Ambasadorul american la Viena n-a acționat singur în acest sens, ci a respectat dispozițiile lui Lansing, șeful diplomației guvernamentale, care, la sfârșitul neutralității statului său, a fost surprins că Ministrul de Externe al Austro-Ungariei n-a acceptat oferta. Însă acesta, văzând că americanii nu i-

au convins pe englezi despre necesitatea conservării Austro-Ungariei, nu mai avea nici un interes pentru pace separată și însuși Împăratul Rege Carol nu vrea s-o rupă cu prietenul său de la Berlin, chiar dacă este atenționat că S.U.A. va intra în curând în Primul Război Mondial de partea Antantei. În replica sa către Penfield, Czernin precizează acum că Austro- Ungaria va intra în tratative de pace generală, dar nu separată și că ea va pune în afara oricărei discuții separarea de prieteni și aliați. Cu toate acestea, Czernin a mai făcut în culise sau prin culise demersuri în acest sens, ceea ce dovedește că era cam greu - până la frângerea pâinii și la stabilirea învingătorilor sau învinșilor - să stabilești care era ultimul cuvânt sau atitudinea serioasă în diplomație. De fapt, în diplomația clasică, noțiunea de "ultimul cuvânt" a fost aproape imposibil de atins.

Se știe că Wilson și adepții săi considerau malefică politica și diplomația europeană și blamau Congresul de la Viena din 1815 sau alte evenimente și tratate ulterioare, inclusiv tratatele secrete sau alianțele ce au dus la declanșarea Primului Război Mondial. Dar dacă ar fi să comparăm anumite tratate secrete încheiate de marile puteri europene cu cele mici - prin care li se recunoșteau acestora din urmă dreptul la unitate națională statală pe ruinele marilor imperii multinaționale din tabăra adversă - cu atitudinea neutrei S.U.A. care dorea conservarea integrității acestora, atunci putem afirma cu certitudine că, în această fază, atitudinea marilor puteri europene era salvatoare și acestea reprezentau adevărații îngeri eliberatori iar Washingtonul groparul legitamelor speranțe de unitate și libertate națională a celor mai multe popoare din Europa

Centrală și Răsăriteană. În această fază de desfășurare a lucrurilor, dar și în cele imediat următoare intrării S.U.A. în Primul Război Mondial, Wilson seamănă întrucâtva cu Lenin, deoarece amândoi au proclamat dreptul națiunilor la autodeterminare până la despărțirea de statele vechi împilatoare, dar de aplicat, la concret și la obiect, nu l-au aplicat încă, ceea ce a însemnat că între declarațiile verbale sau scrise pe hârtii cu conținut public și diplomatic și practică n-a existat nici o concordanță sau vreo armonie între cuvânt și faptă. Norocul a fost că structura democratică internă a statului american a permis repararea răului și a dus la armonizarea cu structurile democratice internaționale europene, pe când dictatura malefică internă comunistă de la Moscova a lucrat și va lucra pentru o viață și o geopolitică europeană de tip vechi, prin anexiuni și jafuri sistematice și amputări de popoare, teritorii și state vecine mici sau mijlocii. Dar toate aceste acțiuni și operațiuni erau, printr-o propagandă deșanțată, colorate în roșul bolșevic și trecute prin filtrul internaționalismului proletar, al întăririi forței primului stat socialist, garantul celorlalte sau al "eliberării" claselor muncitoare și popoarelor de sub jugul imperialismului etc.

Nu este deci de mirare că în aprilie 1917, când Wilson cerea aprobarea Congresului pentru intrarea în război, el precizează că se declara acest război numai și numai contra Germaniei, pentru a apăra cel mai sfânt drept al americanilor, care consta în libertatea mărilor, ceea ce presupunea un parteneriat cu națiunile democratice europene împotriva guvernului imperial german autocratic, deoarece lumea trebuia salvată și conservată pentru democrație. Dar dacă Wilson deschidea un fel de cruciadă pentru democrație, el trebuia să declare război și Austro-Ungariei și Imperiului Otoman, deoarece o

asemenea "cruciadă" trebuia să includă și eliberarea slavilor, românilor, italienilor din primul stat și al arabilor, kurzilor și armenilor din al doilea. Pe de altă parte, declararea unilaterală a războiului, doar împotriva unei mari puteri a Centralilor, constituia și o practică rar întâlnită, dacă nu chiar o excepție, în viața internațională. Dar, după părerea lui Wilson, aliații Germaniei n-au purtat război contra americanilor, ceea ce a demonstrat că S.U.A. a intrat în război deocamdată să apare interese în primul rând americane și abia în al doilea rând să conserve lumea pentru democrație și libertate. Guvernul american s-a mulțumit ca, după ce austro-ungarii s-au raliat la războiul submarin total proclamat de nemți, să nu-l primească pe contele Tarnowski, ambasadorul Austro-Ungariei la Washington și nimic mai mult. Practic vorbind, Președintele a manevrat ca să rămână, și după aprilie 1917, un fel de arbitru între Antantă și aliații Germaniei, să determine îndeosebi Austro-Ungaria să încheie pace separată, lucru dorit în continuare și de colonelul House și tocmai de aceea, credem noi, Wilson urmărea discret să se disocieze în multe privințe de Antantă, specificând că S.U.A este asociata și nu aliata ei prin vreun tratat special. Acest lucru i-ar fi asigurat Washingtonului libertatea de acțiune în sensul dorit de șefii americani, întrucât ei ar fi rămas într-un anumit grad cu mâinile libere și vis-à-vis de Antantă. Oricum, Congresul, încă fidel Președintelui, a votat la 6 aprilie 1917 război doar contra Germaniei, după care, la 9 și 20 aprilie, Austro-Ungaria și Imperiul Otoman au informat Departamentul de Stat că au rupt relațiile diplomatice cu S.U.A. În schimb, în ciuda ostilităților dintre Germania și S.U.A, Bulgaria, aliata Berlinului și-a menținut reprezentantul diplomatic la Washington și vice-versa, alt lucru curios și rar în

viața internațională.

În cercuri restrânse și intime din jurul lui, Wilson afirmă că el și S.U.A. nu aveau sau nu nutreau aceleași scopuri în Primul Război Mondial ca francezii și englezii, dar că aceștia, având nevoie de dolarii americani ca de aer, îi vor primi, dar, rămânând îndatorați, vor rămâne și la discreția Washingtonului, când se va ajunge la frângerea pâinii și la fixarea condițiilor de pace. Dar laudele și socotelile de acasă nu s-au putut potrivi cu târgul mondial de la Versailles, deoarece nici Președintele și nici alți oameni de stat mai mici nu l-au putut influența în toate problemele pe "tigrul" de la Paris, durul Clemenceau și, în ultimă instanță, nici pe

Lloyd George, deși, la început, acesta a acționat pe sub mână în acord cu Wilson, în multe probleme și manevre de culise. Pe de altă parte, Masaryk a intuit cu nemulțumire că diplomația americană bâjbâie, nu cunoaște nimic sau aproape nimic din realitățile și dorințele majorităților etnice din Europa Centrală și Răsăriteană incluse în Austro-Ungaria și, concomitent, vede clar că bolșevicii ruși mint, că nu recunosc autodeterminarea națiunilor decât formal, pe hârtie, pe când în practică susțin punctul de vedere german privind importanța prioritară a statelor și nu a națiunilor în viața internațională. Era nepermis - preciza șeful necontestat al emigrației cehe - să susții, așa cum făceau rușii roșii, dar și unii menșevici și germani, autonomia Dobrogei, a Bosniei și Herțegovinei, unde trăiau 1 milion de musulmani maximum-maximorum și să nu te interesezi deloc de destinul a 10 milioane de cehi, slovaci, români, italieni, slavi de sud din Austro- Ungaria, pe care dorești s-o conserveți ca stat în detrimentul acestor

majorități etnice. Masaryk a ținut la și l-a respectat doar pe Miliukov, care a spus, fără echivoc, că Austro-Ungaria trebuia destrămată.

Unul din motivele pentru care la început Wilson, Lansing și coloneul House au dorit menținerea Austro-Ungariei a fost, probabil, ideea că aceasta va deveni o mare Elveție și se va federaliza și sperau că și din interior cercurile liberale vieneze, conduse de profesorul Lammasch și Hoditz, îl vor determina pe noul Împărat-Rege Carol să treacă la acțiune în acest sens. Desigur, această dorință era dublată și de speranța fermă că o asemenea Austro-Ungarie se va despărți de Germania și va semna pace separată cu Antanta. Dar oricâte tratative de culise au fost duse între diplomații austro-ungari și americani, încă și în iulie 1918, Czernin, deși promite din interior democratizarea Monarhiei, nu admite nici o ingerință exterioară în această privință și declară că solidarizarea Austro-Ungariei cu Germania va rămâne neclintită solicitând nu pace separată, ci pace generală între beligeranți.

În vara anului 1917, deși intrată în război ca asociata Antantei, S.U.A., precaută în poziția ei față de Austro-Ungaria cu care trata pe ascuns așa-zisa pace separată, îi primește bine pe diplomații Regatului Serbiei pe care-l ajută financiar, dar nu vrea să-i primească oficial pe supușii iugoslavi ai Vienei și ai Budapestei, cu care Washingtonul nu era în război. Guvernul sârb aflat în exil insisită însă pentru unirea cu slavii din Monarhie și pentru destrămarea acesteia în virtutea Declarației de la Corfu, pe care n-o acceptau în întregime, însă nici italienii, deoarece doreau anexarea litoralului răsăritean al Adriaticii pentru ei și nu pentru viitoarea și prezumtiva "Iugoslavie" (de fapt Regatul Sârbo-Croato-Sloven). De asemenea, Regele Ferdinand I, retras cu guvernul la Iași, i-a scris

lui Wilson să sprijine unirea Transilvaniei, Banatului și Bucovinei cu Regatul României. Dar, timp de aproape un an de zile, Washingtonul nu a răspuns afirmativ la această legitimă și democratică revendicare, parte integrantă a "lumii salvată pentru democrație" dorită atât de mult și sincer, de altfel, de Președinte care a dat doar asigurări că Regatul României Mici va fi refăcut, ajutat financiar în război și în timp de pace și astfel independența și integritatea lui - dar nu și unitatea și integritatea tuturor românilor - vor fi restabilite la viitoarea pace.

La insistențele ambadorului francez, Jusserand, la Washington, care n-a dat relații amănunțite despre originea membrilor delegației, Lansing acceptă, la 2 iulie 1917, să primească în audiență oficială câțiva români, în frunte cu Vasile Lucaciu, crezând că sunt originari din Regatul România. Miezul discursului susținut de Lucaciu a fost necesitatea unirii Transilvaniei, Banatului și Bucovinei cu România, protopopul unit susținând, pe bună dreptate, că ele corespundeau întru totul principiilor generale Wilsoniene privind necesitatea eliberării națiunilor asuprite și, pe baza ei, instituirea unor relații echitabile de egalitate între popoarele Europei. Lansing tace chitic sau "diplomatic" în legătură

cu făurirea unității naționale de stat a românilor, dar, în schimb, laudă rezistența eroică a Armatei Regale Române în Moldova. Numai în timpul discuțiilor Lansing realizează că Lucaciu și însoțitorii lui nu proveneau din Regatul România, ci erau supuși ai statului ungar, asociat cu cel austriac, primul deținând Transilvania, al doilea Bucovina.

Secretarul de stat regretă că l-a primit, din cauza aceluiași motiv și anume că S.U.A., nefiind în război cu Austro-Ungaria, nu putea trata cu supușii ei care "complotau" pentru destrămarea Monarhiei. Neputând să-i facă reproșuri sau să se certe cu asociatul său în războiul dus de Washington doar contra Berlinului, Jusserand, secretarul de stat, își varsă năduful pe subalternul său, Andrews, care ar fi avut obligația de serviciu să-l înștiințeze exact de unde veneau și de unde proveneau membrii delegației române și, deci, să-l prevină, pentru a nu cădea în "păcatul" de a face o gafă diplomatică. Andrews, care nu știa nici el prea multe despre românii din Austro-Ungaria, dar nici despre alte națiuni negermane și nemaghiare de aici, își liniștește superiorul în sensul că nu trebuia să-și facă griji întrucât nu toți românii transilvăneni doresc unirea cu România, așa cum pretindea Lucaciu, despre care afirma că nu era un om onest și de încredere, că ar fi imoral și ca preot catolic, deoarece avea un copil din flori, deci un fiu natural, ceea ce i-ar fi interzis de canoanele bisericii sale. Diplomatul american nu știa deci mai nimic despre confesiunile și durerile românior din Transilvania și nici despre închisorile ungurești "vizitate", ani de-a rândul, de Lucaciu înainte de război. Lucaciu era preot catolic de rit grec, deci se putea căsători ca și preoții ortodocși, nu era nici imoral și nici păcătos și, din punct de vedere național, reprezenta adevăratele dorințe ale tuturor românilor din Austro-Ungaria. Întrucâtva, Andrews semăna ca două picături de apă cu ambasadorul S.U.A din Elveția, Pleasant A. Stowall, fost coleg de școală cu Președintele și considerat în timpul războiului "ochii și urechile" lui Wilson pentru toate țările inamice Antantei. Însă colegul lui Stowall avea deocamdată "un singur inamic" în zonă, Germania. Atât Andrews, cât și Stowall, cunoșteau tot

atât de multe lucruri despre starea de fapt, dorințele și sentimentele reale ale națiunilor din zonă câte știau despre zulușii sau alte triburi din Africa. Din Berna Stowall trimitea informații fanteziste la Washington, printre care s-a numărat și "asigurarea" că toate popoarele, națiunile din Europa Centrală și Răsăriteană sunt "dușmani încarnați" ai S.U.A., punându-i în aceeași oală pe unguri, germani, austrieci, polonezi, cehi, iugoslavi și români.

Dacă este adevărat că Andrews a făcut mult rău românilor din Transilvania și Bucovina, deoarece Washingtonul a recunoscut necesitatea și obiectivitatea unirii lor cu Regatul României, doar după ce a ratificat unirea iugoslavilor și cehoslovacilor, nu este mai puțin adevărat că, până ce diplomația americană avea în zonă "urechi și ochi" ca cele ale lui Andrews și Stowall, S.U.A. n-avea cum să cunoască la obiect și în mod concret situația din această frământată și pentru ea și mult prea îndepărtată zonă a Europei.

Dar, dacă iugoslavi și cehoslovaci i-au întrecut pe români în acțiunea justă a recunoașterii emancipării și unității lor naționale de către diplomația S.U.A., nu înseamnă deloc că, în fazele anterioare, acești slavi, fie sudici, centrali, catolici, protestanți sau ortodocși, n-au avut parte ei înșiși de eșecurile și dezamăgirile lor în această chestiune. Un exemplu tipic în acest sens îl reprezintă slovacul Stefanik, vicepreședintele Consiliului Național Slovac de la Paris și maior în armata franceză. În iunie 1917, când sosește în S.U.A., este convins că va fi primit de oficialitățile americane în prima lui calitate, deși ar fi trebuit să fie mai sceptic, deoarece se știa că Washingtonul n-a declarat război Austro-Ungariei. Stefanik era optimist în privința atitudinii guvernanților americani, întrucât presupunea că aceștia știau și cunoșteau deja de câțiva ani

dorințele reale ale cehilor și slovacilor, făcute public și de el și de Masaryk sau de Beneš în lumea largă, dar și de cehii și slovacii din Cleveland care, încă în 27 octombrie 1915, au subliniat că cehii și slovacii trebuiau să se unească într-o uniune federală de două state perfect egale unul cu celălalt, fapt ce presupunea destrămarea și distrugerea statelor istorice cuceritoare asociate în structura Austro-Ungariei. De fapt, cehii și slovacii din S.U.A. și-au avut un birou de presă chiar la Washington, ce era condus de Pergler și, deci, nu se putea spune că oficialii de la Casa Albă nu puteau să afle - dacă doreau - care erau dorințele cehoslovacilor, exprimate chiar în aceeași localitate sub ochii și la urechilor lor. În 1917, senatorii Adolph Sabath - originar din Boemia - și William H. King s-au pronunțat în Senat - și să nu uităm că și acest for legislativ avea un cuvânt de spus în diplomația americană - pentru independența unui stat ceho-slovac. În 1917, unele personalități americane, printre care s-au numărat și cei ce proveneau din zonele cehe sau slovace, i-au cerut lui Lansing să recunoască independența Cehoslovaciei și să-l primească pe Stefanik ca vicepreședinte al Consiliului Național Cehoslovac din Paris, interpretat ca un fel de guvern în exil al viitorului stat.

Lansing tace chitic și diplomatic în această privință. În schimb laudă fidelitatea și loalitatea manifestată de suplicanți față de S.U.A. Secretarul de Stat nu-l primește deloc pe Stefanik iar adjunctul său, Polk, îl acceptă ca interlocutor doar în calitatea lui de ofițer francez aliat sau mai precis asociat cu armata americană în războiul contra Germaniei. Liderul slovac s-a considerat probabil jignit de această atitudine și a fost atât de cătrănit și ne necăjit încât l-a considerat pe Wilson ca un mare șarlatan care se joacă cu cuvinte, idei și

noțiuni mari și frumoase ca autodeterminarea națiunilor, doar pentru a impresiona și a amăgi lumea. Stefanik a întrecut însă într-atâta măsura cu supărarea și dezamăgirea sa încât, nici după ce toată lumea diplomatică și întreaga opinie publică internă și internațională interesată a realizat că șefii de la Washington, odată informați, în mod obiectiv, au acceptat și au promovat ei înșiși necesitatea destrămării și distrugerii Austro-Ungariei, n-a mai crezut nici în aceste momente finale, înălțătoare și hotărâtoare în sinceritatea guvernanților americani. Atitudinea lui a fost complet greșită, deoarece inadvertențele de început ale Washingtonului s-au datorat, în special, necunoașterii situației reale și obiective de pe terenul îndepărtat al Europei Centrale și Răsăritene și unor manevre diplomatice de moment și trecătoare ce tindeau să despartă Austro-Ungaria de Germania. Acești factori au determinat adoptarea unei politici și atitudini greșite față de români și slavi (excepție polonezii) în acele faze, dar neinformarea și bâjbâiala în întuneric nu se puteau confunda cu o gândire sau cu o voință rea și reacționară da capo al fine, singurele care puteau fi relamente condamnate sau condamnabile. Stefanik, ajuns general, și-a manifestat rezerve nejustificate față de americani până și la Conferința de Pace când i-a influențat și i-a ațâțat mereu pe francezi să-i combată în multe privințe. Fără îndoială că atitudinea slovacului era nelalocul ei, era exagerată și subiectivă până la limitele absurdului, întrucât ar fi fost și necesar și just să se bucure de îndreptarea "păcătosului" față de națiunea lui și față de celelalte națiuni asuprite din Europa Centrală și Răsăriteană și să nu ațâțe sau să bage fitile între marile puteri europene ale Antantei și S.U.A., care, și fără de ele, trebuiau să rezolve multe și

numeroase diferende interne, plus să pună pe picioare tratatele cu statele învinse.

Slovacul Stefanik și românul Stoica, dezamăgiți de democrații aflați la putere, tratează cu republicanii din opoziția americană și primul lor succes a venit din partea unei figuri de primă mărime a politicii S.U.A. și anume fostul Președinte Theodore Roosevelt. Deși crezuse și el în așa-numita misiune civilizatoare a Imperiului Habsburgic, în noile condiții afirmă clar că Austro-Ungaria asupra națiunilor negermane și nemaghiare de pe cuprinsul ei, că va susține fără rezerve autodeterminarea lor, militând deschis atât pentru distrugerea Austro-Ungariei la sfârșitul războiului, cât și pentru declararea imediată de către Washington a războiului contra ei și a Imperiului Otoman sau a aliaților lor mai mici. Roosevelt se pronunță și pentru eliberarea națiunilor asuprite din Imperiul Otoman, concomitent cu cele din Austro-Ungaria, deoarece, fără emanciparea celor asupriți și fără distrugerea celor două imperii asupritoare, nu se putea făuri o lume salvată și conservată pentru democrație. Deci, autodeterminarea națiunilor trebuia aplicată la concret și la obiect, nu numai pe hârtie sau în declarații verbale, oricât de solemne erau sau părea să fie ele, dacă se dorea realmente ca frumoasa și multpromițătoarea lume făurită de și pentru democrație să nu fie și să nu rămână o simplă minciună. Practic vorbind, Theodore Roosevelt nu făcea altceva în acest caz decât să-l constrângă pe Wilson să-și depășească limitele și greșelile, să extindă și să generalizeze autodeterminarea națională la toate națiunile asuprite din imperiile multinaționale concentrate în Puterile Centrale și să unească vorba cu fapta. Posibil ca și asemenea luări de atitudine, critici sau "scărmănături" republicane

să fi accelerat adoptarea unor soluții raționale și democratice de către democrații de la Casa Albă în aceste chestiuni. Pe de altă parte, lui Theodore Roosevelt i se părea ciudat dacă nu considera chiar ca un fel de anus contra naturii faptul că S.U.A. declarase război numai Germaniei dar nu și aliaților ei.

Cât despre informațiile furnizate înainte de și în 1917 sau chiar și în primele luni ale lui 1918 de către Stowall și anume că toate națiunile din Europa Centrală și Răsăriteană erau dușmane ale americanilor, ele nu erau în întregime valabile nici măcar pentru unguri, austrieci și germani, lucru de care s-a putut convinge el însuși destul de repede. Contele Karolyi era ungur, dar filoantantist și, după aprilie 1917, automat și filoamerican. Iar în noiembrie același an vine în Elveția devenită terenul unor tratative subterane și o vreme ultrasecrete pentru scoaterea Austro-Ungariei din război printr-o pace separată. La Berna, Stowall a avut ocazia să discute nu numai cu el dar și cu contele Colloredo-Mansfeld și a raportat încântat la Washington că din Austro-Ungaria veneau semnale "serioase" și prețioase că ea ar fi gata, în schimbul unor garanții, s-o rupă cu Germania și să încheie pace cu Atlanta și cu S.U.A, adică exact ce-și dorea atunci și fostul său coleg de școală și-acum superiorul său, Președintele Woodrow Wilson.

Karolyi, om de stânga, în discuțiile de culise cu diplomații americani, se laudă prematur că va ajunge în scurt timp la putere, va dicta politica externă a Austro-Ungariei și va contribui la încheierea războiului, dar dorea să știe en avance care vor fi termenii sau condițiile de pace oferite de americani și de Antantiști în asemenea situație. Cât despre pacea separată dorită de echipa de la Washington, Karolyi n-o dorea, deoarece se pare că se temea de puterea

punitivă a Germaniei, dar se oferea ca, printr-o manevră subtilă, să o atragă la tratative de pace generală. Aici, în mod brusc, și printr-o mișcare de "volt face", delegația austro-ungară ar fi izolat-o și ar fi părăsit-o pe cea germană și ar fi trecut cu căruțe și cu bagaje cu tot în tabăra delegațiilor antantistă și americană, în tranșarea unor probleme esențiale, la părăsirea teritoriilor ocupate de Centrali - și trebuie să recunoaștem că erau foarte întinse și variate, începând de la cele belgiene, franceze, italiene, până la cele sârbe, românești și ruse - până la rezolvarea revendicărilor italiene, franceze, poloneze etc. Probabil, contele maghiar se gândea că nu pierde, nici el, nici patria lui, prea mult, dacă, de pildă, Austria ceda Galiția și Germania Pomerania și Poznanian viitoareii Polonii sau Alsacia și Lorena Franței etc. În schimb, americanii și Antantiștii trebuiau să garanteze, îndeosebi, integritatea statului ungar și, cu câteva excepții, și pe aceea a celui austriac, contele ungar solicitând și cerând garanții pentru ca Austro-Ungaria să nu fie penalizată grav din punct de vedere teritorial și, în plus, să primească ajutoare financiare serioase pentru a-și reface economia zdruncinată de război. Din punct de vedere diplomatic, contele Karolyi a manevrat ca toată responsabilitatea declanșării războiului să cadă pe germani în primul rând și pe austrieci, în al doilea, iar ungurii și Ungaria Coroanei Sfântului Ștefan să rămână curați și nevinovați ca îngerașii.

Desigur, trebuie să recunoaștem că, din punct de vedere maghiar, schema de gândire politică și diplomatică era deosebit de subtilă și de utilă pentru Budapesta cuceritoare, numai că, și în acest caz, socoteala de acasă, chiar combinată cu "tractările și pertractările" de departe de casă, nu s-au potrivit cu realitățile din târg, determinate de evoluția lucrurilor din Europa

Centrală și Răsăriteană și din afara ei. Contele Karolyi a ajuns într-adevăr la putere, dar nu imediat sau foarte repede, ci după un an de zile, în urma revoluției de la sfârșitul lunii octombrie 1918, provocată și de el, tocmai fiindcă, în prealabil, nu și-a putut convinge Regele să retragă Austro-Ungaria din război iar el să-și aducă acasă în timp util trupele de pe front pentru a-și apăra integritatea de stat a Ungariei Coroanei Sfântului Ștefan, amenințată de mișcările iredentiste ale slavilor și românilor. La sfârșitul anului 1918, când, vorba poetului, "era târziu și era toamnă", era foarte târziu și pentru Karolyi să joace cu sau pe cartea americană în favoarea sa și a Ungariei, deoarece S.U.A. intrase deja demult în război și contra Austro-Ungariei iar echipa democraților de la Casa Albă a recunoscut deja de facto dreptul cehoslovacilor și iugoslavilor și necesitatea unirii românilor la și cu state naționale independente și unitare.

Alte încercări de a desparte Austro-Ungaria de Germania și de a o determina să încheie pace separată cu S.U.A. și cu Antanta au venit de la bavarezul Foerster, care, deși german, detesta pe prusaci. El a purtat discuții în acest sens cu Împăratul-Rege Carol, unde a fost introdus de cercurile concentrate în jurul lui Poltzer-Hoditz. Bavarezul era entuziasmat până peste urechi de unele proiecte ale liberalilor austrieci și personal milita, de altfel sincer și cu convingere, pentru distrugerea frontierelor istorice ale statelor cuceritoare și formarea unei mari Confederații de state, unde să intre și iugoslavia ca stat distinct sau, dacă doreau, împreună cu Serbia, Ungaria să-i dea României teritoriile etnice românești și să intre alături de România întregită în Confederație, să se respecte interesele Poloniei, ale Boemiei în cadrul ei etc. Această Confederație urma să pună la punct și să insufle respect și teamă

Berlinului prusac în viitor, cu care Viena - spera Foerster - va rupe orice relație amicală sau de alianță. Plecat în Elveția să-și discute proiectele și cu americanul Herron, bavarezul se pare că a strecurat unele din ideile proprii în cuvintele și opțiunile Împăratului-Rege, probabil pentru a accelera tratativele de împăcare și de pace separată cu Austro-Ungaria și pentru a obține izolarea și înfrângerea Germaniei Imperiale.

Dar frumoasele idei, principii și propuneri, avansate de Foerster, sunau bine și plăcut "din coadă", în voci șoptite sau pe hârtie, dar nu corespundeau cu realitatea și practica politică sau diplomatică a celor implicați. Chiar dacă n-a fost exclus ca dublul Monarh de la Viena și de la Budapesta să fi reflectat de câteva ori la posibilitatea de a se desprinde de Germania, el n-a îndrăznit și, în ultimă instanță, nici n-a făcut nimic concret în acest sens și era exclus ca Ungaria, de bună voie și nesilită de nimeni, să cedeze Transilvania și Banatul României, pentru ca împreună cu ea să intre în Confederația preconizată de bavarez. Monarhul din Viena a avansat în ultimul ceas un program federativ și nu o

Confederație și până și această federație, din 16 octombrie 1918, excludea Ungaria Coroanei Sfântului Ștefan, deoarece conducătorii ei nici nu doreau să audă de ea. Practica a dovedit că asemenea sisteme de gândire și de structurare sau de restructurare a statelor din Europa Centrală și Răsăriteană de atunci, în condițiile desfășurării Primului Război Mondial și al nerezolvării în practica internă și internațională și nu prin vorbe și în culise, a doleanțelor națiunilor cucerite și asuprite de eliberare și emancipare statală de

sub tutela cuceritorilor, rămâneau simple himere fără efecte benefice în viețile a zeci de milioane de europeni.

Nu știm dacă liderii cehoslovaci, iugoslavi și români care au fost primiți de guvernanții americani au intuit sau nu că aceștia duceau tratative cu Austro-Ungaria pentru pace separată, deși, după unele declarații publice sau adrese către Congres, puteau bănuși acest lucru, mai ales în perioada în care Washingtonul nu declarase război Monarhiei Bicefale. Ceea ce este și mai curios și mai bizar este faptul că, deși în decembrie 1917, Wilson a declarat, în sfârșit, război și Austro-Ungariei - dar nu și Bulgariei și Turciei -, el subliniază, tot atunci, că S.U.A. nu se amestecă în treburile interne de natură economică sau politică din Monarhie iar punctele sale avansau ideea vagă pentru națiunile de aici că se va asigura oportunitatea pentru făurirea unei vieți autonome, formulă care n-avea cum să mulțumească pe cei interesați.

Se pare că diplomatul nr. 1 al lui Pasic, Vesnic, fiind om de meserie, știa două lucruri și anume că Wilson trata pe sub mână cu Viena și că nu dorea încă unitatea iugoslavă nici în primele luni ale anului 1918. Tocmai de aceea, când se adresează Congresului, în ianuarie 1918, el trece sub tăcere Acordul de la Corfu - spre marea dezamăgire a iugoslavilor din S.U.A. ce proveneau din Austro-Ungaria - și pune accentul pe refacerea și întărirea Regatului Serbia. Dar diplomatul sârb nu se putea adresa Congresului și națiunii americane, peste capul Președintelui, lucru pe care iugoslavii, impaciențați și scandalizați de tăcerea lui Vesnic, nu-l înțelegeau și probabil nici nu puteau să-l înțeleagă, neștiind aproape nimic despre formulele, adesea complicate și complexe, ale rigorilor diplomatice. Numai că Vesnic, în discuțiile private cu colonelul House,

inspiratorul în multe privințe al lui Wilson, se pronunța pentru unitatea iugoslavă și îi atrage atenția că, până ce nu se vor forma state independente pe ruinele Austro-Ungariei, nu va putea fi vorba de pace în Europa Centrală și Răsăriteană, întrucât toți nemaghiarii și negermanii vor continua lupta contra supremației Vienei și Budapestei. Practic vorbind, diplomatul sârb l-a invitat pe House să înceteze orice tratative de pace separată cu Austro-Ungaria.

Au fost câteva momente în care diplomația americană i-a antrenat în tratativele cu Austro-Ungaria și pe Lloyd George sau pe Balfour și, mai rar și destul de greu, și pe oamenii de stat francezi sau pe cei italieni care, după Caporetto, se simțeau mai slabi și erau atât de speriați încât au refuzat să mai încerce orice ofensivă contra Centralilor, rămânând strâns atașați de tranșeele lor până spre sfârșitul conflictelor. Astfel, generalul bur Jan C. Smuts, fost adversar al britanicilor între 1899-1902, acum prieten al Londrei și admirator sincer și entuziasmat al federalismului Imperiului Britanic, este trimis la Geneva pentru discuții cu contele Albert Mensdorff-Pouilly, fost ambasador al Austro-Ungariei la Londra. Dar, de la bun început, acțiunea diplomatică era un fapt născut mort, deoarece olandezul african putea discuta exclusiv despre o pace separată, pe când contele austriac era împuternicit să trateze doar în numele unei păci generale, ceea ce demonstrează că Austro-Ungaria sau nu îndrăznea sau nu dorea să părăsească la obiect și la concret Germania. Smuts insistă ca Austro-Ungaria să părăsească Germania, să încheie pace separată cu Antanta, să ia

locul Rusiei ca un viitor bastion contra Berlinului. Dacă toate aceste condiții vor fi

îndeplinite, Antanta și S.U.A. vor acorda asistența și toată simpatia lor Austro-Ungariei. Smuts a sugerat ca Monarhia Habsburgică să ia exemplu de la Imperiul Britanic, să acorde autoguvernare națiunilor de pe cuprinsul ei iar într-o asemenea structură de stat democratizată substanțial ar putea intra ca într-o mare Confederație Polonia, România, Serbia și alte state din zonă.

Nici din aceste "pourparles" n-a rezultat nimic concret. Alte încercări de acest gen s-au derulat și între diplomatul austriac Revertera și contele francez Abel Armand, ofițer de informații și anume, tot în Elveția, la Fribourg, în locuința prințesei Sarsina, bună prietenă cu mama Zittei, Împărăteasa-Regină a Austro-Ungariei. Ulterior, francezii au afirmat că totul a început din inițiativa austrieților și invers, aceștia au susținut că francezii i-au invitat la tratative. Francezul ar fi promis că Parisul va respecta în mare integritatea Austro-Ungariei dacă părăsește Germania, în care caz Austria va primi Silezia, dar era necesar ca Italiei să i se acorde Trentino iar Fiume să devină oraș liber. Austro-Ungaria urma să se federalizeze, să se alieze atât cu Polonia catolică, refăcută în frontierele din 1772, cât și cu Bavaria catolică, pentru a rezista împreună contra refacerii puterii Berlinului prusac și protestant și, probabil, împotriva Moscovei bolșevice. Dar, ca și în celelalte situații, Revertera era împuternicit să trateze despre o pace generală, care implica și Germania, iar Armand doar despre o pace separată care urmărea izolarea și înfrângerea Germaniei și totul s-a înregistrat la capitolul unui nou fiasco de acest gen.

Dacă ar fi să ne închipuim sau să ne "construim" în imaginația noastră un "laborator" de diplomație pe timp de război, am putea să constatăm la același nivel al imaginarului și al posibilului, că, din nou - dacă - americanii, englezii și

întrucâtva și francezii ar fi semnat pacea separată cu Austro-Ungaria, Londra și Parisul și-ar fi încălcat singure tratatele secrete cu România și Serbia și fără presiunea americanilor sau fără "defecțiunea" micului aliat de la București și teritoriile române și slave din această Monarhie - chiar federalizată - ar fi rămas în fruntariile ei. Dar istoria nu s-a făcut și nici nu se va face cu varianta "dacă" și cu "poate", ci toate evenimentele trebuiesc reconstituite așa cum au fost și, eventual, explicate de ce s-au derulat așa și nu altfel.

Desfășurarea concretă a lucrurilor a dovedit că nimeni și nimic n-a putut despărți Austro-Ungaria de Germania, că pacea fără victorii și fără victorioși și cea pe bază negociată s-au dovedit a fi simple himere iar războiul s-a derulat în stil european, cu învinși și învingători și s-a încheiat în stil clasic sau tradițional, prin impunerea condițiilor de pace celor înfrânți de către cei ce au câștigat victoria. Retoric și din punct de vedere pur moral ne-am putea pune în față alternativa sau dilema următoare: dacă englezii și francezii i-au pedepsit pe români că au semnat pacea separată de la Buftea-București și au negat valabilitatea Tratatului din 1916, de ce nu și-au făcut procese de conștiință pentru faptul că ei înșiși au purtat tratative în acest sens sau tot din acest motiv să ierte Bucureștiul pentru "păcatul" de la Buftea-București. Dar nici asemenea "probe" de laborator, teoretice, teoretizante și "moralizatoare" n-au nici un rost în practica diplomatică și istoriografică din mai multe puncte de vedere pragmatice și, deci, foarte reale, palpabile și verificate în viața și în raporturile de forțe ale factorilor implicați în desfășurarea Marelui Război cum a mai fost numit Primul Război Mondial.

În primul rând, critica de jos, făcută de cei mai mici sau mai slabi și adresată celor tari și mari, situați prin forța și puterea lor sus, este identică sau măcar se aseamănă cu efectul scuipatului de jos în sus, care vine tot pe capul autorului "de jos". În al doilea rând, indiferent de nemulțumirile și reproșurile celor mici sau mijlocii, deci a națiunilor asuprite și a statelor din Europa Centrală și Răsăriteană, adresate marilor state prietene din Antanta, ele ar fi rămas ca și în deceniile anterioare, doar cu visele de eliberare, emancipare sau unitate națională, dacă n-ar fi fost factorii majori de putere ai statelor apusene maritime și democratice, care au contribuit mult mai substanțial decât celelalte la înfrângerea Puterilor Centrale. În al treilea rând, englezii și francezii au renunțat la tratatele secrete încheiate cu statele mici (România, Serbia) sau mai "mari" (Italia), mai mult de formă decât în conținut și doar pentru a da o anumită satisfacție mai mult morală decât reală sau materială marelui asociat american. Chiar și acest lucru a fost acceptat și executat numai în măsura care convenea Londrei și Parisului la sfârșitul Primului Război Mondial. Astfel, presiunea Washingtonului privind anularea Tratatelor secrete, a convenit diplomației engleze și franceze în anularea Tratatului de la București, cel puțin din două motive. Acolo granița Banatului fusese extinsă la limitele lui etnice românești, dar din punct de vedere strategic granița română ar fi fost prea aproape de Belgrad, care nu putea accepta acest lucru. Apoi Bucureștiul, părăsit și lăsat singur într-o poziție geopolitică și geomilitară imposibilă, a semnat o pace separată, iar Regele, guverul regal și armata sârbă, deși rămași fără teritoriu, au fost duși și protejați de vasele Antantei în Insula Corfu și n-au

fost puși în situația de a ceda în fața Centralilor și de a semna păci separate cu ei.

Pe de altă parte, însă, tot diplomația Antantei a mediat între București și Belgrad - și n-a permis nici extinderea nemotivată a pretențiilor sârbești în Banatul rămas României. Unele rectificări juste și benefice au fost făcute și la granița vestică a României cu Ungaria, fiindcă aceasta n-avea ce căuta în pustă până aproape de Debrețin sau în alte zone mici unde locuitorii erau în majoritate maghiari. Însă, nici o minte sănătoasă nu poate nega că în cea mai mare parte, dacă nu chiar în esența lui, Tratatul din 1916, deși declarat caduc și deci "mort" și nul, a fost metamorfozat ca fiind totuși viu și valabil și aplicat în geopolitica nouă din Europa Centrală și Răsăriteană, prin faptul că s-au recunoscut în dreptul și practica internațională Unirile Bucovinei, Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România. Este drept, însă, că, în toate cazurile, principiul autodeterminării naționale, avansat de Wilson, s-a potrivit foarte bine, lucru pe care-l știau și guvernanții din Paris și Londra, care n-aveau nimic de pierdut nici din acest punct de vedere și nici prea mult din prevederile Tratatului din 1916, ajustat teritorial doar în câteva cazuri minore care n-au afectat în esență realizarea procesului desăvârșirii unității naționale românești. Doar în cazul Bucovinei de Nord, diplomații români puteau face apel și la dreptul istoric, adică la faptul că întreaga provincie a fost smulsă Moldovei în 1775 și deci era drept să revină României anului 1918. Lucrul a fost necesar, deoarece în nord autoritățile habsburgice au colonizat o mulțime de slavi care i-au întrecut numeric pe românii de aici. Galiția Răsăriteană a constituit un măr al discordiei între

Ucraina, pentru moment independentă și Polonia și Consiliul Suprem Aliat s-a gândit s-o treacă sub mandatul viitoarei Ligi a Națiunilor după modelul Danzigului și al Memelului. Dar, după ce bolșevicii ocupă Ucraina, toată Galiția Răsăriteană este dată Poloniei și Antanta acceptă ca fapt împlinit votul românilor de Unire a Bucovinei cu România, exprimat la 15/28 noiembrie 1918, renunțând la proiectul de a ceda Nordul unei Ucraine independente. Și în cazul anulării Tratatului de la Londra cu Italia, s-a reușit evitarea încorporării coastei răsăritene adriatice de către Regatul italian, fapt ce ar fi dus la conflicte grave și prelungite cu Regatul Sârbo-Croato-Sloven, dar, în alte puncte, el a fost aplicat în noua geopolitică europeană.

Diplomația Antantei, ajutată și de cea americană, a încercat să-l determine pe Masaryk să implice celebra Legiune Cehă atât în lupta alături de Armata Regală română, contra centralilor, tocmai pentru a evita semnarea de către București a unei păci separate cu aceștia, cât și împotriva trupelor bolșevice. Dar, ceea ce-l interea pe Masaryk era să scotă Legiunea din Răsărit și, mai ales, din marasmul sau cloaca rusă, pentru ca aceasta să străbată Siberia și să se întoarcă acasă. Wilson, în general, reticent la ideea de a trimite trupe în Rusia, a operat și a acceptat să expedieze un mic corp la Vladivostok, dar nu numai pentru a ajuta reușita expediției de tip "Anabasis" a cehilor, ci și pentru a controla ce fac acolo japonezii care-și făceau simțită influența în Asia într-un ritm îngrijorător chiar pentru aliații lor occidentali.

După ce Masaryk părăsește Rusia și sosește în S.U.A., aici găsește o constelație pe cale de a se schimba radical în cercurile guvernamentale de la Casa Albă, care părăsesc decisiv vechile păreri despre menținerea Austro-

Ungariei și chiar prin Wilson și Lansing promovează cu hotărâre principiul autodeterminării tuturor națiunilor de pe cuprinsul ei și formarea unor state independente și unitare care să formeze, în viitor, un cordon sanitar contra Rusiei Bolșevice, dar și o contrapondere împotriva unei viitoare Germanii revanșarde. Practic vorbind, în ceea ce privește necesitatea distrugerii și destrămării Austro- Ungariei, între democrații de la putere și republicanii din opoziție lucrurile au evoluat spre consens, întrucât Theodore Roosevelt repeta și preciza că Austro- Ungaria - dar și Imperiul Otoman - n-au nimic cu și nici nu sunt națiuni, ci mai degrabă reprezintă un fel de tiranii rasiale personificate de caste naționale care, în toate cazurile și în toate teritoriile în dispută, formau simple minorități în raport cu populațiile locale. Era clar că doar dispariția acestor genuri de state putea duce la salvarea civilizației și democrației iar popoarelor ausprite de germani, unguri și turci trebuia să li se facă dreptate și să fie eliberate.

De fapt, după Congresul națiunilor nemaghiare și negermane din Austro- Ungaria, ținut la Roma, în primăvara lui 1918, responsabilii de la Casa Albă, la 29 mai, își exprimă public, dar pe un ton moderat, solidarizarea cu popoarele ausprite din acest spațiu al Europei Centrale și Răsăritene; lucru care nu s-a datorat numai influenței lui Masaryk asupra lui Wilson sau americanului Putney - care cunoștea realitățile etnice și naționale din Imperiul Bicefal - asupra lui Lansing - ci întregului context diplomatic și informativ ce ajunge la Washington din Europa și de aici se reîntoarce pe continent prin luări de atitudine și decizii juste care realizează o sinteză fericită între procesul de emancipare politico-statală a popoarelor ausprite și conservarea lumii pentru civilizație și

democrație. Însă, acest lucru nu înseamnă deloc că marii lideri politici ai națiunilor asupite central-răsăritene n-au ocupat un anumit loc sau n-au avut un anumit rol, chiar dacă nu determinant, în realizarea sintezei. Nu trebuie să uităm că un anumit rol l-au jucat imigranții și cetățenii americani originari sau aparținători din punct de vedere nativ de națiunile asuprite, chiar dacă acțiunile lor sunt și vor fi contracarate de imigranții și cetățenii americani proveniți din națiunile cuceritoare (austrieci, unguri).

Desigur, Masaryk a fost bine primit de Wilson și Lansing, dar tot atât de călduros a fost acceptat și chiar ovaționat de cehii și slovacii din S.U.A., de polonezi, de români, sârbi etc. La Pittsburg, Masaryk a semnat celebra Convenție cu cehii și cu slovacii, pe care unii au interpretat-o, în mod exagerat, actul de naștere a viitorului stat. Actele de naștere au fost elaborate și redactate acasă și nu pe teritorii străine, ele fiind apoi codificate și de dreptul internațional la viitoarele Tratat de Pace. De fapt, imigranții cehi și slovaci și-au instituit trei organizații: Alianța Națională Boemă, Federația Cehilor Catolici, Liga Slovacă din America, care, întrunite la mitingul din Pittsburg, s-au întâlnit pe cale privată cu Masaryk și au semnat o rezoluție a acestei întruniri publice privind organizarea viitoarei Cehoslovacii. Este drept că slovacii și-au exprimat teama că, fiind mai puțini și mai săraci decât cehii, vor fi nedreptățiți sau chiar asimilați. Masaryk i-a asigurat că Slovacia va avea o administrație și Curți de Justiție proprii, limba slovacă va fi oficială aici iar Cehoslovacia va fi o republică democratică. Însă regulamentele legislative și administrative erau de competența deputaților aleși acasă de cehii și slovacii ce vor fi eliberați de sub jugul austriac și ungar. La insistențele lui Albert Mamatey, în convenție s-a

inserat și dorința acestuia ca Slovacia să beneficieze și de o Dietă locală pentru afacerile proprii. Indiferent de controversele survenite ulterior și chiar în pofida faptului că, la 14 noiembrie 1918, Masaryk, aflat încă în S.U.A. și ales acasă, exact în acea zi, Președintele Cehoslovaciei, a semnat o copie caligrafică a Convenției de la Pittsburg, ceea ce l-a interesat, în luna mai a aceluiași an, n-a fost fost viitoarea organizare a statului, ci, în primul rând, elaborarea unor hotărâri și acte guvernamentale americane, concrete și palpabile, care să materializeze declarațiile publice sau ziaristice ale diferitelor personalități de la Casa Albă privind recunoașterea necesității instituirii statului nou și independent.

Este interesant că în Memorandul către Lansing, din 31 august 1918, Masaryk nu pedalează atât pe principiul autodeterminării care, oricum, fusese elaborat de Wilson și acum aplicarea lui era extinsă și în spațiul ce-l interesa, cât pe o combinație între drepturile istorice ale Coroanei Sfântului Venceslav cu teoriile contractului social și al dreptului și datoriei la rezistență față de opresiune, exprimat prin revoluție, atât de dragi americanilor și devenite deja clasice dar mereu la zi în evoluția ideologiei lor. Masaryk a argumentat revendicarea independenței complete a statului pe dreptul istoric, în sensul că cehii i-au ales pe Habsburgi pe tronul Boemiei și pe teoria contractului social, în sensul că aceștia au încălcat contractul de-a lungul secolelor prin politica lor anticehă. Dacă dinastia a încălcat înțelegerea mutuală sau contractul, dreptul imprescriptibil al națiunii era să insurecționeze și să-l distrugă pentru a deveni liberă și independentă într-un stat propriu. Întrucât Slovacia nu era parte a Regatului Sfântului Venceslav, ci a Regatului Ungariei Coroanei Sfântului Ștefan, Masaryk a făcut din nou apel la dreptul istoric, afirmând că ea, ca parte

sudică a națiunii, a fost cucerită de unguri tot de la Regatul Moraviei și Boemiei, așa că și cei cucerțiți au dreptul la insurecție contra cuceritorilor și la libertatea națională. Fără să negăm valabilitatea argumentației lui Masaryk, dorim doar să subliniem ideea că, dacă eminentul lider ceh a folosit un drept istoric din secolul al X-lea, combinat cu cel etnic, atunci și alți conducători, ca, de pildă, românii, ar fi putut teoretic folosi la nevoie și ei pe lângă dreptul etnic și pe cel istoric, din moment ce Bucovina a fost smulsă Moldovei, în 1775, de austrieci și Basarabia, la 1812, de ruși. Un alt argument folosit de Masaryk în Memorand a fost că Habsburgii au provocat Primul Război Mondial și că Imperiul lor era, de fapt, un obstacol serios în calea unei dezvoltări serioase și echilibrate a Europei.

Liderul ceh a respins "en avance" acele argumente care pretineau că în noul stat - dacă va fi înființat - ar fi amenințată existența și supraviețuirea minorității germane. Era un fel de întoarcere a situațiilor cu fundul în sus - spunea Masaryk - o înțelegere ciudată și stranie a unor lucruri ce se puteau întâmpla sau se vor întâmpla și o neînțelegere crasă a evenimentelor și fenomenelor reale, așa cum se prezentau ele și existau în practica vieții a zeci de milioane de oameni din Europa Centrală și Răsăriteană. Oare faptul că națiuni întregi din acest spațiu - cu mult mai numeroase decât minoritățile - se întreba Masaryk - erau asuprite de germani și unguri, să nu însemne nimic sau să însemne prea puțin în judecarea situațiilor și luarea deciziilor ? El era convins că problema minorităților era serioasă, dar necesitatea emancipării majorităților era și mai serioasă, și mai importantă în raport cu ea și reprezenta de fapt cheia rezolvării tuturor chestiunilor fundamentale legate de crearea unei noi geopolitici

bazate pe dispariția imperiilor și regatelor cuceritoare sau formate prin vechi alianțe dinastice și făurirea statelor naționale unitare și independente.

Masaryk a intuit că la viitoarea Conferință de Pace problema minorităților va fi și ea la ordinea zilei și acest for va dori sau va recomanda ca acestea să fie cât mai mici în frontierele noilor state. Oricum, peste aceste previziuni, ce se vor dovedi realiste în scurt timp, Președintele Consiliului Național Cehoslovac a afirmat, clar și răspicat pentru a auzi nu numai S.U.A. dar și lumea întreagă, că până ce vor exista aceste minorități în frontierele noilor state, în mod permanent se va impune aplicarea îndreptățită și punerea în practica organizării vieții de stat a regulii democratice a guvernării prin și de majorități, deoarece și democrația națională ca și cea electorală sau de alt gen se baza tot pe voturile majorităților. Oare era mai drept sau mai bine - se întreba retoric Masaryk - ca zece milioane de cehi și de slovaci să rămână în și să fie asupriți de Austro-Ungaria sau ca germanii din Boemia și din Moravia, deci din viitorul stat independent, numărând doar trei milioane, să posede libertate națională garantată constituțional. Conform acestui raționament, ce avea o valoare de aplicare generală în spațiul central- răsăritean al Europei, rezulta clar că, de dragul minorităților, nimeni nu mai putea pretinde menținerea vechilor state multinaționale opresoare și era just și democratic ca minoritățile să nu fie și să nici nu devină, în nici un fel, un obstacol în calea făuririi noilor state naționale independente și unitare, ci să fie încadrate armonios în componentele și frontierele acestora. Pentru a-l convinge pe Lansing despre justetea făuririi statului cehoslovac, Masaryk a făcut apel și la principiile Declarației de Independență, pe baza cărora guvernele americane au recunoscut oficial

diferite mișcări revoluționare, fapt ce trebuia aplicat și în cazul cehoslovacilor în lupta lor contra Habsburgilor. Problema cehoslovacă era demnă deci de a fi pusă, ridicată și dezbătută în fața forumului politic mondial iar America și Europa trebuiau să aleagă între eliberarea a șapte națiuni asuprite și Dinastia medievală și degradată a Habsburgilor, care-și acoperea crimele cu pretenția vecină cu sacrilegiul că era un instrument ales de Dumnezeu. Având și un simț pronunțat al umorului, Masaryk răspundea retoric: "Nu, Dumnezeu nu este austriac".

În afară de Memorandul din 31 august, Lansing a lecturat și pe cel din 28 august 1918, referitor la situația din Rusia în general și din Siberia, unde se afla Legiunea cehă, în special, și a avut convorbiri directe cu Masaryk care, paralel, a purtat discuții și cu Wilson și și-a prezentat punctele de vedere și doleanțele în Congres. Secretarul de Stat american era convins că și S.U.A. urma să ia exemplul Angliei, Franței, Italiei și să recunoască după modelul lor "independența" Cehoslovaciei. Ceea ce n-a știut de la bun început Lansing era că nu era vorba de a recunoaște independența - acest lucru era numai de competența viitorului Congres de Pace - ci, mai ales, de a recunoaște beligeranța Consiliului Național Cehoslovac și a Legiunii Cehe, ceea ce echivala cu a face un pas concret, a proclama de facto aceste forțe civile și militare ca aliate în război și a pregăti pe această cale proclamarea de iure a independenței lor în viitorul apropiat. Dar, chiar și recunoașterea britanicilor a fost elaborată tot pe baza acceptării beligeranței Cehoslovaciei, lucru pe care Lansing nu l-a intuit de la bun început. Neștiind acest lucru și crezând că era vorba de recunoașterea independenței, el își face scrupule de ordin moral sau

interpretativ care nu se potriveau cu practica desfășurării lucrurilor în evoluția lor naturală și firească. Astfel, s-a temut că dacă S.U.A. recunoaște independența Cehoslovaciei, Puterile Centrale vor răspunde automat prin promovarea independenței Irlandei, Egiptului și Indiei, fapt ce nu corespundea realităților de atunci.

Cele trei cazuri menționate de Secretarul de Stat american priveau aliata sau mai precis asociata Marea Britanie și nu erau de competența Washingtonului. Oricum, Parlamentul Britanic votase deja legea Home Rule ce era tot un pas important spre independența Irlandei, dar pe care n-o putea aplica în plin război și, începând cu 1868, Londra își democratiza Imperiul, formând state și națiuni moderne în Canada, Australia, Noua Zeelandă, Uniunea Sud-

Africană. Desigur, pe această direcție mai rămâneau multe de făcut și opera de făurire a Commonwealth-ului va continua și după al Doilea Război Mondial, cu multă moderație și înțelepciune de fapt. Oricum, britanicii erau mai vechi și mai pricepuți în arta democrației ca americanii, dar Lansing, uitând de propriile sale bâjbâieli și zig-zaguri de început referitoare la situația reală a națiunilor negermane și nemaghiaree din Austro-Ungaria, filosofeză acum că din moment ce S.U.A. recunoaște independența Cehoslovaciei, i se va cere același lucru și din alte părți și dacă va refuza și nu va fi principială în câteva cazuri, își va câștiga reputația de neînvidiat că avea o regulă pentru ea însăși și alta pentru alte națiuni, după modelul Marii Britanii. Fără să-și bată capul cu atâtea teorii, unii consilieri americani, ca de pildă, Woolsey, lasă independența în grija altor foruri și pune accentul pe recunoașterea beligeranței Cehoslovaciei ca pas

concret spre țelul final solicitat și dorit de altfel de toți aliații. În acest sens, Woosley amintește că S.U.A. a recunoscut beligeranța revoluționarilor din America Latină iar Grant pe aceea a cubanezilor insurecționați tot contra Spaniei, fără complicații, după care lucrurile au evoluat spre independența de stat a insurgenților.

După ce lucrurile s-au limpezit din punct de vedere teoretic și practic, Lansing discută problemele de fond cu Wilson - căruia nu i-a mai înmănat Memorandul din 30 august - și, la 2 septembrie 1918, actul de recunoaștere a beligeranței Cehoslovaciei, aprobat de Președinte, devine oficial parte componentă a diplomației americane, este trimis misiunilor diplomatice și, la 3 septembrie, o copie a acestuia îi este înmănată de Lansing personal lui Masaryk. În act, guvernul american constată că ceho-slovacii și-au organizat corpuri de armată pe frontul de război, conduse de ofițeri de naționalitatea lor, care luptau contra Germaniei și a Austro-Ungariei și, urmărind să obțină independența, au conferit autoritatea politică supremă Consiliului Național Cehoslovac. Ca atare, guvernul S.U.A. recunoaște că există o stare de beligeranță între ceho-slovacii astfel organizați și Germania și Austro-Ungaria iar pe Consiliul Național CehoSlovac îl consideră guvern beligerant de facto, înzestrat cu autoritate proprie, care-l îndreptățește să conducă afacerile militare și politice ale ceho-slovacilor. În concluzie, guvernul S.U.A. declară că este gata să intre oficial și formal în relații cu acest guvern de facto, de acum recunoscut, cu scopul de a continua războiul împotriva inamicilor comuni, Austro-Ungaria și Germania.

În acest Act oficial n-a fost vorba de întinderi teritoriale, de majorități cehe sau slovace sau de minorități germane sau maghiare, dar el a reprezentat un suport pentru obținerea independenței la viitoarea Conferința de Pace și a contribuit și la dizolvarea Austro-Ungariei, în contextul în care Anglia, Franța, Italia acționau în aceleași sensuri. Restul problemelor menționate intrau normal în competențele aceluiași for politic mondial, tot atât de mult așteptat pe cât era așteptat și dorit sfârșitul Primului Război Mondial. Analiza fină, subtilă, dar obiectivă și îndreptățită, făcută de Masaryk, la 28 august 1918, în legătură cu raportul numeric între majorități și minorități - în general de 3 la 1 - și, de aici concluzia logică și realistă că nimeni și nimic nu mai putea opri emanciparea politică a națiunilor majoritare și oprimate până atunci, a fost de o importanță fundamentală și esențială pentru destinul popoarelor din Europa Centrală și Răsăriteană. Caracterul profund democratic al geopoliticii din acest spațiu european, recunoscut de și prin Sistemul de la Versailles, a constat și s-a bazat tocmai pe acest factor primordial, adică pe dreptul celor mulți, cucerii și asupriți secole de-a rândul, de a deveni, în sfârșit, liberi, în 1918 și de a-și făuri state naționale unitare și independente sau, după caz, de a le reface și a-și desăvârși sau completa unitatea națională de stat, până atunci incompletă sau embrionară. Aici dreptul dar și datoria de a insurecționa și a se revolta a popoarelor asuprite împotriva asupritorilor și opresorilor de veacuri a evoluat logic spre rezolvarea cu succes a acestor eforturi, materializată prin statele noi sau completate în mod democratic, proces amplu și complex care a fost recunoscut pe plan internațional de tabăra marilor puteri democratice și maritime euro-atlantice.

De fapt, acest factor esențial definește caracterul profund democratic - ce într-o perspectivă a evoluției vieții internaționale la fel de democratică ar fi trebuit să fie și să rămână și ireversibil - al Sistemului de la Versailles în Europa Centrală și Răsăriteană. Numai într-un context deosebit de ostil și de periculos, în care Europa era de fapt dezeuropenizată, asiatică, tiranizată, lovită și descompusă în ceea ce avea mai bun, adică în esența ei creștină și democratică, de către cele mai cumplite dictaturi din istoria umanității, cea nazistă și cea comunistă, a fost posibil ca acest Sistem și geopolitica lui să fie distruse între 1939-1941. Doar Moscova roșie și Berlinul brun, prin caracterul nociv al regimurilor lor anticreștine și antidemocratice, au putut ca, în numele unor minorități, să distrugă statele naționale ale majorităților sau să le mutilizeze, invocând în plus și vechile tare și frontiere istorice de tristă amintire care au creat geopolitici pe bază de sabie, de cuceriri sistematice de teritorii și popoare străine și pe o sete nemăsurată și despotică de supremație și dominație zonală europeană sau euroasiatică. La această dezumanizare, ateizare și mutilare a Europei democratice s-a ajuns și datorită neintrării și neimplicării S.U.A. în Liga Națiunilor și în apărarea serioasă a statu-quo-ului teritorial din 1918-1920.

O neconcordanță, ce a dus în scurt timp la grave neînțelegeri privind interpretarea unor probleme internaționale, inclusiv europene, între republicanii din opoziție și democrații de la putere, își va pune amprenta grea asupra evoluției lucrurilor în perioada interbelică. Dacă la început tocmai republicanii au văzut clar și limpede că era necesară emanciparea națiunilor asuprite din Europa Centrală și Răsăriteană și l-au criticat pe Wilson pentru paleativele propuse în această fază, s-a ajuns în scurt timp ca și Președintele și echipa sa

să realizeze sintezele de informații necesare și să adopte poziții realiste, obiective și democratice privind disturgerea Austro-Ungariei și formarea statelor independente și să se apropie până la identitate în această chestiune de republicanii din opoziție. Dar, după ce opțiunile au fost făcute și zarurile au fost aruncate, Wilson a dorit să facă mult mai mult și anume să implice la obiectiv și la concret S.U.A. în Liga Națiunilor și prin ea în apărarea păcii mondiale prin punerea la punct a agresorilor de tot felul și de oriunde ar lovi aceștia și în apărarea statu-quo-ului stabilit la Versailles.

Însă, tocmai în această problemă de importanță crucială pentru evoluția viitoare a relațiilor internaționale, intervin în sens negativ republicanii, care pun o "talpă" grea și o piedică serioasă lui Wilson, zădărniciindu-i toate eforturile depuse în acest sens acasă sau la Paris. Această inadvertență sau eroare și-a avut cauzele ei și a fost generată de unele elemente din tradiție sau de interese concrete și la zi ale societății americane de la sfârșitul Primului Război Mondial, dar, în perspectiva evoluției lucrurilor pe plan internațional și european, s-a transformat în scurt timp într-un element de oroare pentru multe națiuni și popoare. Asupra cauzelor ce au generat eroarea ce va deveni oroare vom mai reveni, dar evoluția sau mai precis involuția lucrurilor a dovedit un mare adevăr de la sfârșitul Primului Război Mondial și anume că americanii n-au realizat încă faptul că democrația nu se putea apăra numai și numai acasă la ei sau în apropierea lor și, de fapt, nu era în siguranță nici acasă, dacă pe plan internațional mari puteri totalitare sau dictatoriale își făcea de cap, desființau sau mutilau state și geopolitici juste, amenințând să radă de pe față pământului sistemele democratice în chiar leagănul lor european. Au trebuit să treacă ani și

omenirea să se zbată în multe convulsii până când S.U.A a realizat iar neutraliștii ei au fost siliți să realizeze că democrația trebuia apărută și înăuntru și în afară, acolo unde standardurile de civilizație și de structură erau compatibile cu valențele ei cretoare, protectoare, deschise spre universalism.

1.3. S.U.A., Antanta, strategia europeană și rolul lor în interpretarea și aplicarea principiului naționalităților

În perioadele când regimul imperial german se credea puternic, inclusiv până în vara lui 1918, potențaii de la Berlin au disprețuit propunerile de pace venite de la Washington și au răspuns categoric și impertinent, în cel mai autentic stil prusac că, de pildă, nici nu putea fi vorba de retrocedarea Alsaciei și Lorenei ca o condiție prealabilă a semnării păcii, insistând pe acceptarea statu-quo-ului din 1914, lucru inadmisibil pentru americani și asociații lor din Antanta. Când a devenit limpede că Războiul este pierdut, opinia publică germană a îmbrățișat principiile wilsoniene ce nu permiteau luarea unor teritorii etnice germane - cum ar fi dorit francezii - și, mai mult, exprimând o dorință și o speranță generală, la 30 octombrie, "Frankfurter Zeitung" scria că în virtutea dreptului de autodeterminare sau de liberă dispunere a popoarelor semnat de Președintele S.U.A., 6 milioane de austrieci și 3 milioane de germani sudeți din Boemia și Moravia se vor uni cu Germania. Acum germanii începeau să pedaleze pe "pacea lui Wilson", contra "păcii lui Clemenceau". După cum bine știm, atât austriecii cât și germanii sudeți au optat pentru unirea lor cu Germania - lucru care, dacă se realiza, ar fi încântat până la cer și pe cetățenii americani de origine germană -, dar lucrurile n-au depins numai de ei sau numai de cei de

la Casa Albă. Franța, care a suferit pierderi enorme în război, a repins categoric aplicarea principiului autodeterminării în favoarea adversarului principal din război, din motive strategice, de siguranță internă și internațională. Acest lucru a fost acceptat și de Anglia, deoarece ambele puteri europene maritime și democratice nu puteau admite ca Germania să redevină brusc, după Primul Război Mondial, aproape la fel de puternică și de mare din punct de vedere al numărului locuitorilor și mai puțin al teritoriului ca la 1914. Era clar că Austria și Regiunea Sudetă puteau compensa, în bună măsură, teritoriile și locuitorii Alsaciei, Lorenei sau chiar și pe cele poloneze pierdute. Washingtonul nu era în măsură să forțeze mâna Parisului și a Londrei în această problemă, dar, așa cum vom vedea în continuare, a reușit să împiedice destrămarea statului german și a contribuit ca Schleswigul central și sudic să rămână german sau ca în unele zone ale Poznaniei și Sileziei Superioare să se facă plebiscite ce au dat câștig de cauză tot Germaniei.

După cum bine știm în Tratatul de la Versailles s-au dat asigurări și dezvoltării libere a minorităților naționale din noile state apărute pe harta politică a

Europei Centrale și Răsăritene. Nu dorim să intrăm în detalii în această problemă și nici să pretindem că situația naționalităților de aici a fost roză în perioada interbelică, dar suntem convinși că ea n-a fost nici sau deloc albastră, dacă o comparăm cu aceea din perioada postbelică, când, atât minoritățile cât și majoritățile, cad sub jugul tiraniei roșii. Stalin, marele tiran, devenit aliatul tehnic al marelui democrat Roosevelt, rămâne cu toate teritoriile răsluite din Europa Centrală și Răsăriteană de pe vremea când era prieten cu Hitler, plus

altele luate în 1945-1947 în acest spațiu sau în Extremul Orient iar Anglia și Franța, "nașii" Versailles-ului din 1918-1920, slăbesc ca mari puteri, alături și împreună cu Europa decimată de război. Al doilea "Sistem" de la Paris, din 1947, a recunoscut refacerea unor state din primul Sistem, ajustate în favoarea Moscovei, dar, în perioada postbelică, apar fenomene cu totul noi și anume, aproape 10 milioane de germani, inclusiv sudeții, sunt mutați spre vest și unele teritorii, foarte avansate economic și urbanistic, sunt date de Moscova roșie Poloniei ce se "înroșea" și ea în stil comunist și le recupera pentru cele luate în 1939. Iar ceea ce nu s-a putut întâmpla cu Germania după Primul Război Mondial, adică dezmembrarea ei, se întâmplă în Al Doilea Război Mondial, divizarea ei fiind de altfel expresia vie a împărțirii Europei în două. Asupra acestor fenomene profund antieuropene vom reveni însă în capitolele următoare.

În 1918, precedentul recunoașterii americane a beligeranței cehice și a Consiliului Național Cehoslovac nu s-a putut răsfrânge în aceeași măsură și formă și asupra iugoslavilor, întrucât Pasic ținea ca orbul de bătă de marea idee sârbă iar slavii de sud, catolici croați și sloveni, insistau pe acordarea unui statut egal cu Serbia în structurile noului stat. Certurile dintre ei erau cunoscute de diplomația americană. Se pare că în această chestiune au jucat un anumit rol și diplomații italieni nemulțumiți de pretențiile iugoslave asupra coastei răsăritene a Adriaticii. Dar, după cum bine se știe, aceste lucruri vor rămâne în competența viitoarei Conferințe de Pace și se vor rezolva în cadrul ei. Pasic n-a suflat o vorbă despre contribuția iugoslavilor habsburgici, deci a unităților lor militare de voluntari în lupta alături de Aliați contra Puterilor Centrale și a evidențiat mereu

doar efortul de război al Serbiei, remarcabil și lăudabil de altfel - dar nu singurul în discuție.

Oricum, la 15 septembrie 1918, în marele meeting de la Carnegie-Hall, din New York, s-a dat o replică prietenească Congresului de la Roma, sub formula și simbolul "Dorința popoarelor din Austro-Ungaria", unde acestea și-au exprimat public o dublă solidaritate și anume între ele și cu americanii și invers, aceștia din urmă s-au pronunțat în sprijinul primilor. Cehoslovacii erau reprezentați de Masaryk, polonezii de Paderewsky, italienii iredentiști de Beviere, iugoslavii de Hinkovic (federalist și republican), românii transilvăneni de Stoica și rutenii din Ungaria de Kardos. Cei mai buni oratori și mai audiați au fost Paderewsky și Masaryk, dar polonezul n-a vorbit atât de cauza Poloniei - care fusese clară încă de la bun început -, cât mai mult a sprijinit cauza cehoslovacă și a făcut apologia personalității lui Masaryk. Lucrul a surprins, inclusiv pe Masaryk, care, pe lângă că se exprimă clar și categoric pentru distrugerea Austro-Ungariei, s-a solidarizat cu polonezii și cu celelalte națiuni reprezentate la meeting și l-a admirat pe Paderewsky, în personalitatea căruia s-au îmbinat calitățile artei, culturii și civilizației cu cele de om politic. În fond, acest meeting a fost un mare "spectacol al armoniei", dar nu numai între cei doi oameni mari, ci între toate națiunile din Austro-Ungaria și între acestea și americanii prezenți acolo. La viitoarea Conferință de Pace, însă, alți oameni politici, mai cinici și cu un anumit simț mai special al umorului, i-au spus lui Paderewsky că era o degradare pentru un mare pianist și artist ca el să devină un "simplu" om de stat și un "banal" prim-ministru. La marele meeting de la Carnegie-Hall, profesorul Herbert A. Miller de la Oberlin College și-a exprimat

în numele americanilor mulțumirea pentru solidarizarea națiunilor asuprite din Austro-Ungaria cu S.U.A. și cu Aliații, exprimată cu convingere atât pe pământ european cât și american. Eminentul profesor american a afirmat că trebuie urgentate și aplicate reconstituirea unei Polonii democratice, unitare și independente, dizolvarea Austro-Ungariei și organizarea liberă de stat a națiunilor asuprite conform propriei lor voințe.

În 16 septembrie, șefii politici care au dat tonul și au organizat meetingul de la Carnegie Hall s-au întrunit la Hotelul Baltimore, au elaborat și au semnat o Rezoluție, delegându-l pe Masaryk s-o înainteze Președintelui S.U.A. El a fost împuternicit să vorbească în numele tuturor națiunilor negermane și nemaghiare din Austro-Ungaria și a fost numit șeful Delegației acestora, care a fost primită de Woodrow Wilson, la 20 septembrie 1918. După un scurt, dar concentrat și plin de substanță, speech, susținut de Masaryk și după lecturarea Rezoluției de către Președinte, acesta a spus că Austro-Ungaria era o cocioabă putredă, susținută pe toate laturile sau părțile ei de propte care trebuie înlăturate pentru ca întreaga clădire să fie demolată. Wilson a insistat asupra ideii că dezmembrarea Monarhiei bicefale a devenit o necesitate și o urgență atât pe plan intern cât și extern. În aceste condiții, Delegația a hotărât instituirea unei Uniuni Democratice a Europei de Mijloc (sau Mijlocii), condusă de profesorul Miller, care a acționat energic pe plan propagandistic pentru noua geopolitică în Europa Centrală și Răsăriteană. Concomitent, Președintele a părăsit definitiv orice idee sau propunere de pace fără victorie, a declarat-o în afara oricăror discuții și a afirmat, în mod solemn, că va lupta pentru o victorie decisivă pe calea armelor.

Oricum, insistăm asupra faptului că, paralel cu Consiliile naționale ce acționau în străinătate, s-a desfășurat o intensă activitatea și acasă, în Europa Centrală și Răsăriteană, chiar sub nasul miniștrilor austrieci și unguri, de către Consiliile și Comitetele Naționale din Cehia, Slovacia, cele iugoslave din Croația și Slovenia, române din Transilvania și Bucovina, inclusiv de Cluburile deputaților naționali din Parlamentele din Budapesta și Viena, care-și exprimau din ce în ce mai deschis și cu curaj opțiunile pentru instituirea unor state noi pe ruinele Monarhiei. Asupra acestor aspecte, deși determinante și esențiale, nu putem insista în lucrarea de față care urmărește să realizeze cu precădere o schiță sau sinteză generală între direcțiile trasate de mișcările de eliberare și unitate națională și viața internațională în timpul Primului Război Mondial, între geopolitica dorită de națiunile negermane și nemaghiare din Europa Centrală și Răsăriteană și geopolitica instituită de marile puteri euroatlantice de atunci, care, atunci, au făcut de fapt "casă bună, împreună", în pofida unor mici inadvertențe sau neconcordanțe înregistrate la începutul realizării sintezei.

Până și americanul Herron din Elveția i-a scris în termeni profetici și biblici

- după cum îi era stilul și obiceiul - lui Wilson să ducă la îndeplinire în mod ireversibil ultimele hotărâri, să nu mai trateze cu și să nu mai recunoască nici o Austro-Ungarie, să-și îndeplinească numele și rolul de eliberator al cehoslovacilor, iugoslavilor, italienilor și românilor din Transilvania și Bucovina, care urmau să facă parte și să devină cetățeni ai Regatului România. Nu trebuia tratat nici cu Germania pacea fără victorie, ci ea trebuia bătută pe câmpul de luptă, deoarece altfel S.U.A. ar acționa pentru o retragere politică și morală,

ceea ce nu era permis. Era imposibil ca americanii să transforme sau să efectueze o transmutație a înfrângerii militare a Germaniei într-o pace victorioasă germană, întrucât acest lucru echivala cu un mare pericol pentru multe state și națiuni, inclusiv pentru S.U.A.

În acest condiții generale, notele de pace ale lui Burian, ministrul de Externe al Austro-Ungariei, care oferea, în octombrie, lui Wilson "șansa" sau posibilitatea de a concluda cu ea și cu aliații ei un armistițiu și să intre imediat în negocieri de pace, pe baza celor 14 Puncte și ale altor declarații americane - în special adresa din 12 februarie 1918 - privind condițiile impuse Germaniei atunci - au rămas fără nici un efect practic. Tot în octombrie, este trimis în Elveția contele Iuliu Andrássy-junior, dar nu este primit nici de diplomații britanici nici de cei francezi, decât dacă ar fi venit nu în calitate de negociator ci de capitulară fără condiții. La fel a pățit-o și contele Tarnowski, pe care nu l-a primit diplomatul american Stowall și, paralel, au eșuat și încercările austriece și germane de a se ajunge la armistițiu și la pace, negociate, efectuate prin canalele diplomatice ale Vaticanului.

Manifestul din 16 octombrie 1918 al Împăratului-Rege Carol - bine cunoscut și mult mediatizat în istoriografia internațională - a urmărit nu numai săi apropie de tron pe italieni, românii din Bucovina, iugoslavi, cehi, polonezi "habsburgi" prin formula federalizării, dar, mai ales, să-l determine pe Wilson să accepte propunerile de armistițiu și de pace negociată trimise de Burian în numele Monarhului.

De fapt, popoarele din partea austriacă n-au fost impresionate de Manifest și l-au prevenit politicos pe Monarh, încă înainte cu 4 zile de publicarea

lui, că propunerile și soluțiile lui erau depășite de timp și de evenimente. Polonezii i-au vorbit respectuos Monarhului, dar au accentuat ideea că punctul 13 i-a eliberat de orice obligație față de Austro-Ungaria și că se vor uni cu statul polonez independent care a și fost proclamat de Consiliul de Regeneță din Varșovia, la 7 octombrie 1918. De asemenea, italienii se îndreptau spre Regatul Italiei, potrivit punctului 9, românii din Bucovina doreau să acționeze împreună nu separat de frații lor din Transilvania și Banat, cu care așteptau să-și coordoneze dorințele și eforturile în drumul lor comun de unire cu Regatul România iar cehii și iugoslavii "habsburgi" au privit cu scepticism și răceală propunerile Monarhului, întrucât, oameni practici și bine informați fiind, își puneau speranțele în viitoarea Conferință de Pace, nu în Viena și guvernele ei.

La 15 octombrie 1918, ministrul-președinte al Ungariei, Wekerle Sandor, l-a criticat aspru la Viena pe Carol pentru Manifestul pregătit spre publicare pe ziua următoare, care submina dualismul și structurile lui și i-a reamintit jurământul depus pe legile și continuitatea de drept a ungarilor, pentru care principiile federaliste erau inacceptabile. În jurământul de încoronare ca Rege al Ungariei, Monarhul s-a angajat să sprijine, nu să slăbească, "constituția" și "existența" continuă a Ungariei Coroanei Sfântului Ștefan. Wekerle i-a spus clar Monarhului că nu-i acceptă Manifestul și dacă l-ar fi extins asupra Ungariei, el l-ar fi declarat nul și neavenit și ar fi stopat imediat orice aprovizionare cu cereale și hrană a Vienei, lăsând-o să moară de foame. Numai că Împăratul-Rege și-a cunoscut bine miniștrii din Budapesta, care și anterior i-au respins anumite propuneri de reforme democratice, așa că n-a inclus Ungaria în Manifest unde s-au recunoscut și apirațiile polone și italiene incuse în Punctele lui Wilson. Dar și

Monarhul sau oricare om de stat austriac sau de oriunde, dar de bun simț, erau conștienți și destul de realiști să vadă înainte că o Monarhie, jumătate centralizată, jumătate federalizată, nu putea funcționa, fiindcă era inimaginabil ca în partea vestică să existe și să funcționeze state naționale corelate în noile structuri iar, în cea orientală, slavii și românii să continue să fie simpli hiloți politici ai ungarilor dominatori și suprematizatori.

Un asemenea stat ar fi fost, într-adevăr, identic cu o monstruozitate ce nu putea fi pusă în lucrare sau în ființă și ar fi constituit un sinistru anus contra naturii. Tocmai de aceea, credem și împărtășim și noi opinia că publicarea Manifestului a însemnat nu atât un ultim apel al Monarhului către popoarele sale "loiale" din Austria, cât mai ales o ultimă încercare a "mării" diplomatice cu degetul imperial austriac de a-l determina pe Wilson, considerat de unii prea exaltați "Arbitrul Suprem" al situației, să accepte armistițiul și tratativele de pace pe bazele propuse, dar depășite și anacronice deja atât în interiorul Monarhiei cât și în afara ei. Practic vorbind, Viena tatona și încerca să vadă dacă putea să mai pescuiască sau să păstreze ceva "pești" în apele tulburi și involburate ale timpurilor și evenimentelor de la sfârșitul Primului Război Mondial. Însă, trebuie să subliniem cu tărie faptul că Împăratul-Rege și unii dintre miniștrii lui austrieci de la Viena au fost oameni politici de bun simț iar Monarhul și om de onoare, deoarece, după ce au realizat că Imperiul este pierdut, au lichidat pașnic întreaga afacere, au evitat conflictele interne iar Carol i-a dezlegat pe toți ofițerii de jurământul depus față de el, i-a scutit de orice probleme de conștiință sau onoare, pentru a fi liberi să depună noi jurăminte față de națiunile și Consiliile lor Naționale și, în plus, le-a plătit soldele până la ultima coroană pentru serviciile

prestate până atunci în Armata Cezaro-Regală. De fapt, cabinetul Lammasch, din 26 octombrie 1918, a rămas în istorie ca un guvern al lichidării Imperiului iar șeful lui, liberal, om de prestigiu și de bun simț, a urmărit ca drumul spre noua ordine și noua geopolitică din Europa Centrală și Răsăriteană să se desfășoare în ordine și fără noi vărsări de sânge cu totul inutile. Însă Lammasch a dorit ca și alți austreici să se unească cu Germania.

Toate evenimentele legate de Manifestul din 16 octombrie 1918 au fost cunoscute de cercurile ceho-slovace, iugoslave și române, dirijate de Masaryk, Hinkovic, Stoica, deoarece aceștia erau bine informați și puși la punct cu tot ce se întâmpla în Europa prin americanii Phillips și Putney. Acești lideri au protestat contra încercărilor de a menține, într-o formă sau alta, Monarhia bicefală, au combătut principiile Manifestului ca și Memorandul publicistului austriac Dr. Frederich Hertz care dorea același lucru și se asemena cu planul federativ al bavarezului Foester. Acțiunile cehoslovace, iugoslave și române, întreprinse pe teritoriul S.U.A., au fost sprijinite de diplomația americană iar la Paris, Beneș, cu acordul lui Masaryk și al lui Clemenceau, a trimis, la 14 octombrie, Puterilor Aliate

o notă informativă în care le anunța transformarea Consiliului Național

Cehoslovac în Guvern Provizoriu Cehoslovac, ca semn al mersului hotărât spre independență și al negării competenței vieneze de a vorbi în numele cehoslovacilor înăuntru sau în afară. Nota s-a sprijinit pe împuternicirea rostită public de Stanek în Reichsrat, la 2 octombrie, prin care Consiliul Național de la Paris era mandatat ca singurul for îndreptățit să reprezinte poporul ceh în fața Aliaților, lucru confirmat și de retragerea deputaților cehi din Palamentul de la

Viena 7 zile mai târziu. Francezii și apoi și ceilalți Aliați au sprijinit inițiativa și au recunoscut transformarea operată de cehi. Pe de altă parte, Masaryk a redactat o Declarație de Independență a Cehoslovaciei, tradusă și discutată cu profesorul Miller și avocatul Robert Calfele din Cleveland, care a și fost publicată în ziarele mari americane, odată cu Manifestul Împăratului, pe care-l combătea, la 19 octombrie 1918. Cehii de acasă n-au știut prea multe despre acest act și nici despre conținutul lui și l-au interpretat ca pe o simplă Declarație de la Washington. Dar ea a fost trimisă la Casa Albă, la Departamentul (Secretariatul) de Stat, la Paris și, la 18 octombrie, a fost semnată nu numai de Masaryk dar și de Benes și de Stefanik. Exact atunci, Alexandru Vaida Voievod nega în

Parlamentul de la Budapesta dreptul și competența guvernului ungar de a-i reprezenta pe românii din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, la viitoarea Conferință de Pace, deoarece își luau soarta în propriile mâini, conform principiilor wilsoniene iar în 19 octombrie același lucru l-a rostit, în același loc, slovacul Ferdis Iuriga negând afirmațiile unor miniștri unguri că slovacii nu doresc unirea cu cehii ci vor să rămână în Ungaria.

Wilson a subliniat și el, în mod categoric, că la viitoarea Conferință de Pace nici un guvern străin nu va vorbi în numele națiunilor negermane și nemaghiare din Europa Centrală și Răsăriteană și vor fi considerate și aplicate doar dorințele lor liber exprimate și deja recunoscute de Casa Albă și Aliați. Wilson a avertizat și canalele Vaticanului prin adresa către Cardinalul Gibbons că, din moment ce guvernul american i-a recunoscut pe cehoslovaci și pe iugoslavi, el s-a angajat să-i sprijine în obținerea unei vieți de stat proprii, libere

și independente și și-a creat obligații de onoare față de ei, realități care au modificat ireversibil cele 14 Puncte. În răspunsul său către Austria, expediat la 18 octombrie 1918, Wilson a precizat că, din moment ce S.U.A. a recunoscut Consiliul Național Cehoslovac ca guvern beligerant de facto și, de asemenea, și-a dat acordul față de aspirațiile spre libertate ale iugoslavior, cele 14 Puncte nu mai corespundeau noii evoluții a lucrurilor și nu mai putea fi vorba de autonomiile popoarelor din Austro-Ungaria ca bază a păcii. Președintele se simte obligat și onorat să insiste că aici nu el ci aceste popoare erau îndreptățite să-și exprime ele însele aspirațiile și propriile concepții despre drepturile și destinele lor ca membri liberi ai familiei națiunilor.

Răspunsul a fost deosebit de clar și unii germani l-au interpretat ca pe un document terifiant care a depășit cele mai sumbre așteptări sau a fost o lovitură dată drept în inima Imperiului. Totuși, devedind și un oarecare spirit de umor în aceste clipe, fără îndoială, grele pentru mulți oameni de stat austrieci, unele cercuri vieneze realiste, sesizând că Monarhia e pe ducă, au afirmat că, acum, Austria are un prim-ministru al cărui sediu este la Washington și se numește Woodrow Wilson iar executorul voinței lui este baronul Hussarek, care l-a precedat ca prim-ministru pe profesorul Lammasch. Cu alte cuvinte, aceste cercuri vieneze au fost convinse că nu mai era nimic de făcut, că Wilson și Aliații vor fi groarii Monarhiei și nimeni nu se mai putea opune lor. Era clar că Austro-Ungaria trebuia să ceară armistițiu separat de Germania și că orice rezistență era inutilă. Chiar și germanii austrieci din Reichsrath, printre care și Otto Bauer și social-democrații lui, au declarat, la 21 octombrie, statul lor etnic ca fiind german-austriac, și din 31 octombrie și independent, dar toți au sperat într-o

viitoare și apropiată unire a lui cu Germania. La 18 octombrie 1918, Comitetul Național Ceh de la Praga a declarat că în acea zi statul independent cehoslovac a intrat în ființă și, printr-un manifest, a îndemnat poporul ceh să păstreze legea și ordinea și, prin tot ce face, să se arate demn de eliberatorii lor Masaryk și Wilson. Două zile mai târziu, Consiliul Național Slovac de la Turčiansky Svätý Martin a declarat că națiunea slovacă este parte a națiunii ceco-slovace, unită prin limbă, istorie și cultură iar, la 29 octombrie 1918, Dieta Croației de la Zagreb proclamă ruperea oricăror legături și relații constituționale cu Regatul Ungariei și Imperiul Austriei. La 27 octombrie 1918, românii din Bucovina și-au unit destinele cu frații lor din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, aflați toți în drumul lor spre o apropiată unire cu Regatul România.

Toate aceste mărețe și profunde transformări s-au derulat, spre cinstea tuturor părților implicate și interesate în procesul desfășurării evenimentelor, fără vărsări de sânge inutile, ceea ce dovedește atât maturitatea politică a națiunilor de aici, cât și a lui Hussarek, Lammasch și a miniștrilor lor. Lammasch a fost nu numai realist, dar și înțeleghător și tolerant și, de fapt, prin personalitatea și gândirea lui politică a inspirat întotdeauna un anumit respect printre slavii din fosta Monarhie. Dar, dacă în fosta Austrie istorică lucrurile s-au rezolvat pe cale pașnică, n-a fost cazul în Ungaria Coronei Sfântului Ștefan, unde s-a ajuns la violențe, prelungite și în 1919, fapt ce dovedește că partea occidentală a fostei Monarhii a avut totuși o altă atmosferă, structură și mentalitate decât partea ei orientală. Așa se explică de ce și relațiile dintre noua Austrie și statele succesorale au fost mult mai calme sau cel puțin mult mai puțin încordate decât cu Ungaria etnică în 1918-1919. Dar S.U.A. era prea departe și nici nu era

competență singură să decidă semnarea Armistițiului cu Austro-Ungaria, ci doar împreună cu Aliații care aveau întâietate în materie. De fapt, generalul von Arz, care le-a replicat ironic civililor din guvern că drumul până la Wilson era prea lung și bolșevicii ar putea profita de timpul încețoșat și de apele tulburi de atunci, și-a trimis reprezentantul direct în liniile italiene pentru încheierea Armistițiului. În acest spațiu european, S.U.A. n-avea, de fapt, nici un soldat (exceptând un regiment în Italia), dar prestigiul ei moral este destul de puternic, mai ales după ce Casa Albă și-a corectat greșelile și șovăielile vechi și s-a apropiat până la identificare cu cauza libertății și unității naționale de stat a popoarelor din Austro- Ungaria.

La 31 octombrie 1918, Consiliul Suprem de Război de la Paris, din care făcea parte și S.U.A., a aprobat și a înaintat termenii Armistițiului cerut de militarii austrieci și i-a ordonat generalului Diaz să-i comunice plenipotențiarilor austrieci. La 3 noiembrie 1918, la Villa Giusti, lângă Padova, generalul Victor Weber, din partea Armatei Cezaro-Regale (sau Austro-Ungare) și generalul Pietro Badoglio, din partea Aliaților au semnat Armistițiul care intra în vigoare peste 24 ore. Din punct de vedere politic și diplomatic, era un act curios, dacă nu chiar găunos, deoarece Austro-Ungaria nu mai exista și nici armata ei comună nu mai funcționa. El a avut însă mai mult un caracter tehnic pentru ca militarii unguri, austrieci și aliați să-și reglementeze și să-și coordoneze pe etape mișcările pe teren și să rezolve anumite probleme curente, toate chestiunile majore rămânând în competența Conferinței de Pace. De fapt și ministrul-președinte Karolyi a fost scutit de jurământul de loialitate către Monarh, la 1 noiembrie, când a încetat și uniunea dintre Austria și Ungaria.

La 12 noiembrie 1918, deci la 24 de ore după ce Carol a plecat în Elveția, Adunarea Națională din Viena a votat pentru Republică și pentru unirea ei cu Republica Germană. Anunțându-l pe "Arbitrul Suprem" despre decizia lor, Adunarea i-a solicitat și ajutorul în opera de unificare germană, aducându-i aminte că i-a sprijinit și pe polonezi, italieni și iugoslavi să se unească cu statele lor naționale din afara Austriei. Deputații austrieci și-au exprimat convingerea că Președintele va concede același drept pentru poporul german din Austria. Numai că Președintele nu era singur și chiar atât de "suprem" sau atât de mare "Arbitru" pe cât îl credeau austriecii sau neaustriecii din Europa Centrală și Răsăriteană, ci era, mai degrabă, unul din cei 4 "Arbitrii Supremi" iar unul înseamnă de obicei mai puțin decât 3, nu numai în aritmetică dar și în diplomatie. A fost greu dar de fapt imposibil să-l convingi, de justetea sau necesitatea unirii austriecilor și germanilor sudeți cu Germania, care putea afecta încă atunci și pe loc echilibrul european, pe acel "Le Père de la Victoire", cum a mai fost numit Clemenceau care, deși de 78 de ani, avea un spirit combativ și proaspăt garnisit și cu o experiență de 50 de ani în politica europeană. În Consiliul celor 4, Clemenceau a insistat ca austriecii să rămână independenți, să nu intre într-un stat sau bloc mare german și să nu participe astfel la nici un fel de plan de revanșă germană.

David Lloyd George, om politic realist, ironic, plin de umor dar și de imaginație, credea la început în principiile wilsoniene, în Societatea Națiunilor, dar cu S.U.A. printre fondatorii și conducătorii ei și era convins și de necesitatea implicării economice și politice a Casei Albe în toată evoluția viitoare a Europei. În acest context, premierul britanic era primul dispus să-l sprijine pe Wilson în

foarte multe probleme, inclusiv în cea austriacă. Premierul britanic bine informat știa însă că senatorii republicani de acasă îi vor pune o "talpă" serioasă, îl vor deborda pe Președinte care nu-i va putea sprijini nici pe el, nici pe alții în noile condiții, așa că și-a păstrat o alternativă, și anume, în locul unei alianțe forte anglo-americană, din ce în ce mai puțin probabilă, a optat și pentru o colaborare franco-britanică la Conferința de Pace și după aceea. Lloyd George a văzut clar că Wilson, în pofida popularității imense ce o avea și în ciuda prestigiului moral de care se bucura, nu va putea să-și păstreze continuitatea în politica externă, din cauza boicotului Senatului, unde republicanii erau mai puternici decât democrații. De la această convingere nu l-au abătut nici primirile entuziaste făcute Președintelui la Londra, Milano, Torino, nici măcar faptul că Wilson apela direct la masele europene și de acasă în sprijinul Covenantului. Din acest motiv premierul britanic, fiind sau sceptic sau realist sau amândouă la un loc, a intuit că, în primul rând, înșiși americanii vor dezavua multe idei wilsoniene și odată cu abandonul lor se vor retrage din afacerile europene.

În acest caz era limpede că Anglia avea nevoie de Franța și n-o putea brusca nici în problema austriacă și nici în altele. Orlando nu admitea nici el unirea Austriei cu Germania, deoarece prefera ca la Brenner Italia să se învecineze cu un stat austriac mic și slab și nu cu un stat german mare și puternic. El credea în geopolitica clasică, în vechiul sistem de securitate și de echilibru de putere a statelor, în consolidarea frontierelor italiene și era sceptic și neîncrezător în garanțiile privind păstrarea statu-quo-ului și a păcii prin Societatea Națiunilor lui Wilson. În fond, atât Wilson cât și Lloyd George au cedat în fața argumentelor franco-italiene, dar Președintele a subliniat un lucru

important și anume că el interzice orice anexiune a Austriei de către Germania, dar nu poate să interzică unui stat să se unească cu altul, dacă dorește și dacă această voință este exprimată legal prin organele legislative alese în mod democratic. Din ciocnirile de vedere ale celor "mari" a rezultat formula că Austria se va putea uni cu Germania dacă va obține consimțământul Societății Națiunilor

iar Germania recunoaște și respectă independența Austriei care este și va fi inalienabilă, cu excepția unei decizii aprobate de Societatea Națiunilor. Iată că în condițiile unei evoluții pașnice, creștine și democratice a Germaniei și a Europei, și dacă Societatea Națiunilor ar fi fost puternică și eficace pentru a putea apăra pacea și proteja această evoluție, n-ar fi fost exclusă unirea Austriei cu Germania sub control și cu aprobare internațională.

Numai că în perioada interbelică democrația sau s-a estompat sau a amuțit în unele state iar în Germania nazistă, care a distrus Republica de la Weimar și spiritul ei și în Rusia bolșevică a murit de tot, cele două mari state instituind regimuri represive în interior și agresive în exterior. Tocmai pentru a avea mână liberă, Berlinul brun a ieșit singur din Societatea Națiunilor iar Moscova roșie a fost exclusă mai târziu din cauza agresivității sale. În cazul germanilor sudeți, chemați de regii Boemiei în secolul al XIII-lea să ridice din punct de vedere economic regiunile muntoase și care aveau în spate 7 secole de continuitate în zonă, cererile au fost respinse de Consiliul celor 4. În 1918, germanii sudeți, deși nu respingeau deloc ideea unei uniri cu Republica Austriei - au fost alături de cea imperială și au fost guvernați de Viena din 1526 încoace -, ei preferau totuși să intre într-o mare Republică formată din Germania

și Austria și solicită în acest scop organizarea unui plebiscit. Cehii i-au contraatacat cu dreptul istoric, cu argumentele strategice și cu accesul la bogățiile solului iar Comisia Aliată s-a pronunțat fără rezerve pentru cehi.

Oricum, așa cum am evidențiat anterior și o vom sublinia și în capitolele următoare, anumite diferențe de idei survenite între cei mari au fost benefice, deoarece au înlăturat anumite soluții neconforme cu realitățile etnice și geografice din 1918. Astfel, Tardieu, care organizase excelent aprovizionarea Armatei Franceze cu materiale de război din S.U.A. în timpul Primului Război Mondial, pretinde, în 1919, ca Sarre să revină Franței, întrucât în 1790 Sarrelouis și Landau ar fi trecut de bună voie la francezi. Aceeași pretenție o ridică și asupra zonei Sarrebruck care s-a alăturat Franței în 1793 și împreună cu celelalte două au rămas între frontierele ei până în 1815. Lloyd George l-a ironizat pe Tardieu, ia respins argumentele pe motiv că dreptul istoric invocat de el era și dubios și desuet, întrucât sentimentele locuitorilor din anii 1790 nu se puteau compara cu cele ale locuitorilor din 1919. Britanicul le dă și o lecție de istorie francezilor și îi întreabă dacă nu le-a fost de ajuns și dacă mai au nevoie de încă o "Alsacie- Lorenă", de data aceasta luată de ei de la germani sub denumirea și metamorfoza zonei Sarre. În fața acestei obstrucții Parisul a dat înapoi.

De fapt, noi bănuim că înșiși francezii au realizat că "argumentele" lor istorice era cusute cu ață albă și ei au încercat marea cu degetul doar pentru a vedea dacă nu cumva pot intra "pour toujours" în proprietatea cărbunelui din regiunea solicitată. Zona Sarre, cu 650.000 locuitori, a fost administrată de Societatea Națiunilor pe o perioadă propusă să dureze 15 ani, iar locuitorii ei

urmasu sa se pronunte prin plebiscit asupra destinului lor. Franta a soliciat zadarnic sa i se confere ei mandatul de administrare, fiind respinsa categoric in aceasta pretentie de insusi Wilson. Mandatul a durat 15 ani iar in ianuarie 1935, cand s-a organizat plebiscitul, peste 80% din votanti s-au exprimat pentru unirea lor cu Reichul, ceea ce a demonstrat ca Lloyd George si Wilson au avut dreptate in aceasta chestiune. De asemenea, tot Lloyd George, secondat de Wilson, au zadarnicit pretentia exagerata a mareşalului Foch ca teritoriile germane de pe malul stâng al Rhinului sa fie anexate de Franta si Belgia, desi Franklin Bouillon n-a cerut decat demilitarizarea acestei zone. Lloyd George îi repetă lui Foch lecţia pe care i-a ţinut-o lui Tardieu că, dacă germanii au comis greşeala din 1871, anexând Alsacia-Lorana si creând de fapt o nouă sursă de război, francezii sa nu-i copieze sau sa-i imite in 1918 cu zona renană formând si ei alte izvoare de război pentru viitor. Clemeneceau nu vrea anexare ca Foch, dar propune foarte "şmechereşte" si cu un scop ascuns o soluţie in care nu credea probabil nici el, dar prin care urmărea sa obţină cu totul altceva de la Wilson si de la Lloyd George. El cere ruperea malului stâng al Rhinului de Germania si metamorfozarea acestui teritoriu într-un mic dar liber stat german pus sub controlul Societăţii Naţiunilor.

Preşedintele si premierul au replicat logic si democratic, de altfel, că nici nu se poate pune problema ca 7 milioane de germani sa fie despărţiţi de statul lor naţional, la care "întrebarea" lui Clemenceau a fost nu o simplă interogaţie si nici măcar o întrebare in sine, ci o pretentie limpede si directă si anume a pretins că dacă zona renană nu poate deveni stat liber, atunci S.U.A. si Anglia

să acorde Franței garanții comune și concomitente privind o asistență militară promptă contra unui viitor atac german. De fapt, Clemenceau a dorit de la bun început să obțină garanțiile anglo-americe și nu înființarea unui stat nou german controlat de Societatea Națiunilor. Însă acest lucru dovedește că nici bătrânul Clemenceau nu credea întru-totul în eficacitatea Ligii privind păstrarea păcii și a statu-quo-ului, mai ales dacă nu dispunea de armată proprie, și recurge și el la metodele alianțelor clasice interstatale în încercarea de a preveni un nou atac german în viitor. Într-adevăr "tigrul" francez obține promisiunea că S.U.A. și Anglia vor asista militar și prompt Parisul dacă Germania, neprovocată fiind, va ataca.

Dar, din acesată frumoasă "parolă" sau promisiune n-a rămas decât praf și scrum odată cu dezangajarea S.U.A. de problemele Europei și în amintirea ei i se poate aplica cel mult un subtil proverb francez: "prometre c'est noble, tenir c'est bourgeois", cu precizarea că acel "tenir" a devenit imposibil de realizat în practica interbelică. Totuși, ceva concret a obținut Clemenceau și anume demilitarizarea malului stâng și a unei zone de 50 km. pe malul drept al Rhinului cu o ocupație pe timp de 15 ani cu posibilitatea reducerii termenului. După cum bine se știe, în 1925, când s-a semnat Tratatul de la Locarno, și în anul următor, cea mai mare parte a Rhinenlandului a fost părăsită de trupele franceze în atmosfera creată de Stresseman și Aristide Briand, care doreau s-o rupă cu trecutul și să apropie cele două state unul de celălalt în cadrele unor regimuri democratice și în atmosfera generală a Ligii Națiunilor care acționa pentru pace în Europa și pe glob. Cei doi oameni politici, unul german, altul francez, vor constitui o pildă și un exemplu demn de urmat în stabilirea unui climat de

toleranță, înțelegere și colaborare între statele democrate și creștine din viitoarea Europă Unită militar, economic și politic în lupta contra pericolului bolșevic.

Să nu uităm faptul că Aliații și, îndeosebi, anglo-americanii i-au domolit și pe polonezi, deoarece, când Dmowski de pildă cere 85.000 km² de la Germania, i se răspunde că nu poate primi mai mult de 58.600 km². Tot Lloyd George specifică faptul că Polonia va primi teritorii poloneze răpite și rămase etnic poloneze, dar nu va avea acces la teritorii care din punct de vedere istoric și etnic sunt germane. Considerăm că este impropriu să se susțină că Germania a "pierdut" Schleswig-ul de Nord, din moment ce populația majoritară de aici era daneză și Articolul 5 al Tratatului de la Praga, din 1866, a stipulat clar că Prusia promite Danemarcei retrocedarea Schleswig-ului de Nord dacă locuitorii lui își vor exprima în viitor această dorință. Prin plebiscit, Schleswig-ul de Nord a revenit Danemarcei iar cel Central și de Sud, unde n-a fost nevoie și nici nu s-a organizat plebiscite, au rămas Germaniei. De asemenea, în iulie 1920, în Prusia Orientală, în zona Allenstein, 363.209 de votanți s-au pronunțat pentru Germania și 7.980 pentru Polonia, în zona Marienwerder 96.923 pentru Germania și 8.018 pentru Polonia, în condițiile în care autoritățile germane au trimis în regiune 202.700 de "emigranți" care au participat la plebiscit și au constituit aproape jumătate din participanții la vot iar 40% dintre rezidenții calificați pentru vot s-au abținut. Dar nimeni n-a contestat plebiscitul ce a fost pierdut de Polonia și câștigat de Germania. Ariile de manifestare a plebiscitului au fost 1.036 mile pătrate cu 174.000 locuitori în Marienwerder (Kwidzn) și 4.800 mile pătrate cu 565.000 locuitori în Allenstein (Olsztyn).

Aria plebiscitului din Silezia Superioară a fost de 4.250 mile pătrate cu 1.942.000 locuitori. La Conferința de Pace s-a făcut o propunere deosebit de înțeleaptă pentru această zonă, menită să evite viitoare conflicte și anume ca viitoarea arondare a teritoriului în discuție sau în dispută să se facă în acord cu dorințele locuitorilor exprimate de comunele urbane și rurale din Silezia Superioară. În martie 1921, pentru Germania s-au exprimat 706.820 votanți rezidenți, 182.288 votanți emigranți și 479.414 pentru Polonia iar pe comune 682 au votat pentru Polonia și 792 pentru Germania. Dacă s-ar fi respectat prevederile Conferinței, împărțirea trebuia să se facă respectând în teritoriu cheia votului pe comune. Numai că polonezii, deși minoritari pe ansamblu față de germani, în votul pe comune erau preponderenți în partea sud-estică a ariei plebiscitului, care era foarte bogată și evoluată economic. Germanii, bazându-se pe majoritatea voturilor locuitorilor și comunelor, nesocotesc prevederile

Conferinței care-i defavoriza economic în zonele avansate menționate ce urmau a fi luate de polonezi, și pretind toată Silezia Superioară iar liderul polonezilor silezieni, Wojciech Korfanty, sărind și el peste cal, împarte teritoriile după cum îi convenea lui cerând ca 59% din aria plebiscitului să-i revină Poloniei, deoarece, în procentajul teritorial solicitat de el, 673 de comune au votat pentru Warsovia și doar 230 pentru Germania.

Comisia Inter-Aliată nu ia o atitudine clară pe care s-o prezinte spre aprobare Consiliului Suprem Aliat, unde englezii și italienii, văzând că prevederile Conferinței nu mai au valoare practică în zonă, propun ca Poloniei să nu i se dea decât două districte agricole din Sud, Rybnik și Pszczyna (Pless) iar francezii, fără să-l sprijine total pe Korfanty, insistă ca zona industrială de bază să-i revină Poloniei. În aceste condiții tulburi, între polonezi și germani izbucnesc lupte sângeroase care sunt stopate de Aliați abia după șase

săptămâni iar problema este trecută în competența Consiliului Ligii Națiunilor care a decis ca din 4.250 de mile pătrate Polonia să primească 1.241 cu o populație de 996.000 din 1.942.000 dar unde Varșoviei îi revenea 76% din producția de cărbune, 22 din 37 de furnale, 9 din 14 oțelării. Chiar dacă economic, germanii au pierdut mai multe poziții, în teritoriul cedat Poloniei polonezii erau etnic majoritari, iar din întreaga suprafață în discuție 2/3 au revenit totuși Germaniei. Deci, Consiliul Ligii Națiunilor s-a dovedit a fi capabil să rezolve probleme fierbinți fără războaie mari sau generalizate, practică ce ar fi trebuit continuată și întărită și nu abandonată.

1.4. Cehoslovacii, iugoslavii, românii și diplomția americană la sfârșitul Anului 1918

Practic vorbind nu se poate spune că în Europa Germaniei i s-au impus cedări de teritoriu, ci, mai degrabă și mai corectă este afirmația că i s-a interzis extensiunea teritoriului. Cât despre cele 27.188 de mile pătrate europene, cu 7.000.000 de locuitori, nu se poate spune decât tehnic că au fost "pierdute" de Germania. Mai degrabă este corect să se afirme că au fost recuperate și eliberate de Polonia și Franța, de unde au fost anexate forțat de Prusia la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în 1871. Deci, în Alsacia, Lorena, Pomerania, Posnania, a fost vorba de dreptate în favoarea celor cuceriti și umiliți și a urmașilor lor și nu de o "pierdere" germană, deoarece era absolut just să vină timpul ca hoțul sau cuceritorul să fie pus în situația de a restitui noilor generații de proprietari ceea ce a "furat" sau, mai precis, a anexat de la cei din vechimea mai mult sau mai puțin apropiată sau mai mult sau mai puțin îndepărtată.

De aceea, noi nu înțelegem deloc de ce foarte mulți "interpreți" în materie de istorie și de istoriografie "plâng" pe umerii Germaniei învinse sau admit că a fost pedepsită prea aspru și varsă lacrimi și "argumente" care, adunate într-o albie, ar da un fluviu mai mare decât Rhinul, Guadalquivirul, Sena, Padul, Dunărea la un loc, pentru că Berlinului i s-au impus condiții neapărat nedrepte și grele. Berlinul a primit ceea ce a meritat, "a căpătat după ce a umblat", după cum se spune, deoarece a contribuit mai mult ca alții prin grandoarea lui agresivă la declanșarea unui conflict mondial sângeros și fără precedent. Acesta s-a dovedit a fi însă benefic în privința tăierii nodului gordian pentru eliberarea națiunilor europene asuprite din Europa Centrală și Răsăriteană, dar numai în condițiile înfrângerii Puterilor Centrale. Războiul a provocat într-adevăr pierderi umane și materiale deosebit de grave și de grele, dar mai ales pe teritoriul altor state, unde s-au desfășurat luptele ani de-a rândul și nu pe hinterlandul Germaniei Imperiale, care n-a fost practic afectat pe timp îndelungat de distrugerii de proporții în timpul Primului Război Mondial, care să fie comparabile cu cele suferite de pildă de Franța, Italia, România sau de Belgia. Chiar dacă reparațiile de război fixate Germaniei au fost prea mari și au provocat ocupații intensitive în 1923 pentru plata lor, și pierderile unor state ale Antantei au fost tot atât de mari și învinșii au trebuit să plătească deoarece ei le-au provocat. În fond, în climatul democratic și pașnic de după 1924 toate crizele au fost girate pașnic, au fost depășite, planurile Young și Dawes au contribuit la redresarea mărcii și economiei germane iar exagerările legate de plata reparațiilor au fost stopate și abandonate.

În concluzie, noi ne întrebăm, tot teoretic și retoric doar, dacă "interpreții" și "interpretativii" comentatori care mai plâng încă pe umerii Germaniei Imperiale și ai aliaților acesteia învinși în Primul război Mondial și susțin că au fost pedepsiți prea aspru sau poate chiar pe nedrept, nu-și fac procese de conștiință și nu realizează că prin asemenea raționamente - sau mai precis antiraționamente - dau sau duc de fapt apa la moara revanșarzilor, cuceritorilor de generație nouă, agresorilor interbelici de tot felul, naziști, hortiști, bolșevici etc. Regimurile lor interne represive și acțiunile lor externe abuzive și mângâtoare de teritorii și ființe naționale străine și opuse lor nu pot fi scuzate de nimeni, în nici un fel sau modalitate. Iar cei ce întreprind acțiuni în acest sens, nu numai că comit o crimă morală, dar, conștient sau inconștient, alimentează și astăzi nostalgii cuceritoare, dăunătoare și păgubitoare pentru pacea, securitatea și democrația europeană. Nu este permis să se opreze cu "dacă și cu poate", să se filosofeze prin prisma că dacă Germania sau poate și Austro-Ungaria nu erau pedepsite atât de grav sau nu dispăreau întru-totul, nu mai izbucnea Al Doilea Război Mondial. Acest fapt echivalează cu a întoarce lumea pe dos, a inversa scurgerea timpului, mersul și rațiunea de desfășurare a lucrurilor. A spune sau măcar a face aluzie sau a presupune că Anul 1918 trebuie privit, interpretat și judecat prin prisma anilor 1939-1945, a evenimentelor generate și desfășurate atunci, este identic cu a crea un alt anus contra naturii, deoarece Anul 1918 n-avea cum să cunoască anii, așa-zisele nevoi, involburări și interogații ale generațiilor cu încărcătura și "dinamita" anilor relelor și problematicilor specifice lor care l-au urmat.

Nu trebuie uitat niciodată că națiunile majoritare eliberate l-au binecuvântat și, chiar dacă naționalitățile minoritare și statele cuceritoare limitrofe de etnia lor l-au blestemat, în fața istoriei popoarelor, a perspectivei progresului democrației europene și universale, pedepsirea Germaniei Imperiale, dispariția Austro- Ungariei, a fost, sunt și vor rămâne fenomene binevenite, benefice și pozitive pentru evoluția umanității. Tot atât de profund democratice au fost și vor rămâne, în perspectiva timpurilor prezente și viitoare, caracterul, substanța și structura Sistemului de la Versailles în Europa Centrală și Răsăriteană, indiferent de loviturile ce i s-au aplicat ulterior sau chiar în pofida unor comentarii contemporane ce încearcă să-l diminueze și să-i mistifice meritele și marile realizări, pedalând din interes doar pe anumite limite sau deficiențe inerente poate unui gen de problematici complexe, vaste și universale ca cele ce au stat pe tapetul și ordinea de zi a Conferinței de Pace de la Paris din anii 1919-1920. De fapt, asemenea comentatori care nu recunosc ca juste frontierele din 1918 sau mai cred încă că, de dragul unor interese, de altfel greșit înțelese, ale minorităților, pot teroriza și distruge încă majoritățile și statele lor, pot fi calificați ca Ribentropii și Molotovii zilelor noastre, indiferent de etnia, confesiunea sau statele de unde provin.

Desigur, aici nu discutăm despre aplicarea în zilele noastre a principiului și dreptului de autodeterminare ce-și trage seva și sorgintea tot din 1918, de către unele națiuni nemulțumite de felul cum au fost tratate și care, majoritare fiind pe teritoriile lor, s-au desprins de vechile state și și-au proclamat independența în state proprii (slovacii catolici și protestanți, croații și slovenii catolici după anii 1990), fie pe cale pașnică, fie prin război, după cum părțile

implicate sau interesate au dovedit înțelegere față de nevoile lor - cazul cehilor democrați -

sau lipsă de înțelegere, cazul sârbilor ortodocși și intoleranți care nu doreau să renunțe la ideea mare sârbă.

După cum vom dovedi în continuare, tăria exemplului Anului 1918 este dovedită și de distrugerea Pactului Ribetrop-Molotov, operată după 1990, când reapar statele independente Letonia, Lituania, Estonia, anexate în 1940 de, din fericire, decedata U.R.S.S. Distrugerea acestui Pact s-a operat logic prin revenirea la geopolitica baltică interbelică, structurată pe independența acestor state de dinaintea cuceririi lor. Mai puțin logică ni se pare modalitatea de a "distruge" Pactul, găsită și aplicată de românii dintre Prut și Nistru. În 1940, Basarabia era partea răsăriteană a României și adevărata distrugere a Pactului ar fi fost definită și binevenită prin votul revenirii la situația dinaintea anexării. Letonii, estonii, lituanienii au revenit logic și logic la independența lor de stat, dar românii basarabeni n-au fost independenți în momentul în care au fost răpiți și duși în U.R.S.S. Independența votată de ei înseamnă doar o distrugere parțială a Pactului prin desprinderea de statul străin, dar totuși în comunitate cu el. Această independență înseamnă concomitent și separare de România și prin acest aspect deranjant, illogic și neadecvat al separării se conservă, de fapt, până în zilele noastre o parte din spiritul Pactului damnat nazisto-comunist care nu are ce căuta în Europa Unită de azi și de mâine. Iar dacă unii oameni de stat din București n-au contribuit cu nimic la înlăturarea acestei regretabile confuzii sau chiar au recunoscut frontiera pe Prut cu puțin înainte de dispariția Imperiului roșu, comițând astfel un act de trădare națională, ei intră în aceeași categorie a

"Ribentropilor" și "Molotovilor" zilelor noastre, chiar dacă nu sunt conștienți de acest lucru. Tot aici intră oricare om de stat din Europa care nu consimte să distrugă și cea mai mică urmă a Pactului de pe harta Europei.

În 1918 mersul implacabil spre democrația națională și parlamentară s-a desfășurat cu intensitatea și tăria celor ce au așteptat mult după dreptate, au luptat fără preget secole de-a rândul pentru libertate și state proprii, secondați însă acum și de înțelegerea și sprijinul marilor puteri maritime euro-atlantice, unde regimurile democratice impuneau respect în interior și în afară și aveau deja o vechime respectabilă. Statele noi s-au format deci în această ambianță universală favorabilă și prin colaborarea Comitetelor de acasă cu cele din străinătate. De pildă, la 13 noiembrie 1918, Comitetul Național Ceh de la Praga, cu aprobarea Guvernului Provizoriu de la Paris a adoptat o constituție care institua o Republică parlamentară. Hotărârea a fost luată doar după ce cele două foruri s-au consultat și și-au armonizat punctele de vedere și principiile de organizare ale statului în cursul unei consfătuiri comune la Geneva.

Trebuie să subliniem faptul că Lammasch, poate realist, înțelegător, binevoitor sau toate la un loc, a aprobat, în 25 octombrie 1918, plecarea în Elveția a unei Delegații conduse de Kramar. Delegația și-a exprimat în numele națiunii mulțumirea pentru întreaga activitate depusă de liderii din exil pentru obținerea independenței și i-a împuternicit prin mandat să reprezinte Cehoslovacia înaintea Aliaților la viitoare Conferință de Pace. Din și prin fuzionarea forurilor din Praga și din Paris a rezultat un guvern reprezentativ și capabil să impună respect și să acționeze în mod realist și util. Masaryk era Președintele Republicii, aflat încă pe teritoriul S.U.A., Kramar, ca prim ministru,

sa întors acasă pentru rezolvarea pașnică a problemelor curente și încadrarea Slovaciei în noul stat, Benes s-a întors la Paris ca ministru de Externe, pentru a fi prezent în timpul tratatelor ce se derulau acolo, iar Stefanik a devenit ministru de Război, dar și el era departe, în Siberia, unde se ocupa de Legiunea cehă și de întoarcerea ei acasă. Colaborarea cehilor de acasă și din exil, i-a impresionat și pe străinii care știau că, de fapt, Kramar și Masaryk nu s-au agreat și au avut dese altercații în problemele politice. Acum însă îi admirau pentru hotărârea cu care și-au înlăturat rivalitățile și geloziiile personale. Dar, și mai mult au fost apreciate spiritul practic, capacitatea, abilitatea și utilitatea cu care au acționat toți liderii pentru cauza comună, și anume obținerea independenței și a recunoașterii ei pe plan internațional.

Din acest punct de vedere este semnificativă remarca americanului Herron care, la Geneva, s-a întâlnit și a discutat mult cu Kramar și Benes, că cehii au o asemenea capacitate și spirit practic în politică încât nu pot fi "încadrați" sau nu aparțin nici unei alte familii de popoare decât anglo-saxonilor. Cu tonalitatea și limajul extravagant, specific lui, Herron, dovedind însă un spirit practic mai mic decât al cehilor și lăsându-se pradă unui optimism exagerat în privința viitorului, afirma, în mod romantic, că prin tot ce au realizat cehoslovacii pot constitui un fel de rocă sau stâncă puternică pe care Președintele S.U.A. și Aliații americanilor își pot baza toate speranțele lor spre o dezvoltare liberă, pașnică și în deplină ordine a Europei Centrale și Răsăritene. Herron credea că cehoslovacii pot recupera locul de lider al Rusiei, iremediabil pierdută pentru Europa prin lovitura dată de bolșevici care doreau să reducă și Germania la nimic prin haosul ce urmăreau să-l creeze și aici și că vor fi capabili să respingă

nebulia bolșevică. Americanul meditativ și retras în calmul Elveției, unde trăia de mai mulți ani, mărturisea că era stăpânit de convingerea profundă sau chiar de viziunea că "zeii" noilor destine ale Europei au căutat și au aflat sediul sau "templul" lor, localizându-l la Praga.

Numai că "zeii" noilor destine europene și-au localizat "templele" sau sediile lor nu numai la Praga, dar și la București, Varșovia, Tallin, Riga sau alte capitale, dar ei nu erau și "zmei", adică, fiind de statură mică și mijlocie, nu erau atât de puternici încât să granteze sau să păstreze numai ei înșiși noile destine europene care puteau fi apărate și conservate doar prin colaborarea zeilor mari care erau și "zmei", adică a anglo-franco-americanilor și sub cupola Societății Națiunilor dirijată și controlată de aceștia din urmă. Herron a întors puțin lucrurile cu fundul în sus când a susținut că Antanta și Wilson aveau nevoie și urmau să se sprijine pe "stânca" de la Praga, deoarece "stânca" sau "stâncile" de la Praga, București, Varșovia erau mici și "de gresie" nu de "granit" ca cele ale marilor puteri maritime și democratice. Nu marile puteri aveau atâta nevoie de sprijinul națiunilor mici și mijlocii în și din Europa Centrală și Răsăriteană, cât invers, pentru acestea era vital sprijinul S.U.A., al Antantei și al Societății Națiunilor în păstrarea păcii, a statu-quo-ului teritorial, în asistența la o evoluție democratică a constelației europene și în conservarea lumii pentru democrație și civilizație, după rețeta anunțată de Woodrow Wildon. În fond, numai și numai prin colaborarea generală dintre statele mari, puternice și democrate și cele mici și mijlocii se putea feri Europa de noi anexiuni și rapturi teritoriale, de infestarea atmosferei europene prin regimurile de extremă stângă și dreaptă cu consecințe grave pentru multe alte popoare.

Nu este însă mai puțin adevărat faptul că prin colaborarea incipientă și eficientă a cehoslovacilor, aceștia și-au creat lor înșiși, dar, prin recul, și altor națiuni negermane și nemaghiare, o situație și atmosferă favorabilă scopurilor urmărite și de aceea se poate spune că ei au pășit cu dreptul pragul Conferinței de Pace de la Paris. La 14 noiembrie Acordul de la Geneva intră în funcțiune și Adunarea Națională Revoluționară, formată de fapt din foștii deputați cehi din Reichsrat-ul din Viena și din deputații Dietei Boemiei, l-a ales Președinte ale Cehoslovaciei pe Masaryk și a investit pe cale legislativă noul guvern cu putere executivă. În Adunarea de la Praga au fost cooptați ulterior și 55 de deputați slovaci, numărul total ridicându-se după această operațiune la 270 membri. Masaryk și-a luat rămas bun de la Președintele Wilson în termeni foarte cordiali și amândoi au ajuns la concluzia că nu și-au înșelat speranțele puse și investite unul în altul, în sensul că proaspătul șef european de stat a justificat întru totul încrederea acordată lui de Casa Albă și de americani în general iar Wilson a satisfăcut în ultimă instanță și în mod plenar speranțele cehoslovacilor. După cum bine se știe, Cehoslovacia a primit la Trianon 61.6333 km² cu o populație de 3.517.568 de locuitori, majoritatea slavi (slovacii numărau aici peste 1.900.000 de suflete, majoritatea slavă de aici fiind întărită și de numărul celor cca 500.000 ruteni). Minoritatea enică cea mai importantă de aici era cea maghiară, de 700.000 de suflete, urmată de germani, evrei, polonezi, țigani. Toate încercările anterioare ale unor slovaci ultraautonomiști de a obține direct de la Conferința de Pace o autonomie puternică sau chiar un plebiscit separat pentru Slovacia au eșuat. În acest sens au acționat Părintele Hlinka și Părintele Jehlica, la Paris, în 1919, dar, la cererea Delegației Cehoslovaciei, cei doi au

fost arestați de poliția franceză și expulzați din țară. Nici croatul Radic n-a putut câștiga Conferința pentru formula unei Croații independente. Oricum, asemenea opțiuni nu au existat între polonezi și români. Cehoslovacia a primit la Saint-Germain-en Laye Boemia și Moravia care, în 1910, aveau o populație de 9.396.581 de suflete, din care trei milioane erau germani. Regiunea sudetă a fost luată pe baza dreptului istoric și cu argumente strategice și economice, Benes promițând Aliaților că intenția guvernului cehoslovac era să transforme Republica Cehoslovacă într-un fel de Elveție, tocmai pentru a-i mulțumi și a-i liniști pe germani. Beneș a luat și Rutenia promițându-i un statut autonom. Zatkovic, liderul rutenilor din S.U.A, a semnat un acord pe aceleași baze cu Masaryk și, în octombrie 1918, sosește cu copia lui la Paris, de unde pleacă în Rutenia pentru a obține și acordul liderilor de aici pentru această soluție. La Trianon, România a obținut 103.093 km² cu 5.257.462 locuitori, din care peste 1.600.000 erau unguri iar Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor 42.541 km² cu 2.621.554 de suflete. România primește la Saint-Germain-en Laye Bucovina iar Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor o parte din Carniola, Bosnia, Herțegovina și Slovenia, sudul Carintiei, dar plebiscitul s-a pronunțat în cazul Klagenfurtului pentru Austria unde a rămas și Nordul ei. Austria a primit de la unguri 4.020 km² cu 291.618 locuitori, dar prin plebiscitul din 1921, Sopronul a revenit Ungariei, restul fiind organizat de Viena în Burgenland. În general s-a apreciat că toate statele noi sau unificate, intrate în geopolitica europeană la 1918-1921, numărau 115 milioane de locuitori, din care 24 milioane erau minoritari. În toată aria, media minoritarilor era de 1 la 3 majoritari, dar în Polonia și Cehoslovacia 1 la 3 iar în România 1 la 4.

Nimeni nu poate nega faptul că Masaryk a ales cartea bună și anume cea a alianței cu Occidentul pentru a obține și a avea acces la independență, dar n-a fost singurul care a făcut acest lucru sau a urmat această cale, dacă ne gândim numai la Regele Ferdinand și la Ionel Brătianu care, respingând orientările către Puterile Centrale din interior, s-au aliat în exterior tot puterilor occidentale ale Antantei cu care s-a asociat și S.U.A. un an mai târziu. Tot cartea cea bună a fost aleasă și "jucată" de liderii naționali poloni, letoni, estoni, lituanieni, ce și-au pus speranțele cu precădere pe puterile Antantei și pe Consiliul Suprem Aliat de la Paris care, în anii 1918-1921, s-au dovedit capabili să apere și să protejeze națiunile mici și mijlocii din Europa Centrală și Răsăriteană contra pericolului rus bolșevic și al celui german în unele cazuri, cu concursul militar și politic al acestora din urmă. Sinteza realizată a fost binevenită pentru cauza păcii și democrației.

Am afirmat anterior că reușita diplomatică și propagandistică cehoslovacă s-a răsfrânt benefic și a creat o atmosferă generală favorabilă și pentru scopurile urmărite de celelalte națiuni din zona central-răsăriteană europeană. Afirmatia este veridică și deci rămâne în picioare, doar cu amendamentul că intensitatea cu care s-a răsfrânt exemplul cehoslovac asupra acestora din urmă a fost în unele cazuri mult mai slabă și mai mică. Desigur, acest fapt nu s-a datorat nici cehilor, nici franco-anglo-americanilor aliați sau asociați, ci, mai ales, au fost cauzate de fricțiunile interne dintre anumite națiuni. Cazul specific este dat de conflictele survenite între guvernul sârb și Consiliul Național iugoslav de la Zagreb, condus de Dr. Korosec. Dacă cehii și slovacii au reușit, în 1918, să evite - de fapt să amâne - conflictele între ei pentru mai

târziu, nu același lucru se poate spune despre sârbii ortodocși și croații și slovenii catolici care se suspectează unii pe alții și se ceartă și înainte de 1918. La 3 noiembrie 1918, Korosec investește Comitetul iugoslav de la Londra - și nu guvernul sârb ortodox - să-i reprezinte pe iugoslavii din fosta Monarhie în fața aliaților. Acest mandat l-a înfuriat pe Pasic și urmarea să întărească rolul și poziția croatului Trumbic în viitorul stat și la tratativele de pace.

În fond, aici a fost vorba de o luptă acerbă pentru putere în viitorul stat, susținută de Pasic în favoarea unui monopol al Belgradului și de liderii croați și sloveni pentru ca Zagrebul și Liubliana să fie respectate și să ocupe o poziție egală cu Belgradul în federația iugoslavă. Problemele au fost agravate și de conflictele survenite între iugoslavii "habsburgi" și Italia, dar acestea au fost de natură să diminueze intensitatea diferendelor dintre sârbii ortodocși și croații și slovenii catolici, dintre care unii, lăsându-se pătrunși de o frică mai mare în fața pretențiilor formulate de Roma decât de accentele centraliste ale Belgradului, se vor apropia și se vor uni cu Regatul Serbiei și vor recunoaște ca fiind comună și legală Dinastia Karagheorghevici în noul regat Sârbo-Croato-Sloven. Pasic a dorit să obțină de la Aliați dreptul exclusiv de a-i elibera și de a-i reprezenta pe iugoslavii din fosta Austro-Ungarie, pe care, în sinea lui, îi considera tot ca pe un fel de slavi sau de "sârbi", dar de mâna a doua, etichetându-i în surdină ca pe niște "colaboraționiști" și "complici" ai Habsburgilor, ungurilor și austriecilor, ceea ce era, în mod evident, o eroare și o exagerare.

Oricum, croatul Trumbic l-a bănuț pe Pasic că, dorind și urmărind să obțină de la francezi, englezi și americani dreptul de a-i elibera singur pe iugoslavii "habsburgi", ținea de fapt la dreptul de a-i domina de unul singur în

numele Serbiei ortodoxe. Trumbic era experimentat în probleme politice și în lupta sa îndelungată parlamentară și națională și l-a combătut destul de dur și de deschis pe Pasic în cursul unei întâlniri de la Paris, când l-a prevenit că iugoslavii "habsburgi" nu sunt simple "obiecte" ce urmau să fie eliberate de alții. Ei constituie subiecte ce susțin și poartă în ei înșiși conștiința unor drepturi politice, proprii ce trebuiesc respectate de alții. Iugoslavii "habsburgi" se vor elibera ei înșiși pe baza dreptului la autodeterminare și vor intra într-o uniune liberă cu Serbia, dar ca parteneri egali, așa cum prevedea în spiritul ei și Declarația de la Corfu, sau, mai precis, cum o interpreta liderul croat. Pasic, care avea uneori și mai ales când simțea și "mirosea" că este puternic, că victoria era aproape sigură, un comportament de "pașă" însoțit și de brutalitatea balcanică, i-a replicat tot atât de dur și de deschis, dar pe un ton amenințător lui Trumbic, că sârbii intenționează să-i elibereze și prezumtiv să-i și domine pe iugoslavii din Monarhie.

Din acest moment, lucrurile s-au clarificat, în sensul că Pasic dorea de la conducătorii Franței să i se recunoască dreptul exclusiv de a-i elibera și a-i anexa pe iugoslavii din Austro-Ungaria iar Trumbic urmărea ca Parisul să recunoască oficial Comitetul Iugoslav de la Londra ca singur for îndreptățit să-i reprezinte. Această recunoaștere de sine și pentru sine i-ar fi ajutat pe croați și sloveni să trateze cu mai multe șanse de reușită făurirea unei uniuni libere și egale cu Serbia. Oamenii de stat francezi au fost puși în fața unei dileme stânjenitoare și grele, deoarece nu puteau brusca lucrurile nici într-o parte nici în alta. Dacă ar fi recunoscut pretențiile lui Pasic, Parisul nemulțumea pe iugoslavi și invers, așa că oamenii de stat francezi au refuzat ambele părți care

nu se puteau înțelege una cu alta și nu au găsit ele însele o soluție de compromis ce le-ar fi apropiat una de alta. Deci, pentru acest refuz politic pe care l-au regretat înșiși francezii, vinovați nu erau aceștia, ci, în primul rând, Pasic, deoarece, dacă prim-ministrul Serbiei era mai puțin centralist, mai conciliant și mai tolerant cu iugoslavii, se putea ajunge la o înțelegere între ei sau cu ei, ce ar fi fost sigur agreată de guvernul francez.

Conducătorii Franței doreau o Iugoslavie puternică și unită, ca parte componentă a sistemului lor de alianțe în Europa Centrală și Răsăriteană sau a ceea ce ei numeau "barrière à l'est", dar, deși acasă la ei structura de stat era centralistă, suntem convinși că miniștrii francezi erau informați și știau că Iugoslavia nu putea fi și nici nu era capabilă să rămână un stat puternic, dacă nu se puneau bazele unei federații reale și sănătoase formate din parteneri egali și

mulțumiți unii de alții. Când ministrul de Externe ale Franței, Pichon, este strâns cu ușa, desigur din punct de vedere moral, de Trumbic, recunoaște că este de acord cu toate motivațiile și tezele lui, dar îi cere și el interlocutorului său croat să-l înțeleagă că nu atât Franța cât Serbia nu vrea să-i accepte opțiunile și punctele de vedere iar el și colegii lui de cabinet nu puteau face nimic împotriva unui Aliat care este și a fost un stat, un guvern și un popor aflat alături de Franța din 1914 încoace. Practic vorbind, sârbii ortodocși și iugoslavii catolici, mai mult s-au concurat decât au colaborat în această perioadă .

Prim ministrul Serbiei, refuzat la Paris, ia drumul Londrei, dar în această direcție a pășit cu stângul, deoarece a încercat să-l câștige de partea ideii și soluției "mari sârbe" pe prestigiosul Wickham Steed care era, de fapt, un mare

prieten și protector al Comitetului Iugoslav de la Londra. Pasic îl credea însă greșit informat și influențat negativ de slavii catolici și de aceea dorea să-l "lumineze", să-i explice despre marile eforturi depuse de Regatul Serbiei și despre suferințele îndurate de-a lungul Primului Război Mondial - care, de altfel, erau reale și nu erau contestate de nimeni - pentru a-l convinge despre dreptul exclusiv de a-i elibera și a-i reprezenta pe iugoslavi "habsburgi" și mai ales de a unifica în jurul Belgradului întreaga Iugoslavie ce se va numi atunci Regatul Sârbo-Croato-Sloven. Această titulatură a fost și s-a dovedit a fi din păcate mai mult o concesie formală făcută Zagrebului și Liublianei, întrucât, în anii următori, s-a văzut clar că Belgradul acționa pe calea unui centralism excesiv și îi jigneau pe frații iugoslavi occidentali și catolici. Oricum, convorbirea dintre Pasic și Steed, desfășurată la 8 octombrie 1918, la Hotelul Claridge, a fost o adevărată furtună, ale cărei valuri se pare că le-a auzit, printr-un raport ulterior și Președintele Woodrow Wilson.

Wickham Steed, democat subtil și convins, nu numai că a refuzat să se lase "eliberat" de așa-numitele influențe și informații rele și neadevărate, dar, de la bun început, i-a reproșat lui Pasic că umblă pe căi greșite și periculoase și l-a provocat sincer și direct de altfel, să-și corecteze pe loc declarațiile oficiale și rațiunile susținute de el care nu vor duce la întărirea ci la slăbirea viitorului stat.

Neașteptându-se probabil să fie combătut astfel de la bun început, primul ministru sârb se lasă cuprins de furie și diminuează, până la ridicol, mișcarea antidualistă a iugoslavilor din Austro-Ungaria, afirmând că și Comitetul Iugoslav a fost creatura lui iar Declarația de la Corfu era o publicitate simplă menită să facă impresie bună în opinia publică europeană sau, altfel spus, tot ce s-a făcut

bun până atunci s-a datorat numai și numai Serbiei și sârbilor ortodocși. Pasic nu acceptă ca Aliații să recunoască Comitetul Iugoslav și reafirmă dreptul exclusiv al Serbiei de a-i elibera sub egida și controlul ei pe toți iugoslavi. Steed nu s-a sfiit să-i atragă atenția omului de stat sârb că vorbește ca un sultan și să-l avertizeze că popoarele aliate, civilizate și democrate nu-i mai respectă de multe vreme pe sultani. Britanicul și-a exprimat admirația și gratitudinea pentru Serbia și armata sa, pentru comportamentul eroic în război, dar a respins categoric orice ambiții egoiste și dominatoare, care nu erau la locul lor și nu aveau cu nimic de-a face cu primul aspect al problemei. Sub influența lui Steed, ministrul de Externe al Marii Britanii, Balfour, a respins atât pretențiile lui Pasic, cât și cererea lui Trumbic.

Arthur Balfour era un om de stat realist, prestigios și cu autoritate personală, impunând respect și prin trecutul lui politic de fost prim-ministru al Marii Britanii. Inteligent și sceptic, el bănuia că fără o Ligă a Națiunilor puternică și fără americani, noile state mici și mijlocii nu puteau juca un rol mare în Europa și se îndoia, de pildă, că Polonia va fi un tampon eficace de una singură între Rusia și Germania. Churchill, ca și Curzon, presimțind că Europa și noul ei echilibru va putea fi amenințat nu numai de Germania, dar și de Rusia bolșevică, au propus zadarnic ca Aliații, deși istoviți de război, să facă un ultim effort serios și să scape Rusia și Europa de bolșevici. Oricum, Londra, cu specificul ei și în pofida unor cinisme și puncte de vedere și intuiții proprii, a contribuit alături de Franța și S.U.A. la făurirea noii geopolitici a Europei întregi până la limitele ei cu Rusia roșie.

În 14 octombrie 1918, nota lui Pasic este înaintată și Departamentului de Stat iar Trumbic, după ce se adresează ambasadelor S.U.A. din Paris și Londra, pentru recunoașterea Comitetului Iugoslav din Anglia, sosește în noiembrie 1918 pe teritoriu american. Președintele Wilson i-a cerut lui Lansing să-l informeze pe Trumbic că subiectul memorandumului său va constitui un lucru important ce va fi luat în considerare la viitoarea Conferință de Pace. Departamentul de Stat, la 28 octombrie 1918, răspunde oficial guvernului sârb - care ceruse pentru el dreptul exclusiv de a-i elibera pe iugoslavii "habsburgi" - că S.U.A. sprijină în continuare lupta pentru libertate a iugoslavilor dar, pentru moment, declină orice demers sau declarație în plus, întrucât, în mod manifest, aici era vorba de o politică ce depindea de dreptul la autodeterminarea popoarelor în cauză implicate direct în soluționarea problemei. Răspunsul către Serbia susținea tezele lui Trumbic în mod indirect, fără să recunoască implicit Comitetul Iugoslav de la Londra, deoarece, dacă recunoștea, guvernul S.U.A. s-ar fi detașat de pozițiile franceze și engleze, ceea ce nu putea să facă. S-a susținut, poate pe bună dreptate, că Trumbic trebuia să fi venit mai devreme în S.U.A. și să se asocieze cu Masaryk pentru a obține recunoașterea oficială a Comitetului Iugoslav după modelul Consiliului Cehoslovac. Oricum, singurul guvern care a reușit, cel puțin pentru moment și parțial, să-l determine pe Pasic să recunoască oficial că nu numai el, dar și iugoslavii "habsburgi" erau parte interesată și reprezentativă în făurirea noului stat, a fost cel francez. Acest lucru a fost necesar, deoarece italienii au intrat în Dalmația și pretindeau mai mult decât li se oferise prin Tratatul de la Londra, fapt ce-i amenința direct pe iugoslavii catolici care, având cuțitul italian la gât, s-au apropiat de sârbi.

De fapt aceste fricțiuni dintre Belgrad, Zagreb și Liubliana s-au dovedit a fi de rău augur pentru destinele Iugoslaviei și ele au provocat o bătaie a la longue în durata timpului, ce s-a răsfânt și s-a rezolvat abia în zilele noastre, după anii 1990. În pofida succeselor înregistrate la Conferința de Pace, Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor a pășit cu stângul în noua geopolitică europeană și, deși în perioada interbelică au existat și oameni de stat înțelepți și moderați ce doreau satisfacerea intereselor și de o parte și de alta, ei n-au putut stăpâni situația și au fost, de fiecare dată, devansați de extremiștii dintr-o parte sau alta, ca și de furia ce o provoca sângele vărsat în cadrul luptelor din stradă, din munți și chiar din Skupscina (Parlament), desfășurate între sârbii ortodocși centraliști și croații catolici și federaliști, dar care se vor orienta din ce în ce mai mult și mai tare spre independență (cu excepția croatului Macek care a obținut de la Prințul Paul acel Sporazum care a făcut din Croația într-adevăr un stat autonom și puternic, dar inovația a venit prea târziu, abia în preajma izbucnirii celui de Al Doilea Război Mondial care a schimbat complet situația). Iugoslavia s-a dovedit a fi "istoria șanselor pierdute" din punct de vedere al făuririi unei federații reale și durabile.

Italia nu s-a mulțumit cu ceea ce i s-a promis la Tratatul de la Londra, din 26 aprilie 1915, adică cu Trentino, Tirolul până la Brenner, Trieste, Gorița, Istria și Dalmația până la Capul Planka. Ea acționează pentru a anexa toată Dalmația și Fiume și pentru a i se recunoaște protectoratul asupra Albaniei. Wilson a combătut direct politica italiană, n-a recunoscut valabilitatea și validitatea Tratatului de la Londra și s-a adresat direct poporului italian invitându-l să evite orice politică expansionistă, fapt ce a provocat retragerea momentană a lui

Orlando de la Conferință. În 1919, Italia obține frontiera strategică până la Brenner, incluzând o modestă majoritate etnică germană, dar doar în Trentino și Alto Adige, de peste 200.000 de locuitori. Italia ia Trieste, Venezia, Giulia și o parte din Istria cu 250.000 de slavi dar nu i se recunoaște Fiume și Dalmația, ocupate de d'Annunzio și de armata italiană care intră și în Albania. Tensiunea creată a fost deosebit de puternică și italienii și iugoslavii își aruncă invective și se jignesc unii pe alții. Italienii și-au exprimat nemulțumirea și disprețul față de activitatea Comitetelor Iugoslave din țară și străinătate, apărute peste noapte, și care, din supuși loiali ai Habsburgilor, au avut nerușinarea să se metamorfozeze în postura de aliați ai Antantei. Iugoslavilor li se atrage atenția că fără contribuția Italiei la înfrângerea Austriei, ei nici n-ar fi putut visa la libertate națională. Iugoslavii, înfuriați că italienii vor unele teritorii locuite în mod majoritar de ei, se întrebau ce se alege din principiile autodeterminării naționale pe care le-au predicat puterile Antantei, inclusiv Italia, ce-și revendica "Italia iredenta" de la austrieci și, în virtutea aceluiași principiu, nu numai prin tratate. Ei n-au zdrobit jugul Austriei pentru a deveni sclavi ai Italiei și ai italienilor care erau niște lași, deoarece toate victoriile lor din 1859, 1866 și 1918 au fost repurtate, în primul rând, de aliații lor și nu de ei înșiși. Italienii au fost preveniți că iugoslavii posedă armată și flotă proprie și se pot apăra singuri împotriva oricărui invadator.

Intuind intensitatea conflictului italo-iugoslav ce se apropia cu pași repezi, Trumbic, Wickham Steed, Sir Arthur Evans au apelat la Masaryk, Paderewski și la Consiliul Național Iugoslav de la Washington, ca să obțină asentimentul Departamentului de Stat și al Președintelui, pentru ca punctele cheie din Dalmația, Istria, Carniola și Croația-Slavonia să fie ocupate de americani care,

ca neutrii, ar fi bine primiți în zonă, mai ales că nu era legați de Tratatul de la Londra, așa cum erau francezii și englezii. Important era ca nici italienii nici sârbii să nu intre în zonă iar Conferința de Pace va reglementa lucrurile pe cale pașnică și democratică. Masaryk și Paderewski, având probleme proprii de rezolvat, nu au dat curs cererii, Grskovic și Hinkovic au fost primiți de Phillips care a înaintat telegrama, însoțită de un Memorand explicativ, lui Lansing. Se pare că telegrama a făcut impresie la Departamentul de Stat, dar Lansing, bun diplomat și profesionist, nu i-a dat nici un curs. El știa că Consiliul Suprem Aliat de Război, din care făcea parte și S.U.A. a investit Italia să încheie Armistițiul cu Austro- Ungaria, în numele lui, că House a fost de acord cu termenii Armistițiului, așa că nu mai era nimic de făcut și în aceste teritorii urmau să intre italienii. Pe de altă parte, Lansing se îndoia că Wilson va consimți să trimită soldați americani pe rol de polițiști în aceste zone și era sigur că Baker va refuza cererea. Wilson ducea o luptă diplomatică și de principii cu Italia, dar nu dorea noi conflicte.

Predarea flotei austro-ungare a creat fricțiuni în plus, întrucât Armistițiul prevedea ca aceasta să fie preluată la Veneția de Aliați, reprezentați în primul rând de Italia. Dar, înaintea Armistițiului din 3 noiembrie, Împăratul-Rege Carol a predat întreaga flotă în mâinile iugoslavilor, la 30 octombrie 1918. Motivele acestui gest au fost mult discutate, s-au emis diverse bănuieli și supoziții, dar pe noi nu ne interesează deoarece înclinăm să credem tot în realismul, toleranța și dorința de a evita noi vărsări de sânge dovedite de Monarh și de miniștrii austreici de la Viena în aceste situații care se încadrau în acțiunile guvernului de lichidare a Imperiului. În fond, majoritatea marinarilor și ofițerilor din flotă erau

croați și sloveni și, practic vorbind, flota era oricum în mâinile lor. Orice om de stat realist și de bun simț, chiar dacă era practic perdant, era conștient că trebuia să accepte situația de pe teren sau de pe apă - în acest caz - și să rezolve problema pe cale pașnică. Nu era exclus ca miniștrii austrieci să fi crezut că iugoslavii puteau realmente deține și salva flota, deoarece bănuiau că ei erau în contact cu Aliații prin Comitetul Iugoslav de la Londra, care acționa în același sens.

La 31 octombrie 1918, amiralul Horthy Miklos a semnat Convenția de Predare a bazei navale, a flotei și arsenalelor către Consiliul Național Iugoslav de la Zagreb, prin intermediul forului local subordonat lui, Comitetul Național Iugoslav de la Pola, reprezentat de Dr. Ante Tresic-Pavcic, Vilim Bugseg și Ivan Cok. Iugoslavii din Pola, fiind desigur foarte mândri și mulțumiți de achiziție, i-au expediat o radiogramă direct lui Wilson, invitându-l să trimită o divizie navală americană sau a unei alte puteri aliate care să nu fie interesată în problemele lor naționale. Italia fiind exclusă din invitație, ofițerii și marinarii de la Pola l-au asigurat pe Președintele S.U.A. că navele ce vor sosi vor fi salutate ca un prieten și aliat. Oamenii de stat de la Paris n-au auzit multe lucruri despre membrii Comitetului din Pola și cer lămuriri croatului Trumbic și diplomatului sârb Vesnic, care amândoi pledează sincer în fața Consiliului Aliat de Război să recunoască flota iugoslavă ca forță aliată navală, dar fără succes. Clemenceau i-a felicitat pe iugoslavi pentru că ar fi înfăptuit un act de război, dar insistă ca flota să fie predată forțelor reunite ale Antantei. El nu este mulțumit că iugoslavii s-au adresat lui Wilson care era departe, nu cunoștea Adriatica și problemele ei și nu era în poziția de a da instrucțiuni acolo unde se aflau forțele Antantei.

Aici "tigrul" francez a pus accentul pe "i", a subliniat un lucru practic și un adevăr ce părea disimulat și n-a fost intuit de prea mulți, și anume, că cei ce vor avea ultimul cuvânt și cel mai greu în Europa Centrală și Răsăriteană de atunci vor fi acele puteri ale Antantei Europene care aveau interese și și-au trimis trupe în zone, afirmație ce a rămas în picioare și la Conferința de Pace, în pofida prestigiului moral intens și incontestabil de care se bucura Wilson. În general, în Europa Centrală și Răsăriteană, Franța a ocupat locul I în privința reglementării situațiilor statelor succesorale pe teren. Termenii Armistițiului cu Austro-Ungaria au fost modificați, în sensul că flota iugoslavă nu va fi preluată de italieni și membrii Comitetului de la Pola o vor preda, sub steag alb, Comandantului șef al Forței Navale Aliate din Mediterana. Măsura a fost necesară, deoarece italienii au

scufundat nava *Viribus Unitis*, mândria fostei flote austro-ungare, ucigând pe căpitanul Ianko Vukovic și mulți marinari croați, pentru a demonstra cine era stăpân în Adriatică. Desigur, vice-amiraul francez Gachet, Comandantul-șef al Flotei navale, nutrea alte sentimente față de iugoslavi decât italienii, însă le-a spus clar că flota trebuia predată Aliaților și nu putea fi păstrată de iugoslavi. Aceștia au consimțit s-o predea, cu condiția că ultimul cuvânt privind viitorul ei proprietar va fi rostit la Conferința de Pace, sperând, desigur, că de ea va dispune viitorul statului iugoslav. Însă navele au fost împărțite între aliați, în pofida faptului că italienii le-au revendicat doar pentru ei.

Italianii au intrat și în Pola și, fără să-l consulte pe Pershing, comandantul celor peste 1.900.000 de soldați americani staționați în Franța, au împărțit regimentul american din Italia în batalioane care i-au însoțit pe militarii italieni în

ocuparea porturilor Fiume (Rjeka) și Cattaro (Kotor). Pershing a propus ca soldații lui și ai Antantei să înainteze până la Berlin pentru a deveni evident că Armata Imperială Germană era realmente învinsă. Dacă acest lucru s-ar fi întâmplat, nimeni nu putea pretinde mai târziu că militarii germani ar fi fost "înfrânți" sau "trădați" de civilii lor și nu de militarii americani și antantiști. Soldații lui Pershing erau mai proaspeți, mai odihniți decât cei ai Antantei sau cei germani învinși și obosiți și nu era exclus ca planul să reușească dacă era sprijinit de Foch, comandantul suprem și de Consiliul Militar Aliat. Deși numărul soldaților americani din Italia era infim și simbolic, italienii au reușit să-l folosească pentru scopul și propaganda lor, lucru pe care l-au ratat iugoslavii. Oricât de modest era gestul participării militare americane la aceste acțiuni, el constituia o contradicție în termeni, din moment ce Președintele S.U.A. tuna și fulgera contra tratatelor secrete și combătea pe fața Italia, Tratatul de la Londra sau alte pretenții de extindere a puterii Regatului Italiei în zonă. Oricum însă aici se aflau și trupele franceze ale lui Franchet d'Esperey și cele sârbești iar Franța avea obligații și fața de Regatul Serbiei nu numai față de Regatul Italiei. Văzând că ordinul Secretarului de Război Baker, ca soldații americani din Dalmația să plece în Franța, sub comanda lui Pershing, nu este executat imediat, din vina intervențiilor și confuziilor provocate de House, generalul Bliss intervine la Președinte și obține ordinul acestuia ca militarii americani să fie scoși imediat de sub comanda italiană și să plece în Franța. Conflictul italo-iugoslav s-a aplanat treptat după ce Italia a renunțat, în 1920, la Dalmația, cu excepția portului Zara, ea primind și insulele Lagosta și Pelagosa. La un moment dat cele două Regate

au recunoscut și "independența" orașului Fiume, o formulă lipsită de vitalitate și, în 1924, Italia ia

Fiume iar Iugoslavia primește suburbia Susak. Albania, ocupată și ea de italieni, a fost apoi eliberată, sub presiune iugoslavă, dar, lucru ciudat, țara rămâne sub protecția și influența italiană și după 1924.

Am afirmat anterior că pericolul italian i-a apropiat întrucâtva pe sârbii ortodocși centraliști și pe iugoslavi catolici federaliști, într-atâta încât, până și prim-ministrul Pasic, sub presiunea evenimentelor și poate și a Franței prietene cu ambele părți, a consimțit să semneze în străinătate înțelegeri echitabile cu iugoslavi "habsburgici" și tot în Elveția. Afirmatia însă este numai pe jumătate valabilă, deoarece ocupația militară italiană efectivă i-a speriat sau i-a supărat atât de tare pe unii iugoslavi și pe sârbii de acasă, încât, în focul emoțiilor și ale evenimentelor și poate neștiind imediat de aranjamentele externe, chiar și unii iugoslavi, înșelați sau nu de sârbi, au optat pentru formule ad hoc centraliste, unitare și mai puțin echitabile, cu scopul de scăpa mai ușor și mai repede de italieni. La Geneva, Pasic a recunoscut, în 9 noiembrie 1918, că Consiliul Național Iugoslav de la Zagreb reprezintă autoritatea supremă în statul organizat de slovenii, croații și sârbii din Monarhie. Statul proclamat la Zagreb urma să proclame Unirea cu Serbia, dar trebuia ca fiecare stat să-și exercite suveranitatea pe propriul ei teritoriu și să se instituie o administrație unificată pentru afacerile comune ce se vor stabili în viitor. Un mesaj cu conținut asemănător a fost trimis Muntenegrului iar participanții la Conferința de la Geneva au plecat la Paris cu intenția de a forma un guvern comun sârbo-croato-sloven ce ar fi solicitat recunoșterea diplomatică a marilor puteri

Antantiste. Deci, în fond, s-a lucrat tot în sensul acțiunilor întreprinse de cehoslovaci, dar, așa cum am afirmat anterior, fără succes practic sau diplomatic de aceeași anvergură ca și aceștia care au fost recunoscuți înainte de Conferința de Pace.

Părțile interesate de acasă au aflat de acest acord extern abia în 20 noiembrie, însă, între timp, italienii au ocupat Istria și Dalmația iar trupele regale sârbe și cele franceze au ocupat imediat Zagreb. Prințul-Regent Alexandru I-a urgentat pe sârbul Pribicevic, liderul sârbilor din vechea Monarhie, care făcea, de altfel, parte integrantă din Consiliul de la Zagreb în calitatea lui de vice-președinte al acestuia, să trateze ca o necesitate imediată de ordin politic unirea cu Regatul. La 24 noiembrie 1918, în absența croatului Korosec și sub conducerea sârbului Pribicevic, Consiliul de la Zagreb a dezavuat, de fapt, Acordul de la Geneva și s-a pronunțat pentru formula unui stat unitar, formulă ce se va dovedi fatală în perspectiva timpului pentru soarta statului iugoslav. De la Zagreb s-a deplasat la Belgrad o Delegație înzestrată cu puteri depline să realizeze această formulă unitară, fapt consumat la 1 Decembrie când ea a predat suveranitatea statului iugoslav în mâinile Prințului-Regent care a proclamat unirea Serbiei și a Statului iugoslav într-un singur Regat al Sârbilor, Croaților și Slovenilor. Casa Albă a recunoscut guvernul condus de Pasic, în care Trumbic era ministru de Externe iar Wilson l-a sprijinit la Paris în multe chestiuni controversate cu Italia.

Acțiunea de unificare a românilor din Austro-Ungaria cu Regatul România n-a cunoscut asemenea meandre. S-a afirmat că după Buftea-București, românii din Transilvania și Bucovina au fost deziluzionați de inabilitatea regatului

de a-i mai ajuta, deoarece acesta ar fi părăsit cauza Antantei și atunci s-au hotărât să se ajute ei înșiși, după exemplul oferit de cehoslovaci și iugoslavi și să ceară libertate în calitate de națiune asuprită în virtutea principiului autodeterminării naționale. Nici aceste afirmații nu sunt pe deplin valabile, deoarece Bucureștiul regal, intrat în Primul Război Mondial în 1916 pentru românii "habsburgi" din Transilvania și Bucovina, n-a părăsit în fond nici pe Aliați, nici pe ei. Ei au cedat momentan în fața forței, deoarece au rămas singuri și izolați în fața unor inamici ce-i înconjurau de toate părțile. Însă România Mică, deși înfrântă și mutilată, și-a păstrat Dinastia legală și Armata Regală Română, existența ei ca stat și, odată cu aceste pârghii sau instituții fundamentale, au conservat și speranța că, în condiții generale modificate, adică înfrângerea Centralilor de Antanta și de asociata ei S.U.A., se va realiza unitatea de stat a tuturor românilor, ceea ce a fost identic cu transformarea României Mici în România Mare.

De fapt, bucureșteanul Take Ionescu, ce făcuse parte din fostul cabinet Brătianu, s-a strecurat discret de la Iași la Paris pentru a prelua Președinția Consiliului Național al Unității române, ceea ce însemna că procesul desăvârșirii unității de stat a tuturor românilor se desfășura tot sub egida sau în jurul Bucureștiului, așa cum a început în 1916, dar, deocamdată, intensitatea acțiunii s-a deplasat și s-a desfășurat în afară, în Occidentul European, acolo unde ea a fost posibilă în acele luni grele pentru românii aflați cu cuțiele Centralilor și bolșevicilor la gât, dar și pentru Antanta care trebuia să suporte și să respingă puhoiul atacurilor dezlănțuite de germani. Astfel, Comitetul Național al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina, format în iunie 1918 la Paris, a

devenit armonios și fără probleme Consiliu Național al Unității române iar Președintele bucureștean era ajutat de doi vicepreședinți transilvăneni, Vasile Lucaciu și Octavian Goga iar, la 5 iulie 1918, Vasile Stoica a format peste Ocean Liga Națională Română din America. În concluzie, în afară, personalitățile politice din București, chiar dacă nu mai erau oameni de stat, lucrau discret în numele Regelui Eliberator și Unificator, care n-a ratificat Pacea de la Buftea-București și refăceau în miniatură, dar împreună cu liderii românilor din Transilvania și Bucovina, aflați la Paris și Washington, alianța din 1916 a României cu Antanta și acum cu Asociata ei, S.U.A. Stoica a acționat energic la meetingul de la Carnegie Hall, a întreținut mereu legătura cu Departamentul de Stat, deci cu Lansing, Phillips și alți diplomați de acolo, a lucrat împreună cu slavii "habsburgi" în cadrul Uniunii Democratice a Europei Mijlocii (sau de Mijloc) și a fost unul din delegații ei la Președinte. Stoica a tratat, în 19 octombrie 1918, și cu Secretarul de la Interne, Franklin Lane, care i-a promis că va ridica problema românească în discuția Cabinetului. Paralel, Lahovary, însărcinatul cu Afacerile României i-a cerut lui Lansing să sprijine drepturile României asupra Transilvaniei și Bucovinei, dar, la această dată, nu s-a obținut nici o aprobare expresă în acest sens.

În nota Președintelui Wilson, din 19 octombrie 1918, către Austro-Ungaria, românii n-au fost amintiți alături de cehoslovaci și iugoslavi, deși Wopicka telegrafia de la Iași că era rugat zilnic de români ca S.U.A să intervină și să recunoască dreptul guvernului regal asupra românilor din Austro-Ungaria și a teritoriilor unde erau majoritari. Unii dintre ei credeau că viitorul unității românești stătea doar în mâinile americanilor iar vechii miniștri liberali, care au

băgat România în Primul Război Mondial alături de Antanta în 1916, considerau, și în 1918, că problema Transilvaniei era o chestiune de viață și de moarte pentru ei înșiși și pentru România. Stoica și românii din S.U.A. trimiteau telegrame, memorii, hărți și statistici Departamentului de Stat, pentru a convinge oficialitățile americane despre justetea Unirilor Bucovinei și Transilvaniei cu România și combăteau pe acei senatori americani care, în intervențiile lor privind necesitatea eliberării națiunilor nemaghiare și negermane din Europa Centrală și Răsăriteană, îi omiteau pe români.

Lansing era pentru unificarea română pe care a sprijinit-o în memorandumul către Wilson, încă din 24 iunie, dar a așteptat să primească "întăriri" chiar de la românii din Transilvania și Bucovina - și nu numai din S.U.A. - în sensul ca ei înșiși să-și exprime dorința lor de autodeterminare care însemna implicit Unire cu România. Washingtonul a primit o strălucită confirmare în acest sens, la 1 noiembrie 1918, când a fost înștiințat de la Iași și de la Stockholm că, în 18 octombrie, în Parlamentul de la Budapesta, Alexandru Vaida Voevod a dat o expresie autentică principiului de autodeterminare națională, care a fost explicitată imediat și de Vasile Stoica într-o altă audiență la Departamentul de Stat. La 4 noiembrie 1918, William C. Bullitt l-a informat pe Vasile Stoica că guvernul american era pregătit să recunoască principiul unității naționale române fără alte precizări. Bullitt a pregătit un act oficial care a fost aprobat de Președintele Woodrow Wilson în ședința Cabinetului din 5 noiembrie 1918. Actul a fost transmis telegrafic la Iași și oficial lui Lahovary și apoi înaintat presei americane.

În Declarația guvernului american privind unificarea națională română, se specifică faptul că cei de la Casa Albă nu sunt nepăsători față de aspirațiile poporului român din Regat și din afară, că a fost martoră a luptelor, suferințelor și sacrificiilor îndurate în lupta contra inamicilor și opresorilor lui. Guvernul american simpatiza hotărât cu aspirațiile și spiritul unității naționale ale românilor de pretutindeni și nu va pregeta ca, la timpul potrivit, să-și exercite toată influența pentru ca drepturile politice și teritoriale juste ale poporului român să fie obținute și să-i ofere siguranță împotriva oricărei agresiuni străine. Mesajul american a ajuns la Guvernul Regal la Iași, exact când se pregătea reîntrarea României în război alături de Antantă și - după cum era și firesc - a provocat o mare bucurie iar Regele Eliberator și Unificator Ferdinand I cel Loial i-a mulțumit personal Președintelui Woodrow Wilson pentru acest gest prietenesc, l-a destituit pe Marghiloman și l-a numit prim-ministru pe generalul Constantin Coandă, la 8 noiembrie, după care generalul Zadice este trimis la Cernăuți de unde veneau apeluri disperate de la românii amenințați de ucrainieni, repetându-se într-un fel marșul generalului Broșteanu în Basarabia, unde românii erau persecutați și uciși de bolșevicii ruși. Ambele pericole au fost pentru moment înlăturate.

1.5 Un paradox: Wilson înfrânt de americani, consecințele retragerii lui de la Paris și ale boicotării de către Senat a Covenantului Ligii Națiunilor și Rolul determinant al statelor și diplomației europene în stabilirea noii geopolitici și în stoparea extinderii comunismului

Desigur este pe deplin de înțeles de ce apelurile anterioare la Președinte și la Guvernul american au fost insistente și erau adresate ca la o ultimă "Curte de Apel" sau unii români aveau impresia că soarta lor se afla doar în mâinile americanilor și a frumosului principiu al autodeterminării popoarelor, lansat și lărgit de Woodrow Wilson și asupra lor. În realitate, lucrurile nu stăteau chiar așa, nici într-un ses nici într-altul. În primul rând, pe teren, prima vioară a fost Franța, nu S.U.A. și în al doilea rând factorul hotărâtor și de primă importanță în făurirea României Mari a fost nu atât principiul autodeterminării naționale sau voturile din 27 Martie/9 Aprilie, 15/28 Noiembrie și 1 Decembrie 1918, cât, mai ales, faptul că

Regatul României, redevenit stat aliat și victorios, a fost capabil să se manifeste în teritoriu ca protector al românilor din Basarabia, Bucovina și Transilvania atacați în 1919 de hordurile bolșevice ruse și ungurești, specializate în masacre de masă, care urmăreau să-i ucidă și pe români și să le scoată din cap sau să-i "vindece" de ideea României Mari iar ei să-și recupereze teritoriile pierdute în 1918. Conferința de Pace a recunoscut realitatea de pe teren, înfăptuită de guvernul și Armata Regală Română, deci de un stat aliat, creștin și democrat, care, pe deasupra, a avut și marele merit de a stinge aproape singur regimul bolșevic de la Budapesta, știut fiind faptul că Bela Kun a avut instrucțiuni de la Moscova să acționeze ca agent al revoluției roșii universale, să destabilizeze România și Cehoslovacia și - dacă putea - ar fi trebuit să impună dictatura roșie și la Viena.

Bănuim ca de-a lungul timpului s-a format în istoriografie un fel de imagine liturgică asupra Marii Adunări Naționale de la 1 Decembrie 1918 de la

Alba Iulia, a voturilor Sfatului Țării din Chișinău sau ale Dietei Bucovinei de la Cernăuți și s-a susținut că acestea, și numai acestea, au făcut și au desfăcut totul, că ele singure au fost determinante și definitorii în procesul constituirii statului național român unitar. Desigur, noi nu dorim să le diminuăm importanța, deoarece ele au fost într-adevăr frumoase, democratice și unificatoare, au completat procesul de jos în sus și au fost apreciate ca atare de opinia publică democratică internațională și de statele euro-atlantice maritime victorioase și purtătoare ale regimurilor democratice în lume. Dar nu trebuie să ne închipuim că peste tot sau toți au amuțit de admirație și de respect în fața lor sau că ungurii, ucrainenii și rușii, s-au lăsat impresionați de mulțimile și voturile române, au regretat că i-au cucerit, ucis sau prigonit pe strămoșii lor sau că, uimiți sau "furați" de frumusețea și substanța democratică a principiilor wilsoniene, au recunoscut pentru românii contemporani dreptul lor la libertate și unitate națională. Istoria a văzut și a demonstrat că multe popoare, chiar la 1918, au murit cu dreptatea în mână și și-au pierdut și libertatea sau unitatea națională și independența de stat. Asemenea soartă a fost pregătită și pentru români și pentru voturile și adunările lor din 1918, dar Guvernul și Armata Regală Română a respins în 1919 atacurile roșii de la est și de la vest și acesta a fost factorul determinant, și deci numărul 1, în păstarea ființei lor pe teren, iar Adunările Naționale și voturile românilor din Basarabia, Bucovina și Transilvania au constituit al doilea factor ca importanță în făurirea României Mari. Frontierele acestora au fost trasate prin Tratat de pace, semnate de Regatul România, de puterile euro-atlantice maritime, democratice, toate victorioase și de statele învinse, Austria și Ungaria, fenomenul intrând în dreptul și viața internațională

ca o realitate inclusă armonios în noua geopolitică a Europei Centrale și Răsăritene.

Tratatele de la Saint-Germain și Trianon au fost pregătite și elaborate în stilul diplomației clasice europene, fără să fie nevoie să se facă referiri exprese la principiile de autodeterminare națională și la expresiile lor din 1918, întrucât spiritul acestora era inclus practic în limbajul de drept internațional și în modalitatea clasică de reglementare a raporturilor dintre statele victorioase și învinse în Primul Război Mondial. Regatul României a fost axul fundamental în jurul căruia s-a făurit statul național unitar român sau al tuturor românilor, Bucureștiul a declanșat procesul în 1916 și, în 1919, a luat, într-un fel, la mijloc și a protejat voturile din 1918 de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia. Este clar că, din punct de vedere practic și privind fenomenele în planul evoluției lor interne și internaționale, România Mare s-a făcut în jurul Bucureștiului, factor și centru decisiv și nu în jurul Blajului, Sibului, Aradului, Cernăuților, Chișinăului sau Albei Iulii. Acești factori și-au avut, fără îndoială, importanța lor, dar mai mult morală, ideologică sau principială din punct de vedere democratic, decât practic și întrucât românii asupriți, încadrați în state și oștiri străine, n-au avut și nici nu puteau să dispună de armate și diplomații proprii, ei au ocupat doar al doilea loc în spectrul general al fenomenului și s-au integrat prin și în jurul Regelui Eliberator și Unificator, în forțele militare, politice și umane unificate ale Marelui Regat. Cu riscul de a ne repeta, vom reveni asupra acestor afirmații, deoarece, dacă privim fenomenele din punct de vedere comparativ, nimeni nu poate afirma că expresiile sau modalitățile de afirmare ale dorințelor de autodeterminare exprimate de ucrainieni, armeni, georgieni, azerbadjieni etc. n-au fost la fel de

îndreptățite sau de democratice ca cele ale polonezilor, finlandezilor, românilor și balticilor. Dar "tătuca" roșu, Lenin, și cu Tata Turcilor au masacrat sute de mii de armeni, armatele bolșevice ale primului au stins independența legal și democratic exprimată de statele caucaziene care, ca și Ucraina, nu și-au mai putut-o revitaliza decât după dispariția imperiului roșu în zilele noastre. De obicei, invaziile bolșevice în Cauzac sau în alte zone erau însoțite de teroare sau execuții în mase.

În noiembrie 1918, ungurii au manevrat pentru a apărea în fața americanilor și Antantei ca fiind nevinovați pentru Primul Război Mondial - vină care în concepția lor ar fi aparținut germanilor și austrieilor - iar Karolyi, continuând acțiunile din Elveția, efectuate în anul precedent, a apelat la sentimentele Președintelui S.U.A. pentru a asista și a ajuta tânăra democrație maghiară. Karolyi n-a recunoscut Armistițiul de la Padova, deși acesta n-a afectat direct Ungaria, ci, mai ales Austria istorică și fusese menit să apere mai ales interesele italiene în zonă. Contele ungar a intrat în tratative directe cu Franchet d'Esperey, încercând că conserve măcar Transilvania și Slovacia pentru Ungaria și a semnat Armistițiul separat de la Belgrad, din 13 noiembrie 1918. Acest armistițiu a fost însă un act militar și tehnic și n-a afectat cu nimic competențele viitoare și exclusive ale Conferinței de Pace de a stabili frontierele și noua geopolitică europeană. Dar generalul francez, după ce și-a consultat aliații sârbi, a completat lipsurile de la Padova și a plasat Ungaria sub controlul militar al Aliaților victorioși, lucru foarte important pentru anihilarea viitoarelor mașinații bolșevice întreprinse de Bela Kun. Controlul armatei Regale Române și a militarilor Antantei în zonă, chiar mai puțin numeroși, s-a extins treptat în

limitele viitoarelor frontiere etnice în general și aceasta în pofida vremelnicelor linii de demarcație trasate la Belgrad, cărora li s-a dat o importanță mai mare în anumite scrieri istorice decât au avut-o în realitate. De fapt și românii din Transilvania, ca și cei din Basarabia și Bucovina, după ce au văzut că ungurii trec la represiuni și ucideau români în anumite localități, au apelat tot la Rege, la Guvernul și Armata Regală Română care a trecut Carpații, acum în calitate lor de cobeligeranți, a doua oară, în noiembrie 1918, pentru a le asigura securitatea vieții și a proprietății și libertatea de mișcare și de exprimare, fără să ajungă încă la Alba Iulia în 1 Decembrie. Statul român, redevenit aliat în ianuarie 1919 - dar nu egal cu puterile prietene ca în Tratatul din 1916 - i-a apărut în continuare.

Károlyi, care din 1917 s-a apropiat în surdina de Antanta și de asociata ei S.U.A. și pe față în 1918, a fost atât de dezamăgit că marile puteri nu "l-au înțeles" sau nu i-a întins mâna încât, se pare că împreună cu unii conaționali au crezut pe moment că democrația fără integritatea Ungariei istorice nu face doi bani și s-au îndreptat spre comunism, ca ultimă soluție pentru recuperarea măcar parțială a teritoriilor cucerite sau anexate de Coroana Ungariei în vremurile medievale. De fapt, Ungaria este singurul stat succesoral care a recurs la această soluție roșie și războinică în timp ce Austria, al doilea stat succesoral învins, a renunțat fără lupte la teritoriile cucerite de strămoși și s-a ferit de bolșevism, așa cum mamele își feresc copiii de foc. În fond, în timpul discuțiilor cu d'Esperey, contele ungar s-a dovedit a fi ca acel "le plus pire sourd est celui qui ne veut pas entendre", deoarece, neconvenindu-i anumite replici ale francezului le-a trecut sub tăcere sau s-a făcut că nu le aude. Generalul l-a respectat personal pe Károlyi, i-a reamintit de ajutorul dat de Franța rebelilor

unguri ai lui Francisc Rakoczi al II-lea contra Habsburgilor, dar i-a reproșat amarnic faptul că ungurii au fost complici ai germanilor, vină de care n-avea cum să-i scape ministrul-președinte al Ungariei republicane, ce moștenește ca stat succesor al Ungaria veche și cuceritoare de pe vremuri, dar acum învinsă. D'Esperey i-a spus deschis lui Karolyi că ungurii au mășăluit în război alături de germani și vor fi pedepsiți împreună cu ei, că maghiarii au ofensat Franța și francezii nu vor uita acest lucru. De asemenea, generalul francez i-a spus lui Karolyi că ungurii, oprind națiunile nemaghiare, și le-au făcut inamici iar la numai un cuvânt al său acestea l-ar putea distruge.

Un alt democrat maghiar, Jaszi Oszkar, a afirmat că poporul ungar "umilit" - probabil de Antanta, de asociata ei S.U.A. și de ceilalți aliați mai mici ai acestora - a întors spatele cu ură și cu dezgust "ipocriziilor" wilsoniene și a văzut în Lenin singura speranță a viitorului său. Socialistul Garbai, indignat de Nota Vyx, din 20 martie 1919, a declarat și el că ungurii și-au pus speranțele în intențiile Antantei de a institui o pace justă (pentru cuceritori și asupritori !?), dar că aceste speranțe au fost distruse de "noul ucaz", prezentat de coloneul francez. Din moment ce Antanta - afirma Garbai, într-un limbaj leninist - s-a antrenat în acțiunea de instituire a unei păci "imperialiste", noua geopolitică maghiară trebuia să se îndrepte și să obțină de la Răsăritul - ce era roșu - ceea ce Occidentul i-a negat, deci teritoriile din Ungaria albă pe care doreau să le păstreze în 1919, în pofida modificărilor survenite în 1918. Desigur, Guvernul și Armata Regală Română, înlăturând regimul roșu, chiar acasă la el, în Budapesta, a contribuit și la revenirea albilor lui Horthy la putere, sprijiniți și de Franța, ceea ce a însemnat pe moment distrugerea revizionismului roșu, dar, în

perspectivă a ajutat, fără să intenționeze, la dezvoltarea unui fel de embrion al revizionismului alb maghiar, ce se va alimenta și va crește direct proporțional cu revizionismele german și sovietic sau cu cel al Italiei lui Mussolini.

Repetăm, sistemul de la Versailles, elaborând păci juste pentru cei mulți, asupriți și cucerți în Europa Centrală și Răsăriteană și "nejuste" sau "imperialiste" pentru minoritarii cuceritori, asupritori, oprimatori și nostalgici după statele lor multinaționale, croite cu sabia sau prin alianțele medievale, se putea menține doar prin conservarea democrației pe continent și prin activitatea unei Ligi a Națiunilor, puternică și dirijată de puterile euro-atlantice maritime și democratice, S.U.A., Franța, Marea Britanie - inclusiv Canada, Uniunea Sud-Africană, Australia, India -, care deveniseră subiect de drept internațional și semnaseră Tratatul de la Paris în 1919-1920. Părăsirea Ligii și a Europei de către S.U.A. a însemnat și a deschis, în ultimă instanță, un fel de drum spre transformarea Europei într-o simplă "parohie" locală, lăsată pradă convulsiilor și slăbiciunilor ei proprii, bătută de furtuni și ape tulburi, din care extremiștii și revizioniștii de toate soiurile au știut să tragă foloase serioase.

S-a susținut că și fără S.U.A. s-ar fi putut menține statu-quo-ul teritorial și Sistemul de la Versailles, dacă cei 115 milioane de europeni eliberați s-ar fi asociat și s-ar fi aliat spontan, în care caz, împreună cu francezii și englezii - sprijiniți și de statele din Commonwealthul aflat în plin proces de creație - ar fi reușit să-i țină în șah pe sovieticii și nașiștii revizionisți sau pe aliații mici ai acestora, care doreau și ei să profite de "noile ordini" ordonate și operate în Europa de Moscova și Berlin. Dar și aceste imagini erau întrucâtva liturgice, deoarece n-au corespuns și nici nu puteau corespunde situației și evoluției reale

de pe teren, în condițiile geloziiilor survenite între engezi și francezi, a unui proces evolutiv de slăbire, de cedare, de lipsă de realism și de un oarecare ramolism al diplomațiilor și politici europene împăciuitoare și conciliante până la umilire susținută și dovedită de guvernele de la Londra și Paris între 1935-1939. Era începutul sfârșitului Europei ca centru de putere mondială și, parțial, și ca leagăn al democrației, care va dura încă multe decenii și din postura căreia nu va scăpa și nu-și va redresa total poziția și prestigiul în lume, până nu va realiza extinderea în limitele ei naturale, organice și firești a Europei Unite de astăzi.

Pe de altă parte, era greu să realizezi spontan sau "fulgerător" alianța mulțimilor europene eliberate și unificate politic în centrul și estul continentului, deoarece opinia publică din noile state nu putea bănuși, nici măsura dinainte, gradul periculos ajuns și atins de slăbirea și ramolismul în care vor cădea marile puteri prietene și nici rapiditatea cu care se vor regenera proporțional și în proporție geometrică pericolele rus și german. Nu este însă mai puțin adevărat că interesele generale și un anumit instinct de conservare ar fi trebuit să influențeze noile state intrate și incluse în geopolitica Versailles-ului în a renunța sau a se abține de la anumite conflicte sângeroase, survenite chiar după 1919, ce au provocat ranchiune și efecte negative în toată perioada interbelică. Cehii atacă și ocupă cea mai bogată și cea mai mare parte din regiunea Tesin, exact când Polonia este invadată și de bolșevicii lui Lenin, Stalin și Tuhacevshi, generalul polon Zeligowski ocupă Vilnius, spre disperarea lituanienilor, după care orașul este preluat de Liga Națiunilor, dar, în 1922 este reocupat de polonezi și încorporat țării lor. Deși românii au dispute cu sârbii în

privința Banatului, nu se ajunge la nici un conflict "cald", deci la lupte, dimpotrivă, Bucureștiul, Belgradul, Praga formează Mica Antantă, sprijinită de Franța, ceea ce demonstrează că totuși, oamenii de stat de atunci erau conștienți de pericolul revizionist și căutau soluții zonale pentru prevenirea lui. Varșovia, sub pretextul că nu vrea să supere Budapesta, nu recunoaște Trianonul, spre nemulțumirea Bucureștiului, deși Polonia trebuia să se agațe și cu dinții și cu picioarele de orice părtică din Sistemul de la Versailles, care a revitalizat-o, pe când distrugerea lui de către naziști și comuniști a desființat-o și a împărțit-o a patra oară în istoria universală modernă și contemporană.

În perioada interbelică alți gânditori și oameni politici au reflectat la păstrarea păcii europene și mondiale, elaborând proiecte de realizare a Europei Unite care urma, ca în colaborare cu Liga, să lucreze eficient pentru păstrarea statu-quo-ului, să definească și să prevină agresiunile și agresorii etc. Un partizan convins al Ligii a fost și Jan Cristian Smuts, al cărui Memorand intitulat The League of Nations: A Practical Suggestion a fost viu apreciat de Lloyd George și Woodrow Wilson. Cât despre "ipocrizia" lui Wilson, înfierată, pentru moment, de altfel, de Jaszi Oszkar, ea n-a existat în realitate, deoarece Wilson era sincer cu el însuși, cu ideile și principiile lui și le dorea aplicate în practica mondială, în privința păstrării păcii și a reprimării agresorilor și agresiunilor. Tocmai de aceea, se bănuiește că Wilson a fost intransigent și poate și puțin fanatic în legătură cu Articolul X al Covenantului, care - deși în condiții anevoioase - prevedea, totuși, reprimarea tulburărilor de pace și a atacatorilor și n-a dorit să accepte amendamentul republican al Senatului, care pretindea că și o asemenea acțiune externă trebuia să aibe acceptul Congresului. Oricum,

experiențele și ideile lui Wilson și ale lui Smuts au fost fructificate și binevenite pentru înființarea și funcționarea viitoarei O.N.U. iar ultimul a participat personal și la aceste inițiative și realizări postbelice. De fapt, Jaszi și-a schimbat opiniile și a căutat adăpost în democratica S.U.A. și nu în țara dictaturii roșii a U.R.S.S.-ului unde, probabil, n-ar fi supraviețuit.

Potrivit unor informații ce nu au fost și nu pot fi verificate pe deplin, între Wilson, adeptul unei diplomații novatoare și a organizării pe baze noi a instituțiilor și relațiilor internaționale, și bătrânul om de stat european, George Clemenceau, s-au purtat discuții deosebit de interesante privind destinele Ligii Națiunilor. După ce Wilson i-ar fi declarat că singurul scop ce-l urmărea în promovarea Ligii era prevenirea războaielor viitoare, prim-ministrul francez l-ar fi prevenit că ele nu vor putea fi evitate prin nici un fel de scheme sau de organizații până când nu se îndeplineau și nu prindeau viața trei principii fundamentale. Primul era declararea și impunerea pe plan global a egalității rasiale, Japonia tocmai făcuse o propunere Conferinței de Pace în acest sens, cerând să fie inclusă în Covenant. Întrebat dacă acceptă acest amendament, Wilson a recunoscut, cu teamă și cu regret, că era imposibil să-l susțină, motivând că problema rasială era foarte emoțională și sensibilă în S.U.A. și anumiți senatori americani ar înfrânge și ar respinge orice tratat ce conținea o asemenea clauză. Al doilea principiu fundamental, ce ar fi trebuit pus în practica internațională, în concepția lui Clemenceau era stabilirea și generalizarea libertății de imigrare, în sensul ca nici un stat să nu poată să-și închidă granițele în fața străinilor care vor să intre și să trăiască acolo. Wilson ar fi dat și aici un răspuns negativ, recunoscând că țara lui dorea să-i excludă pe orientali de la

dreptul de intrare în mod absolut iar Congresul reflecta tocmai atunci să adopte restricții și pentru imigrarea europeană. Întrebat de Clemenceau dacă-i convine sau i-ar plăcea instituirea unui comerț liber pe plan global, Wilson i-ar fi răspuns că personal este de acord cu acest lucru, că partidul democrat a micșorat tarifele americane, dar că el nu va fi capabil să obțină agrementul Congresului pentru stabilirea unei uniuni vamale între S.U.A., Europa, Asia și Africa. În fața acestor răspunsuri negative și puțin promițătoare, prim-ministrul francez a tras concluzia că singura modalitate de a menține pacea era ca puterile mari învingătoare să rămână ele însele foarte puternice și să păstreze inamicii vechi și pe cei potențiali într-o stare de slăbiciune, din moment ce orice Ligă a Națiunilor imaginabilă nu putea conserva pacea în condițiile arătate și demonstrate. Am redat și noi acest prezumtiv dialog între cei doi oameni de stat de renume mondial, doar cu intenția de a sublinia contextul dificil, complex și complicat în care Președintele S.U.A. și-a înaintat planul său de constituire și de funcționare a Ligii Națiunilor și de a explica măcar parțial înfrângerea lui în această privință sau pe acest teren, provocată de boicotul Senatului cu majoritate republicană. Respingerea Covenantului de către Senat a însemnat implicit și un fel de dezavuare a Președintelui de către propriul său popor, fapt care i-a slăbit puterea și prestigiul și în țară și în afara ei.

Printre micile eșecuri și inadvertențe diplomatice americane s-a numărat și eșecul "experților" din Inquiry de a determina Antanta și România să cedeze în 1919 Dobrogea de Sud, Bulgariei învinse. Dar diplomația Washingtonului nu a recunoscut niciodată Unirea Basarabiei cu România. În 1919 americanii au pus condiția că numai în cazul în care un viitor guvern rus - pe care-l sperau

"sancta naivitas", respectabil și democratic - acceptă acest lucru, ei vor ratifica automat faptul.

Nerealismul diplomației americane a fost clar și evident, deoarece un hoț internațional de genul sau de talia Rusiei Albe și Rusiei roșii sau al unei Ucraine Albe sau Roșii, puteri autocratice sau totalitare și pe atunci puțin civilizate, n-aveau cum să recunoască de bunăvoie că era necesar și corect să restituie ceea ce strămoșii lor apropiați au furat de la alții. Pe de altă parte, democrația americană, ce se baza pe puterea și respectul electoratului și legislativului, bine partajată cu cea a executivului și judiciarului, n-a ținut îndeajuns seama că în Basarabia categoriile profesionale de diferite etnii și confesiuni și-au ales un Parlament - Sfatul Țării -, în numele căruia Consiliul Directorilor a preluat administrația de stat a Basarabiei. Iar votul din 27 martie/9 aprilie 1918 a fost democratic din toate punctele de vedere, întrucât și democrația națională - ca și cea electorală și parlamentară - s-a bazat tot pe majoritatea ce și-a spus cuvântul în Sfatul Țării, unde câțiva deputați ai minorităților s-au abținut sau au votat contra. Drepturile minorităților au fost proclamate solemn și oficial iar în 1920, alte mari puteri au ratificat Uniunea Basarabiei cu România.

Considerăm că și în complicatele chestiuni legate de problema națională sau a minorităților, de formarea statelor în istorie, de aranjare a teritoriilor în mod echitabil în state naturale și firești, doar structurile democratice adânci și veridice ale unor state sau grupuri de state au fost, sunt și vor fi chemate să le rezolve în mod echitabil pe plan intern și internațional. Un exemplu timpuriu în acest sens este dat de regimul monarhic parlamentar din Suedia, țară bogată și civilizată, ce a fost și încă este model în materie de regim democratic în Europa

și în lume. Suedia a inițiat în 1905 Referendumul din Norvegia și i-a acceptat benevol rezultatul, adică desprinderea de Stockholm și formarea altui regat monarhic parlamentar, vecin și prieten, cu care a întreținut relații amicale și complementare în timp de pace și de neutralitate în timp de război. Chiar dacă în Basarabia nu s-a putut organiza în timp de război alegeri generale sau referendum, voința a 65% din populație ce era românească s-a impus legal și democratic prin deputații aleși de categoriile profesionale, de soldați, țărani, muncitori - să nu uităm că și rușii au avut asemenea organisme, numite soviete - învățători, preoți etc. care și-au exprimat opțiunea pe cale parlamentară prin 88 de voturi contra a 33 de abțineri și 3 voturi împotriva.

În afară de suedezi, până la Primul Război Mondial, britanicii - părinții regimurilor monarhice parlamentare - au creat deja alte regimuri democratice asemănătoare, în Canada, Noua Zeelandă, Australia, Uniunea Sud-Africană (unde generalul Botha, care a ucis mulți soldați englezi între 1899-1902, ajunge prim-ministru în 1910) iar în perspectiva secolului al XX-lea au pus bazele Commonwealthului, model de organizare democratică a unui segment important din viața internațională, unde Londra nu este nici măcar "primus inter pares". În 1918-1920 n-a fost posibil ca asemenea atitudini sau evenimente să fie aplicabile la ruși sau ucrainieni, în nici un sens, adică aceștia n-au acceptat de facto nu numai despărțirea sau mai precis eliberarea altor popoare de sub dominația lor, dar Moscova a refuzat orice independență reală a Kievului, încadrat în Federație și mai apoi în Uniune, alături de Georgia, Armenia, Azerbaidjan și alte state până în 1922.

Respingerea de către Senat a Tratatului de la Versailles a lăsat S.U.A. din punct de vedere tehnic în război cu Germania. Această hotărâre l-a sâderat pe Wilson care s-a opus Rezoluției Comune a Congresului din 21 mai 1920, de a declara că războiul cu Germania și cu Austro-Ungaria - care nu mai exista de doi ani - a luat sfârșit doar atunci și numai tehnic, pe motiv că reprezentanții executivului american au semnat deja păcile cu Germania, Austria și cea cu Ungaria era în curs de definitivare. Președintele considera că războiul s-a sfârșit și pentru americani - ca pentru toată lumea implicată - în 1918 și asemenea formulări contradictorii și pline de reproș din partea Congresului, care marcau inadvertențele grave survenite între puterile de stat americane, ar plasa o rușine de neșters pe onoarea și galanteria S.U.A. Ulterior, însă, un Act al Congresului, care prin Senat era factor competent în diplomatie alături de Președinte, din 3 martie 1921, a hotărât că în acea zi a expirat orice legislație sau stare de război din toate punctele de vedere , deci și legislativ și atât pe plan intern cât și extern. La 2 iulie 1921, noua administrație republicană, care a câștigat alegerile și i-a învins pe democrații lui Wilson a acceptat această rezoluție revitalizată și comună a Congresului prin Președintele Harding. Tratatul cu Germania, Austria, Ungaria au fost negociate pe bazele vechi, deci acceptate de noul executiv, minus introducerea referitoare la Covenantul Națiunilor care figura la fiecare tratat în parte, ceea ce a însemnat că s-a dat o nouă lovitură acestei inițiative a lui

Woodrow Wilson care prin Liga sau Societatea Națiunilor a dorit să prevină alte conflagrații mondiale.

În sfârșit, la 18 octombrie 1921, aceste tratate - minus Covenantul - au fost aprobate de Senatul S.U.A., ratificate și proclamate oficial în săptămânile următoare. Practic vorbind, cu excepția amintită, în 1921, S.U.A. s-a declarat parte responsabilă și și-a rezervat toate drepturile cu care fusese investită între 1919-1920 prin Tratatul de la Versailles, Saint-Germain și Trianon, care, cu acordul ei, au fost trecute, publicate și incluse în Protocolul Ligii Națiunilor, chiar dacă statul american nu era membru al Covenantului. Aceasta a însemnat că în privința geopoliticii din Europa Centrală și Răsăriteană, S.U.A., alături de celelalte puteri ale Antantei, s-a integrat Sistemului de la Versailles recunoscând clar și explicit apartenența Transilvaniei și Bucovinei la România, a Cehiei, Moraviei, Sileziei și Slovaciei, plus o parte a Ruteniei la Cehoslovacia și a Croației, Sloveniei, Dalmației, Vojevodinei, Bosniei și Hertegovinei la Regatul Sârbo- Croato-Sloven.

Motivele pentru care Senatul s-a opus sau a avut rezerve mari față de Liga Națiunilor și Statutul (Covenantul) ei, ca și față de Tratatul de la Versailles (până în 1921), au fost complexe. În sânul națiunii americane s-au întărit neutraliștii care nu doreau reangajări în politica externă, ce puteau costa mulți dolari sau în unele cazuri mai acute și mai grave și vieți, alții doreau să supună orice act de o eventuală intervenție de orice natură de ratificarea prealabilă a Congresului. Pe de altă parte, cetățenii americani de origine irlandeză, destul de numeroși și cu lobby puternic în Congres, urau și invidiau Anglia învingătoare și erau supărați și pe Woodrow Wilson care, în punctele sale, n-a specificat nominal necesitatea proclamării independenței totale a Irlandei, așa cum s-a procedat cu Polonia. Orbiți de ura antibritanică devenită tradițională și sub

impactul memoriei sângelui vărsat de strămoși, irlandezii au pierdut din vedere că Parlamentul de la Londra a adoptat măsuri care permiteau și încurajau formarea unei Irlande autonome, chiar prin votul irlandezilor din comitatele de pe întreg teritoriul ei, deci admitea aplicarea concretă a vestitei Home-Rule, dar că asemenea inițiative nu s-au putut aplica în vreme de război (anul 1922 a dovedit că britanicii au fost sinceri și hotărâți și în această chestiune și n-au fost cu nimic vinovați de faptul că protestanții din Ulster nici nu au vrut să audă de încadrarea lor într-un stat irlandez catolic).

Cetățenii americani de origine germană erau și ei destul de numeroși și aveau un alt lobby puternic în Senat. Ei erau profund nemulțumiți de condițiile grele impuse Germaniei prin Tratatul de la Versailles, pe care au încercat să-l submineze pe cale legislativă. Chiar și cetățenii americani de origine italiană erau nemulțumiți că Wilson n-a sprijinit direct încadrarea zonei Fiume în Regatul Italiei. Fără îndoială că toți acești cetățeni aveau în primul rând o conștiință americană, fiind conștienți că patria lor S.U.A. le-a asigurat proprietatea, libertatea, realizarea pe drumul căutării fericirii personale. Dar, în al doilea rând, și-au conservat și o parte din mentalitățile europene, căutând să "transfere" sau să deturneze o parte din hotărârea, forța și prestigiul american de acasă și în beneficiul altor "case", deci spre țările din care au plecat străbunii, bunicii sau părinții lor.

În general, am văzut că mulți au considerat că doar dacă prestigiul și puterea Ligii Națiunilor s-ar fi bazat pe triumful S.U.A. - Anglia - Franța s-ar fi putut evita prăbușirea Sistemului de la Versailles și a statu-quo-ului ei, mai ales că Articolul X al Statutului Ligii nu excludea - cu anumite rezerve - nici folosirea

forței militare contra eventualilor agresori de pe orice punct de pe glob, ceea ce forțele Washingtonului, Londrei și Parisului - în caz că se coordonau în numele Societății Națiunilor - erau capabile să aplice în mod concret, să stingă focarele locale de război și să prevină în timp util declanșarea unei noi conflagrații mondiale. Nu dorim să comentăm de ce S.U.A. a fost în general neutră în perioada interbelică, deși a colaborat platonice și din afara Ligii cu Liga unde și-a trimis observatorii și nici să explicăm pe larg de ce americanii au finanțat copios, în două rânduri, refacerea economiei și mărcii germane. Oricum S.U.A. a considerat că Germania a fost pedepsită prea aspru după Primul Război Mondial și că era necesar să fie menajată și ajutată, punct de vedere acceptat parțial și gradual în timp și de Anglia.

Însă, în 1918-1919, păcile europene s-au semnat în stil european, deoarece aci tradiția, obișnuința devenită a doua natură, au impus întotdeauna ca cel ce pierde - mai ales dacă este bănuie că a provocat prin violență și impulsivitate un război de proporții - trebuie să și plătească scump și din greu în fața învingătorilor. Acest punct de vedere clasic european nu a putut fi eludat de inovațiile sau propunerile wilsoniene oricât de noi și înnoitoare păreau ele, mai ales dacă ținem seama că numai Franța, pe teritoriul căreia s-au purtat cele mai grele și mai sângeroase bătălii, a numărat la sfârșitul Războiului Mondial 1.400.000 de morți, 3.500.000 răniți și 700.000 de mutilați. Mersul implacabil al evenimentelor mondiale spre violențe, agresiuni și anexiuni de tot felul și în mai multe puncte de pe glob, îndepărtate unele de altele, au silit până la urmă națiunea americană - care a protestat platonice contra lor - să renunțe definitiv la neutralitatea ei interbelică, să-și plătească cu dolari și sânge neintervențiile

vechi, dar și neintrarea în Societatea Națiunilor concepută ca păstrătoare a păcii mondiale, și să intre în al Doilea Război Mondial atât în Extremul Orient, cât și în Europa.

La fel de greu au plătit și Franța și Anglia neintervenția din 1936 și cedările din 1938, deoarece istoria pune nota de plată și marilor puteri pentru propriile lor ezitări și greșeli. S-au făcut auzite unele voci de pe ambele litorale ale Canalului Mânecii, care au afirmat că sângele unui soldat francez sau britanic valorează mai mult decât sângele a 20 de militari cehi. Asemenea voci au fost zadarnice, au sunat sau au răsunat ca glasul în pustiu, deoarece la scurt timp soldații francezi mureau sau fugeau ca iepurii în și din fața blindatelor germane, țara a fost umilită și s-a metamorfozat în dubletul de la Vichy și de la Londra iar Anglia, odată trezită la conștiința propriei demnități ce o lega strâns și de necesitatea apărării democrației în Europa și în lume, a luptat până la urmă eroic și aproape până la epuizarea financiară și economică pentru victoria contra Puterilor Axei. Mai mult, deși cehii au fost abandonați, ei și-au format, alături de alte națiuni din Europa Centrală și Răsăriteană sau din nord-vestul continentului, ocupate toate de mașina de război nazistă, guverne în exil. Iar pământul Angliei a devenit prin ele un fel de nucleu și simbol al unei Europe aliate și unite. Iar prin spiritul ei de Commonwealth, pe cale de afirmare se putea acționa în sensul și în speranța nu numai a obținerii victoriei antifasciste, dar - dacă condițiile ar fi fost favorabile după impunerea păcii - această asociație de națiuni dornice de libertate, pace și democrație ar fi putut evolua spre fondarea unei Europe Unite la nivelul

întregului ei spațiu, ca parte nu oponentă ci componentă și de prestigiu al unei organizații mondiale.

Nu toți americanii au sprijinit neangajarea totală sau neutralitatea în spectrul relațiilor internaționale și nici nu au fost adepții Senatului ce l-a boicotat pe Wilson în ceea ce privea aderarea și adoptarea Covenantului. Unii au propus alte soluții și au insistat asupra necesității de a asigura cu prioritate pacea mondială prin diferite modalități, inclusiv de către sau cu concursul S.U.A. J.T. Shotwell, fost membru al Delegației S.U.A. la Conferința de Pace de la Paris din 1919, profesor la Columbia University și Director al Secției de Politică Economică și Istorie de la Carnegie Endowment for Peace, a fost partizanul convins al principiilor Protocolului de la Geneva din 1924, care veneau de fapt în întâmpinarea propriilor lui păreri privind prevenirea unui nou război mondial. Beneș a fost unul din autorii principali ai Protocolului care urmărea să supună toate disputele internaționale unui control al Curții Internaționale de Justiție și să le treacă prin filtrul procedurii unui arbitraj obligatoriu, cu posibilitatea ca și alte foruri de arbitraj mandatate să aplice aceleași metode în cadrul Ligii Națiunilor sau în afara ei. În asemenea foruri de arbitraj agresorii riscau să devină subiecți ai sancțiunilor nu numai financiare și economice, dar și militare. Shotwell credea că progresul general al democrației în lume, ca și siguranța viitoare a societății umane, va depinde din ce în ce mai mult de impunerea unei păci mondiale prin înlăturarea riscului de război și a războiului în sine și acest scop nobil putea fi atins și prin Liga Națiunilor. Dumitru Drăghicescu era sincer convins că era în care a intrat omenirea a fost caracterizată de un proces de unificare graduală a tuturor națiunilor, proces simbolizat chiar de Liga Națiunilor ce trebuia

consolidată și extinsă. Dumitru Drăghicescu milita din tot sufletul pentru triumful spiritului ce anima Liga Națiunilor și Geneva, pe care-l compara cu impunerea unei benefice Pax Romana instituită de puterea și înțelepciunea lui Caius Iulius Caesar. În schimb, românul Dumitru Drăghicescu și-a exprimat și profunda îngrijorare în cazul că spiritul internațional pașnic al Ligii va eșua. Atunci, spunea el, în lume se va declanșa un lanț de războaie iar națiunile vor sucomba unele după altele, intrând într-un colaps lent dar ireversibil.

Se știe că influențată și de tradiție, diplomația americană a negat valabilitatea și validitatea tratatelor secrete încheiate în Primul Război Mondial unde s-a implicat în 1917 și a dorit să contribuie la instaurarea unui climat internațional pașnic, prin păci cât mai bine intenționate, drepte și adecvate acestui scop major mondial. Desigur, în cazul unor mari puteri, care luptau pentru a ocupa strâmtori și poziții strategice de primă mână sau pentru împărțirea și reîmpărțirea lumii, soluția anulării tratatelor secrete era justă. Oricum, în competiția cu alte mari puteri, S.U.A., având dolarul, pătrundea ușor peste tot, prin valoarea lui intrinsecă ce-i deschidea multe porți pe glob iar interesele și investițiile americane, inclusiv cele strategice de primă mână, puteau fi protejate de forța statului în mod eficient. Au existat însă și tratate "secrete" a căror semnare a fost necesară, obiectivă și justă, deoarece au ținut la eliberarea unor teritorii și unificarea lor cu statul național liber. De fapt, secretă a fost pregătirea Tratatului cu Antanta și nici nu se putea proceda altfel, deoarece dacă ar fi "transpirat" intențiile Bucureștiului, armatele Puterilor Centrale puteau ocupa Micul Regat în mod preventiv. Desigur, odată declanșat Războiul de Eliberare și de Întregire Națională, zarurile au fost aruncate, tratatul

nu mai avea secrete pentru nimeni, nici pentru aliați, nici pentru inamici, deoarece era clar că cele patru mari puteri ale Antantei au recunoscut drepturile imprescriptibile ale

Bucureștiului asupra Transilvaniei, Bucovinei și Banatului. Tratatul pentru Tratatul cu Antanta, ca și semnarea și conținutul Tratatului în sine, au fost purtate și operate în ansamblu lor, tot în tradiția și stilul european, care ignora niște inițiative îndepărtate, ce veneau sau urmau să vină de peste mări și țări, pentru a înnoi sau transforma bătrâna și rafinată diplomație europeană.

Piemontul și Camillo Benso di Cavour, au purtat tratative secrete și au semnat tot în surdină, în 1858, înțelegerea de la Plombières, cu Napoleon al III-lea și Franța, care au pregătit alianța și războiul cald și deschis din 1859 cu Imperiul Habsburgic. Acesta a dus la eliberarea Lombardiei și la unificarea ei cu statul național, completat prin plebiscite sau insurecții între 1859-1861 cu Parma, Modena, Toscana, Neapole. Iar Regatul Italiei, în 1866, semnează un alt tratat de alianță cu puternica Prusie a lui Bismarck și Moltke care declanșează războiul italo-prusac contra Imperiului Habsburgic. Din punct de vedere italian și acest război ca și cel franco-piemontez, declanșat tot contra austrieilor, erau doar două faze ale aceluiași Război de Eliberare și de Întregire Națională, prin care istoria italienilor sau italiană devenea Istoria Italiei ca stat național modern și unitar sau pe cale de a deveni unitar. Deși italienii au fost bătuți măr de austrieci, pe uscat și pe mare, la Custozza și Insula Lissa, ei câștigă și eliberează Veneția, întrucât aliații prusaci zdrobesc armata imperială habsburgică la Königrätz (Sadova).

Așa cum războaiele amintite au fost pregătite prin tratative și tratate și schimbările sau modificările teritoriale au fost stipulate tot de tratate în care cel învins ceda și învingătorul prelua respectivul teritoriu, potrivit procedurii diplomatice europene ce nu avea nevoie și nici nu primea lecții de diplomatie extraeuropeană în acea perioadă. De fapt, același stil a prevalat și în Sistemul de la Versailles (1919-1920). Tratatul de la Zürich, din 1859, dădea Lombardia Franței ce o ceda Piemontului iar Tratatul de la Praga din 1866 acorda Veneția Italiei. Prin Tratatul de la Viena, din 1864, Danemarca ceda lumii germane Holstein, Schleswig, Landerdorf iar prin cel din 1866 Austria era exclusă din ea.

În cadrul procesului de unificare națională a germanilor, care a transformat istoria lor sau germană în Istoria Germaniei Imperiale, ca stat modern cu diplomatie, armată, economie și monedă națională, unitare și puternice, dar, conservând anumite structuri autonome de state locale, concentrate însă toate în jurul guvernului Imperial Central, puternica Prusie a procedat la fel, declanșând binecunoscutele războaie cu Danemarca, Austria și Franța între 1864-1871. Acest proces a fost operat tot prin războaie, deci, unificările teritoriale au fost stipulate prin tratate în care învinșii cedează și învingătorul preia de data aceasta nu numai provincii strict germane dar și franceze, Alsacia și Lorena fiind încadrate și ele în cel de Al Doilea Reich. Iar dacă procesul de făurire a statului național german - realizat numai de sus prin diplomatie și război - a fost just (ca și crearea celui italian, realizat și de sus în jos și viceversa), mai puțin justă a fost încorporarea Alsaciei și Lorenei, care a lăsat deschisă pentru viitor și rezolvarea acestui punct fierbinte european. Pacea de la Frankfurt ab Main, din 1871, a fost necruțătoare cu Franța învinsă

și pe lângă Alsacia și Lorena ea a mai dat Germaniei învingătoare 5 miliarde de franci aur.

Desigur, Tratatul cu Antanta din 1916, semnat de Guvernul Regal Român, a devenit caduc nu atât din cauza punctului de vedere american în privința tratatelor "secrete", cât mai ales grație poziției clare a Franței, Angliei și Italiei privind aplicarea clauzei care interzicea părților contractante semnarea unei păci separate iar dacă survenea un asemenea caz venea automat și anularea tratatului. Și acest mic incident a demonstrat că în unele probleme deciziile erau luate mai ales de europenii învingători și nu atât de prietenii lor americani, chiar dacă în această chestiune "mică" lucrurile convergeau. Clauza în cauză, anume, ca nici unul din parteneri să nu încheie pace separată, a fost propusă chiar de Brătianu, care, la momentul respectiv, n-avea cum să știe că inițiativa se va întoarce ca un bumerang împotriva lui. Precauția lui Brătianu a fost însă motivată, deoarece bănuiala lui că Anglia și Franța ar putea ele însele să antameze tratative secrete cu Austro-Ungaria pentru încheierea unei păci separate - reușita însemnând posibilitatea de a nu se putea elibera Transilvania, Banatul, Bucovina - s-a adeverit, chiar dacă la momentul respectiv ele se desfășurau tot în secret și erau subterane, estompate și la nivelul subteran al lucrurilor, fapt normal în timpul unei conflagrații războinice de asemenea proporții, în care puteau surveni situații complicate, grave, ce nu se puteau depăși într-o situație sau alta sau la un anumit moment dat al desfășurării forțelor și evenimentelor.

România, rămasă singură în fața Puterilor Centrale și având în spate un nou inamic în Rusia bolșevică, deci aflându-se practic vorbind cu cuțitul la gât,

na avut de ales -Antanta era departe - și a fost nevoită să semneze Armistițiul de la Focșani și Pacea de la Buftea-București, fără să obțină pentru ideea aceasta acordul prealabil al Puterilor Antantei. Ele au preferat ca România să comită "păcatul" singură, pentru ca mai apoi să-i acorde gradual "iertarea" și "absolvirea de păcat", să-i ofere statutul de cobeligerant și, în fine, cel de stat aliat învingător cu care a intrat în tratativele de pace. Oricâte încercări a făcut Brătianu pentru recunoașterea și revalidarea Tratatului din 1916, care, teoretic l-ar fi plasat pe un picior de egalitate cu cei mari, el a eșuat, așa că și prim-ministrul român, supărat și din alte motive, de exemplu, pe problema statutului minorităților etnice impus de cei mari, a plecat acasă de la Paris unde a fost înlocuit cu alți oameni de stat din București. Tot așa de supărați, dar din alte motive, au plecat acasă Sonino și Orlando, dar după două săptămâni s-au întors la Conferința părăsită și de Delegația americană care a navigat spre casă lăsând ambasadorul S.U.A. de la Paris să continue tratativele de pace și să semneze Tratatul.

Totuși am văzut că Delegația americană a reușit în anumite situații să tempereze pe francezi și să-i facă să renunțe la declararea zonei Rhinelandului și a Saarului ca stat tampon între Paris și Berlin, fără să reușească să-i domolească în problema reparațiilor de război ce urmau să fie plătite de Germania. Totodată, ea a jucat un anumit rol temperator și față de pretențiile lui Brătianu în Banat, prim-ministrul român dorind aplicarea prevederilor teritoriale din Tratatul din 1916 (în care caz se putea trage cu tunul de la frontiera românească până la Belgrad), blocând și încercările lui de a extinde - în virtutea aceluiași Tratat - în anumite puncte și mai la vest frontiera

cu Ungaria. Desigur, în aceste chestiuni, americanii au conclucrat în armonie cu francezii și englezii.

Deși Tratatul din 1916 a devenit caduc și anumite exagerări ale lui au fost înlăturate, în cea mai mare parte spiritul sau principiile lui esențiale legate de necesitatea eliberării Transilvaniei, Banatului și Bucovinei și de Unirile lor cu România au fost reluate și revalidate prin voturile liber exprimate pe cale electorală, parlamentară și plebiscitară din 27 Martie / 9 Aprilie, 15/28 Noiembrie și 1 Decembrie 1918. Desigur, a fost important că s-au aplicat cele mai democratice metode europene în luarea acestor decizii, importante în cazul românilor, dar și al altor națiuni cucerite și asuprite din Europa Centrală și Răsăriteană, însă acești factori n-au fost decisivi sau n-au devenit decisivi decât în momentul când, tot forțe de sus ca - guverne, armată, diplomație, Războaie de Eliberare sau de Întregire Națională - au fost capabile să le impună pe teren și să le pună să funcționeze efectiv în viața a zeci de milioane de europeni din zonă.

Nu trebuie deci uitat că procesul realizării Statului tuturor românilor a fost declanșat în 1916, de sus în jos sau pentru cei de jos - milioanele de români asupriți din statele străine - de către Dinastia, Guvernul și Armata Regală Română. Iar după ce bolșevicii unguri și ruși s-au prăvălit asupra Transilvaniei, Bucovinei și Basarabiei, a fost din nou nevoie ca tot aceiași factori de sus să intervină în 1919 cu forța armelor pentru a menține în viață și a apăra pe teren voturile din 1918 prin respignerea invadatorilor, pe unii peste Nistru iar pe alții până în capitala lor, Budapesta. În acest caz, Armata Regală Română a contribuit esențial la extirparea unui regim bolșevic și la zădărnicierea extinderii

lui mai departe. În concepția noastră Războiul de Eliberare și de Întregire Națională dintre 1916-1919 este un fenomen "șuvoi" unic ce nu trebuie "tăiat" și interpretat în și pe bucăți, pe luni, pe zile etc. Chiar dacă Dinastia, Armata Regală și Regatul Mic au fost îngenunchiați sau au îngenuncheat la Buftea-București sau, ulterior, Tratatul din 1916 au devenit caduce, totul a fost depășit, Micul Regat se ridică în picioare, reface spiritul din 1916, redevine aliat și-i protejează din nou pe românii din Transilvania, Bucovina și Basarabia, realizându-și destinul de a deveni Marele Regat al tuturor românilor. Acesta s-a realizat de și în jurul Bucureștiului în primul rând și doar în al doilea rând de Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia care au fost factori adiacenți, adjuvanți și nu determinanți. Alexandru Vaida Voievod a spus clar că românii din Transilvania au ajuns la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia mai mult cu ajutorul altor factori (deci Regatul României și puterile euroatlantice), decât prin puterile lor și de aceea respinge un "extrawurst" de autonomie puternică și pe durată lungă. Unii prieteni, ca, de pildă, șefii misiunilor aliate italiană și engleză, colonelii Romanelli și Cunningham, au dorit să evite intrarea Armatei Regale Române în Budapesta, susținând în mod bizar și nerealist că nu diviziile regale române l-au învins pe dictatorul roșu Bela Kun, ci numai tratativele inițiate de diplomații Antantei, stabiliți temporar la Viena, l-ar fi determinat pe bolșevic să se recunoască bătut și să se retragă tot la Viena (pentru ca apoi să se stabilească în patria lui Lenin unde, după câțiva ani, va fi lichidat de Stalin și echipa lui). Mai mult, italianul Romanelli, care n-a părăsit Budapesta nici sub Kun, le-a cerut românilor să se retragă pe loc din Ungaria. Ridicolul afirmației celor doi coloneli privind înfrângerea lui Kun prin tratative și nu prin armatele române, a fost

sesizat de un comentator dintr-o altă țară mare din Antanta care a comparat judecata lui Romanelli și a lui Cunningham cu mintea cocoșilor ce erau convinși că numai cântecul lor determină soarele să răsară în fiecare zi.

Această "concurență" a fost însă benefică, deoarece a condus nu numai la

distrugerea unui regim bolșevic dar și la salvarea și consolidarea statului național român unitar, făurit și rezultat al procesului mai larg și european de democratizare și armonizare a geografiei politice care a dus și la refacerea Poloniei și la independența Finlandei, a Statelor Baltice, la formarea Regatului Sârbo-Croato-Sloven și a Cehoslovaciei. Așa cum am văzut, toate aceste state și națiuni au luptat, alături de Antanta, atât pentru salvarea structurilor lor politice proprii, dar - lucru remarcabil și foarte important - au acționat contra extinderii regimului comunist în Europa - încercat de Lenin și Bela Kun în acești ani tumultuoși de la începutul perioadei interbelice. Ironia destinului sau a istoriei care, în anumite momente ale ei se definește ca suma tuturor erorilor și greșelilor comise atunci (ca, de exemplu, slăbiciunea și lașitatea unor mari puteri în apărarea Păcii și a statu-quo-ului teritorial al Sistemului de la Versailles și încurajarea prin asemenea atitudini a puterilor revanșarde și revizioniste) a dorit ca tocmai aceste națiuni să cadă pradă în primii ani de după al Doilea Război Mondial fiarelor comuniste aduse și instalate la putere de tancurile sovietice. Pe de altă parte, nu trebuie uitat faptul că deși Antanta nu mai putea trimite trupe numeroase în Europa Centrală și Răsăriteană în anii 1918-1921, fiind epuizată ea însăși de război, totuși, esențialul a fost atins tocmai prin ea sau de ea în primul rând în anii Primului Război Mondial când, prin uriașele

eforturi și desfășurările masive de forțe operate în dispozitivele de luptă a realizat performanța distrugerii redutabilei Armate Imperiale Germane și a aliaților ei austro-ungari, bulgari și turci .

În consecință, prezența și acțiunile întreprinse de armatele Antantei în anii 1918-1921 în Europa Centrală și Răsăriteană au susținut prin prestigiul lor imens de învingători - atât moral cât și material - statele și națiunile din zonă în momentele eliberării sau realizării unității lor naționale, a conservării și păstrării lor imediate și concrete pe teren în fața atacurilor puterilor perdante și bolșevice. Militarii Antantei au ținut de Comisia Interaliată condusă de generalul Niessel care numai în Europa Centrală și Răsăriteană a avut atașați 2.000 de ofițeri. Ei au colaborat și s-au aflat în contact cu generalul Charpy de la Constantinopol. Chiar și în Siberia a acționat misiunea generalului Janin și a colonelului Paris, atașat pe lângă celebrul corp ceh al Legiunii. Acesta, după ce i-a combătut pe bolșevicii ruși, a făcut înconjurul lumii pentru a ajunge acasă și a apăra tânărul stat cehoslovac și implicit, prin acțiunea lor, au contribuit la menținerea geopoliticii stabilite în 1918.

Trecerea Dunării, în noiembrie 1918, de către ostașii lui Franchet d'Esperey, ca și mesajul lui Clemenceau către Brătianu, adus de la Salonic la Iași de Victor Ionescu: "Fiți gata, Berthelot sosește", a revitalizat spiritul și alianța din 1916 și a insuflat curaj în acțiunile Armatei Regale Române. Regele Ferdinand I cel Loial, Întregitorul României, Eliberatorul Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei, prin garantarea reușitei Unirilor cu Bucureștiul și-a chemat din nou ostașii pentru ca alături de Aliații din Antanta, să alunge dușmanul din țară și să aducă liniște libertate și unitate românilor prizoniți: "Regele vostru vă cheamă

din nou la luptă, ca să înfăptuiți visul nostru de atâtea veacuri: Unirea tuturor românilor, pentru care în 1916-1917 ați luptat cu atâta vitejie. Sufletele celor căzuți pe câmpul de onoare vă binecuvântează pentru această ultimă efortare. Privirile credincioșilor noștri aliați sunt îndreptate cu dragoste și încredere spre țara noastră și fiii ei. Camarazii voștri de arme din biruitoarele armate franceză și engleză, care vin în ajutorul nostru [n.n.] cunosc viteja voastră de la Oituz, Mărășești și Mărăști. Arătați-le că timpul de așteptare n-a putut să slăbească brațul ostașului român. Frații noștri din Bucovina și din Ardeal vă cheamă pentru această ultimă luptă, ca, prin avântul vostru să le aduceți eliberarea de sub jugul străin. Biruința este a noastră și viitorul va asigura întregului neam românesc viață pașnică și fericită: Înainte, deci cu vitejia strămoșească. Dumnezeu este cu noi". Un afiș pus pe zidurile lașului, reprezentând un soldat francez ce îmbrățișa un ostaș român și explica și scuza oarecum defecțiunea din mai 1918, purta pe frontispiciul său textul: "Deșteaptă-te, române, tu nu mai ești singur. Adu-ți aminte de Mărășești". Se poate spune într-un fel că și pe aripile sufletelor ostașilor căzuți aici s-a creat climatul favorabil pentru Marea Adunare din 1 Decembrie 1918.

N-au mai fost singuri nici polonezii, finlandezii, balticii, sârbo-croato-slovenii, cehoslovacii, care, alături și împreună cu Antanta și cu militarii ei - chiar dacă au fost mai puțin numeroși în 1918-1921 în zonă - au contribuit efectiv la blocarea extinderii bolșevismului în Europa și la salvarea ființei lor de stat prin impunerea pe teren și respectarea noii geopolitici pe plan intern și internațional. Nu trebuie uitat că Antanta a trimis armament și muniții, plus echipamente, că ofițerii ei au instruit armatele din aceste țări, au pus pe picioare prin experți

școlile lor de ofițeri. În afară de cei 6.000 de militari francezi ce au apărut, alături de cei 200.000 de soldați ai lui Pilsudski, Varșovia, alte zeci de mii de militari ai Antantei au ajutat nu numai pe baltici dar și pe cehoslovaci să scoată afară din Slovacia - inclusiv prin manevrele întreprinse de Armata Regală Română - trupele comunistului Bela Kun. Iar când Comisia Interaliată a constatat că, la un moment dat, generalul italian Piccione nu era prea hotărât în combaterea ungurilor bolșevici ce au invadat Slovacia, l-a înlocuit prompt cu generalul francez Pelle care a condus și a dus operațiunile la bun sfârșit.

În Polonia generalul Weygand a fost precedat de generalul Henrys care s-a înțeles atât de bine cu ofițerii, soldații și șefii naționali ai polonezilor încât a fost poreclit Henrys "Polonezul" și i s-a reproșat că era prea bun prieten cu Pilsudski, așa cum li s-au imputat și lui Pelle "Cehoslovacul" că era prea prieten cu Beneș sau lui Berthelot "Românul" că era prea mare prieten cu Regele Ferdinand și Regina Maria. Uneori, Clemenceau le-a reîmprospătat memoria și lui Berthelot și diplomatului Saint-Aulaire spunându-le, mai în glumă, mai în serios, că sunt francezi și fac politica Parisului nu a Bucureștiului, la Dunărea de Jos. În anumite cazuri, ofițerii și soldații Antantei au privit neputincioși la luptele dintre prietenii lor polonezi și cehoslovaci, dar au adoptat o atitudine de strictă neutralitate în disputele lor teritoriale pentru regiunea Tesinului. Alteori, doar 10.000 de soldați francezi și 5.000 de britanici și italieni aflați în Silezia Superioară au impus respect celor 60.000 de polonezi și 40.000 de germani, înarmați toți până-n dinți și gata să se înfrunte și să transforme zona într-un mic focar fierbinte de război. De fapt, aici și în alte regiuni mici, puterile învingătoare

au ordonat organizarea unor plebiscite care în 1920 au dat câștig de cauză în unele cazuri germanilor învinși.

Ceea ce a fost însă esențial în 1918-1920 a fost faptul că "întâlnirea" sau întrepătrunderea dintre forțele militare, politice, diplomatice din Europa Occidentală cu cele din Europa Centrală și Răsăriteană, apropierea dintre structurile lor esențiale, au fost benefice și de natură a permite renașterea unor state-națiuni sau unificarea națională a altora prin care s-a armonizat geopolitica întregului continent, deoarece, dacă de sute de ani francezii, englezii, spaniolii, portughezii etc. trăiau în aceleași state proprii (de unde odată concentrându-și forțele umane și materiale s-au putut revărsa peste mări și oceane formând cu timpul noi națiuni creștine), a bătut ceasul pentru ca și europenii din centru și din răsărit să aibă acces și să-și făurească state naționale, unitare și independente pe seama lor. Sistemul de la Versailles - chiar dacă n-a fost perfect în anumite privințe - a fost perfect și drept în această chestiune fundamentală legată de libertatea națională și statală a tuturor popoarelor europene iar distrugerea acestei mari realizări în 1939-1941, sau, parțial, în 1945-1947, va fi mereu înregistrată de istoria omenirii ca un fapt negativ, ca un atentat contra dreptului popoarelor la libertate și unitate națională.

Această tristă realitate ce a lăsat urme până în zilele noastre și-a avut desigur cauzele și explicațiile ei geopolitice și militare legate mai ales de faptul că, în mod fortuit, campioana mondială a democrației, S.U.A., a ajuns în aceeași oală cu U.R.S.S.-ul și cu marii "bandiți" internaționali, dictatorul roșu Stalin și Molotov, începând cu 1941, după care, atât americanii cât și britanicii au recunoscut aproape toate hoțiile comise de Moscova roșie în perioada ei de

amiciție cu Berlinul brun. Este clar însă că situația amară rezultată din al Doilea Război Mondial pentru unele state și națiuni europene nu va putea șterge niciodată din memoria lor și din paginile unei istorii regionale și universale obiective marile realizări din 1918-1921 legate de democratizarea și armonizarea geo-politicii întregii Europe; acest fapt esențial va rămâne nu numai peren în conștiința istoriei, dar demonstrează clar că alianța cu Antanta victorioasă, ajutată de S.U.A. a prevalat categoric ca importată și realizări și a redus la cote mici, lipsite de orice relevanță, conflictele dintre unii șefi de state din Europa Răsăriteană și Centrală și "cei mari" de la Conferința de Pace de la Paris (cazul Brătianu și alții). Oricum am lua lucrurile și indiferent că le-am privi de jos în sus, sau de sus în jos, pe germani și austro-ungari i-au bătut în primul rând Lloyd George, George Clemenceau și abia în al treilea, al patrulea sau al cincilea rând Brătianu, Pasic, Paderewski, Masaryk etc.

În istoriografia internațională, unele raționamente și mentalități interesate în anumite sensuri și direcții, au vărsat sau au revărsat multe lacrimi după vechile state sau au făcut multe reproșuri legate de situația minorităților etnice care, după 1918, au fost cuprinse și constrânse să trăiască în statele succesorale marilor imperii sau regate, deci în state "străine" și "ostile". Desigur, din punctul de vedere al acestor minorități, care, înainte de 1918, au ocupat pozițiile călăreților, lucrurile n-au fost prea roze, nostalgiile au fost mari și adânci și ele n-au putut sau n-au dorit să se mulțumească doar cu garantarea proprietăților, libertăților și abilităților politice cetățenești individuale oferite de cele mai multe constituții ale statelor postbelice din Europa Centrală și

Răsăriteană. Oricum, având în vedere raporturile numerice dintre minoritarii "oprimați" și majoritarii "oprimatori", estimate în general la "1 pentru 3", nici o minte sănătoasă nu putea și nici nu poate pretinde ca, de dragul primilor, majoritățile cucerite și realmente oprite secole de-a rândul să nu aibe acces la dreptul de autodeterminare sau la libertatea și unitatea națională de stat. Era de datoria și de competența celor cuceritori să distrugă statele cuceritorilor și împilatorilor străini și doar după democratizarea și armonizarea geografiei politice de pe întregul continent apărea posibilitatea sau eventualitatea de a se deschise o perspectivă mai adecvată pentru făurirea unei Europe Unite din toate statele și națiunile ei componente. Desigur, în aceste state și minoritățile urmau să-și găsească un statut care să le garanteze naționalitatea, cultura materială și spirituală, proprii și specifice lor. Practic vorbind, Polonia trebuia să renască, chiar dacă din 27.200.000 de locuitori "doar" 21.000.000 erau polonezi, a fost obiectivă și necesară și făurirea României Mari, chiar dacă din 17.540.424 de locuitori "numai" 72% erau români iar în Cehoslovacia din 13.600.000 de locuitori doar 9.000.000 erau slavi etc.

Capitolul II

Proiecte de realizare a Europei Unite în perioada interbelică și rădăcinile lor

istorice

2.1. Programele de "elvetizare" a Monarhiei habsburgice și de făurire a Mitteleuropei în secolul al XIX-lea și influența lor în gândirea politică europeană

Anul 1918, care a fost prin excelență nu închizător ci deschizător de perspective bune și corecte pentru istoria umanității, propune și pune în discuții

soluții de restructurare substanțială a vieții europenilor și a Europei, realizate parțial în Vestul continentului după Al Doilea Război Mondial și situate la punctul I de pe ordinea de zi a tuturor națiunilor din contemporaneitatea noastră. La numai câțiva ani de la Primul Război Mondial, contele Richard N. Coudenhove-Kalergi se face cunoscut și recunoscut ca partizanul concepției fundamentale a realizării unei Europe federate prin unirea națiunilor ei. Contele, austriac după tată, japonez după mamă, deschis prin naștere, educație și cultură elevată spre universalism, a afirmat că numai prin această formulă și structură, Europa nu va slăbi și își va putea menține forța și prestigiul în lume, inclusiv în condițiile întăririi unor puteri gigantice în viitor, fenomen deja previzibil de mai multă vreme. În consecință - afirma contele -, o Europă federalizată era capabilă să mențină sistemul european de state stabilit la Versailles și în aceste condiții și mai ales să prevină cucerirea întregului continent de Rusia bolșevizată și bolșevizatoare. În fond, Coudenhove-Kalergi credea că problema sau dilema esențială era: sau Europa federală se va institui pe baza voluntariatului, democrației și a egalității între națiuni sau va fi cucerită de Moscova roșie care o va "federaliza" în întregime după chipul și asemănarea Uniunii proclamate cu numai un an înaintea publicării operei lui de mare răsunet "Pan-Europa". Bineînțeles că într-o Europă federalizată și democratică nu avea ce căuta Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste cu regimul ei dictatorial și antiuman.

Însă contele nu surprinde vocația spre universal și spiritul de Commonwealth al britanicilor, ale căror priviri și interese le vede îndreptate strict spre Imperiu și, de aceea, nu include Marea Britanie și nici Statul Liber Irlandez în proiectul Europei Unite. Deși, parțial, acest raționament era

îndreptătit și, în pofida faptului că Londra a preferat uneori să se "abandoneze" sau "să se plimbe" în barca splendidei izolări, totuși, englezii erau, nu numai din punct de vedere geografic, dar și structural și mental, și europeni și această vocație n-a fost intuită sau a fost neglijată și diminuată de prestigiosul gânditor și deschizător de drumuri, ce a fost Coudenhove-Kalergi. El și-a scris memorabila carte în 1923, la vârsta de 29 de ani și, desigur, îi erau proaspete în memorie toate evenimentele Primului Război Mondial. Marea Britanie s-a implicat puternic în război și anume, nu numai în cel de peste mări și oceane ci, mai ales, în cel european, contribuind, imediat după Franța, la înfrângerea Germaniei și Austro-Ungariei. Anglia n-a putut nici atunci și nu va putea, nici în viitorul apropiat, să neglijeze Europa și echilibrul de forțe din interiorul ei, deoarece, un continent dominat de Berlin și de aliații lui era de natură s-o neliniștească și s-o amenințe destul de serios; și acest lucru important a prevalat asupra tuturor greșelilor conciliatoriste pe care Londra le-a depășit. Trebuie să subliniem faptul că, într-un anumit sens, Richard Coudenhove-Kalergi a preluat ideea unor gânditori germani din secolul al XIX-lea, privind "pericolul" american ce va amenința Europa. El a specificat că, pe lângă Rusia bolșevică, spre care trag cu ochiul anumiți europeni dezechilibrați și disperați de mizeria materială și morală postbelică, alți europeni așteaptă ajutor american, ambele fiind în concepția lui un pericol pentru Europa, deoarece Moscova vrea s-o cucerească și S.U.A. s-o cumpere. Continentul - spune Kalergi - se afla între Scylla dictaturii bolșevice ruse și Carybda dictaturii americane financiare și economice și singurul drum ce-i rămânea pentru a nu fi strivită de cei doi coloși era să se ajute însăși pe sine transformându-se într-o Uniune politico-

economică. Coudenhove-Kalergi concepe realizarea Europei Unite pe etape, procesul începând cu o conferință pan-europeană, Curte de Arbitraj, uniune vamală care s-o transforme într-un teritoriu economic, omogenizat și unitar și sfârșind cu înființarea pe cale constituțională a Statelor Unite ale Europei, înzestrate cu un Parlament bicameral, o Cameră a Popoarelor și alta a Statelor. Deși contele austriac, devenit cetățean cehoslovac după 1918, s-a temut de puterea economică copleșitoare de peste Ocean, totuși, pledează pentru adoptarea modelului economic al S.U.A., care a reușit să realizeze o piață omogenă în țară și recomanda pentru Europa, ca model politic, Uniunea Panamericană. Aceste recomandări demonstrează, totuși, că Richard Coudenhove-Kalergi nu era un antiamerican convins prin structură și mentalitate, ci era doar un temător sau un înfricoșat de puterea incomparabilă a finanțelor și a economiei americane, care o depășea cu mult pe cea europeană din vremea lui și se temea ca aceasta să nu fie "cucerită" sau înăbușită, fiind mult slăbită după Primul Război Mondial. El n-a intuit că cele două economii pot deveni, în anumite condiții, și complementare, nu numai concurente sau antagonice și, fiind bine informat, a știut că S.U.A. a fost principalul creditor și furnizor al Europei belice și, de pe urma acestui fapt, și-a văzut venitul național crescut cu 35% iar exportul, între 1913-1919, s-a triplat. Dacă în 1913, investițiile americane în lume erau de 3.500 milioane de dolari iar cele străine în S.U.A. de 6.800 milioane de dolari, în 1919 investițiile S.U.A. s-au dublat iar cele externe în S.U.A. s-au redus la jumătate. Interesant că în timpul și în urma Primului Război Mondial, în afară de S.U.A., au cunoscut o dezvoltare industrială notabilă și Argentina, Brazilia și

Japonia, ultima implicată și ea în conflict. Sperând într-o viitoare separare a națiunii ca entitate culturală de cea de stat ca entitate politică, care în concepția lui va fi tot atât de importantă ideologic ca separarea bisericii de stat, Coudenhove-Kalergi afirmă că Elveția, prin structura sa multinațională și federativă, prefigurează sau schițează viitoarea Pan-Europă, care nu se va putea însă forma, fără o serioasă și ireversibilă reconciliere franco-germană. Ea trebuie să se fundamenteze pe o solidaritate a rațiunii chiar dacă încă nu era loc pentru o solidaritate din dragoste. Contele austriac spera însă că prima va aduce cu sine și pe cea de-a doua, dacă se va realiza Pan-Europa, lucru valabil și pentru alte națiuni aflate în trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat în aceeași situație.

În 1926, la Viena, s-a ținut Congresul Pan-Europa la care au participat reprezentanți ai guvernelor și partidelor politice, unde s-a afirmat din nou că, dacă Europa Continentală, de la Portugalia la Polonia, nu se va uni și nu-și va armoniza statele într-o formă supranațională, ar putea pieri în cursul secolului, atât din punct de vedere politic, cât și economic și cultural. Proiectele Congresului propuneau, de fapt, realizarea unor state Unite ale Europei, după modelul S.U.A., ceea ce însemna că era vorba și de federalizare politică și de o unificare și armonizare economică. La 5 septembrie 1929, Aristide Briand și-a anunțat și el un plan propriu de înființare a unei Federații a Statelor Europene, chiar în Adunarea Generală a Ligii Națiunilor. Omul politic francez a fost însă convins că realizarea unei asemenea opere mărețe, de proporții continentale, era foarte dificilă, dar nu s-a îndoit, nici o clipă, că ea trebuia dusă până la capăt prin înlăturarea tuturor obstacolelor ce-i stăteau sau îi vor sta în cale. Ideea a

alimentat imaginația unor filosofi și poeți care prin ea și-au câștigat succese și stima contemporanilor de elită, dar, în secolul al XX-lea - spunea Briand -, acest principiu fundamental de organizare europeană constituia mai ales răspunsul rațional, logic și obiectiv la o necesitate reală. Prim-ministrul francez se introduce în șirul propagandiștilor ce s-au străduit să răspândească ferm în conștiința națiunilor această necesitate majoră, chiar cu riscul ca unii sau alții să considere că ideile lui conțin ceva elemente de nebunie sau cel puțin de îndrăzneală nebunatică. Oricum, asemenea elemente se găsesc și se regăsesc mereu în istoria omenirii, atunci când a fost vorba de realizarea unor acte mari, grandioase și înțelepte. Popoarele Europei constituiau un grup geografic - și geopolitic, adăugăm noi, cu anumite specificități și cu mari influențe asupra evoluției mondiale - și, fiind un grup distinct în lume, era necesar, spunea Aristide Briand, ca între ele să existe legături atât de strânse încât să constituie împreună un aranjament sau un corp federal.

Acest corp federal, prin instituțiile lui comune tuturor, permitea ca între popoarele ce-l compuneau să existe contacte și dialoguri permanente, acestea să aibă posibilitatea nelimitată de a discuta, de a-și satisface și a-și aranja interesele reciproce, de a cădea de acord în adoptarea unor hotărâri comune. Dacă se stabileau asemenea structuri și prindeau viață asemenea practici, popoarele europene vor fi capabile, nu numai să instituie între ele o solidaritate serioasă și puternică, dar să înlăture, în timp util și spre beneficiul tuturor, orice amenințare gravă la adresa păcii și a liberei lor existențe sau evoluții spre bine și progres general. 25 de state europene, membre ale Ligii Națiunilor, au agreat proiectul Europei Unite.

Alți gânditori și oameni politici au propus anumite scheme graduale sau pe etape regionale de realizare a Europei Unite. În primele faze trebuiau realizate grupuri sau unități regionale mai mici, dar foarte coerente, ce urmau apoi să completeze armonios Europa Federală. Este important faptul că ea era concepută ca o parte integrantă și componentă a unei organizații mondiale și nu ca o entitate continentală opusă ei. Modelul internațional era dat chiar de Liga Națiunilor, dar ea n-a fost considerată prea funcțională, deoarece n-a fost concepută și nici n-a fost formată gradual - deci de jos în sus și pe zone -, ci totul a pornit de sus, de la marile puteri ale lumii. Oricum, în aceste proiecte și planuri, totul era perfectibil. Însă o Europă Unită nu se putea forma altfel decât prin voința liber exprimată a națiunilor și - fapt important - această structură internațională sau supranațională nu trebuia deloc să distrugă sau să abolească diversele patrii care o compuneau, ci să găsească numitorul comun între interesele generale și cele particulare, deci între ea și statele ce o alcătuiau, pentru a putea funcționa cu eficacitate împreună. Cu timpul, solidaritatea și cooperarea o să îmbogățească și o să întărească Uniunea, întrucât între națiunile europene au existat și vor exista multe elemente comune de civilizație care se vor amplifica în viitor.

Era necesar să fie abolite barierele vamale ce împiedicau stabilirea unei arii largi a comerțului liber continental, care să permită formarea unei piețe extinse pentru produsele industriale iar coalițiile sau unitățile regionale ce vor fi incluse în Uniune trebuiau să respecte principiul naționalităților, să le lase o manșă de libertate de acțiune și să excludă impunerea voinței unui stat sau grupuri de state asupra altora, dacă doreau să funcționeze efectiv, inclusiv prin

instituțiile lor comune. Este interesant de remarcat faptul că s-a exprimat cu pregnanță credința că doar implementarea unor regimuri democratice în statele europene ar permite realizarea unei Europe Unite în condiții de egalitate și de cooperare optimă. Pe de altă parte, regimurile democratice erau de natură să șteargă din memoria statelor și națiunilor secolele de luptă și sângele vărsat în conflictele trecutului și să deschidă orizonturile spre bună vecinătate, bună înțelegere și colaborare bi și multilaterală. Astfel s-a sperat că Turcia interbelică, democratizată și "europenizată" instituțional și mental se va putea apropia de Grecia și de alte state din zonă sau va fi capabilă să se integreze într-o viitoare Uniune Europeană, așa cum și Germania Republicii de la Weimar se putea împăca și va colabora cu Franța și cu alte state europene pe aceleași baze.

În concluzie, perspectiva unei Europe Unite sau a unei Uniuni Europene putea să stea în picioare sau să dea speranțe popoarelor ce credeau în eventualitatea realizării ei, doar în condițiile generalizării sistemelor democratice pe plan intern și în viața internațională. O Europă "Unită" de trupele bolșevice ruse, ce ar fi ajuns până la Atlantic, realizată de/sau prin visul leninist al răspândirii pe plan mondial a "revoluției" roșii - de fapt o lovitură de stat -, ar fi însemnat multiplicarea terorii, a exproprierii și a asupririi crâncene a națiunilor și indivizilor și n-ar fi avut nimic în comun cu proiectele unui Coudenhove-Kalergi sau Aristide Briand (de fapt, primul s-a temut efectiv ca civilizația creștină a Europei să nu fie distrusă prin unificarea în sens negativ a continentului, realizată de o viitoare invazie și cucerire a ei de către diviziile comuniste moscovite). Tot atât de străină, de ostilă și de nedorită de popoare ar fi fost și o Europă "Unită" de tancurile lui Hitler și Guderian, încadrată în lebensraum-ul

german și dominată de "arienii" din Berlin și de ciracii lor. Tot atât de sumbră și de neagră ar fi fost soarta națiunilor Europei dacă în Răsărit ar fi fost bolșevizate și silite să trăiască încă atunci sub umbra Moscovei staliniste iar în Centru și în Occident să fie supuse și silite să asculte de Berlinul hitlerist. Ambele asemenea Europe, una roșie, alta brună, ar fi însemnat negarea democrației, a egalității și înfrățirii dintre popoarele creștine de pe bătrânul continent, negarea conținutului intim și fundamental al noțiunii de Europă și de europenism.

Am dori, de asemenea, să atragem în mod deosebit atenția asupra altui lucru foarte important și anume că realizarea unei Europe Unite, care nu poate fi altfel decât democratică și încadrată ca atare, în mod armonios, într-o organizație internațională mondială de aceeași structură, n-ar fi fost posibilă nici prin refacerea sub diverse forme, mai mult sau mai puțin voalate, a unor state de dinaintea anului 1918. Nu este un secret pentru nimeni că, și după 1980-1990, sau făcut auzite voci ce au pus accentul pe așa-zisa necesitate a păstrării geopoliticii de dinaintea lui 1918.

În acest context, s-a combătut oportunitatea aplicării principiului autodeterminării naționale la sfârșitul Primului Război Mondial și Sistemul de la Versailles și s-a urmărit inocularea unei nostalgii după Monarhia dualistă care, dacă s-ar fi menținut, ar fi reprezentat un factor de stabilitate în Europa Centrală și Răsăriteană, atât din punct de vedere politic, cât și economic și că prin ea s-ar fi conservat mai bine echilibrul european general. Dar, a privi lucrurile și fenomenele de amploarea modificărilor de substanță survenite în 1918-1920, din unghiul unei anumite geopolitici, ce avea în vedere în primul rând tot

păstrarea echilibrului de forțe între cei mari, este unilateral, subiectiv și coincide cu a susține că istoria sau dreptul la istorie a aparținut și trebuie să aparțină doar marilor state. Deci Austro-Ungaria trebuia menținută ca un bulevard contra Rusiei, ceea ce echivala cu menținerea, sub dominația ei veșnică, a națiunilor negermane și nemaghiare, cucerite sau încadrate prin alianțe dinastice și partaje teritoriale în trecut.

Au existat și alți geopoliticieni în secolul al XIX-lea (ca, de exemplu, britanicul Cobden), care au afirmat că și Imperiul Otoman trebuia menținut ca bulevard contra Rusiei, propunere pe care alți gânditori au respins-o, încă atunci, în mod categoric și i-au întrebat retoric pe propunători dacă ei sau altcineva pot opri procesul de putrefacție a cadavrului unui cal, deci a "omului bolnav" care era Imperiul sultanilor din Istanbul. Aceeași imposibilitate a apărut și în cazurile Imperiilor Romanovilor și Habsburgilor care, indiferent că se confruntau în război și peste orice considerente geopolitice sau stadii de dezvoltare socio-economică, era obiectiv să dispară, deoarece procesele de democratizare au acționat și acționează deopotrivă, nu numai în interiorul unor societăți umane sau state, dar și în structurile statelor multinaționale, în viața și instituțiile internaționale. Așa cum au fost proclamate drepturile omului și cetățeanului, ca naturale și indivizibile, tot așa de naturale și de democratice au fost drepturile sumei indivizilor de aceeași limbă, tradiție și origine, deci a națiunilor cucerite, de a nu rămâne veșnic cucerite și asuprite de cele cuceritoare și străine ci, dimpotrivă, de a se emancipa de sub dominația lor și de a-și croi state naționale proprii, independente și unitare. Iar aici a fost vorba și de un alt drept tot atât de natural și anume de dreptul la rezistență, de dreptul și

chiar de datoria de a distruge statele împilatorilor străini, de a rupe lanțurile, indiferent că erau de fier ruginit, de aramă sau chiar de argint și de a deveni liberi, independenți și unitari.

Doar pe această cale se putea aplica o cu totul nouă geopolitică, bazată pe unitatea și pe armonia dintre statele europene, ocrotită în cadrul unei vieți internaționale democratice, consimțită de toți, care să funcționeze benefic prin unele organisme politice, economice și militare comune și în concordanță cu guvernele și parlamentele membrilor ei. Trebuie să mărturisim că noi nu împărtășim părerea că statele naționale succesorale erau numai sau strict naționaliste și egoiste, întrucât, așa cum am văzut, imediat după 1918, foarte mulți oameni și gânditori politici, întruniți în Congrese speciale sau prin ceea ce au scris în cărți și studii de rezonanță sau au susținut în Adunările Generale ale Ligii Națiunilor, au dorit sincer să deschidă perspectiva făuririi Europei Unite, pe baza Sistemului de la Versailles și să închidă perspectiva declanșării unei noi conflagrații mondiale, sângeroase și aducătoare de multiple nenorociri în viața popoarelor; și oricâte greșeli au făcut marile puteri democratice în perioada interbelică, primii vinovați de declanșarea celui De-al Doilea Război Mondial, prin distrugerea sistematică a Sistemului de la Versailles, au fost cele două mari puteri dictatoriale ale Europei, cea roșie stalinistă și cea brună hitleristă și ciracii lor mai mici, care s-au aliat cu cele mai abominabile regimuri din istoria omenirii, pentru ca să recucerească prin forță și dictat o parte din teritoriile cucerite de strămoșii lor, în vremurile întunecate ale evului mediu, unde sabia marilor dinastii acaparatoare și principiul legitimismului monarhic trasau sistemul de frontiere și impuneau ordinea europeană.

Dar, dacă anul 1918 nu închide ci deschide și se preocupă serios de Ideea Europeană, el are rădăcini și o retrospectivă destul de solidă în secolul al XIX-lea și anume chiar în spațiul Europei Centrale și Răsăritene. Cea mai mare parte din acest spațiu era încadrat în Monarhia Habsburgică. Ea a constituit un fel de Europă, nu numai din punct de vedere geografic, dar și prin diversitatea și complexitatea spectrelor și structurilor etnice, confesionale, culturale, social-economice și instituționale. Dimensiunile ei europene au influențat întotdeauna atmosfera și echilibrul Europei și acest factor a avut și atunci repercusiuni asupra destinului popoarelor din Monarhie și a climatului politic de pe întregul continent. La mijlocul secolului al XIX-lea, în Monarhie au trăit peste 36 de milioane de europeni, germani, unguri, italieni, slavi și români, din care majoritatea au alcătuit-o nemaghiarii și negermanii, și tocmai programele lor naționale, din 1848-1851 și din anii și din deceniile următoare, au propus libertate și egalitate pentru toți, prin realizarea măreței idei de elvetizare și de federalizare a Imperiului, unde statele autonome naționale, care erau menite să-și conserve ființele proprii în armonie unele cu altele, și-ar fi trimis reprezentanții în Guvernul și Parlamentul Imperial federal, menit să apere interesele generale ale tuturor și să-i protejeze de pericolele potențiale din afară. Fundamentul moral al acestor programe naționale s-a bazat pe respectul absolut al dreptului națiunilor de a fi egale unele cu altele, deoarece egalitatea lor decurgea din echitatea naturală care nu permitea nici unei națiuni sau grupuri de națiuni să răpească personalitatea altora. S-a considerat că o asemenea Austrie, elvetizată sau federalizată și deci adânc și structural democratizată, ar fi chiar indispensabilă pentru securitatea Europei și a umanității.

În gândirea politico-națională și programatică din Europa Centrală și Răsăriteană s-a făcut și un mare salt spre Ideea Europeană, în sensul că o Monarhie elvetizată ar fi fost menită, chiar și prin poziția ei geografică centrală sau de mijloc, să fie o placă turnantă, o legătură între est și vest, care să faciliteze, să accelereze și să ducă la bun sfârșit, alături de alte forțe democratice, federalizarea întregului continent. Congresul slav de la Praga, din iunie 1848, a trimis un apel către popoarele Europei, chemându-le la un Congres general care să dezbată federalizarea Europei întregi, având în centru chiar Monarhia restructurată federativ și democratic. În acest context, desigur că centralismele maghiare sau austriece de stat nu mai aveau ce căuta nici în Monarhie și nici în cadrul mai larg al Europei Unite, concepută ca o federație fraternă și egalitară. Asemenea programe de federalizare a Monarhiei, ce putea constitui o placă turnantă spre federalizarea întregii Europe, dacă lucrurile ar fi evoluat favorabil în acest sens, au avut ca părinți sau autori pe polonezii Valerian Krasinski, Adam Czartoryski, croatul Ogarev-Ostojinski, cehul Palacky, românul Ioan Maiorescu etc., care n-au fost nici unii, nici alții, strict naționaliști, ci, dimpotrivă, au fost deschiși și spre perspective noi europene, în care naționalul să se armonizeze și să nu se bată cap în cap cu internaționalul.

Dar și alți democrați europeni au prins și au promovat, la mijlocul secolului al XIX-lea, principiile programelor ce au propus o Austrie federalizată etnic, deci o federație cosmopolită, unde să nu predomină nici o rasă, cu o politică externă comună, fără nici o centralizare administrativă în interior și care să reproducă o Elveție, dar în formă monarhică și pe un teritoriu vast. Ei ar fi dorit ca o astfel de Austrie să fie luată ca exemplu sau ca model pentru ca să se

federalizeze toată Europa, deoarece au fost convinși că pacea lumii și reabilitarea geniului uman se puteau obține numai prin extinderea sistemului federal care va face din Europa întreagă o linie mare de națiuni asociate. S-a subliniat, însă, tot atât de clar, că, într-o asemenea Monarhie și Europă, spiritul dominator maghiar - ca și oricare altul - reprezenta o primejdie permanentă pentru civilizație și democrație, că Ungaria a pierdut războiul de independență deoarece nu a acordat națiunilor supuse drepturile pe care le-a reclamat și pentru care a luptat ea însăși și s-a precizat, în mod realist, că dacă întreaga Monarhie nu se va federaliza pe baza programelor propuse de majoritatea locuitorilor ei și nu va deveni astfel un bastion contra unei Rusii acaparatoare și invadatoare, ea nu va mai avea nici un viitor durabil și, mai devreme sau mai târziu, va cădea ea însăși pradă Moscovei, dar și a slavilor și a altor națiuni frustrate.

Tot în secolul al XIX-lea s-a propus formarea unor Europe zonale ce puteau foarte ușor constitui tot atâtea faze sau trepte spre făurirea Europei Unite. După ce națiunile lor s-au bătut și s-au ucis zdravăn în 1848-1849, unii democrați unguri, români și slavi au elaborat proiecte și programe ce au urmărit instituirea unei Confederații sau Europe Dunărene, formată din Ungaria, Croația, Serbia, Principatele Române. Democrații nemaghari au propus împărțirea Ungariei istorice, deci a Coroanei Sfântului Ștefan, în trei state etnice și anume: ungur, român și slav. În cadrul Confederației sau Europei Dunărene, statele român și slav, rezultate din împărțirea etnică a Ungariei Coroanei, urmau să se unească prin vot - dacă doreau și dacă propunerile și programele democratice ar fi prins viață și s-ar fi aplicat în practică - cu Principatele sau cu

Serbia și Croația. Cu atât mai mult - susțineau democrații europeni din secolul al XIX-lea -, în cadrul unei Europe Unite, realizată pe tot cuprinsul ei, austriecii se puteau uni cu ceilalți germani tot prin vot sau plebiscite, fără nici o vărsare de sânge, polonezii puteau să-și refacă pașnic statul național distrus de vulturii hulpavi și hrăpăreți de la Moscova, Berlin și Viena, italienii urmau să-și făurească și ei propriul stat național unitar, astfel ca națiunile libere în statele lor naționale să constituie acea

linie continuă de popoare asociate prin instituții comune, care să apere interesele tuturor și forța și prestigiul Europei în lume.

D. Brătianu a reclamat pentru românii din Transilvania dreptul de a decide ei înșiși la care țară din viitoarea confederație vor să adere și a invitat pe ungurii din exil să renunțe la supremație și la statul istoric: "Nu vă mai flagelați multă vreme cu democrația regatului vostru istoric și cu dreptul vostru de cucerire și strângeți cu franchise, cu dragoste, mâna frățească pe care vi-o întindem. Fiți atenți, emigranți ! Sentimentul dreptății a crescut în sufletul popoarelor, el vă va deborda. Unguri și voi slavi din sud, vecini ai noștri, a venit vremea și voi ați auzit-o. Confederația Dunăreană va fi opera epocii noastre. Să ne dăm mâna, fraților, deasupra mormintelor martirilor noștri și fie ca această mare operă să ne aducă tuturora gloria".

Dar pe mulți unguri exilați - cu excepția lui Teleki și Klapka - i-au trecut fiorii în fața acestor propuneri de mare deschidere democratică spre perspectiva rezolvării echitabile și pașnice a relelelor trecutului generate prin cuceriri sistematice de popoare și teritorii străine, deoarece aplicarea lor însemna pierderea teritoriilor locuite de majorități etnice românești și slave ce ar fi fost

încadrate corect în statele naționale proprii ce urmau să compună armonios dorita Europă Dunăreană structurată într-o nouă geopolitică democratică fraternă și egalitară. Desigur, democrații unguri doreau constituirea Confederației Dunărene, dar Ungaria trebuia să intre în ea întreagă, deci cu toate teritoriile cucerite de strămoșii lor, de unde se vede că și pentru ei a fost greu să renunțe la poziția călărețului, la obișnuința de a păstra intact teritoriul Coroanei, obișnuință care, deși rea fiind, le-a creat și lor a doua natură, chiar dacă au promis că în Ungaria Mare se va stabili o serioasă descentralizare departamentală și comunală și drepturi politice și cetățenești egale pentru toți. Cât despre politicienii unguri de acasă, ei nici n-au dorit să audă de vreo Europă astfel structurată ca să le pericliteze integritatea statului istoric și au impus împreună cu austriecii, care doreau și ei să-și păstreze teritoriile lor negermane anexate și cucerite în trecut, regimul dualist, definit ca "unio duarum contra plures". Dualismul a blocat mersul spre democrație și federalism în Europa și Austro-Ungaria a devenit tot un fel de închisoare a popoarelor, chiar dacă regimul penitenciar era mai blând sau nivelul de trai mai ridicat decât în Imperiile vecine.

Problemele de fond rămânând nerezolvate au trecut pe seama viitorului destul de apropiat a cărui evoluție a demonstrat că soluția a fost găsită tot de Anul 1918, de Războaiele de Eliberare, Unitate și Independență Națională, de autodeterminarea națională, care au dus împreună la geopolitica Sistemului de la Versailles iar acesta, așa cum am precizat în mai multe rânduri, a deschis perspectiva făuririi în condiții mai bune și mai echitabile a unei Europe Unite, ceea ce înseamnă că acest an de cotitură în istoria popoarelor are o

continuitate și o retrospectivă în acest sens și în secolul al XIX-lea. Dar gânditorii europeni din secolul al XX-lea au propus o formulă democratică și egalitară ce includea toate statele naționale europene și au exclus acele teorii găunoase, periculoase și cauzatoare de conflicte violente care au împărțit artificial în secolul al XIX-lea popoarele în popoare istorice, politice, înzestrate cu elite nobile și culturi majore, care aveau acces la formarea unor state moderne, ca de pildă, ungurii, polonezii, germanii și italienii, și popoare de țărani, văcari și păstori, neistorice, apolitice, cu culturi minore care, neavând acces la asemenea state, erau meniți să fie incluși în statele primilor, unde vor fi democratizați, europenizați, civilizați și înzestrați cu toate libertățile cetățenești, juridice și sociale individuale. Deci, dacă se pune problema făuririi Europei Unite în această perspectivă, democrații austriei uniți cu ceilalți germani într-un stat propriu (pe care-l preferau Republică nu Monarhie), ar fi intrat în Europa purtând în "buzunarul" lor pe cehi, sloveni, italienii din Tyrol, democrații unguri ducând în Europa în "buzunarul" lor pe români, sârbi, slovaci, ruteni etc. Proiectul unei asemenea Europe nu avea nimic democratic în el, ar fi fost imposibil de realizat, deoarece și cehii, slovenii, slovaci, sârbii, croații au dorit să intre într-o Europă Unită prin ei înșiși, deci prin propriile lor state naționale, și nu ca simple lipituri sau umpluturi la statele altora.

Dar discernământul gânditorilor și oamenilor politici din secolul al XX-lea, care au propus realizarea unei Europe Unite au exclus din discuție și modelul unei altfel de Europe, propuse în secolul al XIX-lea de unii economiști sau lideri politici germani. Aceștia s-au temut și ei de forțele mulțimilor devastatoare din imensitatea Rusiei, gata oricând să atace și să prade popoarele civilizate din

Europa. În fața acestui mare pericol, ei au propus un mare stat federativ, dar în care elementul germanic ar fi fost preponderent și unde să intre o viitoare Germanie națională, Danemarca, Olanda, Belgia, Elveția, Monarhia habsburgică cu toate națiunile ei, prin care marea federație ar fi atins și ar fi traversat Mediterana și Dunărea până la Marea Neagră . În această federație, Marea Neagră și Dunărea ar fi constituit pentru germani un un hinterland economic, asemănător cu cel deținut de americani în Far West. Ungaria trebuia indusă economic în Zollverein și legată de Germania și de federație trup și suflet, deoarece, fără germani, Ungaria n-avea viitor iar fără Ungaria, Germania nu putea crea nimic durabil la Dunăre și Balcani. Federația, al cărui nucleu era preconizat să fie Mitteleuropa, urma să se extindă evolutiv sau treptat și să protejeze industria, comerțul, agricultura tuturor națiunilor mari și mici de pe cuprinsul ei, împotriva invaziei liberului schimb impus de puterea economică covârșitoare a Angliei. Deci, asemenea programe erau îndreptate politic contra Rusiei și economic contra Angliei. Dar gânditorii germani sau mai precis unii dintre ei și-au schimbat ulterior ideile și au dorit să atragă și Anglia spre Mitteleuropa și federație, pe motiv că și Marea Britanie, numai aliată cu elementul german, ar fi putut rezista contra Franței, Rusiei și, mai ales, împotriva dominației mondiale viitoare a S.U.A., al cărui spectru l-au prevăzut mulți dintre autorii acestor proiecte. Pe seama națiunilor negermane și nemaghiare din Mitteleuropa s-a prevăzut un fel de protecție economică și politică împotriva oricăror pericole sau concurențe externe, ajutor și asistență pentru crearea unor economii prospere prin protecționism, a unor piețe proprii și a unor culturi înfloritoare. Dar, în pofida unor soluții merituoase de necontestat,

punerea în aplicare sau în practică a acestor vaste proiecte de reorganizare europeană, ar fi dus mai degrabă la constituirea sau instituirea unui fel de protectorat germanic asupra unui vast spațiu european decât la o federație democratică în sensul adevărat al noțiunii.

2.2. Proiecte generale de făurire a Europei Unite înainte de 1918

Este fundamental să subliniem și să insistăm asupra faptului că, atât în gândirea clasică, cât și în acțiunea concretă politică de înfăptuire parțială a Europei Unite, declanșată în 1949, s-au avut mereu în vedere înfăptuirea și punerea în aplicare a celor mai nobile și mai salvatoare principii ale umanității, legate de conservarea păcii europene și universale, de luptă împotriva tiraniilor de orice fel și de întărire a sistemelor democratice pe plan global. Este, de asemenea, semnificativ că cele mai înaintate, mai democratice și mai deschise proiecte și raționamente spre universalism au preconizat o alianță generală și complementară între Statele Unite ale Americii și Statele Unite ale Europei și nu le-au gândit și nici nu le-au văzut în perspectivă ca două entități umane opuse una alteia.

Aceste raționamente au devenit publice și au fost puse în circulația gândirii politice generale europene din 1849 prin vocea autorizată a lui Victor Hugo, dar în același spirit au acționat și alte personalități remarcabile ale vremii, cum au fost Carlo Cattaneo și Emile de Girardin. "Va veni o zi - spunea Hugo - în care vom vedea aceste două grupări imense, Statele Unite ale Americii și Statele Unite ale Europei, plasate una în fața celeilalte, întinzându-și mâna pe

deasupra mărilor, schimbându-și produsele, comerțul, industria, artele și geniile, defrișând globul, colonizând deșerturile, ameliorând creația, sub privirea Creatorului și combinând întregul, va obține fericirea tuturor prin cele două forțe infinite, fraternitatea oamenilor și puterea lui Dumnezeu". Nu întâmplător acest apel, ce purta în sine o încărcătură sufletească uriașă și penetrantă, a fost lansat la un Congres al Amicilor Reuniți ai Păcii, întrunit la Paris și a ajuns să aibă un ecou viu și îndepărtat în timp, dar nu în conținut, și în ședințele Ligii Națiunilor prin glasul și Memorandul lui Aristide Briand. Cele mai multe proiecte și programe care au propus făurirea Europei Unite au apărut în momente "calde" sau "fierbinți", când continentul era zdruncinat de războaie și de alte conflicte și au avut în vedere soluții care să împiedice repetarea lor și să asigure un climat de siguranță și de pace.

Proiectele, scrierile și programele europene au apărut însă paralel cu cele americane și - fără îndoială - ele s-au interferat și s-au influențat reciproc. În mediile intelectuale și religioase americane (quakers) se condamnă războaiele și pentru prevenirea lor se recomandă arbitrajul, dezarmare și chiar instituirea unui "Congres al națiunilor". Multe idei și raționamente americane au fost receptate și apoi răspândite pe continent de societatea engleză "Peace Society" care a nutrit un respect deosebit pentru scrierile lui Dodge și William Ladd. Dar aceștia au privit lucrurile și le-au văzut rezolvate mai degrabă pe plan global și nu cu referință specială la Europa. În fond, acea "Peace Society" a fost înființată în 1815 - după ce continentul a fost bătut 20 de ani de războaie neîntrerupte - de quaker-ul William Allen care a editat revista "The Herald of Peace". Condamnarea războaielor, a relelor și suferințelor provocate de

acestea, s-a făcut pe baze morale și religioase și în gândirea pacifiștilor britanici se excludea recurgerea la forță chiar când era vorba de a conserva sau de a păstra pacea. Aceasta trebuia menținută tot cu argumente morale și religioase, prin convingerea persuasivă a factorilor interesați sau implicați. Între societatea britanică și unele societăți asemănătoare din Europa au existat legături intense prin emisari, schimburi de cărți, ziare și alte mijloace de propagandă.

La Paris a fost creată, în 1821, "Societatea moralei creștine", condusă de Ducele Rochfaucauld-Liancourt, care mai târziu cointereesează prin oferirea unor sume de bani pe acei autori sau gânditori politici care vor elabora opere și vor găsi soluții pentru înlăturarea diferendelor și conflictelor dintre națiuni sau pentru instaurarea unei păci universale fără a se face apel la forțele armate. Unchiul lui Camillo Benso di Cavour, contele de Sellon, a întemeiat și el, în 1830, o "Societatea a Păcii", la Geneva, care a acționat în același sens, reflectând prin membrii ei și prin concursurile și ședințele organizate asupra celor mai bune și mai eficace metode de a avea acces la o "pace generală și permanentă". În cadrul emulației create, avocatul elvețian Johann Sartorius, originar din Zürich, a făcut o legătură logică, sau logică între acel "Organon al Păcii Complete" - propus de el în cartea cu același titlu - și necesitatea de a se înființa o Federație europeană. În afară de Elveția, care putea constitui un exemplu și un îndemn pentru construcția ei, Sartorius apelează și la modelul Confederației Germane, cu condiția ca ea să evolueze de la o Ligă a Prinților la o Ligă a Națiunilor. Un alt gânditor și autor care simte nevoia de a realiza o sinteză între pace și federație, Constantin Pecqueur, propune în cartea sa, "De la Paix: de son principe et de sa réalisation", instituirea unei "puteri superioare confederale" în

Europa, care să fie însă capabilă să rezolve diferențele și contradicțiile politice și economice dintre statele și popoarele continentului. Pecqueur respectă foarte mult ideile și principiile profesate de William Ladd în cartea sa, "Essay on a Congress of Nations" și se bazează și el pe Pactul Confederației Germane, dar propune ca model lucrativ pentru instituirea unei Europe Unite și punerea ei în aplicare și structurile și prevederile Constituției Statelor Unite ale Americii. De fapt, dacă privim lucrurile în perspectiva evoluției lor în timp și nu ne limităm să le comentăm doar pe frânturi de timpuri istorice, pe decenii sau semisecole, chiar și despre frumoasele idei și principii lansate de Woodrow Wilson în timpul și după Primul Război Mondial la Conferința de Pace de la Paris, s-a afirmat în mod just și îndreptățit că poartă în ele "parfumul" scrierilor lui Emmanuel Kant și Jean Jacques

Rousseau, care au încântat conștiințele democratice europene de-a lungul secolelor al XIX-lea și al XX-lea și au întărit dorința de a făuri o lume sigură pentru democrație.

Rousseau ca și Abatele de Saint-Pierre, vrea o Europă Unită, dar se îndoiește că Regii vor recurge la o Dietă Europeană sau se vor supune judecăților și sentimentelor ei decât în cazul în care le-ar satisface anumite interese reale sau egoiste, însă acestea din urmă nu erau compatibile cu structura unitară a viitoarei federații. Trebuia să posezi - specifica Rousseau - o rațiune solidă și sănătoasă pentru a vedea că ea era utilă și destul curaj pentru a realiza că prin ea puteai să-ți făurești propria fericire alături de fericirea celorlalți. Dacă proiectul nu va prinde viață - sublinia Rousseau - nu se va datora faptului că era himeric în substanța, schema și structura lui, ci de vină va

fi exclusiv iraționalitatea și lipsa de sens a majorității oamenilor. De fapt, în mijlocul oamenilor de asemenea factură, sau altfel spus printre "nebuni", era un fel de altfel de nebunie să fi înțelept sau să te faci înțelept.

Immanuel Kant, în 1795, în cartea sa "Proiect asupra păcii perpetue", pledează pentru înlăturarea războaielor ca mijloc de reglementare a diferendelor, deoarece, dacă nu se renunța la ele, fiecare pace era condamnată să fie un armistițiu pentru un nou război. În al doilea rând, trebuia să se propună și să se respecte un plan de dezarmare și ambele scopuri supreme urmau să se obțină și să fie aplicate în viața internațională printr-un tratat de pace generală iar între state era necesar să funcționeze în permanență o stare de drept care s-o înlocuiască pe cea naturală, impulsivă și necontrolabilă. Această stare de drept trebuia să pătrundă și să penetreze ființele popoarelor, ale statelor și indivizilor, prin aplicarea unei constituții generale, elaborată după modelul acelor comunități civile care asigură egalitatea și dreptatea și prin ele siguranța fiecăruia în parte și a tuturor la un loc. Practic vorbind, filosoful german vede în generalizarea și realizarea sintezei dintre democrațiile interne și cea internațională, o șansă fundamentală pentru asigurarea păcii, a securității și progresului umanității. În concepția lui Kant trebuia instituită o federație a popoarelor care nu era neapărat necesar să se transforme într-un stat unic sau identic, însă el propune și preferă ca fiecare constituție civilă a statelor ce vor intra în federație să fie republicană și să se bazeze pe libertatea membrilor ei care să se supună și să respecte la rândul lor o legislație unică și egală pentru toți. Ilumiștii francezi, dintre care unii nu erau prea sau deloc credincioși, văd Europa nu neapărat prin prisma creștinismului ci prin comunitatea de civilizație,

rațiune și conștiință specific europeană și subliniază ideea că pe acest continent statele aveau nevoie unele de altele sau susțin că, de fapt, Europa ar fi chiar un stat format din mai multe provincii. Voltaire o vede idilic, tot ca pe o Republică mare împărțită în mai multe state, dar în care toți respectau în fond aceeași religie, împărtășeau principii politice și de drept public comune. La figurativ, unii gânditori francezi spuneau că în timpul lor nu mai trebuiau să fie francezi, englezi, spanioli, germani etc., ci, în primul rând, europeni, care aveau gusturi, obiceiuri și pasiuni identice. Chiar Metternich spunea câteodată că pentru el Europa era o patrie iar Gentz, terifiat de intensitatea și durata războaielor napoleoniene, i-a acuzat pe revoluționarii francezi că au provocat cele mai crude "războaie mondiale" care au zuguduit și au sfâșiat vreodată o societate umană. El a dorit ca pacea ce a încheiat aceste războaie să asigure echilibrul Europei, odihna și independența statelor de atunci și să prevină orice invazii ca cele recente, pe motiv că ele au dezolat lumea.

Unul din partizanii convinși ai ideii făuririi Europei Unite a fost contele de Saint-Simon care credea în superioritatea europenilor asupra celorlalte "rase" și bănuia că Europa a fost în vechime un fel de societate confederativă unită prin instituții comune gândindu-se probabil la ligile grecești, la imperiul roman din antichitate sau la papalitate și imperiile din evul mediu. Contele dorea ca popoarele europene să fie racordate la un singur corp politic dar, în același timp, să-și conserve fiecare independența sa națională, ceea ce a însemnat că, în structura europeană concepută de el, instituțiile comune europene puteau și trebuiau să se armonizeze și să funcționeze împreună cu statele membre. Saint-

Simon propune însă instituirea unui Parlament european deasupra statelor naționale și care să fie investit cu puterea de a judeca contradicțiile dintre acestea. Cât despre componența lui, gânditorul francez o concepe ca formată din elitele societăților de atunci, și anume savanți, magistrați, administratori și oameni de stat, diplomați-negociatori care, întruniți în Camera Deputăților să poată legifera pe seama Confederației și a instituțiilor comune impozitele pe care le va considera necesare pentru funcționarea ei. Interesant că Saint-Simon dorește ca Parlamentul european să dirijeze și în domeniul economic acele întreprinderi care aveau și dovedeau o utilitate generală pentru întreaga societate generală, ceea ce înseamnă că, în viziunea lui, marii producători, tehnicienii și politicienii urmau să colaboreze pentru a pune în lucrare o Europă Unită atât economic cât și politic.

Alți gânditori francezi ca Michel Chevalier, Enfantin, Victor Considérant etc., erau și ei partizanii unei conlucrări energice și serioase între factorii și interesele economice europene cu întreaga "comuniune morală" continentală, ce lupta pentru triumful păcii în "ansamblul organic" care trebuia să formeze Europa viitoare. Un ajutor prețios în acest sens putea veni de la oamenii de afaceri și de la bancheri, care ar trebui să-și organizeze și ei un fel de "Internațională" proprie, dar care să colaboreze cu forța și priceperea lor economică la făurirea unei Europe unite și pașnice; deci, din nou, pace, federație, prosperitate, ca valori ale păstrării și afirmării puterii și prestigiului Europei în interior și în exterior la nivel global. Însă Considérant afirmă clar că suveranitatea Federației europene trebuia să prevaleze asupra suveranității

individuale a statelor iar acestea în probleme externe nu se puteau sustrage și nici opune instituțiilor comune.

Autorul "Statutelor Europei Tinere", Giuseppe Mazzini, propaga și el necesitatea instituirii unei unități a continentului european pe baze federative într-un apel adresat patrioților din "Mica Europă" ce era Elveția timpurilor sale, de atâtea ori evocată ca model al formării întregii Europe Unite economic, militar, politic și juridic. Mazzini concepea însă o unitate liberă și spontană, singura care putea genera sau da naștere la o Federație normală și funcționabilă prin structură și durabilitate iar ea urma să fie stabilită instituțional într-un Congres European, unde popoarele vor fi reprezentate pe picior de egalitate și fiecare națiune în parte trebuia să rămână stăpână și să-și reglementeze interesele particulare specifice, afacerile locale și să-și dezvolte liberă facultățile individuale. În concluzie, și în această viziune parlamentele și guvernele statelor vor continua să-și gireze afacerile naționale proprii iar interesele generale urmau să fie gestionate de acel Congres european în care toate statele erau reprezentate în mod egal și democratic. Dar, și în gândirea lui Mazzini și în programele lui, se presupunea că o asemenea asociație trebuia precedată de triumful ideii republicane - deși existau monarhii parlamentare tot atât de democrate sau chiar mai democrate decât republicile care i-au acordat azil și protecție decenii de-a rândul. În fond, monarhiile parlamentare și constituționale puteau forma, alături și împreună cu prezumtivele republici propuse de Mazzini, o Europă Unită, viabilă și sănătoasă, fapt ce va fi dovedit în perspectiva evoluției lucrurilor din a doua jumătate a secolului al XX-lea, ceea ce demonstrează că nu forma conta în procesul făuririi acesteia ci substanța și

regimurile democratice ale statelor. Însă Mazzini a avut perfectă dreptate și s-a dovedit a fi un mare vizionar democratic când a subliniat că a doua condiție neapărat necesară pentru făurirea asociației europene era triumful dreptului națiunilor, care însemna transformarea radicală și totală a structurii statelor vechi și prin ea instituirea unei noi geopolitici în Europa sau, în expresia lui Mazzini, a unei hărți politice noi. Alții intuiau - cuceritorii cu îngrijorare, cucerii cu încredere - că la baza ei va sta "principiul lingvistic", deci al naționalităților majoritare.

Englezul Richard Cobden crede cu convingere în liberalismul economic britanic și mondial și afirmă că există o așa-numită "armonie naturală" între legile care guvernează societățile pe plan moral și economic și determină pe de altă parte și dezvoltarea națiunilor. Pe britanic l-a interesat, în primul rând, ca, pe plan global, să se asigure libertatea de pătrundere sau de penetrare a capitalului, singurul factor ce i-ar permite să-și îndeplinească plenar rolul său major în progresul uman. În consecință, toate barierele și piedicile ce existau în calea schimburilor libere, de natură bancară, industrială și agrară, urmau să fie înlăturate iar între state trebuia să se impună un fel de interdependență și cointeresare generală și suficientă pentru înlăturarea conflictelor și dezacordurilor politice, Cobden crezând că pe această cale guvernele vor putea în viitor să evite aruncarea popoarelor lor în războaie după modelele trecutului ce trebuiau și ele înlăturate. Britanicul propune ca propaganda, agitația și lupta pentru generalizarea și impunerea "liber schimbismului" să se îndeplinească sau să se suprapună cu mișcările pacifiste care apelau mereu la arbitraj și

dezarmare, fiind convins că aceste eforturi coroborate și conjugate vor da roade și vor convinge că progresul economiei libere va garanta pacea.

Fără îndoială, gândirea economiștilor englezi a influențat sau s-a interferat cu cea franceză, din moment ce oamenii de afaceri de la Paris, organizați în "Societatea Liberului Schimb", organizează în 1847, sub conducerea lui Frédéric Bastiat, "Societatea Amicilor Păcii" care promovează și ea sinteza comerț liber - deci prosperitate economică și revoluție industrială în expansiune - pace și federație. În acțiune intră și ziariștii partizani ai liber-schimbismului care, prin vocea juristului Vésinet de la "Journal de Rouen", promovează ideea "Statelor Unite ale Europei". La promovarea unor soluții sau idei asemănătoare au contribuit și socialiștii utopici din cercurile saint-simoniste și fourieriste.

Dacă privim sau interpretăm în ansamblul lor toate cărțile, articolele, societățile, congresele ce au susținut ideea unității europene sau, în colaborare cu gânditorii americani, pe aceea a înființării unei instituții mondiale (care s-o includă și pe prima) și a unei Curți Internaționale de Arbitraj și de Justiție capabilă să prevină și să reprime pe autorii războaielor, putem conchide că s-a format o mișcare de principii deschisă spre europenism și universalism, pornită însă exclusiv de la elitele intelectuale sau economice ale perioadei respective, când tonul în dezvoltarea și evoluția materială și spirituală a progresului mondial era dat tot de puterile euro-atlantice.

Însă, este deosebit de important faptul că, în avansarea ideii de unitate europeană ce se putea realiza și pe etape sau pe diferite zone geografice, un aport important l-au adus anumiți gânditori proveniți din națiunile negermane și

nemaghiare din Europa Centrală și Răsăriteană, care au propus "elvetizarea" Monarhiei habsburgice. Iar unii comentatori politici și democrați occidentali au afirmat că aceasta fiind situată la mijlocul continentului putea fi folosită ca o placă turnantă pentru federalizarea și realizarea Europei Unite în toată întinderea ei, singura capabilă, în concepția lor, să asigure progresul și pacea pentru popoarele de aici. Nu este lipsit de importanță faptul că, între elitele intelectuale și politice din Europa Occidentală și Central-Europeană, s-au întretinut toate contactele de grup sau personale. Europa, după ce s-a deschis spre lume, s-a deschis și spre ea însăși, din vest spre est nu veneau numai armate și diplomați, dar și capital și modele de organizare ale statelor și națiunilor, universitățile, cărțile, mentalitățile, ziarele, revistele circulau mai intens ca înainte, mulți tineri orientali învățau în occident și veneau acasă cu soluții și propuneri noi. În cadrul acestui schimb general de idei, de informații și de influențe intereuropene, s-au făcut cunoscute și auzite și programele sau proiectele ce propuneau făurirea unei Europe Unite în diferite modalități.

Cu toate acestea, ne exprimăm rezervele față de afirmația că până la mijlocul secolului al XIX-lea s-ar fi elaborat o adevărată doctrină în acest sens. Mai degrabă, se poate susține că au fost formulate și răspândite multe elemente sau părți componente ale unei viitoare doctrine, dar nu s-au găsit soluții concrete sau propuneri constructive pentru realizarea unei Europe Unite, cu excepția acelor programe naționale care vizau, în 1848-1851, făurirea unei Europe zonale, prin "elvetizarea" Monarhiei habsburgice, unde urmau să fie

cuprinși, într-un sistem federal, 36 de milioane de europeni catolici, protestanți și ortodocși, de naționalitate germano-austriacă, unguri, români și slavi. La Praga, în iunie 1848, se lansează un apel pentru federalizarea întregului continent și, după 1851-1852, exilații unguri, români și slavi propun sau proiectează în cercuri restrânse făurirea unei Europe Unite zonale sub forma Confederației Danubiene sau Dunărene, reiterate în 1860-1863. Nu este lipsit de importanță să insistăm că anumite programe naționale nemaghiare și negermane, care au propus federalizarea Monarhiei la mijlocul secolului al XIX-lea, au fost elaborate și acceptate de Marile Adunări Naționale din 1848 și susținute de Delegații și Comitete în anii imediat următori. Congresul de la Praga, din iunie 1848, se întâlnește cu cel de la Paris, din 1849, în propunerea realizării Europei Unite întregi. Fără îndoială că și această coincidență sau corelație dovedește că între Occidentul și Orientul European au existat schimburi intense de idei, s-au propus soluții pentru salvagardarea păcii și a intereselor tuturor națiunilor și, mai ales, a națiunilor asuprite din părțile central-estice ale continentului într-o Europă Federată. Prințul Adam Czartoryski și polonezii lui din exil au jucat rolul de "placă turnantă" între Apus și Răsărit și de fapt el dorea ca viitoarea federație să fie făcută cu ajutorul Angliei și Franței, pentru a se anihila puterea și influența nefastă a Rusiei autocrate asupra Europei. Tot la Paris s-au efectuat tratative de împăcare, s-au propus soluții noi pentru edificarea unor sisteme de stat mai maleabile și mai democratice, în care să fie respectate și interesele națiunilor asuprite și clasificate pe nedrept ca apolitice sau anistorice, cu scopul de a putea fi exploatate în continuare de cele

ce se considerau sau se autointitulau ca "istorice", "politice" și înzestrate cu culturi și tradiții "majore".

Diversitatea de soluții și tactici concrete, propuse pentru a accede la făurirea pe teren a unor instituții internaționale și europene comune, era extrem de contradictorie, de complexă și de complicată. Ceea ce era mai grav, multe propuneri se excludeau reciproc fiind incompatibile. Într-un fel era și greu să ajungi la numitor comun între pacifiștii moraliști și profund religioși, care umblau numai cu bibliile și cu principiile ei în mână, cu persausiunea sau lămurirea ideală și doar morală, cu excluderea oricăror forme de luptă violentă, chiar dacă ele erau îndreptățite și se bazau pe dreptul la rezistență și la răsturnarea oprimatorilor de către cei oprimați. Mazzini, dimpotrivă, promova în mod just revoluțiile și războaiele naționale îndreptățite pentru libertate și unitate națională și dărâmarea violentă a vechilor regate și imperii cuceritoare. Mulți saint-simoniști și fourieriști erau atenți la nevoile sociale ale celor mulți, care nu erau intuite la început de marii industriași și bancheri ai vremii, deși și aceștia doreau o lume mai pașnică și mai adecvată comerțului liber, inclusiv printr-un climat internațional sau european organizat instituțional. Abia mai târziu statele euro-atlantice civilizate și bogate vor promova politici sociale de stat protectoare și novatoare pentru muncitori, reușind astfel să-i scoată din nocivitatea ideilor comuniste și extremiste de stânga, să-i adapteze la sistemele parlamentare și democratice, să-i obișnuiască cu beneficiile lor și să-i convingă că orice fel de dictatură era periculoasă pentru societățile umane evolute material și spiritual.

Un mare federalist a fost și Carlo Cattaneo (1801-1881), dar el era un republican convins și, deci, ar fi preferat ca Europa Unită să fie formată numai și

numai din republici, ceea ce era aproape imposibil de realizat în secolul al XIX-lea, când, cu excepția a trei state, toate celelalte erau monarhii. Cattaneo a luptat pentru libertatea și unitatea Italiei - cum o vedea el - și în 18-22 martie 1848 a fost sufletul insurecției antiaustriece din Milano. Dar el n-a vrut să se supună Regelui și Dinastiei de Savoia, inclusiv după ce s-a realizat unitatea Italiei, pe motiv că nu depune jurământ nici ca parlamentar în fața Monarhiei. Garibaldi a fost și el republican dar n-a luptat pentru o Republică în Sud și pentru o Monarhie în Nord, deci pentru două Italii, a acceptat realitatea și forma de stat monarhică iar viitorul a arătat că - nu în cazul Italiei regale, ce-i drept, ci în Republica de după 1946 - în Europa Unită au încăput și s-au înțeles bine împreună atât monarhiile parlamentare cât și republicile, esența armoniei și colaborării dintre ele constând din regimurile democratice ce funcționau în ele și trebuiau apărate de furia și tirania roșie. Dar și secolul al XIX-lea și-a avut "sectariștii" lui și în privința formei de stat pe care au trecut-o deasupra conținutului regimului de stat.

Arnold Ruge (1802-1880), s-a pronunțat și el pentru o Federație Europeană, proferând în tinerețe o Republică Germană Liberă, unitară, ca membră a acesteia. El a fost de stânga, a studiat la Halle, Iena, Heidelberg și a fost internat la fortăreața Kolberg 5 ani, unde a adâncit studiile asupra filosofiei și poeziei grecești. Revista sa, editată în 1837 împreună cu E.T. Echtermeyer, "Hallesche Jahrbücher für deutsche Kunst und Wissenschaft" era urâtă de regimul regal prusac și, din 1843, a fost interzisă și în Saxonia. Ruge nu s-a putut înțelege cu Marx și a rupt colaborarea cu el, dar a fost membru de stânga al Parlamentului de la Frankfurt și a editat la Berlin, "Die Reform". Însă, el fuge

la Paris de frica prusacilor și, împreună cu Alexandru Ledru-Rollin, vrea să făurească o alianță între republicanii francezi și germani, probabil ca un nucleu pentru viitoarea Federație. Dar amândoi au fugit la Londra, unde, împreună cu Mazzini, au format Comitetul Democratic European care a acționat în același sens nutrind speranța că va re izbucni o revoluție generală europeană. Dar Ruge se retrage din Comitet la Brighton și consideră că era mai util să se dedice studiului și filosofiei. Oricum, el ca german, a fost alături de Prusia regală contra Austriei în 1866 și de Germania Imperială contra Franței în 1870-1871.

Adepții Federației Europene au provenit din tot spectrul politic, cultural sau social-economic, începând cu cei de stânga până la conservatori și cercuri clericale. De pildă, Emil de Girardin (1802-1881), partizan și el al Federației - pe care în mod sigur o concepea altfel, cu altă substanță și structură a statelor componente decât Ruge sau alții - era conservator și, în timpul guvernului lui Martignac, înlăturat în 1830, fusese inspector general al artelor fine. El a fost însă mereu prezent în opinia publică franceză, prin ziarele editate: "La Presse", "La Liberté", "Le Petit Journal" și s-a opus Imperiului al II-lea al lui Napoleon al III-lea. Printre teologii germani care au fost pentru o Federație Europeană s-a numărat și Rothe Richard (1799-1867), eminent profesor de teologie luterană la Wittenberg, Bonn și Heidelberg sau F Fleck iar dintre britanici a activat în acest sens și scriitorul scoțian Charles Mackay (1814-1889), publicist, redactorul revistei "Argus" și al lucrării "Voices from the Crowd". Fundamental rămâne faptul că adepții sau partizanii ideii de Federație Europeană au constituit, fără îndoială, crema și elita culturilor și elitelor din țările lor de proveniență, că prin rațiunea și gândirea lor superioară și-au depășit pragurile caselor lor și au

reflectat asupra organizării unei Europe și a unei lumi mai bune, mai democratice și libere, însă poate tocmai fiindcă erau mai degrabă teoreticieni de excelență și nu practicieni în politică, n-au formulat sau n-au putut să formuleze și să ofere prea multe soluții concrete, reale și adecvate pentru construirea ei. Când, în 1930, Aristide Briand, în Memorandul său, a afirmat că ideea europeană de atunci a primit salutul lui Victor Hugo și al generației sale, întrunită la Paris, în 1849, ("le coup des poètes"), el trebuia eventual să adauge că "salutul" venea și de la filosofi, filologi, umaniști și publiciști din veacul ce l-a precedat. De pildă Maximilian Paul Emile (1801-1881) a fost un filolog care a studiat sanscrita, cunoștea bine engleza și germana, a colaborat cu Comte, a tipărit, printre altele, "Paroles de la philosophie positive", a editat "Dictionnaire de la langue française", a publicat mult în "Le National" și a devenit membru al Academiei de Inscricții și de Belles-Lettres și, după cea fost respins prima dată pe motiv că era materialist, a fost acceptat în 1871 și în Academia Franceză devenind nemuritor. În efervescența revoluționară ce a cuprins Europa, în anii 1848-1849, și-au găsit locul lor aparte și destul de bine conturat, cel puțin din punct de vedere teoretic, scrierile referitoare la Federația Europeană iar autorii și partizanii ei au fost destul de numeroși din moment ce au fost capabili să se organizeze și să se întrunească în mai multe Congrese la Bruxelles, Paris, Frankfurt am Main, Londra, Haga.

Dar multe acțiuni europene de acest gen s-au interferat sau chiar au fost inspirate de marele profet american al păcii Elihu Burrit (1810-1879), ceea ce înseamnă că în planul general al ideilor și proiectelor legate de instituționalizarea vieții internaționale curente și protagoniștii euro-atlantici au

colaborat direct și intens. Burrit a fost un autodidact, dar serios și destoinic, cu rezultate notabile în învățarea limbilor străine, un erudit în cunoașterea istoriei și religiei și a devenit cunoscut deja în tinerețe ca fierarul sau "potcovarul învățat". Provenea dintr-o familie de muncitori din New Britain, profund religioasă și plină de compasiune pentru cei săraci și umili. Din 1843 intră în Societatea Americană a Păcii în rândul radicalilor care doreau să înlăture toate războaiele, chiar cele juste și defensive și în 1846 editează revista "Avocatul Păcii", de fapt, organul de presă al Societății. Fiind indignat de atitudinea comitetului executiv al acesteia, care a interpretat războiul S.U.A. contra Mexicului ca fiind și drept și defensiv, Burrit se retrage din Comitet, dar continuă să scrie în favoarea păcii, adresându-se muncitorilor, claselor de mijloc, familiilor în general și cerându-le să se opună, și să condamne războiul. Între 1844-1851 a editat revista "Cetățenii Creștini" și a inițiat o vastă campanie pentru trimiterea tuturor publicațiilor pacifiste în Europa în căutarea partizanilor păcii de aici cu care propunea o colaborare intensă și permanentă. Aceste scrieri, care se bănuiește că ar fi fost citite de 2 milioane de oameni, au rămas cunoscute sub frumosul nume de "Frunze de Măslin" și cooperarea internațională în domeniu a fost conturată și organizată prin programul lui Burrit intitulat "Adresele Prietenești" susținut și de multe doamne din epocă, atât din Europa cât și din S.U.A. În 1846 Burrit era deja în Anglia, unde a pus bazele Ligii Prieteniei sau Fraternității Universale, câștigând mulți aderenți pentru renunțarea la război și la serviciul militar.

Burrit a contribuit direct, atât la organizarea Congreselor de Pace europene și, îndeosebi, la cele din Burxelles și Paris și, fiind un om practic, a

inițiat și un schimb poștal ieftin transatlantic, pentru circulația rapidă a "Frunzelor de Măslin" și pentru întărirea înțelegerii generale între popoare. Însă, atât S.U.A., cât și Europa aveau alte probleme concrete de rezolvat și prima se adâncește în Războiul Civil, absolut democratic și necesar pentru întărirea democrației și unității americane iar cu câțiva ani înainte marile puteri europene maritime, Anglia și Franța, intervin benefic în Războiul Crimeii pentru a domoli intențiile agresive ale Rusiei în Balcani și Marea Neagră. Poziția profetului păcii, în opinia publică

americană, n-a fost deloc comodă între 1861-1865. Mulți americani, cu mintea lucidă și realiști, au apreciat înainte de eveniment principiile creștine și pacifiste ale lui Burrit și mai ales că a fost un avocat convins și ardent al abolirii sclaviei și al egalității dintre rase. Dar ei erau convinși că răul întruchipat de sudiști sau de alte forțe ale reacțiunii interne sau externe nu puteau fi înlăturate cu biblia și cu predica evanghelică moralizatoare în mână și, din moment ce adversarii egalității și democrației nu cedau, ei trebuiau înfrânți și uciși în războaie juste până la înfrângerea lor. În concluzie, mulți americani, fiind convinși că numai și numai prin Războiul civil se putea eradica sclavia din patria lor și văzând că Burrit îl condamnă și pe acesta, l-au considerat ca pe un trădător. Făcând propagandă pentru evitarea războiului, el a propus o recompensă și a propagat formula unei "compensații pentru emancipare", care urma să fie plătită stăpânilor și plantatorilor pentru eliberarea negrilor. Fiind un pacifist convins și de durată, el a fost siderat de război și a considerat în mod eronat că Nordul a greșit când nu a recunoscut Confederația Sudistă pentru a intra cu ea în

tratative. Burrit s-a retras în Anglia unde, ulterior, între 1865-1869, a servit statul american ca agent consular la Birmingham.

Burrit a jucat în mod direct un rol important în realizarea sudurii sau a sintezei de propuneri și idei euro-atlantice sau mai precis euro-americane privind organizarea vieții internaționale pe baze noi. Însă, el a avut și a venit în Europa cu o adevărată "încărcătură" sau tradiție americană în materie. Burrit l-a sprijinit mult și pe un alt "apostol al păcii" american, William Ladd (1778-1841), al cărui nume - ca și al lui Hugo - a fost des invocat și în zilele Ligii Națiunilor și al eforturilor nobile făcute de ea pentru reducerea înarmărilor, a datoriilor naționale, a definirii agresiunii și agresorilor, în vederea salvagărdării păcii și a conservării statu-quo-ului din 1918-1920. William Ladd, la rândul lui, a fost inspirat de mediile eclesiastice americane care, prin Reverendul Jesse Appleton, Președintele Colegiului Bowdoin, promovau ideea păcii universale susținută însă și de laici ca, de pildă, negustorul David Low Dodge din New York City, care inițiază aici înființarea Societăților Păcii. Acestea se "rămuresc" și se răspândesc în mai multe state: Ohio, Massachusetts, Maine, New Hampshire etc., până se organizează, în 1828, pe plan național sau federal, Societatea americană a Păcii, condusă de Ladd, în care a intrat și Burrit în 1843.

În fond, aceste Societăți au fost expresia instituționalizată a unor mișcări religioase profunde, care erau convinse că războaiele trebuiau înlăturate, deoarece încălcau învățăturile și mesajele ideologice creștine din Noul Testament. Mulți americani, pacifiști dar realiști, au acceptat că există totuși și războaie juste, ca cele de apărare sau defensive, Războiul lor propriu de Independență sau cele inspirate din dreptul și datoria indivizilor și popoarelor la

rezistență și la înlăturarea opresiunii, indiferent dacă aceasta venea de la statul propriu sau de la statele străine, principii cuprinse și consfințite și în Declarația de Independență. Însă William Ladd (ca și Elihu Burrit) era puțin fanatic și mergea exclusiv cu biblia și cu percepțiile ei în mână, dorind probabil să coboare cerul pe pământ, și făcea propagandă pentru înlăturarea și condmanrea oricărui război, ajungând să se opună chiar ridicării unor monumente dedicate comemorării unor bătălii din Războiul de Independență, pe motiv că generațiile viitoare - așa cum și le închipuia sau le croia în imaginația lui - le vor interpreta ca pe niște "monumente ale barbarismului și ale spiritului anticreștin din zilele noastre".

Asemenea expresii constituiau însă exacerbări ale spiritului biblic și erau profund nerealiste, întrucât era greu de imaginat că un american, cu biblia sau cu scriptura în mână, cu învățăturile și percepțiile lor, putea să-l convingă pe Regele și pe miniștrii sau parlamentarii de la Londra să-i acorde pașnic și în spiritul învățăturii lui Iisus libertatea și independența de stat și deci Războiul de Independență a fost mai mult decât necesar, iar Ladd l-a calificat greșit ca manifestare a "barbarismului și a spiritului anticreștin". Lumea materială era dirijată și depindea de interese reale și de legi ce determinau din adâncuri mersul evenimentelor și libertatea indivizilor și națiunilor asuprite dar pregătite pentru jertfă și independență, ce trebuia obținută prin insurecții și războaie juste și îndreptățite, care nu puteau fi condamnate posterior, nici prin percepțe biblice, de care nu țineau și n-au ținut cont nici oprimatorii și asupritorii de toate soiurile din toate timpurile și de oriunde.

În fond era greu de crezut că polonezul, românul, finlandezul, balticii, slavii de orice confesiune, negrii din S.U.A. puteau deveni liberi, vreodată, față de ruși, austrieci, germani, unguri, plantatorii din Sud, dacă ar fi stat mereu cu biblia și cu frunzele de măslin ale lui Bullit sau ale altora în mână și fără să recurgă la arme, insurecții și războaie. Însă, tocmai prin luptele și jertfele celor mulți, asupriți și umiliți, se croia - chiar dacă prin mijloace nebiblice, nepășnice și renunțând la a întoarce și celălalt obraz pentru a fi lovit din nou, la infinit, sau de a arunca cu pâine după cel ce dă în tine cu bolovani - o lume care să corespundă mai bine învățăturii creștine, că oamenii (și națiunile pe care le formează), ca fiind creaturi ale lui Dumnezeu, făcuți după chipul și asemănarea lui, trebuiau să fie egali unii cu alții, să se iubească unii pe alții, lucru ce nu se putea realiza decât dacă erau toți liberi și aceasta indiferent de rasă sau de naționalitate. Indiferent de unele inadvertențe și contradicții dintre soluțiile ideale și reale sau lucrative, sesizabile între gândirea lui Ladd și societatea în mijlocul căreia se mișca și evolua liber și independent ca individ, el a lăsat un mesaj cu adevărat mare pentru posteritate pe plan global, mesaj ce tinde spre realizarea dorinței lui ca "religia, virtutea și cunoașterea vor trebui să domnească" și să conducă lumea și că Imperiul Păcii urma să fie stabilit. Ladd a propus în lucrările sale, ale căror principii s-au răpândit și în Europa, înființarea unui "Congres al Națiunilor" civilizate și creștine, care să găsească soluții și să elaboreze cu strictețe și pe bază de acord principiiile unor legi internaționale, care să ducă la un tratat mutual și să stabilească planuri concrete pentru salvagardarea păcii și ameliorarea condiției umane. Ladd dorea ca pe lângă Congres să funcționeze o Curte de Justiție a Națiunilor, formată însă numai din

cei mai competenți și mai abili civili ai acestor națiuni, menită să arbitreze, să judece și să prevină conflictele dintre state și prin aceste modalități și abilități diplomatice și juridice, să fie capabilă să evite războaiele. Ladd a interpretat Congresul ca o putere mondială legislativă, Curtea ca putere judiciară iar funcțiile executive le lăsa pe seama unei nebuloase opinii publice, definită de el în mod poetic ca pe "o regină a lumii", fapt ce denotă totuși că "Apsotolul Păcii" pune accent și pe consimțământul general al popoarelor pentru înființarea și funcționarea acestor instituții internaționale.

Am reconstituit în linii mari și căutările și soluțiile neconcordante sau chiar contradictorii din gândirea americană ce viza organizarea instituțională și controlată a vieții internaționale doar pentru a sublinia că aceeași diversitate de soluții și de propuneri se regăseau și în prospectarea europeană a modalităților de făurire a Federației continentale și a organismelor ei comune. Congresul de la Paris, din 1849, nu dezbate în mod serios cum să se procedeze la obiect și la concret pentru întrunirea Congresului Națiunilor, dar recomandă teoretic amicilor păcii din diferite state să pregătească opiniile publice în vederea formării lui. Mai mult, organizatorii Congresului au găsit de cuviință să se abțină de la comentarii asupra evenimentelor politice ale momentului, probabil pentru a evita complicațiile pe care le credeau inutile sau dăunătoare scopurilor pe care și le propuneau să le atingă în viitor. Pacifiștii anglo-saxoni religioși nu doresc să se discute plenar și direct despre metodele de răspândire generală a liberului-schimb în lume, pe motiv că această acțiune va provoca reacțiile și diatribele partizanilor protecționismului economic, ceea ce a însemnat că atitudinea lor nu s-a coroborat cu economiștii și partizanii comerțului liber global, deși ambele

orientări propagau ideea Congresului Națiunilor. Dar nici economiștii, industriașii și oamenii de afaceri interesați pe sub mână sau tacit de comerțul cu arme n-au susținut principiile dezarmării, ceea ce a demonstrat că cele mai frumoase idei sau propuneri nu sunt susținute dacă impiedică anumite interese concrete și discrete ale unor cercuri economice. Adepții lui Mazzini i-au atacat în presa pe "pseudofilantropii" care doresc și fac propagandă pentru stabilirea unei Confederații europene înainte ca regimurile monarhice să fie distruse și națiunile să se emancipeze și să fie libere.

S-a afirmat, nu rareori, că exagerările sau exasperările provocate de naționalismele diferite, declanșate în secolul trecut, au fost de natură să-i descurajeze pe cei ce au visat la o colaborare liberă între popoarele considerate sau interpretate ca "frați" și, prin ea, să făurească Federația sau Europa Unită. Afirmatia poate fi adevărată dacă se referă la exacerbarile sau exagerările comise de națiuni după eliberarea și făurirea unităților politice de stat, deoarece popoarele care erau doar în curs sau în drum pentru obținerea libertății n-aveau cum să fie calme sau liniștite și nici nu puteau să nu fie exasperate. Dar acest lucru n-a însemnat că aceste națiuni nu doreau sau n-au acționat pentru realizarea unei Europe Unite întregi sau pe etape pe baze fraterne, federale și egale. Națiunile negermane și nemaghiare din Monarhia habsburgică n-au fost cu nimic mai puțin "europene", când au promovat federalizarea ei și prin acest sistem au propus atât stabilirea unor contacte frățești între germani, unguri, români și slavi, inclusiv includerea în acest sistem protector de tip elvețian a conaționalilor din zonele limitrofe pentru a-i proteja de ruși sau de prusaci. Concomitent, au oferit un model de organizare federativă și pentru ceilalți

europeni de la estul și vestul lor, model sau mesaj care a fost, de fapt, receptat și apreciat și în Europa Occidentală sau mai precis de acele cercuri ce erau interesate în reorganizarea, modernizarea și întărirea întregului continent pe baza democrației și a păcii.

Uneori ideea făuririi Statelor Unite ale Europei era însoțită de aplicarea modelului american întruchipat în Statele Unite ale Americii formate și ele din diverse naționalități, etnii și confesiuni și intelectualii de marcă ai vremii intuiau că spiritul comunitar european începea să prindă viață și să circule în multe medii și dacă există o Americă, o Asie, o Africă, era normal - spuneau ei - ca Europa să nu fie decât o "singură națiune", desigur nu în sens lingvistic, ci tot ca o comunitate de interese, instituții și atitudini. În "Republica Literaților", deci a filosofilor, romanticilor și a celor mai cultivate și mai docte cercuri intelectuale, trebuia să domenească spiritul european care după părerea Doamnei de Staël a supraviețuit în timpurile moderne și prin cosmopolitism ce nu a putut fi distrus nici de furtunile Revoluției nici de cele ale Imperiului. Romanticii germani se gândesc și reflectează și ei asupra unei Europe Unite, ce trebuia făurită în epoca lor sau într-un viitor apropiat, chiar dacă pleacă de la nostalgia trecutului legată de unitatea creștinătății medievale. Ei n-au despărțit ideea europeană de națiunea germană și de interesele ei cele mai mari și mai arzătoare. De pildă, Herder, filosoful precursor al romanticilor, vrea și el o Europă a națiunilor, dorință care este clar exprimată și susținută de Novalis, Friedrich von Schlegel care, între 1803-1805, tipărește revista "Europa" și Schelling. Italienii gândesc în aceeași parametrii iar Carlo Cattaneo, istoric și filosof, dar și revoluționar practician, pledează pentru o Federație Europeană care să conserve însă și să

respecte națiunile ce o compun, în pofida faptului că el însuși nu respectă deloc Dinastia unificatoare de Savoia și pe marele prim-ministru, inițiator și parțial făuritor al Italiei naționale, care a fost Camillo Benso di Cavour. Oricum, chiar dacă a fost un republican convins, Cattaneo, ca simplu cetățean sau individ, n-a putut decât

să se bucure de fazele unificării naționale a Italiei, de transformarea Istoriei

Italiane în Istoria Italiei în sens de stat național modern și unitar, chiar dacă acest stat s-a realizat sub formă monarhică. Protestul republicanului Cattaneo s-a limitat doar la gestul de a refuza să-și pună candidatura pentru alegerea de deputați pentru Parlament, pe motiv - așa cum am văzut - că nu depune jurământ în fața Regelui.

Față de importanța înregistrată de procesul făuririi Italiei naționale, gestul lui Cattaneo poate părea un simplu moft, dar dacă privim lucrurile prin perspectiva convingerilor lui republicane profunde, trebuie să respectăm tăria și continuitatea principiilor sale, dar să subliniem și faptul că regimul monarhic parlamentar italian fiind democratic a asigurat și libertatea de exprimare individuală, chiar dacă era întrucâtva ireverențioasă la adresa șefului statului. La fel William Ladd și Elihu Burrit au avut asigurată, prin constituția americană, siguranța sau securitatea individuală, libertatea de exprimare personală asupra tuturor aspectelor politice și sociale și autoritățile nu i-au urmărit și nici nu i-au reprimat, chiar dacă au dovedit puțin respect sau au adoptat rezerve față de Războaiele de Independență și cel dintre Nord și Sud.

Dacă am face o comparație absolut retorică sau am efectua un mic experiment "istoric" de laborator, în tunelul timpului și în spațiu și dacă Moira i-ar

fi programat sau i-ar fi propulsat pe Cattaneo, Ladd și Burrit să trăiască în secolul al XX-lea sub regimurile lui Stalin și Hitler, am putea afirma că este mai mult ca sigur că orice "mofturi" de acest gen ar fi fost reprimare prompt și n-ar fi fost exclus ca autorii lor să-și fi încheiat zilele în fața unor plutoane de execuție sau în gulaguri. Chiar dacă această comparație retorică pare nelalocul ei pentru o judecată rece sau lucidă a fenomenelor ce se crează, sunt generate și se grupează în timp potrivit unor cauze și condiții obiective specifice, noi am făcut totuși experimentul exclusiv din dorința de a sublinia că cele mai crunte regimuri din istoria umanității, distrugând libertatea degândire și de exprimare a omului, au dezeuropenizat, au tiranizat și au desfigurat de fapt Europa și substanța ei, fenomen asupra căruia vom reveni în perspectiva reconstituirii evoluției ideii europene și a eforturilor depuse pentru întruparea, materializarea și aplicarea ei în practică.

De asemenea, am dori să insităm asupra faptului că secolul al XIX-lea, încheiat într-un fel de Anul 1918, a fost prin excelență secolul în care, nu numai că proprietatea, ca bază a tuturor libertăților, era sfântă și inviolabilă în limitele legilor și a constituțiilor vremii, dar a constituit și epoca împrăștiării progresive a zeci de milioane de țărani din Europa Centrală și Răsăriteană între 1848-1921. Dacă ne gândim că regimul bolșevic roșu de la Moscova stalinistă a depozat de pământ zeci de milioane de țărani după 1929 - fără să mai amintim că a provocat moartea multora dintre ei -, fenomen repetat în perioada postbelică în statele staliniste din "brâu" protector al U.R.S.S.-ului, transformându-i, alături și împreună cu ceilalți depozdați, naționalizați și expropriați din toate mediile, în "sclavi" contemporani ai zilelor noastre, realizăm

că și din acest punct de vedere dictaturile comuniste au desfigurat și au golit acest spațiu european de substanța și conținutul ei creștin și democrat sau altfel spus de europenismul adevărat și de valorile lui intrinsece care au supraviețuit însă în Europa Occidentală tot printr-o strânsă colaborare și conlucrare euro-atlantică după 1948-1949. Păstrând schema convențională și cronologică potrivit căreia Anul 1918 încheie istoria modernă și deschide istoria contemporană și considerând din această perspectivă că istoria contemporană este "fiica" celei moderne, provine sau derivă din ea, atunci putem afirma, fără o marjă prea mare de eroare, dar cu o îndreptățită oroare că, cel puțin în spațiul central-răsăritean european colorat în roșu de Moscova, această istorie contemporană a fost într-un fel, dacă nu o "fiică" depravată, o "nepoată" viciată păgână și dezumanizantă care a bătut, a chinuit și a aruncat în frecvente convulsii viața, proprietatea, existența și conștiința a sute de milioane de europeni, atât pe plan juridic, individual sau cetățenesc, pe plan național, cât și pe terenul libertății de organizare și de exprimare liberă privind evoluția societății și a vieții în general. În pofida acestei realități triste, dar astăzi trecute și revolute, Europa a fost capabilă să-și revină, să-și revitalizeze trăsăturile și valorile fundamentale, tocmai prin sinteza realizată de factorii, forțele și capacitățile ei ce au activat în secolele al XIX-lea și al XX-lea, prin coroborarea, colaborarea subterană sau pe față și armonizarea tuturor elementelor, sistemelor de gândire și de acțiune politică, economică, instituțională, de mare valoare și de largă deschidere, printre care, de o deosebită importanță s-a dovedit a fi supraviețuirea ideii europene de-a lungul întregii perioade și

materializarea ei parțială și pe etape după 1949. Ideea europeană este un ciclu lung al istoriei care-și urmărește destinul și-și caută împlinirea.

În acest sens al dăinuirii sau al supraviețuirii, al continuității ideii europene în timp și spațiu, am dori să repetăm că principiul naționalităților și cei mai remarcabili și mai prestigioși teoreticieni și practicieni, deci aceia ce l-au promovat și l-au aplicat, n-au fost adversarii ci prietenii Europei Unite, chiar dacă n-au putut găsi soluțiile, modalitățile, pentru a trece la acțiuni concrete și nici nu au intuit întotdeauna formele și instituțiile care să-i dea viață. Însă Giuseppe Mazzini a asociat clar și deschis Italia unită într-o Europă Unită, structurată pe baza egalității între națiuni și, mai mult, el contrapune "Sfânta Alianță a Popoarelor" - a cărei viziune o conturează în cartea sa cu același titlu - unei alte Sfinte Alianțe, mai vechi, bazată pe legitimismul monarhic, de care Europa nu mai avea însă nevoie și care constituia o piedică în calea armonizării și democratizării geografiei ei politice. În concepția lui Mazzini, care a influențat multe mentalități, gândiri și acțiuni concrete europene de diverse naționalități și confesiuni, "Italia Tânără" era dorită ca membră a "Europei Tinere", la care erau invitate și așteptate cu drag să adere "Germania Tânără", "Polonia Tânără" și alte națiuni întinerite și revigorate în statele lor libere și unitare, egale între ele și sudate pe plan continental. Tocmai această sudură europeană era menită să compenseze, să diminueze și, în ultimă instanță, să înlăture exagerările, exacerbarile și relele ce decurgeau din acestea provocate de pasiunile și exagerările spiritului național pe care - fără îndoială - le-au intuit gânditorii europeni de valoare și au dorit să le prevină. În fond, ei au crezut sincer că, odată ce popoarele vor deveni libere, ele vor fi și vor deveni mai bune, vor fi

animate de sentimente fraterne și de solidaritate, fapt ce confirmă teza sau ipoteza că principiul naționalităților n-a acționat în perspectiva desfășurării și a realizării destinului pentru stingerea flăcării pasiunii pentru Europa Unită, ci pentru aprinderea și dăinuirea ei până la împlinire.

Dintre francezi, Béranger, cu mult înainte de Mazzini, lansează un apel către francezi, englezi, belgieni, germani și ruși și alte popoare, îndemându-i să-și dea mâna și să formeze aceeași "Sfântă Alianță a Popoarelor", Buchez vrea și el o Federație Europeană și editează ziarul "Europeanul", Considérant consideră că Franța ar fi chemată să inițieze făurirea ei iar Victor Hugo a lansat geniala idee a sintezei euro-atlantice ca forță providențială a promovării democrației, păcii și progresului mondial, precedată însă de propunerea realizării aceleiași Federații Europene. El credea că va veni o zi când francezii, rușii, englezii, germanii și toate celelalte națiuni ale continentului, fără să-și piardă individualitatea și calitățile distincte, se vor suda într-o unitate superioară și vor realiza fraternitatea europeană. Chiar Napoleon a crezut că, după căderea lui și a sistemului său, numai o confederație sau o aglomerare a națiunilor mari va putea menține echilibrul și recomanda ca marea familie europeană să se organizeze după model american sau după cel al ligilor grecești din antichitate. Ideea europeană a circulat atât de intens în societatea franceză încât se pare că Balzac, în operele sale, face aluzie la Buchez - pe care-l invocă sub alt nume - și îl descrie cu simpatie ca pe un republican de valoare sau de înaltă ținută, care visează la federalizarea Europei și a făcut mult pentru mișcarea morală saint-simonistă. În timpul războiului franco-prusac, Renan pledează pentru un Congres al Statelor Unite ale Europei care să judece națiunile, să fie impunător,

să corecteze principiul naționalităților prin principiul federativ. Respectă și el națiunile pe care le consideră importante dar nu nemuritoare și crede că vor fi înlocuiți într-o perspectivă lungă și îndepărtată de confederația europeană. În 1870-1871 Renan a dorit ca pacea să nu fie semnată între Prusia victorioasă și Franța învinsă, preferând să fie opera unui for european, desigur, în speranța că se va evita astfel pierderea Alsaciei și a Lorenei. Interesant că unii intelectuali români din Transilvania, intuind că o victorie prusacă va întări regimurile mai dure din Europa, cer și ei ca anexiunea Alsaciei și Lorenei de către Berlin să fie împiedicată deoarece se făcea fără asentimentul populației de aici. Tot ei și-au exprimat bucuria pentru mutarea Parlamentului și a Guvernului Regal al Italiei la Roma, dovedind un spirit de solidaritate între strănepoții daco-romanilor, galo-romanilor și ai romanilor centrali pe baza noului principiu al naționalităților, aflat în plină mișcare în Europa. Dar unele cercuri eclesiastice Unite din Transilvania sau solidarizat cu șeful lor spiritual suprem, Papa, protestând împotriva desființării statului său laic prin includerea lui în Regat.

Prodhon, care, în 1849, a subestimat și a luat în derâdere tot Congresul Amicilor Păcii de la Paris, își schimbă atitudinea și, în cartea sa intitulată "Despre principiul federativ", pledează și el pentru o Federație Europeană și-și exprimă toată admirația și simpatia față de principiul federalizării în general, care este un contract politic încheiat între unitățile autonome largi: familii, grupe de familii, comune, grupe de comune, state. Acestea se obligă reciproc și în mod egal unele față de altele, pentru a ceda unele competențe și prerogative particulare care să aparțină exclusiv Delegațiilor Federației Europene. Sistemul conceput de Proudhon trebuia să fie dintr-o dată și mutual și federativ și să

nege orice ierahie sau centralism de tip administrativ sau guvernamental. Fiind un adversar fanatic al sistemelor autorităților centralizate de tipul Bisericii Romane sau al unor state, Porudhon nu vede și nu acceptă rolul statelor-națiuni în formarea viitoarei Federații. Este sceptic față de ideea confederației universale pe care o consideră contradictorie și crede că Europa ar fi prea mare pentru o confederație unică. El o vede, totuși, sub o nebuloasă "confederație a confederațiilor", poate tocmai pentru a evita să vorbească de state centralizate și unitare pe care le detesta. Într-o epocă de formare și de afirmare a statelor naționale unitare - care în Occident existau de secole - Poudhon este foarte confuz și propune soluții de-a dreptul năstrușnice și anume restabilirea confederațiilor italiene, grecești, batave, scandinave, danubiene, care vor duce la descentralizarea marilor state, dezarmarea generală și la libertatea tuturor națiunilor. Proudhn obișnuia să spună că sau secolul al XX-lea va deschide era federațiilor sau omenirea va reîncepe sau va intra într-un purgatoriu de o mie de ani. În pofida erorilor sale anarho-socialiste, Proudhn a rămas în posteritate ca un crainic al întemeierii Europei Unite prin legături federale.

În timp ce Proudhn disprețuiește statele și evită chiar să folosească prea des noțiunea în proiectele sale federaliste, juristul Bluntschli este mai cuminte, mai realist și, în lucrarea sa "Organizarea unei societăți a statelor europene" întrevide că, fără statele naționale ca părți componente, nu există șanse pentru o organizare unitară a Europei. El pleacă prudent de la exemplul Elveției, națiune neunitară, dar a cărei naționalitate (sau cetățenie) elvețiană posedă într-un grad înalt un caracter internațional. Acest caracter internațional a devenit pentru Elveția un "principiu vital". Bluntschli nu transpune automat sistemul

federal elvetic pentru ceea ce numește el "națiunea europeană". Este convins că statele europene au capacitatea și abilitatea de a colabora pentru rezolvarea unor probleme sau interese comune, dar națiunile nu vor renunța nici la guvernele nici la armatele proprii, nu vor accepta deasupra lor vreun monarh universal sau un parlament unic. Având această viziune a realității epocii sale, Bluntschli pledează pentru o Uniune de State suverane, dar care să fie înzestrată cu un Consiliu Federal unde să fie reprezentate aceste state iar acest for să constituie un fel de autoritate supremă și necontestată, deci unică în ultimă instanță, în toate acțiunile menite să mențină pacea și pentru toate problemele esențiale din domeniul politicii europene. În cazuri mai deosebite sau mai dificile, popoarele urmau să-și aleagă direct și un Senat, care să le reprezinte și pe ele și, împreună cu Consiliul Federal, să participe la luarea deciziilor. Însă aplicarea tuturor deciziilor urma să depindă - în concepția acestui jurist - de o colaborare dintre guverne și popoare, probabil pe baza unui acord sau consimțământ.

Însuși Bluntschli afirmă că proiectul său nu este scilicet, este moderat și modest, dar, tocmai din acest motiv, va fi mai realizabil și mai eficace decât programele precedente de făurire a Europei Unite. Este interesant faptul că Bluntschli acordă un rol important popoarelor și consultării voinței lor în aplicarea, împreună cu guvernele, a deciziilor luate de Consiliul Federal și, în unele cazuri, de acesta și Senat. În fond, s-a afirmat în mod obiectiv - credem noi - că acest jurist realist și prudent a făcut o cercetare cu totul specială și remarcabilă pentru a găsi soluții și a pune în lucrare programele de făurire a instituțiilor europene menționate, prin ceea ce credea el că era posibil,

acceptabil și realizabil în funcție de structurile politice ale Europei zilelor sale. Practic vorbind, Bluntschli a întrevăzut în linii mari modalitățile de organizare internațională, nu într-un tot specializat în mod clar, dar care a propus respectarea cooperării și menajarea suveranității statelor și națiunilor.

Nu rareori sub paravanul propagandei pentru Europa Unită și pentru pace se ducea o luptă concretă și cu obiective imediate pentru răsturnarea unor regimuri politice din Europa considerate ca obstacole serioase pentru democrația și pacea continentului. Acesta a fost cazul republicanilor democrați din mai multe țări, dar, îndeosebi din Franța. Ei propun convocarea unui nou Congres al Amicilor Păcii, inițiativa pornind de la un Comitet de la Paris al cărui nucleu era format din șefii opoziției republicane din Corpul Legislativ al Franței și din Victor Hugo. Desigur, marele poet n-a renunțat la ideea Federației Europene, dar era angajat plenar și la zi mai mult în lupta contra politicii regimului imperial în interior și al celei agresive în exterior. Inițiativa este bine primită în Elveția, prin intermediul Secției de Științe Morale a Institutului din Geneva și în lumea germană prin ziaristul Eduard Loewenthal, fondatorul "Ligii pentru Uniunea Europeană" de la Dresda. Liantul lor ideologic și politic a fost de fapt ura comună contra militarismelor napoleoniene sau prusace, a politicii lor imperialiste și de intimidare, dar și convingerea sau credința că pacea ar putea fi asigurată prin înlăturarea din Europa a unor oameni de stat de tip Napoleon al III-lea și Otto von Bismarck și prin instaurarea unor regimuri republicane fraterne.

Deci, în viziunea lor, premisa premiselor sau condiția condițiilor pentru făurirea Europei Unite era înlăturarea "regimurilor despotice" și instaurarea

regimurilor republicane considerate de ei singurele democratice, deși aveau sub ochii lor regimurile monarhice britanic - cel mai vechi și de fapt "tatăl" sau profesorul democrației europene în general -, suedez, danez, belgian, olandez, despre care nu se putea afirma în nici un caz că n-ar fi democratice sau n-ar fi pus în aplicare, cu rezultate notabile, principiul separării puterilor legislative, executive și judecătorești, combinându-l însă cu factorul de permanență și de arbitraj oferit de monarhia constituțională. Dacă ne-am permis ca în acest "eseu" istoric să facem scurte experimente istorice, "de laborator", să ne plimbăm în tunelele timpului în secolele al XIX-lea și al XX-lea pentru a le surprinde continuitățile și discontinuitățile, am putea să facem și o mică "glumă" istorică și să afirmăm, fără teama de a greși prea mult, că dacă Hugo și contemporanii lui democrați și republicani ar fi cunoscut regimurile lui Hitler și Stalin, ar fi ajuns la concluzia că regimurile lui Napoleon al III-lea și al lui Bismarck erau niște miei blânzi și nevinovați în comparație cu ele sau, mai precis, n-ar fi avut prea multe șanse sau prea mult timp să filosofeze asupra fenomenelor politice, n-ar fi tras nici un fel de concluzii, întrucât trăgeau naziștii și comuniștii cu gloanțe în ei sau, în cel mai bun caz, putrezeau în lagăre de exterminare și în gulaguri.

În mai 1867, la Congresul Amicilor Păcii de la Geneva, unde s-au întrunit 6.000 de participanți - printre care erau nu numai republicani democrați, dar și socialiști - discuțiile au fost alambicate, contradictorii, masonii au propus rezoluții contra Bisericii Catolice Romane, socialiștii modificări în organizarea socială, dar propunerile lor au fost neutralizate. Congresul hotărăște înființarea "Ligii pentru Pace și Libertate"; pentru a impune pacea se recomandă

constituirea unei Federații a Popoarelor din Europa după modelul Statelor Unite ale Americii și se editează publicația "Statele Unite ale Europei" care să convingă opinia publică despre utilitatea ei în vederea salvării păcii și democrației pe continent. Congresul a avut în vedere și modelul elvețian pe care l-a recomandat alături de cel american pentru fondarea Federației. Dar republicanii democrați au subliniat că în această Federație vor avea acces doar popoarele libere, deci cele ce au drept de vot universal, regim politic pe baza separării puterilor în state, unde popoarele consimt prin adunările legislative la plata impozitelor și au deplină libertate a presei și a reuniunilor. Aceste condiții și viziuni asupra creării viitoarei Europe demonstrează că Congresul s-a preocupat de fapt mai mult de propaganda contra vechilor sisteme de stat considerate reacționare și periculoase și pentru instituirea unor regimuri republicane și democratice ca o premisă a acesteia. În practică însă, propunerile erau restrictive deoarece, așa cum am afirmat anterior, în Europa existau și funcționau regimuri monarhice parlamentare în beneficiul democrației și capabile să facă parte și să acționeze cu succes în cadrele viitoarei Federații.

Pledoariile pentru un Parlament European au continuat prin francezul Pardieu, care îl recomandă în "Principiile Științei Politice" iar englezul John Seeley vrea să fie mai concret și propune un guvern federal și o armată federală dorită și de socialistul olandez Domela Nieuwenhuis. Foștii furieriști, deveniți mari industriași spre sfârșitul secolului al XIX-lea, se gândesc și la bătrânețe la o Federație Europeană ca și garantă a păcii, însă neagă dreptul la armate proprii ale statelor - cu excepția trupelor de poliție și jandarmerie care să apere

ordinea internă - pledând pentru ca națiunile să remită armatei europene comune grija de a le asigura securitatea. Asemenea raționament devenea public în 1883 și provenea de la J.B. André Godin care propune și un Congres Permanent, for ce trebuia să elaboreze un Cod de Drept Internațional și să organizeze judecățile arbitrale ale diferendelor survenite între state. Fiind și un mare industriaș, André Godin dorea ca acest Congres să conducă și să dirijeze marile lucrări de utilitate generală în Europa. Alți autori și gânditori europeni publică și recomandă "Tribunalul Internațional", carte în care Kamarovsky fundamentează juridic arbitrajul ce trebuia aplicat de Tribunal, dar vede instituția pusă sub controlul unei Adunări care să promulge legile internaționale și să rezolve problemele de politică majoră sau înaltă și de interes general.

În 1891 renaște tradiția Congreselor Internaționale prin cel întrunit la Roma unde aderenții Societăților pentru Pace sunt invitați să-și concentreze propaganda și atenția pentru instituirea Statelor Unite ale Europei și a unui Congres Permanent al Națiunilor care să soluționeze orice problemă internațională pe calea legii și nu prin forță. Congresul Științelor Politice de la Paris, din 1900, reiterează problema înființării "Statelor Unite ale Europei". S-a afirmat că la începutul secolului al XX-lea modernizarea și rapiditatea de mișcare asigurată de mijloacele de comunicare, eforturile de organizare ale social- democrațiilor și mesajele de pace transmise de Congresele lor, solidaritatea statelor europene ce-și extind influențele spre alte continente, au constituit factori ce au întărit ideea unității lor și a pătruns în cercuri mai largi decât cele elitiste.

Fără îndoială că toți socialiștii și social-democrații care în perioada postbelică au contribuit la înființarea și buna funcționare a Europei Unite de astăzi și-au avut rădăcinile proprii în saint-simoniști, furieriști și socialiștii de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor.

După cum am văzut și am apreciat, evoluția gândirii europene spre instituționalizarea unei unități în diferite forme și structuri n-a neglijat nici raporturile dintre anumiți factori ce puteau facilita sau accelera făurirea Europei Unite. Cei mai mulți au preferat să existe inițial sau o identitate sau o analogie și o armonizare a regimurilor politice care combinate cu sentimentul solidarității europene ar conduce la atingerea scopului propus. Saint-Simon îl vede realizat fără dificultăți și repede după ce toate națiunile vor trăi sub regimuri parlamentare, Giuseppe Mazzini concepe o Federație formată din popoare libere și între națiuni emancipate iar Luigi Andrea Mazzini precizează și el că statele asociate trebuiau să posede regimuri politice apropiate ca structură și substanță sau analoage, formulă agreată și propagată și de Carlo Cattaneo. Congresul General pe care-l dorea francezul Constantin Pecqueur era de neconceput în concepția lui fără ca națiunile ce-și vor alege deputații pentru acest for să-și fi constituit acasă guverne reprezentative. Însă economiștii nu se prea interesau de regimurile politice la ei prevalând interesele industriale, bancare, sau comerciale, ca factori importanți în procesul făuririi Europei Unite. Alții ca, de pildă, englezul Sir Max Wächter, propun ca fază incipientă sau premergătoare Federației, înființarea unei "Ligi a Unității Europene" al cărei proiect îl prezintă în 1909 regelui Eduard al VII-lea. Asentimentul opiniei publice ca și a popoarelor, a fost și el invocat de mulți gânditori ca factor favorizant

pentru materializarea ideii de Federație și unii au crezut sincer și cu convingere că pe baza "amprentelor" rămase de la Imperiul Roman și prin influența Bisericii catolice romane, care este prin excelență și prin vocație universală, între popoarele europene există de facto o puternică unitate morală și intelectuală care va da roade mai devreme sau mai târziu și va conduce la împlinirea și la funcționarea concretă în viața și organizarea continentului a marelui ideal.

Era clar că identitatea regimurilor politice sau armonizarea lor pe bazele democrației iar aceasta coroborată cu puterea sentimentelor de solidaritate europeană conduce logic la excluderea Rusiei din federație atâta timp cât ea rămânea un mare imperiu cuceritor și un centru imens și periculos al autocrației iar masele rusești nu dovedeau cu nimic nici un fel desolidaritate cu celelalte popoare europene mai mari sau mai mici, ci erau închise pentru sau în ele însele. Trebuie să precizăm însă că gradul de incultură generalizată și adâncă a acestor mase țărănești în general, a explicat în acele condiții imposibilitatea exprimării unor sentimente de solidaritate de asemenea deschidere și profunzime și a dovedit că ele n-aveau cum să privească conștient mai departe de pragul casei - sau stepelor - lor. Excluzând Rusia din "Europa Tânără", Mazzini îi dorește însă pe slavii neruși incluși într-o Confederație care să-i concentreze astfel încât să constituie o barieră între lumea occidentală și Rusia. Europeanul și italianul revoluționar Mazzini a fost îndreptățit să-i disocieze pe slavii neruși de Rusia autocrată și agresivă, din moment ce prințul polonez Adam Czartoryski, marele istoric și patriot ceh Frantisek Palacky și toți adepții lor au dorit să-și protejeze națiunile de pericolul moscovit așa cum mamele își fereau copiii de foc.

Chiar dacă în vremea și în condițiile în care și-a trăit tinerețea, prințul Czartoryski a fost ministru al țarului Alexandru I și a sperat că Rusia lui Speranski, reformată și liberalizată, va respecta, va proteja sau va deveni o mamă iubitoare și protectoare a națiunilor mici și mijlocii din jurul ei, după 1825 a realizat repede că a agreșit, că "maica" Rusie a fost dintotdeauna și va fi întotdeauna maștera și asupritoarea lor iar noțiunea de țar "liberal" nu era altceva decât un fel de anus contra naturii. Tocmai din acet motiv marele spirit polonez și european care a fost prințul Czartoryski s-a bazat pe patria lui din exil, Franța, combinată cu Anglia, văzând în cele două state democratice aliatare un nucleu puternic și sănătos în jurul căruia se putea realiza marele plan al lui Henri IV - de fapt al lui Sully - al creării unei Europe Unite și pașnice în condiții cu totul noi și deosebite. Deci și în concepția acestui prinț slav catolic democrația și Europa Unită făceau casă bună una cu alta iar autocrațiile, regatele și imperiile cuceritoare și anexioniste urmau să fie excluse din ea. Pentru a ține și a susține mereu vie flacăra speranței reînvierii statului într-o Europă democratică, Czartoryski obișnuia să le spună mereu necăjiților și disperaților săi compatrioți că Polonia n-a murit, Polonia doar doarme. Cehii, croații, slovenii și românii concepeau Monarhia habsburgică "elvetizată", atât ca o barieră contra Rusiei, cât și contra Prusiei. Spre deosebire de Mazzini și de tinerele state naționale ca părți componente ale Europei Tinere și Unite, așa cum o vedea și o dorea, francezul Littre era pentru includerea slavilor catolici, dar excludea din ea pe slavii ortodocși, pe care, probabil, îi bănuia, dar nu întotdeauna și în toate cazurile în mod îndreptățit, de sentimente filoruse. Garašanin, prim-ministrul Serbiei, a emancipat la un moment dat Serbia de

influența atotputernică a Rusiei ortodoxe ca și el contrabalansând-o cu relațiile mai strânse dintre Belgrad și puterile occidentale. Gânditorii pacifiști și economiștii din lumea anglo-saxonă a timpului nu împărtășesc asemenea temeri și restricții iar americanul Elihu Burrit afirmă dea dreptul că, dacă europenii vor o Europă Unită în Congresul Națiunilor, trebuiau să fie prezenți și deputații trimiși de statele nedemocrate, deci cu regimuri nerepresentative și autocratice.

Asemenea concepții nu sunt însă agreate de cei mai mulți democrați europeni, care, în Congresul de la Geneva din 1867, reiterează ideea excluderii Rusiei din Federație prin vocea lui Michel Chevalier. Acesta precizează că Imperiul rus, prin imensitatea sa, este destinat să formeze în mod nedefinit o unitate pentru sau prin el însuși. Câteva decenii mai târziu, un alt francez, Anatole Leroy-Beaulieu, raportor general la Congresul de Științe Politice de la Paris, reafirmă prezumția că Rusia nu-și va putea găsi locul printre "veritabilele State Unite ale Europei", din aceleași două motive invocate de predecesori și anume nu este solidară cu ele pe planul psihologiei mulțimilor sau colectivă și conservă un regim autocratic. Leroy-Beaulieu își exprimă convingerea că, dacă se va pune vreodată problema sau nevoia ca Europa să se confedereze, ea o va face tocmai pentru a nu cădea pradă supremației Moscovei. Spre deosebire de alți partizani ai ideii de Europă Unită, el bănuiește că nici Marea Britanie, interesată în primul rând de Imperiul său, nu este întru totul solidară cu națiunile europene și cu statele lor.

Victor Considérant, mai maleabil și mai precaut, deși recunoaște că la început s-ar putea ca Anglia să rămână în afara Federației, prevede că mai

târziu ea însăși va acționa pentru a se alia acesteia. Considérant combină deci în viziunea lui dimensiunile imperiale sau universale ale Marii Britanii cu cele europene și nu le opune unele contra celorlalte în ceea ce privește viitoarea organizare a Europei Unite. Cât despre românii ortodocși în majoritatea lor și din toate teritoriile, adică Principatele Unite, devenite România în 1866, Basarabia, Bucovina, Dobrogea, Banat, Crișana, Maramureș, Transilvania - unde trăia raportată la numărul total al românilor o minoritate unită cu Roma de rit grec iar în România au funcționat și episcopiile române catolice de rit latin la Iași și București -, nu se poate spune sau presupune că erau simpatizanți ai Rusiei autocrate și ortodoxe din moment ce unii observatori politici străini au constatat că ei se tem de ruși, urăsc politica maghiară de dominație și n-au încredere în austrieci. Deci și lumea slavă și română ortodoxă avea elemente comune cu Europa Occidentală ale cărei idei, produse și capital erau net superioare celor rusești și erau dorite și în Europa Orientală, așa că nu trebuia exclusă ci inclusă în viitoarea Europă Unită și democratică.

Multe dispute au fost generate de raporturile ce urmau să fie stabilite între statele membre ca individualități și instituțiile centrale ale Europei Unite. Saint Simon nu dorește să respecte suveranitatea statelor care urmau să renunțe la toate chestiunile de interes general ce intrau în competența unui guvern european situat deasupra lor, Adunarea Legislativă bicamerală cu Camera ereditară a Pairilor și Parlamentul cu savanții, juriștii, administratorii și negociatorii propuși de el, ce urmau să fie aleși câte 4 la 1 milion de locuitori și doar aceștia din urmă puteau vota în chestiunile generale. Am văzut că și Mazzini propune să se ia din competența statelor membre problemele de

interes general și să fie preluate de Congresul European dar nu denumesc formele juridice ale acestui for și nici sancțiunile ce urmau a fi aplicate de el, probabil fiindcă era convins că între Republicile lui întemeiate pe principiul naționalităților va triumfa și va domni acel spirit fratern pe care-l dorea cu atâta ardoare și care ar înlătura orice diferențe dintre națiunile democrate și asociate.

Francezul democrat creștin Henri Feugueray respecta atât de mult suveranitatea statelor încât respinge formula unui stat federal european ca fiind imposibilă și propune o Confederație de State iar Emile de Girardin situează în fruntea Statelor Unite ale Europei o Dietă formată din reprezentanții guvernelor europene. Englezii și germanii din epocă nu vor să accepte ideea unui "superguvern" european, înclinând și ei mai degrabă spre Confederație de tip germanic. Americanul Elihu Burrit propune o cale de mijloc și anume în Congresul Națiunilor să fie reprezentate popoarele, dar numirea membrilor să fie făcută de fiecare parlament al statelor, dacă ele aveau un regim reprezentativ iar dacă nu să fie designați de guverne. Deciziile să se ia prin majoritatea voturilor, dar ele trebuiau supuse ratificării parlamentelor naționale, fapt ce va conduce la respectarea ființei și individualității statelor. Constantin Pecqueur este convins că statele vor fi nevoite să renunțe în viitor la anumite părți din suveranitatea lor iar delegații Congresului European trebuiau să fie "absolut independenți" și, pentru a avea această putere și calitate, era necesar să fie aleși direct de popoare. Pecqueur este convins de dificultățile și obstacolele diverse ce vor apărea în fața înființării unui asemenea congres și până la instituirea lui propune soluții și instituții intermediare ca, de pildă, Congresul Ambasadorilor cu dezbateri publice iar deciziile acestuia să fie aduse

la cunoștința popoarelor în fiecare stat în parte. În primele etape sau faze, cu titlu tranzitoriu, guvernele erau libere să nu execute deciziile Congresului dacă nu le agreau, mai ales că era greu să obții dintr-o dată și pentru toate problemele consimțământul guvernelor și al populațiilor din vremea lui Pecqueur. În fazele următoare și mai mature ale existenței Congresului, și odată cu întărirea sentimentului de solidaritate europeană și la nivel de guverne și la nivelul popoarelor, delegații Congresului urmau să fie numiți de deputații Adunărilor Legislative ale statelor alese de națiuni și care investeau în fond și guvernele în mod ciclic în urma alegerilor periodice pe baza majorității electoratelor din respectivele țări. Pe baza acestei scheme etapizate și structurate pe faze și instituții succesive de la cele inferioare spre cele superioare, Pecqueur ajunge logic la concluzia că și Europa Unită va urma exemplul american care a părăsit repede regimul "Articolelor de Confederație" și se va organiza după modelul structurilor stabilite de Constituția din 1787, deci după cele federale. Un mare merit al lui Constantin Pecqueur a fost - după părerea noastră - luciditatea și curajul cu care a propus ca orice stat recalcitrant care nu se supunea litigiului sau arbitrajului să fie supus pe cale militară prin intervenția celorlalte state. În acest scop, însuși Congresul, de la înființarea lui, trebuia să-și organizeze "miliții internaționale" iar după ce se întărea și se consolida în forma sa definitivă, el va avea ca sarcină permanentă să întrețină o Armată a Federației cu care să lovească statele rebele și tulburătoare a păcii și a armoniei europene, fapt ce presupunea și existența unor finanțe federale pentru susținerea și dotarea acestei forțe militare internaționale.

Un alt discipol al Europei Unite structurată ca stat federal a fost Lorimer care vrea un Congres European format din două Camere, un Senat ai cărui membri să fie numiți de către Camerele de Sus ale parlamentelor naționale din statele membre și o Cameră a Deputaților cu membri numiți de Camerele de Jos sau Inferioare ale acestor state. În cazul statelor care nu aveau regim reprezentativ, delegații Senatului și ai Camerei Deputaților care formau Congresul, urmau să fie designați de Coroană. Congresul își va fixa el însuși competențele, care trebuiau să fie foarte largi din moment ce în viziunea lui Lorimer el ar avea dreptul să schimbe chiar și frontierele statelor. În schimb, profesorul Bluntschli de la Universitatea din Heidelberg vede Europa Unită ca o Federație de State, sau, mai precis, ca o Confederație care să lase statelor singulare suveranitatea și puterea lor politică. Confederația urma să aibă un fel de putere confederală centrală, alcătuită din reprezentanții guvernelor întruniți într-un Consiliu și dintr-un Senat format din deputații numiți de adunările legislative ale statelor membre. În Consiliu se vota prin State și el era competent să discute problemele legate de "politica mare" prin care Bluntschli înțelegea pe cele referitoare la independența statelor și la pacea generală iar Senatul urma să se ocupe de vămi și de căile de comunicație. Germanul Bluntschli respinge ideea unei autorități militare comune propusă de Lorimer.

Ideea Confederației câștigă teren iar avocatul Gaston Isambert o consideră "singura susceptibilă de a fi agreată". Francezul propune un Consiliu Legislativ al Confederației compus din câte trei membri numiți de guvernele statelor componenete, dar care să voteze personal și fără nici un fel de mandat imperativ impus statelor lor și deciziile să fie elaborate pe baza majorității

simple. Confederația urma să fie înzestrată și cu o putere executivă reprezentată de un Directorat de 5 membri aleși pe un an dintre delegații din 5 state diferite. Dar și francezul Gaston Isambert înțelege să limiteze totuși suveranitatea statelor, deoarece în viziunea lui Consiliul Legislativ era competent să elaboreze anumite legi de interes general iar Confederația trebuia să dispună de o armată internațională puternică care să intre în acțiune la primul apel al Directoratului. Isambert, raportor general la Congresul de Științe Politice din 1900, speră însă că Uniunea sau Liga Statelor sub forma Confederației sau Asociației Europene va respecta individualitatea națională a fiecăruia.

Nowikov preia, în 1901, în cartea sa "Federația Europei" ideile lui Pecqueur și vede făurirea Europei Unite în mod evolutiv sau pe faze, începând de la structuri confederative de la care să se ajungă cu timpul la structurile federale în urma maturizării sentimentului de solidaritate europeană, a conștientizării respectului față de împlinirea destinelor comune. Nowikov pleacă de la reuniunea unor Congrese Europene ocazionale, apoi periodice, formate din delegații guvernelor iar aceste Congrese ar fi în concepția lui un fel de instituție comună de genul Dietei din fosta Confederație Germană. După mai mulți ani de funcționare a congreselor, Nowikov vede posibilă înființarea unui Directorat Executiv și astfel, pas cu pas, se putea acționa pentru ca Europa să devină o Confederație a Statelor Suverane. Însă după ce, mai târziu, Congresul European va deveni o Adunare Legislativă aleasă, se va trece de la Confederație la Federație, deoarece acesta ar fi mersul natural al evoluției lucrurilor un exemplu concret, oferindu-l în acest sens chiar Elveția. Nowikov se

dovedește a fi realist când afirmă că drumul spre Europa Unită va fi lent și lung, foarte anevoios, presărat cu deviații în sensuri diferite, perturbări de tot felul, chiar căderi și întoarceri înapoi și subliniază cu scepticism și cu o notă de amărăciune că nici măcar strănepoții n-o vor vedea funcționând.

După cum am văzut anumiți gânditori europeni, spirite mari și genii de talia lui Victor Hugo, evocă necesitatea făuririi unei Federații Universale având ca nucleu combinația puternică și armonioasă între Statele Unite ale Europei și Statele Unite ale Americii. Foarte rar, unii germani și nu numai ei, văd altfel lucrurile și doresc o Europă Unită nu cu America ci împotriva ei, deoarece se tem de puterea ei economică, politică și militară pe care o prevăd de proporții mari și îngrijorătoare în viitorul mai mult sau mai puțin îndepărtat. Michel Chevalier, într-un articol publicat în iunie 1866 în "Revue des Deux Mondes", propune înființarea Federației Europene ca o contrapondere în fața colosului politic ce se crea dincolo de Atlantic și pentru a se asigura un echilibru de forțe între lumea veche și cea nouă. Aceeași idee este reluată, în 1900, la Congresul Științelor Politice, de către Anatole Leroy-Beaulieu care este supărat pe americani pe motiv că prin protecționismul lor vamal exagerat ar afecta relațiile economice internaționale.

Câteodată, unii gânditori se limitează la ideea Europei Unite pentru simplu fapt că nu credeau realizabilă o Asociație Generală a Națiunilor la nivel global. Cei mai mulți depășesc însă acest punct de vedere pesimist și pledează pentru o organizare nouă a vieții și a relațiilor internaționale și pentru lărgirea orizontului lor. Un semn a fost dat de crearea, în 1905, a unei comisii, de către

Uniunea Parlamentară, menită să reflecteze și să studieze posibilitățile de înființare a unui Parlament Internațional, văzut pe scară mondială. Juristul german Schucking precizează că statele europene au și în afara Europei destule interese și din acest punct de vedere Federația Europeană trebuia să se asocieze și cu celelalte continente astfel că ideea Statelor Unite ale Europei să se integreze cu conceptul mai larg de Societate a Națiunilor.

Majoritatea gânditorilor europeni au presupus că pentru a pune bazele unei Federații Europene era de preferat ca în prealabil să existe o analogie a regimurilor democratice și parlamentare interpretată ca fiind obligatorie sau necesară. Apoi s-a considerat că solidaritatea politică dintre statele europene trebuia dublată sau asociată cu acțiuni convergențe și solidare pe plan economic, ideea susținută de Saint-Simon, Constantin Pecqueur și britanicul Richard Cobden. În 1848 s-a vorbit chiar și despre beneficiile sau "binefacerile" organizării comune a serviciilor poștale, a unității sistemului monetar și de o Uniune Vamală Europeană. Emile de Girardin vrea ca viitorul Congres European să reglementeze acele probleme sociale pe care fiecare stat în parte nu le poate rezolva, dând ca exemplu durata zilei de muncă iar Congresul de Științe Europene din 1900 reiterează ideea unei Uniuni Vamale europene. Cât despre forma Uniunii europene, de la concepția Statului federal ce a prevalat în prima parte a secolului, lucrurile au evoluat spre o formă mai modestă în a doua parte, când s-a preferat Confederația de State, plecându-se de la realitatea că statele naționale erau încă puternice și suverane și trebuiau respectate și de instituțiile comune. Oricum, privind lucrurile în perspectiva întregului secol al XIX-lea, este clar că cele mai valoroase minți filosofice, teologice, poetice,

politice și economice au dat naștere la o puternică conștiință europeană și au formulat ideea făuririi, pe baza solidarității și a destinelor comune, a unei Europe Unite, ideea racordată uneori la principiul colaborării ei armonioase cu Statele Unite ale

Americii și la organizarea globală a alianței euro-atlantice ca forță motrice a extinderii păcii, democrației și a progresului în lume.

Un rol însemnat în relațiile dintre statele europene l-a avut și cooperarea internațională realizată pe cale diplomatică, chiar dacă ea a provenit de la statele mari monarhice atât de detestate de Mazzini, Victor Hugo și alți mari democrați și republicani contemporani cu ei. În Europa au existat solidarități și solidarități cu structuri, interese și politici deosebite, întrucât Europa națiunilor și a republicilor visate de unii sau de alții s-a ciocnit cu Europa monarhiilor și a legitimismului monarhic european. În fond monarhiile, din care doar cea a Angliei era democratică, au pus capăt unei perioade de 20 de ani de războaie și au instaurat - în stilul lor, ce-i drept - o altă perioadă de pace la Congresul de la Viena, din 1814-1815, despre care se poate spune clar că a dat naștere unei ere noi în viața politică europeană. Încă înainte, prin Tratatul de la Chaumont, Austria, Prusia, Rusia și Anglia pretind că reprezintă Europa și vorbesc în numele ei, când afirmă că vor asigura pacea prin alianța lor prevăzută pe o durată de 20 de ani. La Viena participă peste 200 de delegați iar puterile învingătoare organizează un Directoriu din care - interesant și notabil - făcea parte și Franța învinsă. Abia după aventura celor 100 de zile provocată de Napoleon, Franța a fost exclusă din Directoriu.

Actul final al Congresului din 9 iunie 1815 a concentrat tratatele diferite elaborate de comisiile speciale și a fost semnat de opt mari puteri și state și anume, în primul rând marii învingători: Austria, Prusia, Rusia și Anglia, la care sau adăugat Franța, Spania, Portugalia, Suedia și statele mici au fost invitate să-și dea adeziunea. Revenirea pasageră a lui Napoleon i-a determinat pe cei patru mari să semneze, la 20 noiembrie 1815, un nou tratat, prin care se angajau să se reîntrunească la date ce vor fi determinate în reuniuni consacrate apărării marilor interese comune - așa cum le înțelegeau ele - dar și de a examina măsurile care în fiecare epocă vor fi considerate și judecate ca fiind cele mai salutare pentru odihna și proprietatea popoarelor și pentru menținerea păcii. În 1818, după doar trei ani de ocupație a Franței, de cei 150.000 de militari din trupele imperiale ruse și austriece și regale engleze și prusace, aceștia pleacă acasă și la Congresul de la Aix-la-Chapelle, Franța este reintegrată în Directoriu. Este interesant de amintit și de remarcat că, oricât erau de reacționare, cele trei state europene, Rusia, Austria și Prusia, erau de mai bun simț și lăsau mai repede țările învinse libere pe când trupele bolșevice ruse ale lui Stalin și ale tuturor urmașilor săi de la putere de tristă memorie - minus Gorbaciov - uitau să mai plece acasă și după 40 de ani de ocupație fie a statelor învinse fie a celor "învingătoare" din Europa Centrală și Răsăriteană. S-a considerat că în 1817 s-a inițiat metoda diplomatică a Concertului european, bazată pe consultări internaționale efectuate în Congrese multinaționale iar Directoriul de 5 proceda la menținerea statu-quo-ului și a păcii inclusiv prin intervenția armată. Metternich vorbea despre Directoriu ca despre o "Pentarhie morală" sau Castlereagh, care nu prea agreea întreaga structură, l-a numit

"guvern european", pentru ca mai târziu alții să vadă în el un fel de Consiliu de Securitate informal, "avant la lettre". Însă "Pentrahia morală" a lui Metternich era Pentarhia monarhică sau mai degrabă o poliție pentarhă care dorea să impună și a impus, dar numai câțiva ani, în Europa o pace monarhică contra păcii și libertății națiunilor și se baza pe intervențiile militare austriece și franceze comandate la Congresele de la Troppau, Laibach și Verona, împotriva mișcărilor naționale și constituționale italiene și spaniole. Acest sistem de poliție internațională a fost subminat din interior și de ministrul englez Canning, care n-avea interesul ca puterile continentale să-și mărească influența în Europa și din exterior de Statele Unite ale Americii care, prin Doctrina Monroe atrag atenția Europei monarhice că orice intervenție în America Centrală și de Sud în favoarea Regelui Spaniei sau în orice alte chestiuni va fi combătută prompt de Washington. Uneori însă în Europa poliția internațională s-a dovedit a fi necesară ca, de pildă, în 1898, în Creta și în 1903-1904, în Macedonia, pentru a feri populațiile de genocid. În general, operațiile de poliție internațională se făceau în statele slabe sau mici pentru stingerea focarelor locale de război.

Reunirea unor congrese europene și revigorarea spiritului "Concertelor europene" ca metodă diplomatică de a încheia unele războaie sau pentru reglementarea altor probleme de interes zonal și european s-a practicat des în secolul al XIX-lea fiind completată și cu înființarea unor Comisii sau întrunirea unor conferințe pe probleme speciale. Conferința de la Londra, din 1830, consacră independența Belgiei față de Olanda, Congresele de Pace de la Paris, din 1856 și de la Berlin din 1878, încheie două faze ale problemei orientale și ale războaielor provocate de ea iar la Berlin, în 1885, s-au reglementat parțial și

pe moment și interesele marilor puteri în Africa. Marile Conferințe de la Haga din 1899 și 1907 se ocupă de problemele legate de reglementarea pașnică a conflictelor și de umanizarea războiului, dar aici n-a mai fost vorba de "Concerte europene", deoarece la Haga, ca și la Conferința de la Algesiras din 1906 sau de la Berlin din 1885, au fost invitate și state din alte continente. Statele Unite ale Americii au participat la Conferințele de la Berlin din 1885 și de la Algesiras din 1906 și, de fapt, a doua Conferință de la Haga, la care au luat parte și 17 din 19 state de pe continentul american, a fost convocată la inițiativele Țarului Nicolae al II-lea al Rusiei și al Președintelui Theodore Roosevelt al Statelor Unite ale Americii. La prima Conferință de la Haga, convocată de Țarul Nicolae al II-lea care, știindu-se slab și temându-se de atunci că va fi depășit ca forță militară și ca influență și în Asia, a propus dezarmarea pe plan internațional, au participat Mexicul, China, Siamul și Persia.

Era clar deci că Europa implicată aproape peste tot în lume, nu se putea închide în ea însăși, ci, prin forța lucrurilor, trebuia să trateze și cu alte state din afara continentului. S-au format uniuni administrative cu caracter tehnic, ca Uniunea Telegrafică Universală (Paris, 1865), Uniunea generală a Poștelor (Berna, 1875), devenită Uniunea Poștală Universală în 1878, Oficiul Central de Transporturi internaționale (Berna, 1890), Biroul Internațional de Măsuri și Greutăți (Paris, 1875), Uniunea Internațională pentru publicarea tarifelor vamale (Bruxelles, 1890), dar, deși își ziceau universale, organizarea lor era esențial europeană, fapt ce demonstrează că atunci Europa era încă centru de putere mondială. Pe continent, Comisia Centrală pentru navigația Rhinului, înființată în 1814-1815, controla libertatea navigației pe fluviu, delibera pe baza unanimității,

propunea statelor membre măsurile ce trebuiau să le includă în dreptul lor intern și avea putere jurisdicțională în anumite litigii. Comisia Dunării, fondată în 1856, avea competențe și mai mari decât cea a Rinului. De fapt, noi credem că și pacifiștii și economiștii, care au propus soluții federale sau confederale pentru construcția Europei Unite, au avut sub ochii lor nu numai exemplele clasice ale Elveției, Confederației Germane, Statelor Unite ale Americii, dar și anumite realizări concrete din domeniul economic, financiar, comercial, care s-au obținut prin coordonarea și armonizarea unor factori interesați pe anumite spații. De pildă, cei ce propun o Uniune Vamală Europeană sau chiar una monetară au fost contemporani și au propus de fapt extinderea și generalizarea experienței germane declanșată de Zollverein în 1828. În 1829, Motz era convins că unirea statelor într-o asociație vamală și comercială ce antrena după sine unificarea graduală în același sistem politic, așa după cum aceeași piață va crea o monedă unică pe baza thalerului prusac care va evolua în 1871 la 1/3 din valoarea sa personificată și materializată în marcă ce "marchează" și formarea Reichului german unificat. Acesta respectă simbolic doar formele confederale, însă, în practică, puterea centrală este imbatabilă și este concentrată în mâinile Regelui Prusiei ca Împărat al Germaniei și ale prim-ministrului prusac în calitate de Cancelar al Reichului. Legea federală era mai tare decât legea locală ("Reichsrecht bricht Landesrecht"). Dinastiile, guvernele și parlamentele locale posedă o autonomie constituțională limitată, condiționată și această de respectarea pactului federal. În fond, Reichul, singurul subiect de drept internațional, este un stat federal iar unificarea lui a fost ajutată și însoțită și de unitatea de limbă și de cultură a națiunii germane. Diversitatea etnică și de

cultură a Europei a determinat pe mulți să prefere pentru Europa Unită formele confederale, unde fiecare stat membru este subiect de drept internațional, ca fiind mai compatibilă cu situația și realitatea concretă dominată de forța și puterea statelor suverane care trebuiau respectate pentru a se ajunge mai ușor la scop. Evoluția elvețiană și americană de la confederal la federal n-a mai putut influența în acest sens gândirea europeană a timpului legată de formele pe care va trebui să le îmbrace viitoarea Europă Unită.

Oricum, credem că insistând probabil mai mult decât era necesar asupra acestei probleme fundamentale legate de împlinirea destinelor comune ale popoarelor europene, am reușit să evidențiem două lucruri și anume: permanența ideii de Europă Unită, provenită din cele mai elevate și mai luminate minți omenești și faptul că aproape întotdeauna ea s-a manifestat contra violenței, a tiraniei de orice fel, împotriva războaielor, pentru democrație internă și internațională și egalitatea între națiunile ce urmau să se asocieze în acesată comunitate politică, economică și militară. Anul 1918 "închide" secolul al XIX-lea, dar credem că prin Liga Națiunilor reia ideile lui Hugo, Kant, Ladd, Burrit și deschide de fapt realizarea sintezei mondiale euro-atlantice pentru păstrarea păcii și pentru conservarea lumii ca un templu al democrației, eșuată din păcate datorită boicotului exercitat de Senatul Republican contra Covenantului. În perioada interbelică, se reiau planurile de făurire a Europei Unite cu aceleași valențe și veleități spre conservarea păcii și democrației. Iar întemeierea și funcționarea ei pe plan militar, economic și politic în perioada postbelică, fenomen ce a contribuit esențial la îndiguirea și slăbirea lentă dar sigură a periculoasei tiranii roșii, demonstrează până la evidență că ne aflăm, de fapt și

de drept, în fața desfășurării cu succes al unui ciclu lung al istoriei moderne și contemporane ce-și așteaptă împlinirea prin extinderea Europei Unite în limitele ei naturale și firești până la granițele cu Rusia care este o țară euro-asiatică.

Capitolul III

Cele două Europe: cea adevărată și democratică și cea dezeuropenizată, asiatizată și tiranizată de comunism. Realizarea Europei Unite și necesitatea extinderii în limitele ei naturale și firești

3.1. Factorii geopolitici și influența lor asupra destinului democrației și a comunismului

Specialiști cunoscuți și recunoscuți ca experți în geopolitică au intuit că realizarea unui proiect de făurire a Europei Unite - fie el și pe faze sau pe anumite zone la început - era o operă, pe cât de nouă și de grandioasă, pe atât de dificilă, care nu era de conceput decât într-un context internațional determinat și controlat în sens pozitiv de marile puteri democratice ale lumii. Este cunoscut faptul că, în general, de-a lungul istoriei, marile puteri terestre au personificat regimurile tiranice, iar cele maritime, mai mobile și cu orizonturi mai largi, pe cele democratice. Unii autori au privit prin această prismă raporturile geopolitice ale conflictelor antice dintre Occident și Orient, desfășurate pe spațiile geoistorice ale celor două civilizații contradictorii ce se opuneau una alteia și erau incompatibile ca, de pildă, răboaiele lui Alexandru cel Mare, reprezentant al lumii greco-macedonene, și Persia autocrată, sau cele mai

vechi, ale expedițiilor medico- persane contra întregii lumi grecești. Pentru perioada modernă, s-a considerat ca încheiată formarea unui centru de putere axat pe așa-numita "heartland", deci o regiune centrală care ar constitui inima planetei și ar putea să amenințe grav lumea democratică. În trecut, hoardele migratoare până la otomani și mongoli au atacat de la bazele lor din stepele asiatice multe spații europene pe care le-au cucerit iar locul mongolilor a fost preluat de ruși.

S-a considerat că a fost un mare câștig pentru omenire că imobilismul european răsăritean sau chiar un izolaționism al acestuia, impus de puterile autocrate, îndeosebi terestre, din acest spațiu, a putut fi depășit de-a lungul timpului de mobilitatea puterilor europene occidentale maritime. Începutul a fost făcut prin rezultatul considerabil atins odată cu descoperirea drumului spre India de la Capul Bunei Speranțe care a permis stabilirea legăturii dintre navigațiile occidentale și orientale din spațiul vast euro-asiatic, chiar dacă ea a fost făcută pe un itinerar deturnat și ocolit. Ea a avut însă meritul de a permite forțelor maritime să-și facă simțită prezența și puterea și să neutralizeze, într-o oarecare măsură, avantajul strategic reprezentat de poziția centrală deținută de forțele nomade ale stepelor și de urmașii lor. S-a asigurat, totodată, înzestrarea creștinătății cu puterea mobilă maritimă cea mai importantă înainte de mobilitatea aeriană din istoria omenirii și în pofida unor conflicte destul de numeroase între puterile interesate să-și păstreze sau să-și achiziționeze cât mai multe poziții peste mări și oceane, fie ele militare sau comerciale, s-a ajuns, în ultimă instanță, până în secolul al XX-lea, la un fel de unitate ultimă de

comandament naval capabil să-și desfășoare forțele pe un ocean unic și continuu, care înconjoară teritoriile terestre și insulare de pe glob.

În concluzie, strategia navală modernă a puterilor maritime democratice a permis atât salvarea cât și extinderea regimurilor democratice în lume. Începutul a fost făcut și apoi consolidat și extins prin înaintarea Europei în lume, efectuată de creștinii portughezi, spanioli, olandezi, englezi și francezi, care au răspândit peste mări și țări credința în Christos, au creat cu timpul popoare și națiuni noi, au răspândit în câteva cazuri, ideile și structurile democratice de acasă în anumite zone de pe glob, odată cu capitalul și tehnologia lor superioară. Europa, avansând în lume de-a lungul secolelor, și-a înmulțit cu peste treizeci de ori suprafețele maritime și litoralele la care avea acces și a luat, astfel, un avantaj considerabil prin faptul că era capabilă să influențeze și să pună sub presiune variabilă, dar cu intensitate insistentă, întinderile și puterile terestre ale Eurasiei, exact acelea care constituiau "heartland"-ul, deci forțele din acele spații care au amenințat-o în trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat. Dintre acestea, în epoca modernă, Rusia era cea mai periculoasă și mai amenințătoare, deoarece era capabilă să amenințe mereu, să preseze și să inducă spaima în sufletele locuitorilor din Finlanda, întraga Scandinavie, Polonia, Trucia, Persia, India și chiar China și astfel să înlocuiască și să dea prin ea însăși o nouă viață și forță de expansiune vechilor raiduri centrifuge ale oamenilor de pe stepe în condiții cu totul noi și agravante datorate capacității de distrugere quasitotală pusă la dispoziție de știința și tehnologia nouă.

Pericolul rusesc era amplificat și de faptul că această forță terestră era capabilă să-și construiască și să-și asigure în interiorul ei vast o mobilitate

feroviară impresionantă, dublată și de pozițiile maritime și oceanice ce le-a achiziționat , chiar dacă ele au fost efectuate mai târziu și erau mai modeste decât ale puterilor prin excelență maritime. De fapt, pe întregul glob pământesc, Rusia era "heartland"-ul mondial, ocupând poziția centrală strategică pe care o deținea Germania în Europa. Deci Rusia era capabilă să lovească peste tot, dar și să fie atacată de peste tot, dinspre toate coastele ei maritime și oceanice, cu excepția celor nordice. Deși s-a afirmat în mod obiectiv că în secolul a XIX-lea unii conducători ruși au realizat că pentru Rusia legea fundamentală era de a nu deține nimic dincolo de mări - din care cauză au renunțat la Alaska destul de ușor - așa cum pentru Marea Britanie era esențial să păstreze supremația pe oceane, totuși, în secolul al XX-lea, a survenit prin forța de penetrație a ideilor bolșevice în lume dirijate tot de la matca sau centrul moscovit roșu, posibilitatea ca, fără anexiuni teritoriale directe, Rusia să-și facă simțită influența și presiunea în mai multe puncte de pe glob, primejduind și amenințând și ea unele poziții deținute de emisfera geopolitică a puterilor maritime.

În duelul multisecular dintre "heartland" și puterile maritime, s-a ajuns în epoca modernă și contemporană la o concluzie de importanță covârșitoare pentru destinele omenirii și a evoluției ei generale spre democrație, progres și pace și anume la caracterul nociv și periculos atât pentru libertate generală a popoarelor, cât și pentru cea personală a indivizilor ce alcătuiau sau compuneau națiunile, ce l-ar fi reprezentat încheierea unei alianțe dintre Rusia și Germania, deci dintre "heartland"-ul mondial și cel "teritorial" european. Această forță combinată ar fi fost capabilă să constituie un fel de "Stat-pivot" care folosind atât capacitățile militare terestre extrem de puternice, dar și cele navale în creștere,

putea să amenințe serios teritoriile și coastele maritime ale puterilor occidentale care reprezentau în lume forțele și erau simboluri universale ale democrației. În asemenea situații, s-a afirmat, pe bună dreptate, că, din punct de vedere militar, dacă Franța, Olanda etc. ar fi atacate de forțele negre reunite ale "heartland"-ului, era strict necesar ca flotele extraeuropene, conservându-și supremația mondială pe ape și folosind și Anglia ca un "cap de pod", să sară împreună cu britanicii în ajutorul acestor puteri, inclusiv cu aducerea și intrarea în luptă a unor trupe terestre de desant care să țină piept potențialilor atacatori alături, desigur, de armatele celor atacați. În jocul de forțe ale celor două grupuri combatante ce se profilau la orizont, au apărut după părerea experților factori noi ce țineau de globalizarea potențială a războiului pe această direcție și care solicitau ca și puterile maritime democratice să nu-și neglijeze forțele armatelor terestre și prin aceasta să împiedice măcar indirect, ca centrul de presiune al "heartland"-ului să nu-și poată concentra eforturile la o dezvoltare intensivă a flotelor proprii, care să le amenințe serios superioritatea din spațiul euroasiatic. Desigur, în cazul globalizării conflictului, nu numai Anglia, Franța, Italia, Olanda etc. urmau să devină "capete de pod" ale armatelor puterilor maritime extraeuropene, dar și Egiptul, India, Coreea sau alte spații importante pentru geopolitica și geostrategia mondială. Unii specialiști din perioada interbelică au intuit și impactul forțelor aeriene asupra destinului puterilor ce se vor confrunta, dar importanța acestora a apărut în toată plenitudinea și greutatea lor în obținerea victoriilor de pe fronturi abia în timpul celui de Al Doilea Război Mondial și în deceniile ce au urmat.

Oricum, dacă privim lucrurile prin această retrospectivă oferită de specialiștii în geopolitică din perioada interbelică și suntem obligați s-o facem dacă nu vrem să pierdem din vedere evoluția generală a întregului secol al XX-lea, marcat esențial de cotiturile din 1918, 1945-1947, 1989-1991 -, ne dăm seama, destul de clar, că, cel puțin în anii 1939 august - 1941 mai, lumea a fost la un pas "de fericire" iar democrația la un pas de prăbușire. Centrul ruso-german al hinterlandului sau heartlandului a început să funcționeze provocând direct conflagrația mondială și împărțirea sferelor de influență în Europa Centrală și Răsăriteană și, în scurt timp, a fost urmată de cucerirea de către germani a unor puteri maritime occidentale. Dacă avem în vedere și puterea de șoc a Japoniei Imperiale, care s-a făcut în scurt timp simțită, realizăm că joncțiunea acestor forțe pe plan mondial ar fi amenințat oricare altă putere mare și democrația, atâta cât mai subzista și mai exista pe glob. Această perspectivă sumbră a unei primejdii de asemenea proporții i-a trezit, până la urmă, și pe responsabili de la Washington iar S.U.A., atacată, mai mult sau mai puțin prin surprindere, își aruncă peste bord neutralitatea și intră în foc și în Pacific și în Atlantic, atât pentru a-și apăra poziții și interesele proprii, cât și puterile maritime mai mari sau mai mici europene occidentale ce au funcționat și au fost purtătoare ale unor regimuri democratice în lume secole de-a rândul.

De fapt, nevoia de a apăra democrația în lume a pluit în atmosferă încă înainte de decembrie 1941 iar Pearl Harbour n-a fost decât scânteia care i-a neutralizat pe "neutraliști", transformați pe loc în războinici convinși și decizi să lupte până la zdrobirea dușmanilor. Au existat însă și lunile penibile de dinainte, când Anglia, singură și serios amenințată, ținea steagul sus în lupta contra

pericolului nazist, dar, și atunci, S.U.A., deși neutră, a găsit mijloacele financiare de a ajuta Londra și de a dota cu echipamente de război. În acea perioadă Europa a fost la un pas de prăbușire, fiind căzută în mare parte pradă ordinii impuse de germanii bruni de la Berlin și rușilor roșii de la Moscova. Cu toate acestea, "leul britanic", care a fost Churchill, a spus clar că englezii vor lupta pe pământ, în aer și pe ape până la zdrobirea totală și finală a nazismului. Dacă privim lucrurile, nu static, ci în evoluția lor generală de-a lungul deceniilor ce au urmat și au marcat perspectiva dar și retrospectiva secolului al XX-lea, trebuie să recunoaștem că defecțiunea din câmpul geopolitic al "heartland"-ului ruso-german, survenită în iunie 1941, prin atacul lui Hitler contra lui Stalin, a fost de mare importanță și a contribuit la obținerea victoriei finale de către Națiunile Unite și de către democrație în general și această afirmație este valabilă chiar și în pofida suferințelor îndurate de cetățenii Europei Centrale și Răsăritene căzuți pradă "părintelui", dar, de fapt, călăului popoarelor, care a fost Stalin. A fost un noroc că stătea în firea și natura gangsterilor continentali, personificați de Hitler și Stalin, să se ucidă unul pe altul și să nu colaboreze până la sfârșit unul cu altul. Nu dorim să facem nici un fel de speculații și nici să efectuăm "raționamente" prin prisma sau filtrul lui "dacă și cu poate", dar, chiar și din punct de vedere pur retoric sau teoretic, ne putem pune chinuitoarea întrebare oare cum și când ar fi fost zdrobită o eventuală alianță dintre Tokio-Moscova-Berlin (de Roma lui Mussolini n-are rost să amintim, deoarece era slabă și în interior și în exterior), dacă ea ar fi rămas în picioare și ar fi fost funcțională în întregimea ei.

Întrucâtva "iunie 1941" a însemnat retrospectiv și negarea "heartland"-ului din 1917-1918, deci a acelei monstruoase coaliții dintre Germania Imperială și Rusia leninistă, dar, oricum, tâlharul Stalin, devenit amic al marilor puteri democratice, a rămas cu toate teritoriile anexate în timpul prieteniei lui cu Hitler, la care a mai adăugat și altele, atât în Europa cât și în Asia Extremului Orient. Pe de altă parte, nu trebuie să uităm că și acea conspirație germano-rusă, care l-a adus pe Lenin la putere și a dus la Păcile de la Brest-Litovsk și Buftea-București, permițând Centralilor să-și concentreze focul contra Antantei Occidentale, a survenit din fericire prea târziu, când înfrângerea puterilor maritime democratice n-a mai fost posibilă, deoarece marea putere democratică de peste Ocean a sărit în ajutorul lor și și-a făcut simțită forța și eficiența în războiul european, ceea ce a dus la înfrângerea heartland-ului reprezentat de Germania Kaiserului și de aliații ei dintre care unii au dispărut pentru totdeauna. Într-un fel Primul Război Mondial a însemnat nu numai lupta pentru împărțirea și reîmpărțirea lumii, dar și un conflict între democrație și adversarii ei. Germania Imperială a avut anumite caracteristici ale unui regim monarhic parlamentar - ca și Austro-Ungaria de altfel -, dar el nu era cu adevărat democratic, deoarece a fost clar că în problemele de pace și de război, de diplomație, puterea de decizie și deci ultimul cuvânt au fost deținute de Kaiser, de generali și amiralii săi și nu de societatea civilă germană ce l-a urmat de altfel cu fidelitate.

Considerăm util să revenim asupra evoluției Austro-Ungariei mai ales că sa afirmat adesea că a constituit multă vreme un factor geopolitic important pentru pacea și securitatea Europei iar după 1918, folosindu-se de eșecul

"statelor națiuni" de la Versailles, înregistrat între 1938-1941, unii au evocat-o cu nostalgie până în zilele noastre. Fără să neglijăm factorii geopolitici amintiți, am dori să privim sau să reprivim lucrurile și prin prisma presiunilor exercitate de forțele democratice și federaliste asupra destinului Austro-Ungariei, Monarhie parlamentară, dar - ca și în Germania, în armată și diplomatie, puterea de decizie era în mâinile Împăratului-Rege și nu a parlamentelor sau a comisiilor mixte parlamentare. Iar dacă Germania și Austro-Ungaria și-au creat geopolitica lor, acesta a dat naștere automat la două contrageopolitici, una interioară, provenită de la națiunile supuse din Monarhie, dar angajate în lupta pentru libertate și democrație națională și alta externă, derivată de la marile puteri europene maritime la vest și de Rusia Romanovilor la est.

Intuind ca nimeni altul contradicția esențială ce o purta în structurile ei fundamentale Austro-Ungaria, marele istoric și patriot ceh, dar, concomitent și adept al europeismului, Frantisek Palacky, a prevăzut prin această prismă și necesitatea și cauza dispariției Monarhiei. Protestând împotriva acuzațiilor de reacționarism aruncate de liberalii austrieci și unguri asupra slavilor, el a precizat că tocmai aceia care îi asupreau fără rușine, formulând asemenea aserțiuni, operau o adevărată întoarcere a lumii pe dos, deoarece dualismul însemna nu dublu centralism, un dublu rău care, chiar pentru cel mai modest intelect, era mai rău decât unul singur. Palacky și-a exprimat regretul că Monarhia n-a putut să devină o asociație de națiuni eliberate în care să domnească justiția, deci n-a fost posibilă transformarea ei într-o Europă zonală centrală și răsăriteană de tip elvețian, așa cum au dorit-o și au conceput-o majoritatea locuitorilor ei. Vinovați de această involuție a lucrurilor, preciza

Palacky, erau doar germanii și ungurii care "și-au permis să câștige dominația și să-și stabilească prin ea un exclusiv despotism național, care într-un stat multilingv și constituțional este un non-sens politic și nu poate dura mult".

Cu alte cuvinte, în concepția marelui istoric, democrația nu putea fi limitată,

frântă în mai multe bucățele mici din care unele erau "oferite" unor națiuni, altele nu, deci, era un non-sens să te limitezi doar la libertatea juridică și cetățenească sau la cea socială la care aveau acces toți și s-o negi sau s-o limitezi pe cea națională a majorității locuitorilor Monarhiei, deoarece acest sistem purta în sine germenul distrugerii lui datorat contradicției în termenii fundamentali și definitorii ai democrației europene care solicita pentru toți adepții și locuitorii Europei însumarea armonioasă a libertăților naționale, sociale și cetățenești. Un apel spre democrație și federalism, spre formarea unei Europe zonale ca exemplu și pas spre făurirea Europei Unite întregi a fost făcut și de către românul și europeanul Aurel C. Popovici prin formula mult mediatizată, dar rămasă fără ecou, a "Statelor Unite ale Austriei Mari" și, cu mult înainte, s-au făcut doar auzite, dar nu și respectate dorințele și avertismentele austriacului Anton Springer, care a propus cu multă căldură și convingere federalizarea etnică a Monarhiei ca singura formulă valabilă și viabilă pentru progresul și asigurarea libertății națiunilor din acest spațiu european în faza evoluției lor la mijlocul secolului al XIX-lea. Și acest austriac le-a atras atenția în mod deosebit conaționalilor săi, dar și maghiarilor, că austriecii și ungurii, fiind minoritari din punct de vedere etnic, n-au drept nici unii, nici alții și nici împreună sau alături la "comandamentul" Monarhiei, lucru repetat și de Laszlo Teleki, care și-a avertizat

prietenii și colegii de luptă că pentru progresul democrației europene, al federalizării și asocierii unor națiuni libere și egale între ele, era necesară eradicarea concepției fundamental greșită reprezentată de "axioma" conservării Ungariei Coroanei Sfântului Ștefan. Dar majoritățile covârșitoare ale șefilor politici austrieci și unguri și-au asigurat tocmai "comandamentul" Monarhiei și integritățile statelor lor istorice formate prin jafuri și anexiuni de teritorii sau prin alianțe dinastice.

Considerăm util să reamintim, chiar cu riscul de a ne repeta, că sensul major al dorințelor, scopurilor esențiale urmărite de politica maghiară, a fost dezvăluit destul de sincer, chiar dacă într-un mod naiv, de unii gânditori unguri în discuțiile destul de deschise purtate cu prietenii lor români. Desigur, în cele mai multe cazuri, în secolul al XIX-lea, relațiile dintre liderii români și unguri se desfășurau potrivit dictonului - mult răspândit în epocă - "amicus personae, inimicus causae". Astfel cunoscutul publicist Palasthy Sandor, redactor responsabil la ziarul guvernamental "Ellenor", era prieten personal cu avocatul român Ioan Dragoș. Desigur, Palasthy era la curent cu toate culisele și secretele politicii interne și internaționale a Austro-Ungariei, lucru de care era convins și Dragoș, care a certificat faptul că prietenul său ungur era frate de cruce cu Csernatony, amic cu Tisza și Andrassy, în soldul cărora se afla, și prin dese contacte cu ministrul-președinte al Ungariei și cu ministrul de Externe al Austro-Ungariei le cunoștea opțiunile de bază ale politicii lor. Într-o discuție amicală din 1877, Palasthy l-a informat pe Dragoș că Andrassy și mai mulți politicieni unguri, exprimând voința generală a națiunii maghiare, se vor alia în curând cu puternica Germanie Imperială (fapt realizat în 1879). O Germanie câștigată

pentru cauza ungară își va da concursul pentru asigurarea supremației maghiare asupra slavilor și românilor din Ungaria Coroanei Sfântului Ștefan. În mod subtil, redactorul ungar dorea să-l prevină pe prietenul său român și să-i inoculeze ideea că în fața unei asemenea coaliții puternice, nici el și nici alții ca el, n-aveau șanse să mai lupte sau să-i reziste ci, era mai rațional și mai cuminte, să fie ascultători și cetățeni supuși, loiali și disciplinați ai statului ungar.

Palasthy i-a mai relatat lui Dragoș și alte preferințe sau opțiuni ale politicii patronilor săi, pe care le accepta și le apăra și el cu toată convingerea și anume că oricând ar re izbucni în Europa un război între francezi și germani, ungurii ar sări imediat în ajutorul prietenilor din Berlinul imperial. Autoîncurajându-se și lăsându-se prins de un suflu plin de optimism privind câștigurile și viitorul ungurismului, asigurat de făurinda mare alianță germano-austro-maghiară, Palasthy i-a mărturisit lui Dragoș că nutrea speranțe întemeiate în privința maghiarizării slovacilor, mai ales dacă guvernul va investi în timp util cu un milion de florini mai mult pentru învățământul din nordul Ungariei. Redactorul ungar i-a mai spus prietenului său român - nu știm dacă cu regret sau nu - că pe români, și, mai ales, pe cei din Ardeal, nu mai era posibil să-i maghiarizezi (deci șansele ar fi fost probabil mai mari în Banat, Crișana, Maramureș), deoarece aveau prea mulți intelectuali. Însă, oricum, Palasthy, nu știm nici de data aceasta, dacă s-a autoliniștit sau a dorit să-l liniștească pe Dragoș, când i-a spus că el, personal, era pe deplin convins că românii erau mai puțin periculoși decât slavii. Pentru a nu exista nici un fel de dubii, redactorul maghiar îi precizează lui Dragoș, pe un ton sentențios și pedagogic, că ungurii nu vor admite niciodată ca Transilvania să fie anexată României, deoarece Ungaria nu-

și putea permite să-și piardă hotarele "naturale" de la Carpați și, cu toate că nu-i crede periculoși, sau, prea periculoși, pe români, Palasthy nu admite nici un fel de împăcare cu ei pe baza drepturilor naționale colective și nici o autonomie provincială internă pentru Transilvania. Pus la curent atât de direct de prietenul său ungur, Dragoș îl roagă imediat pe Barițiu să-i prevină pe miniștrii de la București asupra viitoarei evoluții a politicii ungare care, printre altele, dorea și urmarea ca, sprijinită fiind de Germania, să-i asuprească și pe români. Dragoș îl previne și el pe Barițiu că românii nu se puteau aștepta la nimic bun de la maghiari care, de frica slavilor, fug sau sar în brațele lui Bismark, nesocotind națiunea română din Transilvania, despre care șefii din Ungaria nu cunoșteau multe lucruri. De fapt, Palasthy oferă un exemplu concret de colaborare dintre factorii geopolitici din "heartland" - Austro-Ungaria și Germania - împotriva democrației, federalismului și a stabilirii unui climat pașnic în Europa națiunilor.

Am revenit asupra acestor informații și situații cu scopul de a sublinia cu tărie și fără teama de a greși prea mult că, din moment ce democrația și federalismul au fost stopate de dualism, lupta dintre cele două tabere ce se confruntau pe diverse planuri a rămas la ordinea zilei nu numai în interiorul Austro-Ungariei, dar a fost transmisă sau strămutată și în exterior, manifestându-se într-un fel sau altul la nivelul întregii Europe. De fapt, în secolele al XIX-lea și al XX-lea, lupta dintre vechi și nou, confruntările politice, militare, insurecțiile luate, judecate și interpretate fiecare în parte sau toate la un loc în șuvoiul continuu ce l-au provocat sau l-au lăsat în urmă au constituit un fel de permanență mai mult sau mai puțin reliefată la suprafață dar venită din adâncuri. Ea trebuia să rezolve probleme esențiale, să ofere soluții, să înlăture

dilemele dureroase în care se zbătea societatea umană și anume să decidă cine vor fi învingătorii și cine vor fi învinșii: regimurile monarhice absolutiste sau cele monarhice parlamentare, forțele politice conservatoare sau cele liberale, principiul naționalităților, libertatea și egalitatea popoarelor care luptau să aibe și ele acces la state proprii și la istorie sau marile regate și imperii multinaționale și asupraitoare, ai căror șefi, monopolizând istoria sau dreptul la istorie doar pentru ei, afirmău că principiul naționalităților era identic cu negarea istoriei și, în ultimă instanță, toate lucrurile, eforturile, luptele și frământările oamenilor și popoarelor s-au îndreptat spre tăierea unui nod gordian prin rezolvarea cu prioritate a contradicției sau problemei fundamentale care să ducă la victoria finală a democrației împotriva oricăror regimuri de asupraire națională, de dictatură și de tiranie.

Prin acesată paradigmă și din acest punct de vedere trebuie interpretat Anul 1918, dar și anii ce l-au precedat și l-au urmat, fie că este vorba de 1848-1849, 1859-1866, 1877-1878 sau 1939-1941, 1945-1947, 1989-1991. Toți acești ani au marcat cotituri importante în istoria omenirii, au ilustrat lupta dură dintre bine și rău, dintre progres și regres, dintre tiranii și democrații, când favorabile, când defavorabile taberelor ce stăteau față în față și se confruntau. Dar mersul ascendent l-au parcurs democrațiile, deoarece modelele occidentale de guvernare democratică au fost treptat adaptate și adoptate de statele și națiunile din Europa Centrală și Răsăriteană, în grade diferite, este drept, și în funcție de nivelul atins de civilizațiile materiale și spirituale ale "receptorilor" din această zonă; și chiar dacă forțele negre ale dictaturilor brune și roșii au stopat acest drum ascendent la sfârșitul perioadei interbelice sau a doua și după Al

Doilea Război Mondial, până la urmă evoluția evenimentelor a dus la dispariția mai întâi a unei dictaturi, dar apoi, după un timp mai îndelungat și pentru unii din acest punct de vedere și mai chinuitor, și a celeilalte. S-a făcut astfel loc speranței generale și îndreptățite în libertatea cetățenilor și națiunilor europene în ansamblul lor, care și-au verificat și adevărit capacitatea de a impune și a asigura victoria democrației a cărei mamă sau matcă a fost tot Europa Occidentală și Atlantică.

Ea, ajutată de forțele și puterile maritime de peste Ocean, a constituit și după 1947-1948, speranța în victoria generală a democrației, ea a negat spiritul regimurilor dictatoriale roșii, ascunse sub denumirea falsă de "democrații" populare și chiar și atâta timp cât regimurile democratice occidentale și cele comuniste orientale au coexistat, lupta dintre ele a rămas la ordinea zilei, s-a manifestat din adâncuri, în mod acut, dar în forme mai mult sau mai puțin directe. A fost clar că și în aceste decenii, ca și în cele anterioare, democrația și dictatura au rămas incompatibile una cu alta și coexistența nu mai putea dura mult. Desfășurarea evenimentelor contemporane, ca și evoluția timpului ce este și va

deveni istorie, au demonstrat cu elocvență că, în "teaca" comună, care a fost Europa, nu mai puteau încăpea două "săbii", că era strict necesar și obiectiv să rămână una singură și anume aceea care asigura proprietatea și libertatea cetățenilor, libertatea, egalitatea și asocierea liber consimțită, armonioasă și benefică pentru toți și pentru toate națiunile. Căderea dictaturii și victoria democrației este și să sperăm că va fi și va rămâne premisa premiselor pentru extinderea și consolidarea Europei Unite în limitele ei firești (dar fără o Rusie

euroasiatică), că vor fi înlăturate toate obstacolele oricât de mari și de dificile ar fi ele, apărute în calea făuririi ei, pentru ca această mare și mult așteptată operă să nu constituie niciodată și nicidecum un fel de "lost opportunity", de care istoria a văzut destule și pe care ar fi timpul și ar fi înțelept să le evite pentru totdeauna.

Primul Război Mondial a apărut și s-a manifestat pe scena istoriei moștenind și purtând în sine și unele sarcini sau având și unele misiuni de îndeplinit legate de mersul înainte al democrației europene. După părerea noastră, Anul 1918 și, legat de el, făurirea Sistemului de la Versailles a demonstrat că forțele democrației în mișcare s-au concentrat în Antanta Cordială și Occidentală, în S.U.A. și în aliații lor mai mici și nu în Puterile Centrale și prietenii lor mai mici sau mai mari. Dar a fost un mare noroc - dacă am putea spune așa - că Rusia Imperială, care a constituit "heartland"-ul mondial, nu s-a aflat în aceeași tabără cu "heartland"-ul european, ci, dimpotrivă, cel puțin până în decembrie 1917, s-au confruntat în război, astfel că Germania a fost nevoită să lupte pe două fronturi, fiind ținută în centru, chiar dacă teritoriul dominat și controlat prin ea de Puterile Centrale crescuse simțitor. Iar când heartland-ul rus s-a apropiat de cel german și armatele germane s-au năpustit asupra englezilor și francezilor, belgienilor, americanilor, în 1918, zarurile erau deja aruncate sau după vorba poetului "era târziu și era toamnă", atât pentru Berlin, cât și pentru Viena imperială și Budapesta regală.

Ca și Primul și Al Doilea Război Mondial s-a manifestat pe scena lumii și sub aspectul unei conflagrații ce includea în sine și lupta dintre tiranie și democrație și, în acest sens, marea miză a rămas tot salvarea regimurilor democratice, acolo unde acest lucru a fost posibil sau s-a dovedit a fi posibil, la

sfârșitul luptelor, deși, la început, intențiile Cărtii Atlanticului, semnate și parafate însă și de mâini mincinoase, proclamau dorința de a generaliza democrația, de a asigura dreptul popoarelor la independență națională, la respect și egalitate pe plan internațional, la libertatea de a-și alege libere guvernării și regimurile politice. O bună parte din aceste principii și suflul înnoitor și mobilizator spre democrația internă și internațională s-au regăsit în și au continuat ideile generoase din Covenantul propus de Woodrow Wilson în Primul Război Mondial.

Considerăm că "marea miză" menționată rămâne prin importanța, conținutul și mesajul ei în picioare, funcționează continuu și în timpul operațiunilor militare și după aceea, chiar dacă în mod fortuit tiranul Stalin și Uniunea Sovietică, croită după chipul și asemănarea lui și a lui Lenin, s-a urcat sau a fost urcată în căruța democrației mondiale. Defecțiunea din tabăra gangsterilor a înlăturat perspectiva ca neagresiunea și împărțirea sferelor de influență sovieto- nazistă sau ruso-germană, să evolueze spre o alianță efectivă dintre "heartland"- ul mondial și cel european, deci dintre cele două poziții centrale de forță terestră, care, să nu uităm, putea fi întărită considerabil și de Tokio. Totodată, alianța ruso- americano-engleză, chiar dacă din anumite privințe poate fi considerată un fel de "copulațiune nenaturală" sau a fost denumită la un moment dat ca o alianță nefirească sau un fel de anus contra naturii, ea a fost benefică din punct de vedere tehnic și geostrategic, deoarece a situat a doua oară Germania la mijloc, între Londra și Moscova și, în ultimă instanță, a zdrobit-o între două fronturi. Practic vorbind, dacă privim lucrurile în perspectiva generală a permanenței menționate anterior, a fost bine pentru cauza

democrației că doi tirani s-au bătut și s-au slăbit reciproc, în loc să-și unească forțele malefice și a fost de-a dreptul benefic pentru viitorul ei că din două rele a rămas în picioare doar unul chiar dacă era de potențialitatea uriașă a forței rusești ce a continuat să constituie și după 1945 "heartland"-ul mondial înzestrat acum cu multe tentacule și în afara lui.

Nu este loc, nici timp să analizăm aici modul fortuit în care statul totalitar roșu, complicitar din august-septembrie 1939 cu statul brun nazist în declanșarea celui de Al Doilea Război Mondial, s-a trezit în scurt timp în alianță cu cel mai puternic stat democrat din lume. Oricum, merită să menționăm că primul brâu de securitate a fost achiziționat în acea perioadă a anilor 1939-1940 de Moscova prin anexarea unor părți din Polonia, Finlanda, România și cucerirea integrală a Estoniei, Letoniei și Lituaniei și bineînțeles că acest deocamdată "mic brâu" s-a înroșit și s-a lărgit imediat după 1945-1947 prin reproducerea și extinderea regimului matcăi bolșevice de la centru. Este interesant să amintim și faptul că unii au afirmat că, după declanșarea atacului hitlerist din iunie 1941, existența acestui brâu roșu și străbaterea sau parcurgerea lui de către trupele germane, chiar dacă n-a durat prea mult, și-a avut rolul său în depășirea crizei "sufletești" a lui Stalin și a acoliților săi (surprinși și siderați de actul dușmănos săvârșit de foștii amici) care, după ce și-au revenit, au început să organizeze rezistența și să prevină victoria Războiului Fulger prevăzută și dorită de Berlin încă din primele luni. Nu ne interesează nici motivele - deși explicabile geostrategic și militar - pentru care anglo-americanii, după ce au vâslit în aceeași barcă cu Stalin, au considerat, după unele ezitări, că acest brâu trebuia menținut - cu anumite rezerve și excepții - pentru că,

întărind marele lor prieten de la Răsărit câștigau și pentru ei coeficiente de siguranță și de speranță în plus pentru apropierea înfrângerii Axei.

În aceste condiții, aliații - în pofida unor declarații de principii și de idei generoase enunțate anterior - au recunoscut până la urmă și au parafat toate anexiunile și hoțiile efectuate de U.R.S.S. în perioada când își împărțea sferele de influență cu acordul Germaniei hitleriste devenită acum inamicul nr. 1 comun. Mai mult decât atât, în timpul tratatelor dintre cei trei mari Roosevelt-Churchill-Stalin - deși, în scurt timp se va vedea că practic a fost vorba numai de doi -, s-a agreat ca U.R.S.S. să beneficieze și de o centură exterioară de state, care să constituie un alt brâu protector menit să apere Uniunea bolșevică de alte eventuale atacuri dinspre Vest. Nu ne mai interesează controversele politologilor sau istoricilor de o orientare sau alta, purtate în jurul aprecierii intențiilor ce i-au animat pe cei trei mari prieteni. Unii au susținut că occidentalii n-au înțeles și nici n-au interpretat acest brâu ca un spațiu extins al regimurilor comuniste, ci au sperat și au dorit doar ca în sfera de influență sau de siguranță sovietică să funcționeze numai guverne reprezentative și democratice în interior, dar care în exterior să fie aliate și să semneze tratate de prietenie cu U.R.S.S.-ul. S-a crezut sau s-a sperat că același lucru l-a dorit și Stalin, mai ales că a desființat Cominternul, a susținut "viva voce" și în scris, în declarații publice liniștitoare (sau amețitoare) pentru prietenii lui mari occidentali că U.R.S.S.-ul nu va opera niciodată și niciunde exporturi de revoluție comunistă.

Oricum, judecând evoluția geopolitică de până atunci, apare o "ușoară" - deși explicabilă, prin contextele interne și internaționale diferite în care s-a produs - contradicție între puterile maritime atlantice de după 1918 care au

sprijinit un brâu sau cordon sanitar de state rezultate din Sistemul de la Versailles în Europa Centrală și Răsăriteană, menit să constituie o barieră contra Uniunii Sovietice și aceleași forțe mari, înzestrate cu regimuri democratice, care în timpul și în primii ani după cel de Al Doilea Război Mondial, au susținut un "brâu" sau un spațiu de siguranță pentru Moscova roșie. În fața acestei "ușoare" contradicții dintre politica occidentală interbelică și postbelică, nici noi nu ne putem abține să constatăm că primul a servit cauza generală a democrației europene iar al doilea cu precădere pe cea a tiraniei roșii din Europa. Nu este nici spațiu și nici timp să comentăm, sau să condamnăm jocul "bilețelilor" care a trasat sferile de influență în Europa Centrală și Răsăriteană și a fost jucat de Stalin și Churchill la Moscova, în 1944, lucru ce i-a adus multe acuzații "cinicului" prim-ministru al Marii Britanii. Nu trebuie totuși să uităm că "cinicul" Churchill, în afară că era reprezentantul și purtătorul celei mai vechi democrații din Europa în Națiunile Unite în marea coalitie contra Axei, a propus zadarnic în anii anteriori ca a doilea front să fie deschis în Balcani, în care caz trupele anglo-americe și cele aliate lor ar fi putut apăra, la concret și la obiect, pe teren, în 1943-1944 și ideea restabilirii regimurilor democratice din această zonă (inclusiv cea carpatică unde Antonescu putea să redea puterea unei coaliții democratice de tip Maniu-Brătianu). Era clar că dacă "amicul" Churchill și-ar fi putut impune propunerea, nu mai era nevoie să facă pe "cinicul" și să schimbe bilețele cu Stalin. Numai că Churchill nu era doar cinic, era și realist și în ultima lui calitate a realizat imediat că nu-i mai rămâneau multe șanse să modifice situația de pe un teren sau teritoriu considerabil controlat de Armata

Roșie și că era nevoit să încerce salvarea a ceea ce se mai putea salva în acest spațiu.

Se știe că în "agrementul" de la Moscova, unde Stalin a primit 90% în România, 80% în Ungaria și Bulgaria și 50% în Iugoslavia iar Churchill 90% în Grecia și 50% în Iugoslavia, n-a fost vorba despre Polonia. Întrucât și aici a fost însă omniprezentă și puternică doar cizma roșie rusească și acest stat deși n-a fost nominalizat și "sacrificat" pe hârtie, totuși pe teren și în viață a avut în scurt timp aceeași soartă, a rămas în sfera de influență sovietică, a fost bolșevizat în câțiva ani, ca și celelalte state satelite din brâul "protector" al Moscovei care putea însă potențial deveni și o bază de lansare a unui eventual atac al acesteia contra puterilor maritime occidentale. De fapt, Stalin și-a mărturisit în fața unor comuniști europeni orientali alte opțiuni sau păreri ce se băteau cap în cap cu cele susținute în fața prietenilor occidentali și anume că Al Doilea Război Mondial ar avea o caracteristică cu totul nouă și specifică în sensul că pe teritoriul unde se aflau trupele marilor puteri trebuia neapărat impus și regimul politic al acestora. Ceea ce era într-adevăr nou și malefic totodată, a fost faptul că Europa Centrală și Răsăriteană a fost singura vizată și silită să-și piardă în acest context regimurile parlamentare în favoarea dictaturii roșii și a totalitarismului, deoarece în Europa Occidentală, oricum, trupele americane nu erau în situația de a impune democrația în state parlamentare și democratice ca Franța, Anglia, Olanda, Danemarca, Belgia etc., deoarece aici acest sistem exista de secole, ci, doar, a fost vorba de a-l ajuta și a-l proteja pentru a funcționa în condiții mai bune și mai avantajoase ca înainte de război. Declarațiile contradictorii ale lui Stalin, n-au făcut altceva decât să dovedească

odată în plus că el era un mare maestru al disimulărilor de tot felul și reprezenta - ca și marele său model Lenin - un alter - "Janus cu două fețe" și că el era adevăratul cinic, nu Churchill.

Primul-ministru britanic nu poate fi judecat și nici etichetat cu diverse epitete sau adjective doar pentru ceea ce a făcut în octombrie 1944, la Moscova, deoarece și oamenii politici, ca și evenimentele interne și internaționale, nu pot fi analizați pe momente, acte și părți separate unele de altele. Este strict necesar ca pentru a formula o caracterizare justă și obiectivă să se aibe în vedere întreaga lor activitate și evoluție politică. În fond, tot Churchill a fost acela care, încă în 1920, a atras atenția opiniei publice că sistemul bolșevic rus va constitui într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat o amenințare serioasă pentru pacea și democrația lumii și, tot el, a redeschis la Fulton, în prezența lui Truman, lupta contra pericolului ce-l reprezenta Uniunea Sovietică. În acel moment, Churchill era în opoziție, deoarece fusese bătut în alegeri, cu un an în urmă de laburistul Atlee. Însă el, ca un adevărat reprezentant și apărător al democrației, s-a felicitat că națiunea sa continuă să posede forța și capacitatea de a-și alege periodic și alternativ guvernantii. El a deplâns acele popoare constrânse să trăiască în totalitarism și să se supună unor guvernanți "bătuți în cuie" care, de cele mai multe ori, se concentrau sau se metamorfozau în "faraoni" roșii - unici - de care nu-i mai scăpa decât doamna cu coasa.

Nașii Sistemului de la Versailles din perioada interbelică, care au fost probabil constrânși să devină - cel puțin parțial - groparii lui, în condițiile excepționale ale celui de Al doilea Război Mondial, din necesitatea de a nu-și

supăra sau de a-și întări marele prieten de la Răsărit, s-au dovedit a fi naivi dacă au crezut într-adevăr că după încheierea acestuia, va fi posibilă organizarea de alegeri democratice în Europa Centrală și Răsăriteană sau că vor dăinui multă vreme guvernele de coaliție care să concentreze toate forțele antifasciste din aceste țări: comuniști, social-democrați, liberali, agrarieni, creștin-democrați, monarhiști, republicani. Chiar unde "minunea" s-a săvârșit, ca, de pildă, în Ungaria și Cehoslovacia, ea n-a ținut mult, deparece comuniștii, ajutați de marele protector de la Moscova, au înscenat procese deputaților democrați din Parlamente, conducători și membri ai altor partide decât cele comuniste, i-au înlăturat, i-au încarcerat și pe mulți i-au lichidat fizic, pentru a-și deschide drumul spre monopolul puterii de stat și spre totalitarism. "Tovarășii de drum" din aproape toate statele din Europa Centrală și Răsăriteană au dispărut în scurt timp sau din viață sau de pe scena vieții politice iar dacă au rămas pe ici, pe colo, au devenit simple umpluturi sau marionete ale regimurilor de "democrație" populară de tristă și vie memorie.

Considerăm futile și fără un rost serios acele afirmații sau supoziții acceptabile doar ca simple speculații de "experiment istoric de laborator" - care susțin că la început sau la un anumit moment dat Stalin a fost serios înclinat să-și respecte promisiunea de a nu induce comunismul în brâul sau centura exterioară de siguranță, dar că fiind "speriat" de eventualitatea pătrunderii capitalului american de la Vest spre Est prin Planul Marshall și simțindu-se direct amenințat sau prevăzând că-și va putea pierde "centura", a trecut la contraofensivă și a bolșevizat rapid și total întreaga Europă Centrală și Răsăriteană până în 1948. În primul rând noi credem că Stalin, deși era poate

suspicios, nu era cu precădere sperios din fire și că istoria secolului al XX-lea ni l-a făcut "cadou" mai mult ca să-i sperie și să vâre groaza în alții decât să tremure el în fața altora. Practic vorbind, generalismul roșu, deși a trâmbițat ani în șir că este adeptul succesului socialismului într-o singură și mare țară și înainte și în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, lui i-a rămas dragă la suflet ideea exportului de revoluție bolșevică pe care a și pus-o în practică imediat ce a deținut în mână toate atuurile unei puteri gigantice ale cărei trupe controlau un areal european considerabil. Lui l-a fost dat "să răzbune" eșecurile insurecțiilor proletare din Germania și Ungaria (1919), Bavaria (1923), Estonia (1925) și să devină factorul primordial și decizional în implementarea totalitarismului roșu până dincolo de linia Oder-Neisse. Această idee, devenită realitate, a fost soluția cea mai sigură a păstrării sferei de influență și de mare putere europeană a U.R.S.S.-ului (ea continua însă să reprezinte și heartland-ul mondial), lucru care a rămas în vigoare și a funcționat chiar dacă Finlanda a fost lăsată ca în interior să nu devină comunistă iar în exterior să fie prietena Moscovei ca și în pofida defecțiunii iugoslave sau albaneze de mai târziu sau a faptului că rușii s-au retras în 1955 din Austria pe care au ocupat-o împreună cu Occidentalii maritimi și au lăsat-o (din "condescendență" democratică !?) să devină neutră.

Printre speranțele care s-au prefăcut în fum și scrum s-a numărat și aceea că regimul comunist și Uniunea Sovietică "urcată" în aceeași căruță cu marile puteri democratice și maritime ale lumii și lovită atât de dur și de serios de atacul nazist care a provocat și în spațiul ei hecatombe de morți, se va umaniza în urma suferințelor îndurate. S-a crezut că sub impactul luptei

generale comune împotriva Axei, U.R.S.S.-ul va găsi un modus vivendi cu sau se va apropia într-un fel sau altul de statele democratice și de principiile ce le guverneau, renunțând cu timpul la totalitarism sau la amenințări și intervenții în exterior. Practica a dovedit că "lupu-și schimbă părul dar năravul ba" și deci lupul roșu n-avea cum - prin natura și substanța regimului bolșevic ce-l purta cu sine - să se transforme în bine, lucru dovedit de faptul că acei "lupi mici" care au dorit poate sincer să-și schimbe natura și să umanizeze socialismul de la ei de acasă, au fost înlăturați de la putere sau chiar împușcați în unele cazuri de intervențiile comandate și executate de "marea lupoaică roșie" de la Moscova și de formația loială a celorlalți "căței" ce o ascultau și o urmau în cadrul Tratatului de la Varșovia.

Întotdeauna există însă în istoria celor mai complicate sau mai cumplite evenimente din evoluția societății umane - cum a fost și cel de Al doilea Război Mondial - și voci lucide care văd sau prevăd esența lucrurilor, intuiesc peste și prin orice noian de situații și de contradicții în ce direcție se îndreaptă sau sunt îndreptate ele de forțele majore implicate în conflict. În general, asemenea voci sau judecăți de valoare, ce au fost verificate de practica vieții politice interne, zonale sau internaționale la scurt timp după enunțarea lor, au aparținut unor specialiști sau experți remarcabili în studiul politicilor internaționale. Exemplul a fost oferit de N. Spykman, H. Makinder și alții, "părinții" ideii necesității creării unei coaliții internaționale a puterilor maritime democratice pentru însăși existența lor viitoare în fața aptitudinii Uniunii Sovietice, odată ieșită, întărită și victorioasă din război, de a exercita o presiune puternică spre a avea acces la supremația mondială. Această soluție a fost propusă și devenită publică în

1942-1943 din păcate ultimul an de viață al lui N. Spykman, Director al Facultății de Studii al

Relațiilor Internaționale a Universității din Yale, expert de o abilitate profesională remarcabilă și de o luciditate rară. Însă ideea lui și a celor ce au gândit ca el a fost salvatoare pentru cauza democrației, contrabalansarea și, în ultimă instanță, înfrângerea tiraniei roșii europene și a prins viață în 1949, prin crearea NATO.

În plină alinață și colaborare de război a anglo-americanilor cu sovieticii, N. Spykman, H.Y. Mackinder, H.W. Weigert (dar ultimii și după război) au intuit că în scurt timp omenirea, cauza democrației și libertății popoarelor, se va confrunta doar cu un singur "Hitler" care va fi Iosif Visarionovici Stalin, marele prieten de la Răsărit al lui Roosevelt și Churchill. Chiar dacă pericolul n-a fost nominalizat astfel, ei au avut dreptate, deoarece Stalin era Uniunea Sovietică și Uniunea Sovietică era Stalin, devenit faraonul roșu de la Moscova care și-a impus prin teroare de partid și de mase voința asupra funcționării tuturor structurilor puterii din Imperiul bolșevic, încă înainte de Al Doilea Război Mondial și situația a rămas neschimbată, atât în politica internă cât și în cea externă și după victoria contra Axei.

Numai că acum "heartland"-ul mondial roșu și-a întins tentaculele până în Manciuria, Insulele Curile și întreg Sahalinul, avea bază la Porth Arthur în Extremul Orient și prin trupele sale controla și domina spre Apus un spațiu imens euroasiatic până dincolo de Oder-Neisse. Unei asemenea forțe gigantice - subliniau specialiștii amintiți - trebuia să i se opună forța geostrategică combinată a țărilor maritime din Europa Occidentală și din Asia, capabilă să o

strângă într- un inel tot atât de puternic și de imens și să împiedice Uniunea Sovietică să aibe acces și la mările Sudului. S-a considerat că supraviețuirea civilizației materiale și spirituale, a sistemului politic și cultural occidental în ansamblul lui, solicita cu obiectivitate și de urgență ca acesta să fie protejat de forțe strategice combinate și bine structurate care să impună respect în lume și să însumeze resurse umane democratice numeroase și armonios concentrate într-un spațiu politic și militar de control având în Franța un veritabil cap de pod, în Anglia un aerodrom internațional avansat iar din punct de vedere militar, financiar, economic și tehnologic era necesar să se îmbine și să se completeze cu resursele importante oferite de popoarele, produsele agricole și industriale ale S.U.A. și Canadei.

În fond, a fost evident că prin unirea forțelor democratice de la Estul și Vestul Atlanticului de Nord, s-a dat o nouă vigoare aceluia areal numit "inner-Europa", mult slăbit după 1944, dar care în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, mai ales, a fost dătător de ton în privința punerii în funcțiune a revoluției industriale și a răspândirii ei în lume, a exportului de capital uman, tehnologic și financiar, peste mări și oceane, și nu în ultimă instanță a constituit prin Anglia, Franța, Olanda, Belgia, Suedia, Danemarca, Norvegia, Italia etc. o centură sau un nucleu al democrației, al unei civilizații materiale și spirituale avansate de al căror vârfuri numai S.U.A. s-a putut apropia sau compara atunci ca nivel de trai și de libertate al cetățenilor. Statele care poartă în ele însele germenii democrației sunt capabile să învețe din greșelile și înfrângerile proprii, să se corecteze și să le îndrepte în timp util, dar, în mod "fatal" în sensul bun al cuvântului, atunci când ies în lume sunt menite să ducă și să răspândească prin

ele însele aceiași germeni ai democrației în spațiile în care activează și își fac în mod direct simțită prezența și prestigiul din punct de vedere material, politic și cultural. În acest context, am dori să subliniem că în acele momente când s-a realizat combinarea și armonizarea dintre democrația internă și internațională, din această fericită sinteză, a rezultat o geopolitică sau geostrategie benefică ce a oferit un coeficient de siguranță, un scut serios și puternic pentru conservarea și continua libertate a indivizilor și popoarelor, accesul lor la dreptul la rezistență contra asupririi anunțată sau enunțată cu atâta forță și generozitate în Declarațiile americanilor, francezilor, polonezilor, la 1774, 1789, 1791 și practicate deja demult de regimul monarhic parlamentar din Marea Britanie.

Englezii au învățat din înfrângerea și lecția amară aplicată lor de americani între 1774-1783 - desigur cu ajutorul aliaților de atunci ai lui Washington - și probabil prima învățătură a fost că din moment ce americanii care erau de fapt în primul rând "puii" lor de peste Ocean, au perceput bine ideile lui John Locke, ale

Revoluției glorioase sau pe cele din Habeas Corpus Act, n-a mai avut rost ca Londra și Regele de la centru să încerce fărâmițarea libertăților, să accepte doar dreptul la proprietate și la egalitatea juridică și să blocheze de pildă aplicarea în arealul american a principiului atât de iubit de britanici că nici o putere nu putea percepe impozite de la un popor fără consimțământul liber al aleșilor și deputaților acestuia întruniți într-un singur for legislativ și reprezentativ. Practic vorbind, Regele George al III-lea și miniștrii săi de genul lordului North, au crezut că dacă pot sau este posibil să fărâmițeze substanța de granit a libertății vor reuși să blocheze accesul americanilor la libertatea și independența

națională. Dar națiunea britanică și-a ales periodic guvernării, i-a pedepsit pe cei ce n-au văzut clar înspre ce se îndreptau faptele și au eșuat, au dat puterea altor echipe sau partide. Iar de-a lungul deceniilor ce au urmat, națiunile canadiană, australiană, neo-zeelandeză etc. au fost înzestrate cu constituții democratice și, așa cum am subliniat anterior, în secolul al XX-lea Commonwealth-ul a devenit model de organizare democratică a unui segment important din instituțiile, viața și relațiile internaționale.

3.2. Instaurarea teroarei roșii în Europa Centrală și Răsăriteană

La sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial, spre deosebire de Primul, când legăturile Occident-Orient erau largi și au funcționat până la granițele cu U.R.S.S.-ul, asigurând pacea internă și securitatea internațională a multor națiuni din Europa Centrală și Răsăriteană, lucrurile au evoluat sau mai precis au involuat într-o direcție drastică, democrația s-a oprit undeva la vest de Oder-Neisse, în acest spațiu central-oriental generalizându-se tiranie roșie de tip stalinist. Moscova și Gulagurile ei s-au revărsat spre țările și popoarele controlate de Armata roșie unde au început să fie distruse societățile civile incompatibile cu regimul comunist-părinte deoarece s-au bazat, în sistemul economic, pe proprietatea privată și în cel politic pe principiul separării puterilor în stat, pe drepturile și libertățile omului și ale cetățeanului, pe cele ale partidelor politice, ale diferitelor biserici și confesiuni și ale asociațiilor și organizațiilor înființate de ele, pe activitatea unor sindicate naționale sau pe ramuri ce acționau liber și apărau tot așa interesele membrilor lor. Societatea civilă,

singura compatibilă cu democrația, alegea și controla statul și nu invers și, tocmai de aceea, în concepția boșevică ea trebuia să fie distrusă în tot spațiul Europei Centrale și Răsăritene controlat de ruși pentru a face loc tipului monopolist de Stat-Partid. Comisarii politici și serviciile speciale sovietice, la adăpostul Armatei Roșii, au acordat o mână de ajutor eficientă tovarășilor lor din Ungaria, Bulgaria, Polonia, România, Cehoslovacia, în distrugerea speranței refacerii democrațiilor și societăților civile de tip occidental. De fapt, aici s-a operat distrugerea regimurilor de dictatură militară și fascistă de diferite nuanțe în favoarea exclusivă a regimurilor comuniste totalitare de același tip stalinist.

Cei eliberați de sovietici, fie că le-au fost dușmani sau prieteni, au simțit imediat binefacerile cu care i-au copleșit „eliberatorii” lor. Din 9 milioane de unguri, 600.000 au fost deportați și 200.000 nu s-au mai întors niciodată acasă. Mulți și-au găsit moartea pe drum sau în lagăre de tranzit, dar pe aceștia nu i-a înregistrat nici o statistică. Comuniștii bulgari au împușcat 2.138 de personalități de prim rang începând de la regenți, parlamentari, miniștri, industriași, judecători până la ofițeri superiori, politicieni, ziariști și 30.000-40.000 de rangul al doilea lichidați în cadrul „epurărilor sălbatice”: preoți, comercianți, funcționari locali, învățători, primari. Tovarășii de la Sofia s-au luat într-un fel la întrecere peste decenii cu marele lor model - Lenin - și au reușit astfel ca, în cel mai scurt timp, să-i facă „de răs” și să-i depășească pe foștii lor exploatare de clasă și de acasă care, între 1923-1944, n-au reușit să execute decât 5632 de oameni. Polonezii eliberați de Armata Roșie și de N.K.V.D. încep și ei - sau mai precis reîncep - să guste din deportările efectuate de ruși mai ales dacă au făcut parte

din Armia Krajowa ce asculta de guvernul de la Londra și nu din armata populară condusă de Zgmunt Berling și controlată de ruși.

Tot ce nu era comunist sau prieten al Moscovei trebuia „pacificat” în Polonia pentru a deschide accesul la putere pentru comuniștii polonezi, operațiune efectuată și controlată minuțios și constant de generalul Ivan Serov și agenții săi, prin deportări, procese, detenții, execuții. Generalul a excelat în asemenea domeniu și în anii 1939-1941 atât în fosta Polonie, cât și în Baltikum. Însă Moscova roșie a recurs și la alte metode mai „fine” sau mai „sofisticate” pentru a întări puterea și prestigiul comuniștilor polonezi în țară sau cu scopul de a neutraliza, a diviza sau învrăjbi nemulțumirea și rezistența celorlalți polonezi. Pentru teritoriile ocupate în 1939, Stalin, având și consimțământul marilor săi aliați occidentali, a oferit Poloniei așa-numitele teritorii recuperate, foarte dezvoltate economic, cu o bogată și evoluată civilizație urbană și rurală de sorginte germană, din care au fost strămutați spre Vest 6.300.000 de nemți. În același context au mai fost expulzați 2.900.000 de germani din Cehoslovacia, 200.000 din Ungaria, peste 100.000 din Jugoslavia și, în acest mod, Germania, vinovată direct de declanșarea celui de Al Doilea Război Mondial, care a dus și a condus tancurile rusești până la vest de Oder-Neisse, și-a plătit într-un fel greșelile și credințele în realizarea visurilor de supremație și de dominație din lebensraum-ul nazist.

În 1945, Partidul Micilor Agrarieni din Ungaria „și-a permis” să câștige alegerilor cu 57%, faptă gravă în ochii comuniștilor monopolitiști condamnați brusc să fie minoritari în Parlament. În numai câțiva ani, acest Partid care a dat

președinți de Consilii de Miniștri și de Adunări naționale, miniștri și deputați, primari ai Budapestei, a fost lichidat prin procese, arestări și executarea șefilor săi. Tovarășii mari sovietici i-au ajutat pe tovarășii mici unguri în această muncă de curățire a drumului spre puterea totalitară, într-un mod deosebit și anume, pentru a le da mult curaj, l-au arestat, în 1947, ei înșiși, pe Bela Kovacs, secretarul general al agrarienilor, pentru complot contra securității Armatei Roșii, și l-au dus în Uniunea Sovietică. Aceași soartă a împărtășit-o și Partidul sau Uniunea Agrariană din Bulgaria care i-a ajutat pe comuniști să acceadă la putere în 9 septembrie 1944 și a intrat în guvernul așa-zis de coaliție prin șeful ei, Nicolae Petkov, devenit vice-președinte al Consiliului de Miniștri. Numai că Petkov, un democrat adevărat și nu fals ca și colegii lui roșii de Cabinet, a realizat imediat cu cine a avut de-a face, și-a dat demisia și a organizat Opoziția Unită contre comuniștilor. Aceștia l-au arestat în plină ședință a Adunării naționale, împreună cu alți deputați, dovadă că bolșevicii n-au avut nici un respect față de aleșii poporului și n-au considerat pe nimeni imuni sau scutiți de condamnările și gloanțele lor. Arestat la 5 iunie 1947, a fost condamnat la moarte în 16 august, sub acuzația de „complot armat” (în Parlament!) contra guvernului și spânzurat la 23 septembrie 1947. La proces, când și-a auzit rostită sentința de condamnare la moarte prin spânzurare, „în numele poporului bulgar”, Petkov a specificat și a protestat cu demnitate: „Nu! Nu în numele poporului bulgar. Eu sunt trimis la moarte din ordinul stăpânilor voștri din străinătate, cei de la Kremlin sau din alte părți. Poporul bulgar, zdrobit de tirania sângeroasă cu care voi doriți să falsificați justiția, nu va da crezare niciodată infamiilor voastre”.

Din „echipa roșie de șoc” care l-a lichidat pe Petkov a făcut parte și Traiko Kostov care a fost și el spânzurat doi ani mai târziu de tovarășii lui de clasă și de idei. Procesele agrarienilor unguri au fost organizate sub egida ministrului comunist de justiție Laszlo Rajk, lichidat și el în scurt timp la Budapesta. Lucrețiu Pătrășcanu a fost și el ministru al Justiției în timpul marelui proces al agrarienilor (național-țăranștilor) români care a dus la lichidarea partidului și la condamnarea echipei Maniu-Mihalache, fiind și el arestat în 1948 și executat după moartea lui Stalin, când asemenea acte au devenit foarte rare. Comunistul intelectual a deranjat însă chiar și în închisoare echipa muncitorească din jurul lui Dej care a dispus împușcarea potențialului adversar în celula sa. Serviciile speciale sovietice și cele cehoslovace au trecut și la lichidarea unor figuri militare de notorietate publică ca generalul Heliodor Pika, mare patriot și democrat, prieten sincer al U.R.S.S.-ului în lupta antihitleristă comună dar care n-a permis arestarea cetățenilor cehoslovaci refugiați pe teritoriul ei. El i-a enervat în mod insistent pe securiștii sovietici pe care i-a silit să elibereze din gulaguri și din închisori peste 10.000 de cehoslovaci.

Procesul împotriva lui Pika a fost organizat cu complicitatea securistului comunist de la Praga, Bedrich Reicin și întrucât bolșevicii indiferent de etnie și de naționalitate au întors într-adevăr lumea pe dos și din minciună au făcut adevăr, l-au acuzat pe general că a sabotat în favoarea britanicilor operațiunile armatei cehoslovace din U.R.S.S. în timpul războiului, pe când lucrurile au stat exact invers. Condamnat la moarte, Heliodor Pika a fost spânzurat la 21 iunie 1949 în închisoarea din Plzen (Pilsen), iar Bedrich Reicin le-a mărturisit prietenilor săi că adevăratul motiv al lichidării fizice a generalului a fost că

serviciile speciale sovietice au fost timorate și neliniștite de faptul că acesta cunoștea prea multe din secretele și ticăloșiile făcute de ei și le putea oricând divulga. Desigur, însuși Bedrich Reicin știa multe sau chiar prea multe despre serviciile de informații sovietice, fapt ce l-a dus la ștreang și pe el trei ani mai târziu.

Tot la Praga i s-a înscenat un proces public infam deputatului Partidului Socialist Național și primar în Brno, Iosef Podsednik care a fost condamnat în 1949 la 18 ani de temniță pentru activitate ilegală vizând răsturnarea prin violență a regimului de „democrație” populară în legătură cu reacțiunea externă. Partidul

Socialist Național din Cehoslovacia n-a avut nimic în comun cu național-

„
socialismul german fiind un partid de structură social-democrată și profund umanistă. Podsednik s-a lăudat mereu că este și partizanul ideilor lui Thomas Masaryk, adevărat părinte al democrației cehoslovace și ca socialist a crezut la un moment dat că era posibilă și utilă colaborarea cu comuniștii. Convingându-se că aceștia erau departe de orice democrație și de umanism, Podsednik, așa primar de Brno cum era, a reflectat că era preferabil s-o ia la fugă din calea comuniștilor, dar, din solidaritate de partid, s-a decis să rămână să ia apărarea și să-i protejeze pe colegii lui care numai în Moravia numărul 60.000 de oameni. Totul a fost zadarnic, partidul a fost dizolvat și conducătorii lui s-au trezit sau în închisoare sau au fost trimiși pe lumea cealaltă. Printre conducătorii Partidului Comunist Cehoslovac care au asistat și au ajutat din umbră ca procesul lui Podsednik să iasă „bine” în stil comunist s-a numărat și Otto Sling care a râs zgomotos și cu satisfacție când s-a pronunțat sentința. În 1952, Otto Sling este

condamnat la moarte și executat, iar în 1963 Iosef Podsednik ieșea din închisoare și vedea lumina zilei și o rază de libertate personală - chiar dacă era limitată și controlată - după 15 ani de pedeapsă nemeritată. De aici se vede că totuși cine râde la urmă, râde mai bine, dacă cumva social-democratului eliberat îi mai „ardea” de așa ceva sau se mai gândea la o răzbunare fie ea și postumă sau morală.

Oricum, Podsednik a avut noroc că a scăpat cu viață întrucât alți conducători democrați și socialiști au fost executați în 1950 în urma condamnărilor pronunțate de instanțele de justiție dirijate de comuniștii cehoslovci în colaborare cu serviciile secrete de specialitate trimise de Stalin. O „performanță” pe cât de celebră pe atât de tristă în organizarea represiunii politice din Europa a constituit-o spânzurarea liderei socialiste Milada Horavka. Femeie de mare curaj, cu dragoste de țară și de democrație, ea a fost închisă și pe timpul regimului nazist de ocupație cinci ani. Practic vorbind, și acest incident sau coincidență de acest gen, demonstrează - dacă mai e nevoie de așa ceva - că cele două regimuri de dictatură brună și roșie, seamănă mult unul cu altul, prin reprimarea oricărui spirit democratic de libertate individuală și națională și de demnitate umană, indiferent că respectivele tiranii s-au aflat în fazele de înțelegere sau de conflict acut. Pentru a-și impune monopolul puterii, bolșevicii și instanțele judiciare comuniste din Cehoslovacia au făcut totul pentru a distruge societatea civilă prin lichidarea tuturor partidelor, a sindicatelor libere, a asociațiilor protestante și catolice ale căror sedii și averi bine constituite și minuțios adunate au fost expropriate de Statul-Partid de la Praga. N-a rezistat nici marea asociație sportivă Sokol (Vulturul), de veche tradiție în mișcarea

pentru libertate și independență națională, care în 1948 număra încă 700.000 de membri, redusă și ea la neputință și neînviată de teroarea roșie.

O dată cu distrugerea societăților civile din Europa Centrală și Răsăriteană s-a operat și lichidarea bisericilor unite cu Roma, arestarea episcopilor lor, dar și internarea sau persecutarea cardinalilor și episcopilor romano-catolici sau a ierarhilor și preoților ortodocși recalcitranți și lichidarea multor mănăstiri și ordine călugărești de orice confesiune. Închisorile și lagărele naziste „se întâlneau” peste numai câțiva ani și peste spații cu cele comuniste sau mai precis erau revitalizate de acestea în sensul că în numeroase cazuri adăposteau aceleași personalități. Episcopul de Litomerice din Boemia, Stepan Trochta, arestat în 1942 „s-a plimbat” până la victoria antinazistă prin câmpurile de concentrare de la Terezin, Mathausen și Dachau doar pentru ca în iulie 1954 să fie condamnat de comuniști la un sfert de secol de detenție roșie. În 1942 a fost internat de naziști și arhiepiscopul de Praga, Iosef Beran, în câmpurile de concentrare de la Terezin și Dachau pentru ca, în 1949, să fie internat din nou în temnițele comuniste cehoslovace, iar cu un an înainte Primatul albanez, arhiepiscop de Shkoder, murea în reședința supravegheată sub „îngrijirile” atente ale poliției secrete. Arhiepiscopul de Durres, Vincent Prendushi, n-a mai apucat să-și termine cei treizeci de ani de muncă forțată la care a fost condamnat deoarece a fost trimis în eternitate în 1949 de către temnicerii săi comuniști după ce, în 1948, episcopii Volai și Ghini au fost condamnați la moarte și executați. Iar dacă se găsea câte un musulman ca juristul Mustafa Pipa care să-i apere pe franciscani era și el executat imediat. Cardinalii Jozsef Mindszenty și Stepan Wyszynski ai Ungariei și Poloniei au făcut și ei cunoștință

cu închisorile comuniste sau au fost consemnați în mănăstiri, în cele mai fericite cazuri, împreună cu unii episcopi și cu mulți membri ai ordinelor călugărești franciscane sau dominicane.

La Praga, în 1952, serviciile cehoslovace speciale au organizat împreună cu șefii și omologii lor de la Moscova și un alt gen de proces politic public, de data aceasta, unul cu totul special, care a dus la arestarea și executarea capilor Partidului Comunist Cehoslovac. Stalin a obținut „aprobarea” prealabilă a lui Klement Gotwald, președintele Republicii, pentru lichidarea lui Rudolf Slansky, secretar general din 1945 și președinte al „Grupului celor 5”, un organism special creat pentru a dirija represiunea roșie, vice-secretarii generali Bedrich Geminder și Iosef Frank, închis și de naziști între 1939-1945, Ludvik Frejka, Rudolf Margolius, Karel Svab, Vladimir Clementis și alții. Opt șefi și miniștri comuniști din 11 executați au fost evrei, iar Stalin se pregătea și la el acasă să reprime un așa-zis complot evreiesc care s-ar fi întins și ar fi activat pe întreg teritoriul U.R.S.S.-ului. De fapt, marele faraon roșu de la Moscova și-a lichidat mulți dintre bolșevicii cu care a dat lovitura de stat din 1917 și i-a înfrânt apoi pe albi, probabil printr-o ciudată și originală „rotire a cadrelor”. Stalin, pentru a nu avea rivali, opera de multe ori o "rotire" în mormânt a camarazilor săi de idei și de luptă, metodă pe care a transmis-o cu căldură și cu multă convingere și faronilor roșii mai mici de la Praga, București, Sofia, Budapesta, Varșovia. Printre cei „reciclați” sau „roțiți” astfel s-au numărat și șefi comuniști evrei cu nume de rezonanță în insurecția bolșevică, războiul civil și mișcarea comunistă internațională ca Troțki, Zinoviev, Kamenev și alții. Se știe că mulți evrei de stânga au întărit cadrele comuniste din U.R.S.S. și din afara ei, așa că cei

executați și-au luat „răsplata” de la un regim pe care l-au croit și l-au întărit ei înșiși și nu este nimic de regretat nici pentru ei, nici pentru ceilalți lideri bolșevici neevrei care au avut aceeași soartă. Oricum spiritul nazist s-a reîntâlnit cu spiritul comunist și în ceea ce privește antisemitismul în unele din țările ce au alcătuit „brâul roșu”.

Regretabile au fost destinele amare ale tuturor națiunilor din Europa Centrală și Răsăriteană, distrugerea societăților civile, a drepturilor omului și cetățeanului, a proprietății ca bază a libertății, arestarea și executarea liderilor partidelor democratice și a unor prelați ai diferitelor biserici și confesiuni și nu în ultimă instanță arestarea și deportarea unor mase mari de oameni, ca, de pildă, aproximativ 800.000 în Ungaria și până la 1.000.000 în România roșie, despre care nu se putea spune în nici un caz că erau numai moșieri, bancheri, industriali ce exploatau până la sânge popoarele. Este clar însă că fără Armata Roșie și aparatele noi de stat ale „democrațiilor” populare nu s-ar fi putut opera niciodată distrugeri de asemenea proporții într-un spațiu considerabil din Europa. Nu trebuie însă să se creadă că tot răul a plecat exclusiv de la bolșevicii din Moscova, deoarece și șefii comuniști neruși semănau ca mai multe picături de apă cu ei, adorau la fel de mult teroarea de mase și puterea totalitară cel puțin în perioada stalinistă comună evoluției tuturor. Această realitate verificată și verificabilă ne face să credem că dacă comuniștii n-au avut nici un Dumnezeu, ei n-au aparținut de fapt nici unei etnii sau naționalități și, cu puține excepții, erau doar bolșevici setoși de putere sub acoperirea așa-numitei lupte de clase ce se ascute mereu și sub umbrela protectoare a ideologiei marxist-leniniste atotbiruitoare și atoteștiutoare. Una din trăsăturile comune ale tuturor

comuniștilor și anume aceea de a-și ucide orice adversar politic a fost mărturisită public de Klement Gotwald cu mult înainte ca acesta să devină șeful statului comunist cehoslovac și să aplice pe scară largă înlăturarea dușmanilor de clasă de tot felul.

A fost clar că în perioada interbelică societatea civilă cehoslovacă a fost puternică, democrația cetățenească și libertatea partidelor funcționau din plin, dovadă că Klement Gotwald era deputat în Parlamentul de la Praga. În 1929, colegii lui democrați din parlament i-au reproșat că prea urmează cu fidelitate ordinele Moscovei la care șeful Partidului Comunist Cehoslovac a răspuns cu cinism: „Noi suntem partidul proletariatului cehoslovac și cartierul nostru general revoluționar suprem este într-adevăr Moscova. Și noi mergem la Moscova ca să învățăm, știți ce? Noi mergem acolo pentru a învăța de la bolșevicii ruși cum să vă punem ștreangul în jurul gâtului. Iar voi știți că bolșevicii ruși și-au câștigat o faimă de maeștri în acest domeniu”. Dar Gotwald a devenit el însuși un maestru „în acest domeniu” și satisfacția cu care a vorbit în 1929 despre dexteritatea rușilor roșii în execuții a demonstrat că era făcut din aceeași făină, că savura și de unul singur împușcările, lucru dovedit de prietenia de nezdrunțat dintre el și Stalin și de toate faptele săvârșite în comun între 1948-1953.

Privind retrospectiv situațiile din Europa Centrală și Răsăriteană și comparând anii cheie 1947 și 1918, noi bănuim că noțiunile de învingători și de învinși după Al Doilea Război Mondial își pierd mult din conținut și din rezonanță deoarece toate națiunile din lagărul comunist au fost într-un sens perdante sau învinse în ceea ce privește atât libertatea individuală cât și cea națională reală. Desigur, din punct de vedere formal pe hârtia și în spiritul Tratatelor de Pace din

1947, Polonia, Cehoslovacia, Jugoslavia au figurat printre învingători, au primit anumite compensații teritoriale, au expulzat milioane de minoritari germani etc, iar România, Ungaria, Bulgaria au semnat actele generatoare de drept internațional ca învinse. Ungaria a retrocedat teritoriile luate în 1939-1941 când era prietenă cu Hitler, Bulgaria a retrocedat și ea teritoriile luate tot atunci de la greci și iugoslavi, dar a rămas cu cele luate de la românii învinși ca și ei în război, România a rămas fără Basarabia, Nordul Bucovinei și ținutul Herței, dar a reprimut Nordul Transilvaniei întrucât, după 23 August 1944, a ocupat totuși locul IV în contribuția militară la înfrângerea Germaniei naziste. Cu toate acestea România, controlată de sovietici, n-a putut deveni cobeligerantă, dar Italia a semnat Tratatul de Pace în această calitate deși a fost și ea aliată cu Hitler și guvernul lui Badoglio și Regele de la Roma a trimis contra germanilor cu mult mai puține divizii decât guvernele regale române și Regele din București.

Italia a putut devenit cobeligerantă deoarece a rămas în „inner Europa” sub influența puterilor maritime de structură democratică care aveau alte concepții atât despre viața internă cât și despre cea internațională a popoarelor. Sovieticii l-au decorat pe Regele Mihai I cu Ordinul Victoria dar n-au decorat Regatul România cu statutul de cobeligerant deoarece această calitate ar fi permis - Doamne ferește - ca Statul Român să ceară și retrocedarea teritoriilor răpite în iunie 1940 - deși un guvern chiar cu statutul de cobeligerant dominat de comuniști era puțin probabil să fi făcut acest gest - sau să pretindă diminuarea imenselor despăgubiri solcitate de Moscova. Merită să amintim în treacăt că Regele de la Roma a părăsit Italia devenită Republică în urma unui

Referendum real, democratic și liber exprimat pe când Regele de la București a părăsit România metamorfozată tot în republică în urma unui act terorist și de intimidare efectuat de șeful Partidului Comunist Român și de un prim-ministru promoscovit aflați sub protecția tancurilor lui Stalin, fapt semnificativ pentru diferența esențială sau de substanță ce a existat între cele două state și între cele două emisfere europene de geopolitică.

Nu dorim să reducem la nimic importanța Tratatelor de Pace în destinul sau conștiința colectivă a popoarelor din Europa Centrală și Răsăriteană învingătoare sau învinse în sau de complexul și complexitatea factorilor externi, dar, oricum ea a pălit cu timpul în fața dezastrului general și generalizat operat de regimurile comuniste care i-au privat pe toți acești europeni de proprietățile și libertățile lor cetățenești și spirituale, de dreptul de a călători și de a-și vedea semenii mai îndepărtați până când s-a ajuns prin parafrizare să se scrie: „hereux qui communiste (non comme Ulysse) a fait un bon voyage”. Unul din cele mai sumbre și mai triste recorduri înregistrate de aceste regimuri comuniste a fost că în multe cazuri i-au privat pe cetățeni - transformați într-un fel de sclavi moderni ai tipului de Stat-Partid - de propria lor patrie întrucât cei care n-au dorit să devină „un om de tip nou” și nu s-au simțit mulțumiți în nici un fel în țara lor roșie sau înroșită s-au considerat apatrizi și s-au refugiat în străinătate și anume acolo unde proprietatea, libertatea și democrația făceau casă bună și comună, deci în Europa Occidentală și în statele avansate de peste Ocean, unde oamenii au fost lăsați să rămână de tip „vechi” sau, mai precis, așa cum au fost croiți de Marele Creator. Practic vorbind, și cele mai dure regimuri național-comuniste care, falsificând naționalul, l-au folosit într-o formă roșie și l-au

răspândit până la paroxism ca armă de „legitimare” și de întărire a puterii lor, au demonstrat prin figura bumerangului, până la evidență, și fără să vrea că adevărata patrie a omului - indiferent de gradele de longitudine și de latitudine - era acolo unde era proprietar, liber și remunerat după calitățile lui umane și profesionale reale, verificate și verificabile. Dar acesta era și un semn sau un îndemn că trebuia luptat până la capăt pentru distrugerea acestui regim - care, altă tristă performanță, a creat state contra propriilor popoare - și pentru refacerea patriilor adevărate și democratice care să garanteze drepturile și libertățile omului pe plan individual uman, național și internațional. Tiraniile n-au creat, ci au distrus patrii și numai democrațiile s-au dovedit capabile să le dea viață și să le țină în viață.

Retrospectiv putem realiza cu ușurință groaza cu care sufletele a zeci de milioane de europeni din spațiul central-răsăritean, ai căror strămoși strigasera „vin turcii” și „vin tătarii” au rostit cuvintele fatidice „vin rușii” și, concomitent, dând dovadă de o sfântă, simplă și superbă naivitate au șoptit plini de speranță „vin americanii”. Americanii însă aveau interese și priorități geopolitice europene și extraeuropene globale și nu puteau face o politică cehoslovacă, română, ungară etc., în primii ani postbelici. Inițial, administrația Trumann, trezită din amorțela și moleșeala roosveltiană, dovedită față de marele prieten de la Răsăritul roșu, a pus piciorul în prag acolo unde s-a putut, a obținut retragerea trupelor sovietice din Iranul de Nord, a protejat cu succes Turcia presată zadarnic de Stalin să-i acorde poziții strategice favorabile în Strâmtori, pe care le dorise închise pentru Occidentali și „apărate” exclusiv de turci, prieteni numai cu el și de ruși și a preluat din mâinile obosite ale britanicilor sprijinirea forțelor

democratice din Grecia victorioase împotriva insurgenților comuniști. Nici în acești ani și nici în cei următori, americanii și aliații lor occidentali nu s-au gândit și nici n-au putut să se gândească sau să acționeze hotărât și direct în interiorul "brâului roșu" oferit sau acceptat de ei drept podoabă sau scut "exterior", protector al Moscovei devenită centru al "heartland"-ului mondial.

Odată făcuți primii pași în acceptarea spațiului central-european în această postură sau interpretare strategică nu s-a mai putut face cale înapoi și americanii și-au dus politica din această direcție până la capăt, recunoscând faptul împlinit prin vocea "autorizată" a Secretarului de Stat James Byrnes care a afirmat deschis că S.U.A. a recunoscut explicit interesele speciale ale Moscovei în Europa Orientală. Zarurile au fost deci aruncate, comentatorii sau observatorii clarvăzători și realiști de pretutindeni au văzut limpede ce culoare are sau va avea soarta popoarelor din Europa Centrală și Răsăriteană, chiar dacă același James Byrnes avertiza în 1946 - când, ca să repetăm vorba poetului, părea că în toate "era târziu și era toamnă" pentru speranțele și destinele locuitorilor din Europa Centrală și Răsăriteană - că, în pofida faptului că americanii au ieșit foarte mult în întâmpinarea cererilor și intereselor sovietice, ei fiind puternici și partizani convinși ai democrației, nu vor mai admite încălcarea ideilor și principiilor generoase proclamate în "Magna" Charta a ONU-lui.

3.3. Statele Unite ale Americii în apărarea democrației occidentale europene, versus Uniunea sovietică în impunerea comunismului central-răsăritean

Am folosit verbul sau cuvântul părea cu nuanța lui de incertitudine și la imperfectul trecutului, deoarece, nici în acest caz nu putem analiza și judeca obiectiv situația zonală și internațională a popoarelor din Europa Centrală și Răsăriteană doar pe frânturi de spații și de timp și cu atât mai puțin nu ne putem limita la comentariile sau interpretările ce s-au concentrat exclusiv pe ceea ce s-a întâmplat în anii, mai mult de izbitură decât de cotitură, 1945-1947. Și aceasta din simplul motiv că tot ce s-a întâmplat atunci în acest spațiu trebuie interpretat și încadrat în șuvoiul continuu și general al luptei permanente dintre democrație și diferite tiranii privită și analizată teritorial la nivelul întregului continent și chiar global și temporal urmărită de-a lungul secolului al XX-lea prin prisma sau paradigma realizată de sinteza 1918-1945-1947-1989-1991.

Dacă privim lucrurile în acest sens al evoluției și al esenței mecanismului intim ce a pus-o în mișcare, pentru a concluziona fără a forța interpretarea și fără riscul de a greși prea mult că din moment ce americanii s-au hotărât să facă totul pentru a bloca extinderea pericolului roșu spre Vestul Europei și a întări aici sistemele democratice de guvernare, această acțiune importantă a însemnat indirect pentru anii respectivi și pentru Europa Centrală și Răsăriteană, dar cu bătaie lungă în viitor, un ajutor în menținerea unei psihologii sănătoase a popoarelor, bazată pe încrederea în valorile generale ale democrației și pe speranța în renașterea și extinderea ei pe întregul continent. Aceste afirmații - credem noi - rămân valabile și susțin un adevăr de netăgăduit în ciuda tuturor suferințelor materiale și umane suportate de popoarele din Europa Centrală și Răsăriteană de-a lungul perioadei comuniste, întrucât continuitatea regimurilor democratice în Europa Occidentală a subminat de

facto și a însemnat un fel de negare a "adevărurilor" și "superiorităților" de tot felul, trâmbițate de propaganda și ideologia bolșevică în pofida relațiilor diplomatice continue sau mai mult sau mai puțin tensionate și a "coexistenței pașnice" ce a funcționat normal în timp, dar în favoarea occidentalilor democrați nu a orientalilor comuniști subminați și din interior și din exterior.

Când a cerut aprobarea Congresului pentru acordarea unui ajutor economic de 400 milioane de dolari Greciei și Turciei, Truman a spus limpede că pe viitor politica S.U.A. va ajuta popoarele libere care rezistă subjugărilor de către minoritățile comuniste înarmate din interior și la presiunile externe se înțelege, tot bolșevice. Practic vorbind, Washingtonul a început să părăsească politica conciliatoristă față de Moscova care, în multe privințe, s-a asemănat cu atitudinea Franței și a Angliei față de Hitler, până în 1939. Doctrina Truman din 1947 a însemnat preluarea conștientă și voluntară de către americani a rolului de prim lider al lumii libere, ceea ce a însemnat înlăturarea multor șovăieli și stângăcii și asigurarea că trupele americane vor rămâne în Europa pentru a apăra democrația și, totodată, a risipit teama, mai mult sau mai puțin întemeiată, că tancurile lui Stalin vor putea ajunge până la Atlantic.

Mulți americani realiști au regretat soarta pecetluită (dar, așa cum am specificat anterior, doar pentru niște momente chinuitoare și de durată destul de mare, dar nu de perspectivă și nici de viitor) în acei ani a popoarelor din Europa Centrală și Răsăriteană. George Kenan a simțit un gust amar când a intuit, poate ca nimeni altul, că pe proprii săi colegi conciliatoriști reprezentați de Byrnes și alții ca el nu-i interesa nimic altceva decât să ajungă cu orice preț la un acord cu Moscova și anume nu numai în Europa dar și în Asia. Marele

diplomat american, înzestrat cu un spirit abil de observație și de pătrundere a lucrurilor și cu mult realism, a specificat că Byrnes n-a fost interesat niciodată să afle ce era dincolo de aceste acorduri cu rușii, deoarece ele s-au referit și s-au repercutat asupra altor popoare ca iranienii, românii, coreenii, despre care nu știa nimic. Singurul lucru urmărit de diplomații de felul lui Byrnes era ca, prin aceste acorduri, să-i mulțumească pe cei din S.U.A. încă prieteni cu Moscova.

Însă Kenan, fiind ambasadorul S.U.A. la Moscova, i-a cunoscut politica în profunzime și poseda în plus informații directe și indirecte prețioase furnizate și de alți specialiști în asemenea domenii, astfel că a intuit clar ce anume dorea echipa de la Kremlin concentrată în jurul lui Stalin și dominată de ideologia comunistă, de extinderea și de necesitatea asigurării victoriei ei în lume, de promovarea securității U.R.S.S.-ului în fața sau contra "încercuirii capitaliste". El și-a avertizat conaționalii că este riscant să creadă în durata acordurilor cu sovieticii sau în permanența coexistenței pașnice din moment ce șefii de la Kremlin aveau ei înșiși credința în politica lor fanatică că aceasta nu era posibilă până la sfârșit și doreau din străfundurile ființelor lor de oameni de stat comuniști

să disloce armonia internă a societății americane, modul ei tradițional de viață, ca

'''

și autoritatea internațională a S.U.A., dacă puteau sau dacă vor considera vreodată că aceste lucruri erau necesare și vor conveni securității U.R.S.S.-ului. Din judecățile de valoare enunțate și constatate de Kenan a rezultat clar incompatibilitatea de perspectivă și de viitor dintre democrația mondială, al cărei prim lider și apărător era S.U.A. și dintre regimurile comuniste protejate și

dirijate cel puțin de la început de U.R.S.S. (cu anumite excepții ca, de pildă, China roșie care curând va contesta locul și rolul acesteia în lumea roșie). De fapt, Kenan a fost inspiratorul politicii de "îndiguire" (containment) a comunismului în lume care a pus capăt aceluia appeasement-conciliatorist. În "Sursele conduitei sau conducerii sovietice", Kenan a pus punctul pe i - deși nu și-a semnat documentul - și a recomandat direct ca S.U.A să aplice cu vigilență și cu pricepere o politică de contraforță sau de contrapondere care să anihileze manevrele, șiretlicurile și schimbările de peste noapte sau surprizele de care era plină politica sovietică în lume. Timpul a dovedit că la începuturile ei doctrina lui Kenan a avut prin excelență un caracter defensiv deși unii comentatori și critici neobiectivi i-au reproșat că recomandările de acest gen vor cauza un al treilea război mondial. Militarii americani n-au venit și nici n-au putut să vină în anii 1950 să lupte în Europa Centrală și Răsăriteană contra comuniștilor, dar au luptat pentru a salva măcar Coreea de Sud de comunism și preluând din mâinile obosite ale francezilor problema vietnameză au încercat și aici, dar fără efect, să blocheze victoria roșilor. Invers, mai târziu, nici sovieticii n-au reușit să mențină regimul comunist din Afganistan. Dar în Asia n-a fost vorba de regimuri democratice ci doar de apărarea celor necomuniste.

De fapt, guvernul S.U.A. a declanșat o acțiune pe cât de mare pe atât de benefică de ajutor economic și financiar masiv care să-i permită un impact politic mai mare asupra Europei. La început proiectul intenționa ca dolarii americani să ajungă cât mai departe în Răsărit pentru a ajuta și a contribui la refacerea economiilor naționale și din acest spațiu, nu numai strict din cel occidental, zdruncinate toate în timpul războiului și în primii ani postbelici. La 5

iunie 1947 generalul George Marshall a făcut public Programul Redresării economice și politice a Europei, specificând că era logic ca S.U.A. să facă tot ce-i stă în putință pentru a asista și a ajuta efectiv la restabilirea unei sănătăți economice normale în lume, fără de care nu se poate ajunge la nici o stabilitate politică și nici nu se putea asigura pacea. A fost deosebit de clar pe plan mondial și european că S.U.A. din anii 1947-1948 a avut o politică diferită față de anii 1919-1921 și de cei următori când, grație boicotului senatorial american, Washingtonul a întors spatele Europei și Ligii Națiunilor, promovând așa-zisul "splendid" neutralism pentru care a avut destule de pățimit după 1941. Acum americanii nu numai că iau inițiativa înființării O.N.U. în 1945, dar se interesează din plin, cu toată convingerea și forța lor financiară - și, har Domnului, aveau destulă - de însănătoșirea Europei distrusă de cel de Al Doilea Război Mondial. În concluzie, Doctrina sau Planul Marshall a dorit să îndrepte lucrurile și în Europa Centrală și Răsăriteană, să înlăture slăbiciunile și șovăielile americane anterioare pe cale pașnică, economică și diplomatică, fapt ce confirmă supoziția noastră că popoarele din acest spațiu, deși incluse în brâul de securitate exterioară sovietică, nu au fost abandonate cu totul și din toate punctele de vedere de administrația de la Washington.

George Marshall i-a oferit, în aprilie 1947, în cursul unei întrevederi la Moscova, și lui Stalin consistentul ajutor economic și financiar american, deoarece și economia U.R.S.S.-ului a suferit cumplit în timpul războiului. Probabil că americanii s-au gândit că dacă se vor intensifica relațiile economice și va prevala o colaborare amiabilă cu rușii și în anii postbelici, aceștia vor tolera ca în statele din Europa Centrală și Răsăriteană, devenite prietene în exterior cu

U.R.S.S., să se păstreze o autonomie internă puternică și să se permită alegeri libere și funcționarea unor guverne de structură democratică. Unii specialiști au afirmat că Stalin, având și el nevoie de dolarii americani, ar fi avut anumite momente de ezitare și i-a cerut lui Marshall să mai aștepte și să nu se găbească cu investiția, pentru a câștiga un timp de reflecție după care urma să-i dea un răspuns limpede. S-au făcut multe speculații și asupra motivelor care l-au determinat pe Stalin să se opună, dar aceste supoziții n-au o importanță majoră față de rezultatul la care s-a ajuns și în comparație cu situația grea a popoarelor din lagărul comunist care a urmat. De la bun început Marshall a interpretat recomandarea lui Stalin de a avea răbdare ca o sumbră invitație de a aștepta ca toată Europa să cadă în mâinile Moscovei Roșii.

Situația era dificilă și în Occident, unde comuniștii francezi și italieni, ajutați de Stalin, puteau pescui mai ușor în ape tulburi poziții puternice în stat. Occidentalii s-au temut într-adevăr ca Moscova să nu-și impună voința și în viața lor politică folosindu-se de puternicele partide comuniste din țările lor. N-a mai contat nici prezumtiva angoază a lui Stalin că o Europă Occidentală reîntărită și completată cu o Germanie puternică și democratică formată în zonele americană, engleză, franceză ar dezavantaja U.R.S.S.-ul pe plan internațional și nici teama că statele din Europa Centrală și Răsăriteană, refăcute economic cu ajutor american și funcționând cu regimuri diferite vor fi în curând pierdute. Odată ce marele tiran de la Moscova a pus talpa lui puternică în calea pătrunderii capitalului de la vest la est, direcție unică de mișcare a banilor și a investițiilor de câteva secole, el a despărțit Europa în două și a dat o lovitură grea și dureroasă spiritului comun european care s-a afirmat ciclic în

multe momente din istoria secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea deja schițate anterior.

Distrușgerea spiritului comun european, amputarea civilizației europene bazată de valorile și virtuțile perene ale creștinismului și pe democrație au fost cel puțin tot atât de grave și de dureroase ca metoda dură prin care s-a făcut această tăiere de nod gordian și anume transbordarea regimului bolșevic de la "maica" Rusie roșie și implementarea lui în toate statele din Europa Centrală și Răsăriteană prin teroare de masă, procese contrafăcute, deci teroare juridică, arestări, deportări, execuții și gulaguri. În contrast cu această situație, marșul bine calculat și parcurs cu pricepe și cu concursul societăților avansate din Occident al celor 12.500.000 de dolari americani investiți de Planul Marshall a reușit între 1948-1951 să scoată din criză și din mizerie și să lanseze în direcții bune economiile din 16 state.

Managementul fondurilor a fost asigurat de Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare, care a insistat ca "recipientii" (statele) ce receptau dolarii să-și mărească propriile producții, să-și extindă comerțul și să facă în contraparte contribuții proprii la fondurile originale. La această colaborare de proporții au participat și s-au bucurat împreună state foste aliate, neutre și fost inamice din timpul celui de Al Doilea Război Mondial. În istorie au existat puține exemple de acest gen, întrucât întreaga acțiune a dovedit un auto-interes luminat și generos deschis și către parteneri și mulți au realizat că nu era în propriul lor interes să fie egoiști. Dar, desigur, sumele cele mai mari au fost acordate - după cum era și normal după mărimea teritoriului și numărul populației - Angliei și Franței, care reprezentau și pilonii democrației europene

occidentale. U.R.S.S.-ul și statele din brâul roșu și-au pecetluit singure drumul și destinul economic după ce U.R.S.S.-ul a condamnat Ajutorul Marshall ca un fel de viclenie și cursă capitalistă. Moscova a dat dispoziții clare celorlalte state să o imite în toate și să refuze să se lase prinse în "cursa de șoareci" întinsă de "imperialiștii" americani.

Comuniștii de la Praga, deși au dorit să asculte de "tătuca" lor de la Moscova, n-au putut opri de la bun început ideea de a trimite Delegația cehoslovacă la Conferința de la Paris care lansa Ajutorul deoarece Președintele Beneš și ministrul de Externe Jan Masaryk și cel de Justiție, P. Drtina, toți democrați, erau favorabili și deschiși în fața generoasei oferte. Dar comuniștii de la Praga au primit un ajutor tovarășesc de la patronul lor de la Moscova, Stalin, care a convocat de urgență o delegație a guvernului cehoslovac condusă atunci de prim-ministrul cu acel nume de tristă rezonanță în istoria cehă, Klement Gotwald, dar în care intrau și Masaryk și alții și le-a dat un ultimatum ca exact în ziua convorbirilor sau mai precis a ultimatumului sovietic din 10 iulie 1947 să refuze în scris participarea la Conferință. Tonul lui Stalin a fost atât de dur încât Masaryk a fost nevoit să-l asigure că guvernul, poporul, partidele toate din Cehoslovacia nu vor face nici cel mai mic gest contra Uniunii Sovietice și, într-adevăr, guvernul de la Praga a refuzat în acea zi participarea la Conferința din capitala Franței. Cu multă amărăciune în glas Masaryk i-a spus colegului său de Cabinet, Hubert Ripka, ministrul Comerțului și lider al Partidului Socialist-Național, că cehoslovacii nu mai erau decât simpli vasali ai lui Stalin. La scurt timp, serviciile speciale staliniste, în colaborare cu cele comuniste cehoslovace, se pare că "l-au ajutat" pe Masaryk să sară pe fereastră - altă defenestrare de la

Praga - și să scape pe vecie de această vasalitate, suportată însă în continuare de întreaga națiune căzută în 1948 în totalitate sub jugul ei. "Patria" roșie cehoslovacă a fost deosebit de "recunoscătoare" memoriei lui Thomas Masaryk, întemeietorul Republicii, aruncându-i fiul pe fereastra biroului său. Altă "patrie" roșie, România a fost la fel de recunoscătoare memoriei lui Ionel Brătianu, unul din părinții României Mari, omorându-i în închisoare fiul, pe marele istoric Gheorghe I. Brătianu și fratele Dinu Brătianu, șeful liberalilor, care a decedat la 83 de ani în celulă. Tot în celule comuniste a murit alt părinte al României, Iuliu Maniu, dar și social-democrați ca Iosif Jumanca și Ion Fluieraș, care, printre altele, au comis "crima" de a participa la Adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Nepotul Întregitorului, Regele Mihai I, a fost și el alungat, așa că este clar până la evidență că bolșevicii au fost mâncători și distrugători de patrii naționale, democate și creștine. Până și Finlanda rămasă liberă de comunism în interior și neutră în exterior, a fost intimidată de Moscova și slită să nu participe la Conferința de la Paris. Era o dovadă că Finlanda rămânea prietenă cu U.R.S.S.-ul pe plan internațional.

Oricum au stat lucrurile, decizia Moscovei roșii care și-a convocat vasalii comuniști din Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Bulgaria, Iugoslavia, ale căror guverne mai numărau și câțiva miniștri necomuniști, practic neputincioși, dar și pe comuniștii din Italia și Franța ca observatori, la 22-27 septembrie 1947, la Szklarska Poreba, pe pământ polonez, a fost să dea și un răspuns negativ colectiv ofertei economico-financiare americane bănuită că ar dori să recupereze pe acest plan avantajul politic și militar al Armatei Roșii care controla de una singură spațiul Europei Centrale și Răsăriteane. Practic vorbind,

la Szklarska Poreba, s-a format brăul sau blocul roșu, numit Biroul Comunist de Informație, ce a rezultat din centura exterioară de protecție a Uniunii Sovietice.

S-a afirmat că regimurile din Europa Centrală și Răsăriteană, între 1945-1947 cel puțin, au fost deosebite de cel sovietic monolit și totalitar de tip Stat-Partid și stalinist. Desigur, afirmația este întrucâtva îndreptățită, dar numai dacă privim sau interpretăm lucrurile din exterior și doar formal și la suprafața lor. În afara faptului că bolșevicii albanezi, bugari și iugoslavi dețineau toată puterea de stat de la bun început și în pofida faptului că în celelalte țări existau proprietăți private și funcționau miniștri și deputați necomuniști - ultimii chiar majoritari în unele cazuri - totul era o simplă formalitate, deoarece și aici se etatizau bănci naționale, se controla producția și repartiția din întreprinderile private, se lichidau partide democratice și tovarășii de drum necomuniști. Într-un cuvânt se mergea în marș rapid și forțat spre naționalizări detot felul și spre totalitarismul de tip stalinist ce a funcționat între 1948-1953. Dar noi dorim să subliniem faptul că în pofida existenței miniștrilor și deputaților necomuniști, prin care se mima democrația, probabil pentru ochii occidentalilor, puterea de stat reală au deținut-o tot comuniștii și între anii 1945-1947 care se mișcau și executau - nu mimau - lucrurile tot în stil roșu și în interior și în exterior. Prezența comuniștilor italieni și francezi la Szklarska Poreba s-a datorat dorinței zadarnice a lui Stalin ca proletarii din aceste țări să se opună uniți și cu succes Planului Marshall. În ultimă instanță divizarea politică a Europei a fost mult întărită de divizarea ei economică iar cele 16 state care au beneficiat de Ajutorul Marshall au pășit înainte pe panta progresului economic și al democrației iar Uniunea Sovietică și sateliții ei s-au încadrat într-un model de izolare economică autoimpusă și de

tirania roșie. Singurii vinovați de aceeași tristă turnură și de sfâșierea în două a Europei au fost rușii roșii și puiii lor de aceeași culoare din părțile ei centrale și răsăritene terestre și nicidecum americanii și democrații din zona occidental-maritimă. Iar dacă redefinim comunistul transnațional prin el însuși ca o ființă roșie unică, atunci prostia ideologică și sărăcia lui materială și mentală au demonstrat și în istorie că prostul și săracul nu era prost destul dacă nu era și fudul.

3.4. Făurirea Europei Unite în zona democrației

În Europa Occidentală, mișcarea ideilor și evenimentelor postbelice a atins dimensiuni morale și reparatorii semnificative. Supraviețuitorii germani antinaziști au fost printre cei mai convinși și sinceri partizani ai reconcilierii internaționale și și-au putut exprima liber, nu numai această opțiune, dar și toate gândurile și concepțiile politice și economice în zona de ocupație anglo-franco-americană, lucru inimaginabil în cea sovietică, mai ales după 1947. La Conferința din Stuttgart a Bisericii Evanghelice Germane, din noiembrie 1945, Pastorul Martin

Niemöller a rostit Declarația de Vinovăție, calificată ca un act moral fundamental,

„

care recunoștea crimele comise de germani în timpul nazismului, își exprima regretul și scuza sinceră pentru tot ce s-a întâmplat și speranța în făurirea unei vieți internaționale pașnice, democratice și ghidată de principiile creștine de toleranță, înțelegere și iertare.

Organizațiile catolice franceze, dirijate de marele pacifist care a fost Marc Sangnier (1873-1950) militau deschis pentru o Europă Unită și victoria unei noi stări sufletești internaționale, promovată de liderul lor în ultimii 30 de ani, în ciuda tuturor greutăților și răutăților comise pe continent. Sangnier credea sincer că în lume va birui această nouă stare de spirit internațională și, așa cum el reconstitua întrucâtva gândirea abatelui Lammenais, dar cu mai multe rezultate practice decât el, marele european care a fost Robert Schuman l-a recunoscut pe Sangnier ca un fel de maestru al său. Lucrul a fost pe deplin explicabil, deoarece, în concepția lui Sangnier, democrația, credința în Christos și europeismul trebuiau să fie și să funcționeze într-o armonie deplină. A fost semnificativ faptul că în domeniul său din Bidonville el a organizat după Primul Război Mondial întâlniri și ședințe franco-germane și europene. Mulți germani din zona de ocupație franceză au fost influențați de ideile democrat-social-creștine ale lui Sangnier și și-au intensificat concomitent și sentimentele europene. În zona europeană liberă a fost posibilă funcționarea timpurie a Uniunii Europene a Federaliștilor care, în 1947, au dezbătut, la Montreux, proiecte de făurire a Europei Unite. Planuri asemănătoare au discutat și cei din Grupul Oxford al lui Lionel Curtis în cadrul Institutului Regal al Relațiilor Internaționale și alții în Mișcarea pentru Reînarmare Morală care - fapt semnificativ - a îmbinat activitatea pentru făurirea Europei Unite cu lupta anticomunistă. Deci proiectele pan-europene din anii 1924 prindeau din nou viață în anii postbelici ai Europei democrate, ceea ce a reprezentat o continuitate a acestui filon al secolului al XX-lea pe linia realizării sintezei europene.

În fond, aceeași mare personalitate democratică a istoriei, înlăturat prin vot de la putere în iulie 1945 și anume "cinicul" Churchill, din octombrie 1944, a identificat, cu precizia omului politic de mare statură, drumul pe care urma să-l facă Europa chiar dacă laburiștii britanici aflați la putere persiflau ideea Europei Unite în pamfletele lor publicate în 1950. Încă din 1946, la Westminster College din Fulton-Missouri, avându-l pe Truman lângă el, leul britanic, îngrădit în limitele și poziția mai labilă deocamdată a opoziției, dar liber în gândire și curajos în afirmații publice, Churchill, a afirmat: "De la Stettin pe Baltica [devenit Szczecin - n.n.] la Triest pe Adriatica, o cortină de fier a coborât de-a lungul continentului. Dincolo de acea linie zac toate capitalele din vechile state ale Europei Centrale și Răsăritene - Varșovia, Berlin, Praga, Viena, Budapesta, Belgrad, București și Sofia ... În mod sigur aceasta nu este Europa eliberată pe care noi am luptat s-o făurim". El i-a sfătuit pe americani, dar și pe guvernanții europeni occidentali, să ia o atitudine mai dâră față de Moscova ce intenționa să practice o expansiune "nedefinită" și să nu repete greșeala conciliatorilor care, timp de 10 ani n-au făcut nimic serios contra nazismului german.

Foarte mulți americani - cu excepția celor realiști și clar sau înaintevăzători - n-au acceptat propunerile lui Churchill, deoarece erau prea obișnuiți să fie alături în multe chestiuni de marele lor prieten de la Răsărit pe care nu doreau să-l părăsească și cu care nu doreau să intre în conflict sub nici un motiv. Mai mult, pentru a nega ideile și propunerile lui Churchill, unele cercuri britanice naive își exprimau în ziarul "Times" convingerea - ce se va dovedi cu totul eronată în perspectivă - că democrația occidentală și comunismul aveau multe de învățat unul de la altul. Dar nici măcar capitalismul și anumite

naționalizări de stat din emisfera occidentală menite să prevină sau să gireze crizele și să întrețină funcționarea unor economii sănătoase și prospere, dar fără să afecteze proprietatea și libertatea cetățenilor în ansamblul lor, n-au avut nimic în comun și nici de "învățat" ceva de la monopolul roșu de stat din emisfera estică. Naționalizările și exproprierile în Vest se făceau prin dreptă și reală despăgubire și numai în interes public și nu semănau cu hoția rosie din est.

Tot Churchill care se simțea stimulat întotdeauna de criticile îndreptate împotriva lui, de oriunde ar fi venit ele, a deschis într-o altă cuvântare ținută la Zurich o luptă morală majoră și de rezonanță în timp pentru ceea ce el numea atunci Statele Unite ale Europei - deci o formație lărgită și rotunjită pe întreaga ei suprafață a Statelor Unite ale Austriei Mari propusă de românul-european Aurel C. Popovici, decedat în minuscula "Europă" numită Elveția, unde germanii, italienii, francezii și romanșii trăiau și conviețuiau de mai multă vreme în bună pace. Statele Unite ale Europei trebuiau create în scurt timp, deoarece armele atomice puteau adânci și mai mult divizarea Europei și doar această formație completă și rotundă o putea înlătura din calea ei și a progresului popoarelor sale. Viitorul familiei europene depindea mult, preciza Churchill, de hotărârea sau decizia milioanelor de europeni de a face bine și nu rău pe continent și în lume. Mulți l-au ironizat și l-au persiflat din nou pe Churchill, dar contrapondera și negarea lor morală a venit de la părintele ideii Europei Unite, contele Coudenhove-Kalergi, care i-a mulțumit și l-a asigurat că din moment ce o personalitate de talia lui a ridicat vocea în favoarea Europei Unite, guvernele n-o mai puteau ignora multă vreme.

Churchill a privit lucrurile pe plan global și ar fi dorit o asociație fraternală între trei cercuri: Commonwealth-ul Britanic, Uniunea Europeană și S.U.A. Britania ar fi urmat să acționeze ca o legătură vitală între cele trei componente. Proiectul a fost prea mare și grandios pentru acei ani, dar, în 1948, s-a organizat, pe cale privată la Haga, un Congres al Europei, cu 800 de invitați în frunte cu Churchill, unde a participat și o Delegație germană puternică și serioasă, condusă de Konrad Adenauer iar Comisia culturală era condusă de alt european convins, spaniolul Salvador de Madariaga, atunci în exil. Aici a fost combătută tăierea în două a Europei, s-a recunoscut principiul supranaționalității și nevoia pentru state de a renunța la acele părți din suveranitatea lor - dacă existau și erau în funcțiune - care lezau interesele instituțiilor comune.

În cadrul dezbaterilor Congresului, s-au remarcat și personalități ca italianul De Gasperi, francezul Schuman, belgianul Spaak. Churchill a îndemnat în termeni măreți și convingători să se treacă repede la fapte, spunând în fața Congresului: "Noi trebuie să proclamăm misiunea și planul unei Europe Unite a cărei concepție morală va câștiga respectul și gratitudinea omenirii și a cărei forță fizică va fi atât de mare încât nimeni nu va îndrăzni să-i molesteze liniștită-i guvernare . Eu sper să văd o Europă unde bărbații și femeile din fiecare țară vor gândi că sunt europeni în aceeași măsură în care erau cetățeni ai patriei natale și oriunde se vor duce pe acest vast domeniu vor simți cu adevărat și vor spune: <<Aici eu sunt acasă>>". De Madariaga a dovedit aceeași elocință ca 'leul britanic' în evocarea necesității făuririi Europei Unite care trebuia neapărat să se nască. Europa va trăi - spunea el - când spiritul ce o leagă și-i definește substanța va striga cu putere și convingere "Fiat Europa" și când spaniolii vor

vorbi despre Chartres ca fiind și al lor și la fel englezii despre Cracovia, italienii despre Copenhaga, germanii despre Bruges etc. La Congres s-a propus crearea unei Adunări Europene și a unei Curți Europene a Drepturilor Omului și a unui Comitet ce se va numi al Mișcării Europene.

Dar, ca întotdeauna în istorie, proiectele noi și înnoitoare de restructurare a instituțiilor și vieții interne și internaționale sau nu sunt înțelese de la bun început sau sperie de-a dreptul pe aceia care nu se puteau desprinde prea ușor de mentalitățile și schemele trecutului. Așa că au fost destui politicieni occidentali care au privit cu scepticism sau chiar au ironizat și au criticat ideile și propunerile Congresului de la Haga. Cu timpul aceștia au pierdut, însă, în mod serios, terenul de sub picioare, deoarece a existat și a funcționat un "motor" foarte concret care mergea în sensul concentrării forțelor militare, economice și politice euroatlantice și anume teama și angoaza - ce creștea în proporție aritmetică dacă nu chiar geometrică - de Stalin și bolșevism. În nici un caz europenii liberi nu concepeau să-și piardă pământurile, fabricile, băncile, prăvăliile și atelierile mari și mici etc., libertățile cetățenești și cele spiritual-religioase și nu doreau să aibă soarta tristă, amară și amăgitoare a celor din spațiul central-răsăritean, deposezați de toate bunurile și libertățile și transformați în "sclavi" moderni ai regimurilor comuniste care i-a denumit însă altfel și anume "oameni de tip nou", adică, practic vorbind, un fel de contra-oameni, fabricați mental în uriașele laboratoare ale puterii și propagandei insistente și generalizate până la paroxism a totalitarismului comunist.

În aceste condiții parteneriatul, vechi deja, din 1941, anglo-american s-a lărgit mult în anii postbelici. La 4 martie 1947, două puteri maritime, înfrânte

rușinos în 1940 la Dunkerque, au semnat tot acolo un Tratat de alianță anglo-francez. În 1948, Ernest Bevin propune în Camera Comunelor lărgirea alianței și formarea unei Uniuni a Statelor din Europa Occidentală, în care să intre pe lângă Anglia și Franța țările Beneluxului iar această formație să fie deschisă pentru viitor și să se bazeze pe concursul forțelor americano-canadiene de peste Ocean. Astfel s-a născut, prin Tratatul de la Bruxelles, Uniunea Occidentală, la 17 martie 1948, care includea Beneluxul, Anglia, Franța, Italia, Portugalia, Danemarca, Islanda și Norvegia și la toate aceste state au aderat, la 4 aprilie 1949, S.U.A. și Canada, formând N.A.T.O. Denumirea de Pact al Atlanticului de Nord, n-a fost interpretată în sens strict geografic sau restrictiv din moment ce Italia nu era deloc atlantică ca și Turcia și Grecia, intrate în Organizație în 1952 sau Germania Federală în 1955, fapt ce demonstrează că în această formație au intrat statele dornice să lupte împotriva presiunii internaționale exercitate de Moscova, chiar dacă erau situate mai departe de Ocean; deci, ceea ce a primat atunci a fost necesitatea de a pune și a opune ceva puternic și impunător pe plan global, capabil să țină la respect forța nu mai puțin impresionantă pe plan internațional a "hearthland"-ului roșu, reprezentat de Uniunea Sovietică.

N.A.T.O. a înregistrat în prima sa structură primul său succes - care a părut atunci modest dar s-a dovedit a fi cu bătaie lungă în viitor - în zădărnicierea Blocadei Berlinului organizată de Stalin prin încercuirea terestră a zonelor occidentale aflate sub controlul anglo-americo-francez. Așa cum Stalin a pus "talpă" pătrunderii dolarului american spre centrul și Estul Europei, el s-a opus și penetrării spre Estul Germaniei a noii mărci germane, ce însemna 10 din cele

vechi și a tinerei bănci centrale Bank Deutcher Länder (mama lui Bundesbank), care, sprijinite de americani, au urmărit să însănătoșească întreaga finanță și economie a Germaniei aflată într-un curs intens de denazificare. Opera minoră de boicot roșu antimarcă a reușit ca și cea majoră antidolar și, la 20 martie 1948, mareșalul Sokolovski și subordonații săi, indignați și roșii de furia provocată de această nouă "agresiune imperialistă", au părăsit Comisia Aliată de Control. Timp de 15 luni, N.A.T.O. prin avioanele americane și britanice au alimentat cu tot ce era necesar pe cei 2 milioane de locuitori din Berlinul Occidental, în cursul a 277.264 de zboruri peste Germania de Vest și au reușit performanța de a trimite din cerul ce acoperea Aeroportul Tempelhof 8.000 de tone de ajutoare zilnic. Sovieticii, tot mai furioși, după ce au privit într-o tăcere "roșie" evenimentele, au ridicat Blocada la 12 mai 1949.

Dincolo de concurența pe plan militar - ai cărei termeni s-au schimbat oricum radical în era armelor atomice -, s-a dus însă o altă luptă surdă, dar fundamentală și decisivă în repurtarea succesului final și anume, aceea dintre finanțele și economiile libere de piață și economiile de tip monopolisto-comunist, care s-a răsfrânt atât asupra nivelului de trai și a câștigului pe cap de locuitor înregistrat în Occidentul democrat și Orientul comunist din Europa, dar și în obținerea unor fonduri uriașe, capabile să sigure accesul la fabricarea celor mai sofisticate și mai avansate tehnologii de producere a armelor atomice nucleare și neutronice din spațiile terestre, maritime și aeriene. În pofida unor tribulații, regrese și incertitudini înregistrate în anumite faze ale disputelor concentrate și dirijate de cele două super-puteri ce păreau să avantajeze Orientul roșu, până

la urmă superioritatea și victoria a aparținut în toate direcțiile Occidentului avansat și democrat.

Concentrarea economică s-a instituționalizat inițial la Paris, în 16 aprilie 1948, când Europa "Marshall", cu cele 16 state ale ei, a format Organizația pentru Cooperare Economică Europeană, lărgită ulterior la 18, prin aderarea Germaniei Federale și a Spaniei, și înzestrată cu un Consiliu, Comitet Executiv, Secretariat General, dar, din care S.U.A și Canada n-au făcut parte însă au trimis observatori.

Lucrurile n-au mers prea bine, deoarece în cadrul Organizației s-a format o comunitate europeană de 6 state care s-au opus formării unei zone de liber-schimb la nivel general. Șefii de state și de guverne din Franța, S.U.A., Germania Federală, Anglia au declarat, la 21 decembrie 1959, că statele industriale occidentale posedau destulă energie pentru a favoriza dezvoltarea țărilor mai puțin dezvoltate și a accelera ritmurile de desfășurare a relațiilor economice internaționale. 13 state din O.C.E.E. au hotărât la Paris că se impunea reformarea întregii instituții și au numit un grup de muncă și de inițiativă care să realizeze propunerea și să transforme ideile și principiile noi în fapte, instituții și operații economico-financiare lucrative și benefice. În decembrie 1960 s-a semnat la Paris Convenția pentru Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică intrată în vigoare la 30 septembrie 1961 care a cuprins de data aceasta atât S.U.A. cât și Canada și ulterior Japonia, Finlanda, Australia și Noua Zeelandă, fapt ce demonstrează că organismele economice ale lumii democratice au depășit limitele Europei și erau deschise spre universalism. Într-un context de globalizare a relațiilor internaționale

economico-financiare a fost necesară această concentrare instituțională și de mobilizare a marilor capitaluri și apoi de penetrare a lor peste mări și țări, pentru a susține cu mai multe șanse de succes lupta surdă care se ducea - chiar dacă nu se recunoștea deschis - cu forțele omoloage din emisfera roșie. O.C.D.E. avea și ea un Consiliu, Secretariat General și Comitet Executiv iar Statutul ei de funcționare s-a bazat pe acordurile mutuale ale tuturor membrilor ei. În cadrul O.C.D.E. au funcționat alte Comitete și Agenții de profiluri diferite, unele preluate de la vechea O.C.E.E., altele noi (Agenția European pentru Energia Nucleară, Acordul Monetar European etc.). Un rol important l-a jucat Comitetul de Ajutor pentru Dezvoltare, care a mărit volumul resurselor puse la dispoziția țărilor mai puțin dezvoltate, a analizat ratele și natura contribuției membrilor săi la programele bilaterale sau multilaterale de ajutor, a creat un Centru de formare a experților și un Comitet de Cooperare Tehnică. Totalitarismul roșu a contrapus acestei Organizații Consiliul de Asistență Economică Mutuală - de fapt mai mult mută și nelucrative sau puțin lucrativă - în care, pe lângă statele din Europa Centrală și Răsăriteană au intrat Mongolia și Cuba, iar statele comuniste asiatice, ca Vietnamul de Nord, Coreea de Nord, China, admise ca observatori, au refuzat ulterior să participe la reuniunile Consiliului.

Între timp un grup de personalități au accelerat procesul de formare și de ființare a Europei Unite. Printre ei s-au numărat George Bidault (1899-1983), Jean Monnet (1888-1979), Robert Schuman (1886-1963), René Pleven (1901- !), Paul Henri Spaak (1899-1972), Alcide De Gasperi (1881-1954) și alții. Bidault a avut rezerve față de atitudinea puțin amicală a șefului său, generalul Charles de Gaulle, dovedită în raport cu anglo-saxonii în general și indiferent de

faza naționalistă de la sfârșitul vieții sale, cel puțin în anii 1949-1950 și după aceea a fost un promotor convins al politicii bazate pe Alianța Atlantică și pe Uniunea Europeană. Acești oameni politici au făcut parte din partide diferite, dar pe toți i-a unit, în afară de frica pe care le-a băgat-o în oase Stalin și comunismul, dorința de a da viață unei Europe Unite încadrate armonios în O.N.U. și cu un rol notabil în lume. Monnet a fost economist de formație, dar a avut multă experiență în viața și în funcționarea instituțiilor internaționale, fiind, între 1920-1923, Secretar General Adjunct al Ligii Națiunilor. Chiar în 1940, când Franța era cu cuțitul la gât, el i-a propus lui Churchill formarea unei Uniuni Franco-Britanice. Monnet a crezut sincer în utilitatea unei Uniuni Europene atotcuprinzătoare pe plan economic, politic și militar. Fiind foarte realist a propus ca greutățile ce se vor ivi să fie înlăturate cu grijă și multă răbdare și scopul esențial și fundamental să fie atins fără grabă, treaptă cu treaptă, prin ceea ce el a numit politica sau procedura funcționalismului care a constatat în transferarea graduală a unui număr de

"funcțiuni" sau "sfere de activități" de la controlul național la cel supranațional.

Într-un fel și Monnet l-a continuat pe Aristide Briand, dar, prin rezultatele concrete atinse de el sau prin metodele și soluțiile propuse pentru funcționarea eficientă a instituțiilor comune, această personalitate a meritat pe deplin să fie numită "Tatăl Europei".

El a fost ajutat în opera europeană de Robert Schuman, personalitate de frunte a Mișcării Catolice de orientare democrat-social-creștină. Luptător în Rezistență, a fost arestat de germani, dar a trecut peste orice resentiment, a realizat că francezii și germanii nu sunt numai și numai francezi și germani, dar

sunt și vecini, creștini și europeni și, în măsura în care doreau să rămână proprietari și liberi era necesar să uite trecutul plin de războaie și de sânge, să devină prieteni și să-și armonizeze interesele și sentimentele în făurirea Europei Unite și în buna ei funcționare. Activitatea lui europeană, munca susținută depusă în forurile comune europene, nu l-au împiedicat deloc să-și facă datoria de patriot și de om de stat francez în calitățile lui de prim-ministru sau de ministru de Externe. René Pleven a fost concomitent și un european convins dar și un bun francez, de două ori prim-ministru, dar, care a fost nemulțumit de accentele naționaliste ale lui Charles de Gaulle pe care l-a și părăsit împreună cu gruparea lui ce dorea să armonizeze interesele franceze cu cele europene. Pleven a și dovedit că era un bun francez când a activat ca un membru important și cunoscut al Forțelor Franceze Libere dar, în anii postbelici, a dovedit că un bun francez nu era destul de bun francez dacă nu era și un bun european sau partizan convins și de nădejde al Europei Unite. Spaak, un socialist de esență sau substanță democratică și umanistă și-a făcut din plin datoria de patriot belgian ca ministru de Finanțe, de Externe și prim-ministru, dar și de eminent European deschis și spre universalism în calitatea lui de Președinte al celei dintâi Adunări Generale a O.N.U. De Gasperi a provenit dintr-o familie bilingvă italo-germană din Tirolul de Sud și, împreună cu toți ceilalți, a alcătuit o formidabilă echipă europeană care a iuțit pasul spre instituirea și funcționarea Europei Unite și concomitent, în calitatea lui de creștin-democrat, a fost premier de mai multe ori în guvernele de coaliție italiene între 1945-1953 și după 1949 acestea au sprijinit fără rezerve N.A.T.O.

La 26 octombrie 1948 s-a decis de către guvernele francez, englez, olandez, belgian, luxemburghez instituirea unui Comitet Permanent însărcinat să studieze și să dezvolte o federație europeană. Comitetul era format din 5 membri anglo-francezi, trei olando-belgieni și doi luxemburghezi. Teza franco-belgiană a marșat pe o adunare generală formată de parlamentele statelor membre cu vot deliberativ de profil bazat pe majoritate iar teza britanică a contrapus o adunare diplomatică compusă din reprezentanții guvernelor. Discuțiile au fost dure, dar unde există democrație există și dialoguri care exclud monologul de orice tip și ajung la stabilirea unor compromisuri necompromițătoare și favorabile tuturor părților. S-a ajuns astfel la propunerea formării Consiliului Europei constituit dintr- un Comitet de Miniștri care satisfăcea teza britanică și o Adunare Consultativă ce onora pe cea franco-belgiană. Odată semnat Acordul de la Londra, de către cinci state, la 27-28 ianuarie 1949, s-a hotărât invitarea celorlalte state din O.E.C.E. la o conferință pentru elaborarea tratatului de constituire a noii organizații. Pe lângă cei cinci, la 28 martie 1949, s-au întâlnit la Londra, reprezentanții Italiei, Irlandei, Danemarcei, Norvegiei, Suediei, care au semnat, la 5 mai 1949, Statutul Consiliului Europei intrat în vigoare la 3 august același an. Prima Adunare Consultativă s-a ținut la Strasbourg, sediul Consiliului Europei, la 10 august. La Strasbourg și-a avut sediul și un Secretariat Permanent. Din Adunare au fost excluși comuniștii și partidele lor paravan și ea a fost formată în general din socialiști, liberali și creștin-democrați care au furnizat la început cei 140 de deputați trimiși de parlamentele statelor membre. Proportional cu numărul populației, englezii, germanii vestici, francezii, italienii trimiteau câte 18

parlamentari, turcii 10, belgienii, olandezii, grecii câte 7, austriecii, suedezii, elvețienii câte 6, danezii și norvegienii câte 5 etc. și toți votau liber fără mandate imperative și restrictive de acasă - dar voturile se regrupau în funcție de apartenența politică și nu națională - și își ocupau locurile în ordine alfabetică și nu după statele naționale care i-au mandant tot acolo. Activitatea Consiliului Europei a fost impresionantă, fiind ilustrată de semnarea, până în iunie 1973, a 79 de convenții din care 67 erau în vigoare până la acea dată. De departe, din punctul de vedere al intereselor democrației și al susținerii ideilor, mecanismelor de funcționare și a prestigiului ei în lume, cea mai importantă a fost Convenția Europeană a Drepturilor Omului, fondată încă în 4 noiembrie 1950, dar și cele referitoare la reglementarea pașnică a conflictelor, la păstrarea sănătății publice, la asigurarea reală a tuturor drepturilor sociale ale celor ce muncesc exprimată prin Charta Socială Europeană semnată la Torino în 18 octombrie 1961.

Practic vorbind, între lumea liberă a democrației și cea neliberă a totalitarismului roșu, pe primul loc s-a desfășurat războiul tehnologic, și al informațiilor și, în cadrul lui, prima a produs mai mult și mai bine, a asigurat venituri mai mari pe cap de locuitor, a luat mai puțin de la gura popoarelor și din bugetul lor anual pentru cheltuielile lor militare, au oferit salarii și pensii mai consistente muncitorilor și funcționarilor. Producând mai mult și posedând monede convertibile serioase, etaloane și datătoare de ton în finanțele mondiale, s-a ajuns de pildă ca în S.U.A. rata proporțională dintre capitalul consacrat

înarmării să fie în anumiți ani doar de 33% iar cel rămas societății civile să fie de

67% dar randamentul să fie mai mare decât în U.R.S.S. unde raportul era de 66% pentru cheltuielile militare și 34% pentru cele civile. Valoric, dolarii concentrați în cele 33% procente întreceau cu mult și fructificau tehnologic la cote mai înalte producerea sofisticatelor arme atomo-nucleare, inclusiv în domeniul războiului stelelor ce se anunța, decât rublele slabe pe plan mondial incluse în cele 66% procente. În Germania Federală raportul dintre capitalul militar și cel civil a fost uneori de 20 la 80 iar în Japonia de 4 la 96.

În fond, muncitorii olandezi, englezi, francezi, vest-germani, suedezi, danezi etc. n-au fost niciodată atât de "crunt exploatați" de capitalism și de capitaliști, încât să călătorească doar prin miniștrii, deputații și șefii lor de stat. Ei au călătorit prin ei înșiși, n-au stat la cozi interminabile pentru jumătăți de unt, de kilograme de carne, uleiuri pe porții sau cartele etc., deoarece s-au bucurat de o politică de asigurări sociale temeinică, lucrativă și benefică, au avut parte de sindicate libere și nu de simple curele de transmisie ale celor de la putere, cum a fost cazul muncitorilor europeni central-răsăriteni, au posedat dreptul la grevă, care era real nu fictiv și înscris în constituțiile naționale, dar și în dreptul internațional din convențiile europene de profil. Într-un cuvânt, deși de-a lungul perioadelor de istorie modernă și contemporană problema muncitorească s-a dovedit deosebit de gravă și generatoare de conflicte sociale serioase, sinteza timpului parcurs de secolele al XIX-lea și al XX-lea, a demonstrat până la evidență că și această chestiune - ca și altele de aceeași gravitate sau cu un coeficient apropiat de dificultate - a putut fi rezolvată satisfăcător, cu răbdare, competență, pe cale legală și evolutivă, doar de regimurile parlamentare și de constituțiile lor democratice.

Nu putem să nu-l admirăm îndeajuns pe Karl Kautsky care, la începutul secolului al XX-lea, le-a atras atenția muncitorilor din Europa și indirect din lumea întreagă că trebuie să se ferească, așa cum mamele i-au ferit de foc când erau copii, de dictatura bolșevică a lui Lenin și să-și rezolve revendicările sociale și cetățenești numai și numai în societățile democratice și pluripartidice pe cale legală, electorală și parlamentară, așa cum s-a și întâmplat prin partidele social- democrate, democrat-creștine, liberale, care prin impozitul proporțional pe venituri, prin politica socială și umanistă, prin asigurările de muncă, sănătate, boală și bătrânețe au făcut din muncitori oameni liberi, cetățeni onorabili - și nu "sclavi" moderni ca și colegii lor de clasă din lagărul comunist - ai patriilor lor democratice. Karl Kautski, prestigiosul autor al cărții Comminisme et terrorisme, a dorit din tot sufletul să disocieze clasa muncitoare de terorismul roșu de tip leninisto-stalinist, și să o asocieze la tipologia societăților democratice parlamentare din Europa Occidentală. Detestând faptul că Lenin s-a lăudat că a găsit un model demn de urmat în dictatura iacobină și în Robespierre, Kautsky a afirmat, încă în august 1918: "În nici un caz nu este permis să se creadă că în Europa Occidentală se vor repeta evenimentele Marii Revoluții franceze. Dacă

Rusia actuală arată atâtea similitudini cu Franța anului 1793, aceasta este dovada că ea este aproape de stadiul Revoluției franceze ... Ceea ce se întâmplă acolo, nu este prima revoluție socialistă, ci ultima revoluție burgheză". Deși bolșevicii erau la putere doar de șase luni și numai câteva indicii lăsau să se întrevadă hecatombe de morți ce vor fi provocate de politica lor, tot în vara lui 1918, Karl Kautsky, care a refuzat și a condamnat dictatura minorității

bolșevice bazată pe baionete și pe pumni și nu pe votul democratic - dovadă graba cu care a dizolvat în ianuarie 1918 Adunarea Constituantă - a afirmat profetic pentru evoluția raporturilor dintre social-democrați și comuniști de-a lungul întregului secol al XX-lea: "Opoziția dintre cele două curente sociale rezidă în opoziția dintre două metode funciar diferite: metoda democratică și metoda dictatorială. Cele două curente vor același lucru: emanciparea proletariatului și, odată cu el, a umanității prin socialism. Dar calea aleasă de unii este considerată de ceilalți ca fiind falsă și ducătoare la ruină. Revendicarea dialogului liber ne plasează emblematic pe terenul democrației. Dar scopul dictaturii nu este de a respinge opiniunea opusă, ci acela de a suprima în mod violent exprimarea ei. Astfel cele două metode ale democrației și ale dictaturii se opun de o manieră ireductibilă chiar înainte de începutul dialogului (sau a discuției). Una cere dialogul, alta îl refuză".

Iată de ce Lenin l-a urât funciarmente pe Kautsky, ca și pe Bernstein de altfel, dar și pe social-democrații, socialist-revoluționarii ruși de dreapta și de stânga, pe care în mare parte i-a și lichidat, de ce, după 1945, Dej nu i-a putut vedea în ochi pe Jumanca, Flueraș, Titel Petrescu și le-a dizolvat partidul unindu-l forțat cu cel comunist, sau de ce comuniștii est-germani, bătuți măr în alegeri de social-democrații germani din zona sovietică i-au arestat și i-au lichidat urmând aceeași procedură ca în România, Cehoslovacia, Polonia etc. Aceste fapte demonstrează că adevăratele partide ale clasei muncitoare au fost cele socialiste, social-democrate, social-creștine, concentrate în Internaționale liber formate din parteneri egali ce se respectau nu se ucideau sau se absorbeau unii pe alții, pe când liderii comuniști și-au permis, ca în numele

clasei muncitoare, să instituie regimuri teroriste și totalitare sau au avut tupeul să afirme deschis că în numele ei - care era încă neșcolită și nepregătită - un grup de conducători luminați de învățătura marxist-leninistă (ultima o cam acomoda și o interpreta pe rusește pe prima), va institui dictatura ei și o va conduce în paradisul roșu. Nu cunoaștem cazuri în istoria Internaționalelor socialiste sau social-democrate din secolul al XX-lea, în care să fi fost executați lideri remarcabili ai mișcării muncitorești, dar istoria Cominternului dirijat de Moscova este suprasaturată de asemenea cazuri. Ce bine ar fi fost - o spunem doar retoric în cadrul unui experiment teoretic de laborator istoric și mental - ca proletarii din toate țările să se fie unit în jurul teoriei și a sistemului de idei social-politice profesat de Kautsky și alții ca el, și nu în jurul teoriilor malefice elaborate, dar din nefericite și aplicate, de Lenin, Stalin, Troțki, Kamenev și alții.

Nu trebuie să se creadă că din punct de vedere economic și financiar, în lumea liberă totul a fost făcut doar de americani. Adevărul este că s-au îmbinat mai mulți factori și s-au combinat investițiile transatlantice cu cele atlantice într-un circuit cu dublu sens. Odată refăcute, trusturi europene multinaționale, ca Royal Dutch Shell, B.P., E.M.Y., Unilever au investit și ele participând la comerțul și piața mondială, inclusiv în schimburile cu piața americană, de unde au venit spre Europa și dolarii trimiși de concernurile Dupont, General Motors, J.B.M., creându-se astfel o interacțiune euro-americană. Europa Occidentală a oferit prin Keynes întregii lumi libere cunoscuta revoluție keynesciană macro-economică privind rolul vital al guvernelor democrate în hrănirea și menținerea climatului sănătos al afacerilor și investițiilor, în managementul crizelor prin susținerea cursurilor valutare, intervenții bănești, rate de interes și o politică

mobilă și adecvată de la perioadă la perioadă a sistemului de taxe și impozite. Europa Occidentală a fost activă și în finanțele mondiale, aducându-și o contribuție notabilă la îmbunătățirea sistemului monetar internațional declanșată la Conferința de la Bretton Woods care a dus la înființarea Fondului Monetar Internațional și a Băncii Mondiale, puse în funcție sub auspiciile O.N.U. dar cu rol important și în dezvoltarea economiei europene care a permis ca în cele 16 state din O.E.C.D. populația să crească de la 244 milioane cât era în 1940, la 320 milioane în 1966, și 355 milioane de oameni în 1985, cu venituri solide pe cap de locuitor care nu suportă comparații cu cele înregistrate în Europa Centrală și Răsăriteană.

Dezvoltarea economiei europene s-a datorat și organismelor comunitare de profil puse în funcție după 1951, odată cu înființarea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, prezidată de Monnet, care a pus alături Franța, Germania Federală, Italia și Beneluxul, reușind astfel să prevină reapariția unor baze militar-industriale separate în fiecare din statele membre. Aceste state s-au înțeles să opereze un comerț liber cu cărbune și oțel, să-și reglementeze împreună cotele de producție și de competiție și în caz de crize manifeste și evidente să controleze tot împreună prețurile și producția. Anglia, mai egoistă și cu ochii la preferința comercială a Commonwealth-ului, stătea deoparte, dar, pe plan politic și militar acorda o prioritate indubitabilă relațiilor cu S.U.A și calității ei de membru activ al N.A.T.O., pe când Franța, fără să părăsească N.A.T.O., avea anumite rezerve față de „hegemonia” americană și căuta soluții de compromis prin formarea unei Comunități de Apărare Europeană. Au apărut discuții și controverse serioase în cadrul aceluia corp „deliberativ”, dar destul de

șubred, înzestrat cu competențe și puteri proprii, care a fost Uniunea Europeană Occidentală din 1955, dar, toți au fost surprinși de Criza Suezului și de intervenția sovietică dură contra Ungariei. Occidentalii, fiind oameni liberi și totodată convinși că soarta libertății nu numai acasă dar și în Europa și în lumea întreagă depindea de întărirea și nu de subminarea colaborării dintre ei, au realizat repede că diferendele politice și militare se vor estompa încet dar sigur dacă se va opera tot așa o comunitate economică europeană puternică ce va sta la baza și va completa forța și prestigiul instituțiilor politice comune deja în funcție în marșul lor unitar spre făurirea Europei Unite.

Conferința de la Messina, din 1955, a deschis drumul spre integrarea economică ce se va derula în următorii 30 de ani, nu fără unele greutăți și obstacole care nu i-au putut totuși bloca mersul ascendent spre împlinire. În 1957, se pun bazele Comunității Economice Europene (Piața comună), intrată în vigoare la 1 ianuarie 1958 și Euroatomului. S-au propus și s-au executat în anii următori operațiuni ca abrogarea tuturor tarifelor interne, formularea unei politici comune în domeniul comerțului exterior, armonizarea agriculturii, transporturilor, taxelor, eliminarea barierelor din calea competiției libere, încurajarea mobilității forței de muncă, a capitalului, a spiritului întreprinzător și a productivității întreprinderilor. În pofida unui boicot incipient dirijat de britanici prin Aria Comerțului European Liber, s-a văzut în scurt timp că economiile din Piața Comună erau mai prospere decât celelalte și până la urmă, Anglia, Irlanda și Danemarca intră și ele în formație, părăsind Aria separatistă în 1973. Pentru englezi accesul în Piață nu a fost deloc ușor, deoarece, în 1961 și 1967, încercările lui Macmillan și Wilson au fost zădărnicate de talpa pusă de veto-ul

lui Charles de Gaulle care avea mereu câte un dinte contra lumii anglo-saxone și a rolului ei prea copleșitor în instituțiile europene, dar, în 1969, bătrânul general este exclus prin Referendum din viața politică franceză. Înainte de 1969, el a dorit să pună accentul pe "Europa patriilor" și pe "comunitatea statelor-națiuni", deschizând o bătălie contra Comisiei Europene a Pieței Comune comparată de unii cu lupta Împăraților germani contra Papilor. Dar Piața Comună s-a întărit semnificativ din punct de vedere financiar și teritorial. Din 1979, Sistemul Monetar European încadra valutele statelor membre într-un cadru-mecanism al ratelor de schimb menit să prevină fluctuațiile prea mari iar European Currency Unit (E.C.U.) deschidea drumul spre Uniunea Monetară Europeană și spre o valută unică europeană. Fondul European Social și Fondul European de Dezvoltare se ocupau de redistribuirea unor fonduri către regiunile mai puțin evolute din punct de vedere social-economic. În 1975, un Referend britanic a aprobat intrarea Angliei în Piața Comună, efectuată în 1973 și s-a pus capăt vechilor interogări și dispute iar în 1981 Grecia și în 1986 Spania și Portugalia urmau același drum completând numărul membrilor la 12: Belgia, Danemarca, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia, Spania, Anglia.

După un deceniu, această formație economică sănătoasă și viguroasă s-a dovedit a fi deschisă și compatibilă la aplicarea celor mai îndrăznețe înnoiri și soluții de perfecționare și de funcționare a sistemului integrării. Jacques Delors, fost ministru de finanțe al Franței, supranumit europeanul "fundamentalist" de adversarii săi, autor al aceluia Single European Act (S.E.A.) a propus în 1985-1986 o serie de măsuri menite să făurească o piață unică pentru 320 milioane

de clienți, spre 1992, suspendarea frontierelor interne, competiție liberă în afaceri, standardizarea și protecția consumatorului, armonizarea taxelor pentru valorile adăugate și a altor taxe indirecte, standardizarea telecomunicațiilor etc., introducerea votului majorității calificate în Consiliul de Miniștri, câte 10 pentru Germania Federală, Franța, Italia, Anglia, 8 pentru Spania, câte 5 pentru Belgia, Olanda, Grecia, Portugalia, câte 3 pentru Danemarca și Irlanda, 2 pentru Luxemburg. Majoritatea efectivă în luarea deciziilor se obținea cu 54 de voturi din 72 sau cu 75%. Procesul integrării s-a accelerat în numeroase sectoare și, ca un semn și un sens al timpului, Consiliul Europei poseda din 1987 un Steag ce includea statele componente prin cele 12 stele aurii pe fondul albastru intens ce amintea culorile apelor atlantice și mediteraniene limitrofe puterilor maritime democratice. Cercul spre o uniune perfectă era în plină expansiune și era purtat cu siguranță pe umerii unei adevărate avalanșe spre drumul împlinirii marelui ideal european, accelerat și de Uniunea Economică și Monetară ca și de cele patru obiective fundamentale fixate în Memorandul Belgian din martie 1990: Subsidiaritate, Democrație, Eficiență, Coerență. Franco-germanii le completează imediat cu armonizarea conduitelor în cadrul unor politici comune în domeniile securității, a diplomației, justiției și poliției. Mersul spre integrare nu mai putea fi oprit nici măcar de personalități „de fier” din interiorul Pieței Comune care au considerat la un moment dat că s-a mers prea repede sau s-a ajuns prea departe cu acest proces. Astfel, Margaret Thatcher, repetându-l parcă pe Charles de Gaulles, a început să atace proiectul „Europei superstate” - Delors vorbise și propusese ca în câțiva ani să ia ființă un nucleu al unui Guvern European - să combată dur instituirea „personalității europene

identice" și să strige de trei ori "Nu" în calea mersului mai departe spre unificarea Europei. Doar un grup minoritar britanic au sprijinit-o împreună cu unii conservatori americani care n-au înțeles că Europa Unită va fi complementară S.U.A. în lupta pentru apărarea și promovarea democrației și O.N.U.-lui și nu va deveni o Europă fortăreață antiamericană. A existat deci o deosebire esențială și între unele proiecte germane din secolul al XIX-lea, care doreau o Europă Unită contra S.U.A. și Rusiei și politica Germaniei denazificate și democratice care a intrat într-o Europă Unită prietenă cu S.U.A. Cât despre Thatcher, ea a fost înlăturată de la guvern de proprii ei colegi conservatori de partid.

3.5. Rezistența anticomunistă în Europa Centrală și Răsăriteană, extinderea și revitalizarea democrației și a speranței întregirii Europei Unite

În timp ce Europa democratică și liberă se integra, Europa comunistă și neliberă se dezintegra încet dar sigur. Acest proces de dezintegrare a fost benefic în dublu sens și anume a însemnat dispariția Tratatului de la Varșovia și a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc și, odată cu căderea comunismului, a deschis drumul spre integrarea europeană deplină. De fapt, partizanii sinceri ai Europei Unite au dorit ca ea să cuprindă toate statele europene, bogate și sărace, întrucât în formația veche și parțială Europa Unită a fost comparată cu un om în plină creștere (și dezvoltare), dar care merge încă „în scutece de copil”. Europa urma deci să cuprindă și statele europene din Centrul și Răsăritul

continentului, dar acestea trebuiau să se dezică de tradițiile totalitarismului, naționalismului și imperialismului.

Cea mai tristă perioadă a statelor comuniste - cea stalinistă din 1945-1953, a luat sfârșit odată cu moartea marelui dictator și a făcut loc fazei destalinizării din anii 1953-1964, dominată de figura lui Hrușciiov, urmată și ea de „epoca stagnării” din 1964-1985 reprezentată de Leonid Ilici Brejnev. Unii specialiști au folosit pentru anii de după 1953 termenul de „epoca post-teroristă”. Este drept că Gulagurile au dispărut, procesele politice s-au redus, s-a trecut chiar la eliberarea deținuților politici, la reabilitarea unor victime ale stalinismului, dar regimul comunist rămânea totalitar iar epoca post-teroristă n-a fost totuși lipsită de teroarea tancurilor rusești ce se mișcau rapid în spațiul Europei Centrale și Răsăritene, acolo unde Moscova credea că regimul roșu era în pericol sau că partidele comuniste erau pe punctul de a pierde controlul asupra tuturor instituțiilor centrale și locale. Național-comunismul și o uriașă propagandă în mass-media au fost alte arme care țineau în ființă regimurile comuniste și chiar dacă șefii partidelor comuniste și-au subordonat serviciile speciale de securitate acestea au controlat sever societățile din Europa Centrală și Răsăriteană în continuare.

Dar setea de libertate a omului n-a putut fi stinsă de forțele de represiune comunistă și ea lega într-un fel din străfunduri Europa Centrală și Răsăriteană de cea Occidentală. Lupta pentru libertate a subminat regimurile comuniste din interior, așa cum succesele Europei Unite le nega din exterior. La 17 iunie 1953 muncitorii din Berlinul de Est ies pe stradă și declanșează o revoltă, repede reprimată de tancurile rusești care lasă în urma lor 51 de morți. Printre ei s-au

aflat și câțiva securiști uciși de muncitori iar în săptămânile următoare sunt operate mii de arestări pentru a băga groaza în clasa muncitoare în numele căreia se guverna. Alte mișcări și revolte de stradă s-au declanșat la Plsen și Brno în Cehoslovacia. În Polonia rezistența era surdă, subterană și aproape continuă. Biserica poloneză catolică rezistă demn contra ateismului roșu prin prelații și preoții ei și declară în scris că nu există și nu va exista vreodată o putere laică în țară care să reușească să-i despartă pe polonezi de Iisus Christos și de biserica atașată atât patriei cât și Sfântului Părinte de la Roma. Episcopii în scrisori pastorale apără autonomia individuală și personalitatea fiecărui creștin polonez, libertatea lui de gândire interioară și de manifestare exterioară, condamnând implicit forțările artificiale ale comuniștilor de a crea oameni de alt tip decât acela al Marelui Creator. În atmosfera mincinoasă a totalitarismului roșu, care trâmbița deschiderea drumului spre o așa-zisă „lume mare și nouă” a comuniștilor, biserica polonă și-a făcut datoria apărând cu voce tare și în enciclice și pastorale scrise adevărurile perene ale creștinismului, demnitatea și libertatea umană.

Tot biserica polonă a întreținut viu și unit spiritul națiunii poloneze, privată de statul său de către ruși, prusaci și austrieci între 1794-1918 și a menținut trează în inimi și suflete speranța de a învinge nazismul ce i-a distrus patria - împreună și cu complicitatea inițială a rușilor - în cadrul celei de a patra împărțire a Poloniei în 1939 care a durat până în 1945. Atacând „completa reconstrucție a conștiinței umane” propusă de comuniști, în „Scrisoarea Episcopatului către Tineretul Catolic Polonez din 1948” se dădeau asigurări că tinerii polonezi nu vor fi privați de nimeni și nici despărțiți de Dumnezeu și de

religie, de învățăturile și comandamentele sale. Biserica îi va crește, îi va educa și îi va apăra în spiritul demnității supreme ca fii liberi și raționali ai lui Dumnezeu, conectați și la destinul laic al lumii și al societății dar și la salvarea eternă prin Biserica lui Christos. Copleșiți de reproșurile miniștrilor responsabili cu relațiile Stat-Biserică, care-i acuză de activități intense contra guvernului și a statului democrat-popular, prelații resping cu demnitate toate învinuirile și răspund că tocmai în acele vremuri și împrejurări impuse de regimul comunist din Polonia cel mai periculos lucru pentru națiune ar fi despărțirea ei de Biserică, lucru ce nu se va întâmpla niciodată în Polonia. Clericii proveneau și ei din națiune, din țăranii de la sate și muncitorii de la orașe. În trecut ei au ridicat primele școli, au fondat biblioteci, spitale, orfelinate, au propagat iubirea față de Dumnezeu fără să uite de iubirea față de aproape. Episcopii le scriau clar miniștrilor comuniști că dacă cineva a iubit într-adevăr Polonia și națiunea, aceia erau în primul rând preoții care și-au dat viața pentru libertatea și fericirea lor de-a lungul secolelor, așa că era un nonsens să-i desprindă de la altare și să-i trimită în închisori.

În jurul Bisericii polone s-au concentrat multe cercuri ale societății urbane și rurale din care unele au trecut și la lichidarea fizică a unor comuniști ca răspuns la represiunile organizate de ei contra forțelor democratice ale națiunii. Printre activiștii lichidați s-au numărat și câțiva evrei și guvernanți și anumite ligi legate de ei au cerut Bisericii să condamne aceste excese fiind manifestări ale Antisemitismului. Primatul a răspuns în 1946 ca acei evrei n-au fost uciși din cauza antisemitismului din Polonia, ci fiindcă au fost activiști comuniști de frunte. Timpul a dovedit că Biserica polonă a condamnat hotărât și

antisemitismului - ca și comunismul - și tocmai guvernării comuniste din Polonia au dat dovadă de asemenea sentimente ulterior întâlnindu-se în timp și spațiu cu spiritul nazist dispărut dar renăscut la scară mai mică desigur prin politica colegilor sau adversarilor roșii. Comuniștii polonezi au fost nevoiți să semneze mai multe acorduri cu puternica și invincibilă de fapt Biserică a Poloniei începând cu anul 1950. Bierut și subordonații lui au contraatacat și au dorit să-și aservească Biserica deoarece nu s-au putut consola cu gândul că n-o puteau controla, subordona și folosi ca instrument al lor.

Cardinalul Wyszyński (1901-1981) le-a dovedit că strădaniile lor erau zadarnice, că birocratizarea și etatizarea Bisericii catolice a Poloniei erau sortite unui eșec ireversibil, deoarece între Guvernarea Eternă a lui Iisus Christos și credincioșii lui nu existau și nu vor exista nici un fel de intermediari. Sfânta Biserică va apăra cu hotărâre Guvernarea lui Christos, deoarece libertatea Guvernării lui Christos era identică și reprezenta cel mai puternic și mai vizibil semn al libertății de conștiință a omului. În concluzie, episcopii și preoții vor rămâne liberi în raport cu regimul laic în problemele spirituale deoarece dacă ei erau liberi rămâneau liberi și fiii lui Dumnezeu cărora li se garanta libertatea de conștiință. Episcopii întruniți la Cracovia, în 1953, au respins în scris presiunile comuniste și au afirmat prin vocea Primatului că Caesarul roșu nu are ce căuta la altar. Guvernul a reacționat dur, l-a arestat pe Cardinal, l-a scos din Varșovia, l-a închis, dar, totul, a fost zadarnic. Rezistența acestei națiuni catolice politică și civilă în aceeași măsură a continuat și în subteran și la suprafață punându-i pe gânduri pe cărmuitorii comunisti.

În scurt timp aceștia au fost nevoiți să-l scoată pe Cardinal din închisoare, să respecte acordurile cu Biserica, universitatea și proprietățile ei, să stopeze colectivizarea țăranimii poloneze catolice, care rămâne proprietară și într-un fel liberă, să-i înlocuiască pe consilierii sovietici foarte detestați de națiunea poloneză care operau în serviciile de specialitate comuniste din Polonia. Anumiți conducători roșii polonezi, invitați la Congresul al XX-lea al P.C.U.R.-ului, din 1956, dacă n-au crezut vocile „mincinoase” și „intrigante” din presa imperialistă și „reacționară”, au avut ocazia să audă din gura lui „tătuca” Hrușciov că Moscova lui Stalin a ucis toată conducerea mișcării comuniste poloneze antebelice pe baza unor acuzații false și imaginare. Chiar în sânul conducerii roșii de la Varșovia, apare un curent care dorea să-și hotărască singură structura fără să consulte neapărat Moscova. În 1956 izbucnesc mișcări simultane de revoltă în Polonia care cer reforme și libertăți iar la Poznan muncitorii, în numele cărora era guvernată țara, strigă cu voce tare și scriu pe pancarte că vor „pâine și libertate” dar și „rușilor, plecați acasă”. Considerând că asemenea manifestări erau prea periculoase și pentru ei, comuniștii polonezi îmbină concesiile cu represiunile și dispun „foc în carne vie”, ucigând din „solidaritate de clasă” 53 de muncitori. Îmbinând represiunea cu concesiunea, echipa roșie reușește să rămână la putere și să controleze într-un fel situația generală deși cedează și pierde controlul total în situații speciale. Oricum, comuniștii polonezi, n-au avut de gând să se proclame neutri, să părăsească pe plan diplomatic Moscova și Tratatul de la Varșovia, U.R.S.S.-ul fiind în continuare în acei ani singura garanție externă puternică și serioasă a rămânerii

pe mai departe a „teritoriilor recuperate” din vest și a celei mai mari părți din fosta Prusie orientală în frontierele Poloniei.

Hrușciiov, acuzat de durii din „troika” și de adepții lor că prin „dezghețul” dus prea departe ar primejdi și funcționarea pe mai departe în timp a sistemului de securitate exterioară din „brâul roșu”, este îngrijorat și sosește pe neașteptate la Varșovia spre care se îndreaptă și diviziile rusești. Surprinzător pentru el, șeful comunist moscovit constată că Armata roșie poloneză blochează toate căile de acces spre capitală în formații gata de luptă și de foc dacă diviziile ruse nu-și stopează ofensiva iar liderii bolșevici polonezi se concentrează în jurul lui Wladislaw Gomulka pe care-l doresc secretar general deși făcuse pușcărie sub acuzația de deviaționism de dreapta sau de naționalism șovin (sau poate tocmai pentru acest motiv). Hrușciiov, după două zile de discuții, este de acord să accepte noua linie de la Varșovia și faptele împlinite deja înainte de 1956 fiind convins că drumul polonez al lui Gomulka spre socialism nu afectează interesele sovietice fundamentale. Pe de altă parte, U.R.S.S. nu putea să-și permită din punct de vedere militar, nu dorea și nici nu putea să-și permită declanșarea unui conflict militar cu cea mai mare aliată a sa din Tratat și din lagărul comunist care, pe deasupra, se anunța în acel an și în anumite privințe foarte curajoasă și hotărâtă să nu cedeze întru totul în fața Moscovei. Mareșalul Rokosowski, deși polonez de naștere dar rus și bolșevic prin educație și carieră în Armata roșie a lui Stalin, a trebuit să părăsească Polonia împreună cu consilierii săi iar în Armata populară poloneză au fost cooptați unii ofițeri din fosta Armată a Tării sau altora mai bătrâni li s-au plătit pensii.

După ce solii lui Gomulka, Wladyslaw Bienkowski și Zenon Klisko duc tratative în închisoare cu Primatul, acesta este eliberat, se întoarce în capitală, își reasumă toate competențele oficiale, Biserica primește reprezentanți în Seim și se reintroduce educația religioasă în școlile publice pentru elevii ai căror părinți cer în scris acest lucru. În anii următori, însă, conducerea comunistă reprimă orice încercare de reintroducere a pluralismului politic real și a sindicatelor libere și speriată probabil de propriile concesi făcute Bisericii încearcă zadarnic să-i reducă influența în sânul societății poloneze. După unii specialiști, liderii comuniști au sperat că dezvoltarea industriei și științei îi va îndepărta pe toți polonezii și mai ales pe muncitori de Biserică și îi va apropia de partid, dar lucrurile au evoluat exact invers în anii următori plini de confruntările dintre regim și oponenții ei din societatea civilă poloneză. Paralel cu cedările parțiale din Polonia, tot în 1956, Hrușciiov recunoaște și drumul propriu spre socialism ales de Tito care a rupt-o cu Moscova din 1948 și s-a aliniat lumii a treia și statelor neutre.

În Ungaria, națiune catolică și parțial protestantă, dar politică, civilă și curajoasă, s-a declanșat însă un conflict violent cu regimul comunist represiv intern și extern iar aici unii generali, ofițeri și soldați maghiari comuniști se luptă cu „Camarazii” și tovarășii militari sovietici „eliberatori”. Pe străzile Budapestei rezistența cea mai înverșunată contra armatelor Moscovei s-a înregistrat tocmai în cartierele muncitorești. „Stalinul” unguresc Erno Gero, succesorul altui „Stalin” maghiar, Rakosi, a fost primul care i-a chemat pe sovietici la sfârșitul lui octombrie 1956 pentru a-l sprijini să rămână secretar general. Totuși Andropov nu-l agreează și dorește să-l pună șef pe Janos Kadar care, ca și Gomulka,

fusesse închis în perioada stalinistă. Acesta devine secretar general, iar Gero este dus la Moscova pe urmele lui Rakosi. Presiunea democratică exercitată de națiunea maghiară crește în intensitate, prim-ministrul comunist Nagy Imre cheamă în guvern și miniștri necomuniști, anunță retragerea din Tratatul de la Varșovia și proclamă neutralitatea (probabil spera să obțină în acest sens sprijinul diplomatic internațional oferit Austriei în 1955). Nu este exclus ca acest prim-ministru roșu - care făcuse pușcărie de aceeași culoare - să se fi scârbit de totalitarismul comunist intern și de U.R.S.S. în care vede și o și proclamă cu voce tare ca fiind cea mai periculoasă putere imperialistă de pe glob. Ungurii se concentrează și în jurul Cardinalului lor eliberat Mindszenty Jozsef (1892-1975) care fusese condamnat la închisoare pe viață în 1948, pentru a adânci lupta împotriva ateismului comunist.

Pe moment, totul a fost însă zadarnic, deoarece, după câteva fente de convorbiri și promisiuni sovietice de retragere a Armatei Roșii, tancurile acesteia se prăbușesc peste mica Ungarie care apelează în van la O.N.U. și la protecție internațională. Micii unguri însă luptă, se dovedesc mari în curaj și în spirit, iar, potrivit unor stimări niciodată certe, ei lasă pe câmpul de onoare al morții pentru o viață liberă, 3.000 de oameni la care se adăugau și 15.000 de răniți. Peste 200.000 de maghiari s-au refugiat în lumea liberă iar în țară unii participanți la revolta comunistă au fost executați (după unele date 293 după altele 2.000). Printre cei executați au fost și Nagy Imre și apropiații lui, care n-au recunoscut nici legitimitatea intervenției ruse „salvatoare” a regimului de democrație populară, și nici pe aceea a instalării lui Kadar la putere. Alături de ei au fost executați și militari, în frunte cu Pal Maleter, ministrul Apărării al lui Nagy Imre,

comuniști civili ca Jozsef Szilagy care în timpul procesului s-a transformat din acuzat în acuzator la adresa comuniștilor ce-l judecau spunându-le - printre altele - că închisorile regimului fascist al lui Horthy erau sanatorii în comparație cu cele ale regimului de democrație populară. De fapt, unii gazetari comuniști, ca, de pildă, Geza Losonczy, devenit ministru, a murit în închisoare înainte de a apuca zilele procesului. În pofida înfrângerii de moment, însoțită și de 25.000-26.000 de condamnări la închisoare a urmat un dezechet real, nu numai prin amnistierile generale de după 1960, dar și prin reforme economice și sociale semnificative care au dus la socialismul „gulașului”, la mica industrie privată, la fermieri unguri productivi și bine situați material, la refacerea unor sectoare ale economiei scăpate de sub incidența centralizărilor forțate, lucru pentru care până și unii reformatori sovietici i-au invidiat pe cei de la Budapesta. Deci sângele vărsat în 1956 n-a fost zadarnic, a dat roade în timp și a dus la îmblânzirea Mamonei roșii.

Cât despre comuniștii de tip Imre Maleter ne îndoiim că mai putem folosi - pe bune - proverbul „singurul comunist bun este cel mort”, ci este necesar să-l amendăm cu adaosul „singur comunist bun este cel ce se dezice de comunism” sau mai ales cade în luptă contra imperialismului roșu de la Moscova.

Între timp, alții, căzuți și ei pradă închisorilor și deportărilor comuniste, încadrați și strânși puternic în „brâul roșu” și deci aflați sub impactul aceluiași nefericit spațiu geo-politic al heartlandului moscovit, dar ortodocși în majoritate, ce-și dormeau mai mult sau mai puțin adânc „somnul cel de moarte”, s-au mulțumit - din motive subiective sau obiective - să-și manifeste atașamentul față de valorile europene creștine și democratice ale fostului regim monarhic

parlamentar prin lupte de gherilă anticomunistă susținute de haiducii frumoși la suflet și credincioși marilor idealuri interbelice din munți. Unii specialiști în istoria recentă au susținut - poate în mod obiectiv - că românii n-au putut riposta altfel în anii stalinismului, deoarece aici teroarea era mai mare iar Stalin era cu ochii în primul rând pe România, Polonia, Germania Orientală. Nu suntem și nici nu dorim să devenim specialiști în istoria contemporană, de care ne-am interesat în acest material doar ca fiind „fiica” sau urmașa celei moderne și în calitate aproape de „amator” ne-am permis să ne exprimăm numai câteva considerații generale asupra evoluției secolului al XX-lea și al sintezei 1918-1945-1947-1989-1991. În consecință, îi întrebăm tot retoric și îi lăsăm pe specialiștii adevărați să găsească explicațiile la faptul că polonezii și est-germanii au ripostat într-un fel, mai deschis, mai direct și în plină stradă iar românii mai ascuns, mai indirect și la adăpostul codrilor ai căror frați se consideră. Oricum, însă, și în România anului 1956, dacă regimul comunist colaborează cu Moscova, unele cercuri intelectuale și universitare - și nu numai - se solidarizează cu mișcarea anticomunistă și antirusă din Ungaria iar în anii următori tot mai mulți români protestează în diferite forme contra „Stalinului” de la București, faraonul roșu de tristă amintire N. Ceaușescu, militează pentru sindicate și gândire liberă iar muncitorii organizează greve și manifestații publice în Valea Jiului și Brașov. Paralel, în toate statele comuniste care vrând-nevrând, au trecut de la teroarea și lichidarea fizică la cea psihologică, ideologică și politică, au continuat mișcările de protest și de condamnare politică în numele democrației și a libertății omenești până la dispariția regimului.

În 1968, în noaptea de 20 spre 21 august, sub numele de cod „Dunărea” - pe care unii europeni din secolul al XIX-lea ar fi dorit-o ca nucleul unei Mici Europe Orientale - mareșalul „imperial” roșu Greciko, ministrul apărării sovietice, a declanșat atacul „tovărășesc” contra Cehoslovaciei, cu 27 de divizii însumând 400.000 de soldați ruși, bulgari, est-germani, polonezi și unguri și înzestrate cu 6.300 tancuri, 800 avioane și 2.000 de tunuri. Istoria n-a cunoscut atacuri ale unui grup de state N.A.T.O. contra unui singur membru N.A.T.O. ceea ce a însemnat și înseamnă încă că situația Europei Occidentale era mai normală și mai calmă decât aceea a Europei Centrale și Răsăritene. Deci, în epoca „post-teroristă” teroarea tancurilor roșii se derula impetuos pe șenilele lor. În 1968, Cehoslovacia avea 14.300.000 de locuitori, cu mult sub jumătatea locuitorilor francezi din 1940 care au fost atacați de naziști cu doar 2.500 de tancuri iar în iunie 1941,

U.R.S.S.-ul a fost atacată cu 3.580 de tancuri. Rezistența cehoslovacă a fost pașnică, dar generală, publică și stradală și au căzut uciși 90 de oameni, au fost arestați unii lideri comuniști ce au dorit să umanizeze și să liberalizeze regimul dar, sub presiune populară, au fost eliberați și reinstalați în posturi, spre disperarea atacatorilor care au dorit instalarea unui guvern „muncitoresc-țăărănesc” care să nu le mai creeze nici un fel de probleme. Împotriva intervenției au continuat luni de zile protestele pașnice dar semnificative - oameni, patrioți adevărați, democrați și dornici de libertate - s-au transformat în „torțe vii și arzânde” - ca, de pildă, studentul Jan Palach, care, prin sacrificiul său a provocat alte proteste și manifestații de stradă. Mult mai târziu, în 1987, Babeș, în numele românilor - patrioți, anticomuniști și iubitori de libertate, se transforma

și el în „torță vie și în flăcări”, ceea ce demonstrează că deși cu întârzieri și cu intensități diferite, protestele și rezistența împotriva regimului roșu s-au generalizat în

Europa Centrală și Răsăriteană. În 1969, studentul Jan Zajic, l-a urmat în moartea prin ardere de viu spre viața liberă pe Palach iar la Jihlava, în Moravia, împreună cu ei ardea și comunistul de 40 de ani, Evzen Placek care, probabil, a realizat ce eroare a comis când s-a declarat membru al partidului roșu. Încet, dar sigur, mulți comuniști, scârbiți de evenimentele comise de Moscova în 1956, 1968, renunță la mesianismul ideologic roșu iar euro-comuniștii italieni, francezi, spanioli etc. resping principiul dictaturii proletariatului și metodele dure de represiune folosite de lagărul socialist, declarându-se pentru pluralismul politic și parlamentarism.

În condițiile în care Nixon duce tratative cu China comunistă, dinosaurul superînarmat, dar care murea pe picioare, ce era U.R.S.S.-ul, participă împreună cu sateliții ei la Conferința de Securitate și Cooperare de la Helsinki din 1975.

Statele maritime democratice au afirmat că nu vor folosi forța contra dominației sovietice în Europa Centrală și Răsăriteană, recunosc frontierele existente, exceptând schimbările pașnice obținute prin consimțământ mutual, extind schimbul economic cu Estul, dar obțin de la statele comuniste promisiunea că vor garanta drepturile omului și vor promova schimburi culturale și interumane Est- Vest. Libertățile omului și ale cetățeanului, proclamate diplomatic ca fiind obligatorii și necesare pentru toți europenii, au contribuit în anii următori la subminarea treptată dar sigură a comunismului. Comitetele Helsinki, Carta 77,

Solidaritatea etc. adâncesc lupta anticomunistă în Europa Centrală și Răsăriteană, în timp ce Sfântul Părinte de la Roma, originar din Polonia, acționa cu ardoare și cu tărie spirituală pentru făurirea unei Europe Creștine și libere, „doamna de fier”, Margaret Thatcher, de la Londra îngrijora Kremlinul cu critica ei sarcastică la adresa comunismului iar Reagan nu s-a sfiit să denumească public Uniunea Sovietică drept imperiul răului sau al diavolului. În 1989, Gorbaciov și Bush au anunțat sfârșitul războiului rece iar comuniștii, ca Honnecker, Husak, Kadar, Ceaușescu, Jivkov, Hodja, sunt aruncați - împreună cu regimul lor - la groapa istoriei, după care dispare în scurt timp însuși imperiul „diavolului roșu”. A fost clar că, din moment ce tancurile rusești nu se mai puneau în mișcare pentru apărarea regimului totalitar, comunismul a murit, așa cum aceleași tancuri l-au născut în anii 1945-1948 în Europa Centrală și Răsăriteană.

În anumite privințe anul 1918 renaște după dispariția imperiului sovietic prin revigorarea statelor independente Lituania, Estonia, Letonia, înghițite de Moscova în 1940, Armenia, Georgia, Azerbaidjan, Tadjikistan, Ucraina etc. încorporate în anii 1920 iar a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care a înregistrat anumite succese prin unificarea unor state moderne din centrul continentului european, se repune în funcție prin reunificarea Germaniei. „Ceea ce aparține „întregului” - spunea Willy Brandt - „crește și se dezvoltă acum împreună. Când fosta R.D.G. a devenit parte a Republicii Federale ea a devenit automat, prin această fericită reunificare cu puternicul stat german democratic și, deci prin el, parte a Europei Unite, fără nici o rezervă și fără comentarii. Chiar dacă Bundesbank-ul a avut anumite propuneri și rezerve de ordin financiar,

puternica marcă germană de vest s-a schimbat la rata de 1 la 1 cu slaba marcă germană orientală, germanii democrați bogați oferindu-și sprijinul pentru integrarea germanilor excomuniști săraci în structurile socio-economice și instituționale ale Republicii Federale. Mulți au crezut că Bonn-ul se va concentra doar spre ridicarea Germaniei Răsăritene la nivelul celei Occidentale și își va uita sau își va părăsi vocația europeană. Nimic mai fals, întrucât Articolul 23 al Legii Fundamentale privind reunificarea Germaniei a stipulat clar că și în noua formulă și structură, Republica Federală - care recunoscuse în 1990 și frontierele Poloniei - își va concentra atenția și eforturile spre realizarea unei Europe Unite. Ex-R.D.G.-ul a avut o situație de excepție în raport cu celelalte state excomuniste, întrucât a intrat concomitent în propriul stat național federal și în Europa Unită.

În 1992, prin Referendum, deci printr-o autodeterminare bazată pe voința majorității exprimată în această formă, Slovacia se despărțea pașnic și democratic de Cehia, așa cum și Norvegia se despărțise de Suedia în 1905. Chiar și în acest caz, autodeterminarea națională a Slovaciei amintește, ca principiu, de Anul 1918 iar prin schimbarea pașnică a frontierelor pe calea consimțământului mutual este consfințită și Conferința de la Helsinki, dacă slovacii au considerat că ei constituie o altă națiune cu interese specifice sau separate, lucru acceptat și de cehii democrați din 1992, comparabili cu suedezii din 1905. Slovicii n-au fost perfect mulțumiți de statutul lor nici în perioada interbelică iar în timpul celui de Al Doilea Război Mondial și-au avut un stat propriu, iar după aceea, simțindu-se probabil un fel de vioară a doua în comparație cu Praga, au acționat pentru reactivarea unui stat independent. Tot

aşa s-au simţit şi croaţii şi slovenii catolici, civilizaţi, harnici, în emisfera lor occidentală din spaţiul iugoslav, unde productivitatea muncii era mereu mare şi natalitatea mică. Aceştia, în plus, s-au simţit înşelaţi şi frustraţi de punerea în aplicare a ideii mari sârbe care concentra esenţa puterii în Beogradul ortodox în defavoarea Zagrebului şi Ljublianei catolice. De fapt, încă din vremea lui Ljudevit Gaj a funcţionat din plin în secolul al XIX-lea - dar şi după aceea - dilema: croaţii, sârbii, slovenii reprezintă o singură naţiune cu trei nume diferite sau chiar trei naţiuni diferite. În secolul trecut a existat şi o anumită concurenţă între ideea mare croată şi ideea mare sârbă, adică între concentrarea speranţelor de emancipare a slavilor de sud în jurul Beogradului sau al Zagrebului. Lucrurile au devenit clare şi conflictele s-au adâncit după ce la 1878 croaţii şi slovenii salută intrarea Bosniei şi Herţegovinei sub administraţia Austro-Ungariei - sperând probabil că dacă reuşeau să obţină Regatul Tripartit al Croaţiei, Sloveniei şi Dalmaţiei vor încadra în el şi Bosnia şi Herţegovina - pe când sârbii din Croaţia şi Slovenia şi, mai ales, cei din Serbia independentă îşi exprimă dezaprobarea.

În Primul Război Mondial croatul Trumbic s-a apropiat de sârbul Pasic, nu atât de frica ungarilor şi austrieilor pe cale de a fi învinşi şi de a-şi pierde regatele şi imperiile multinaţionale, cât mai ales de frica italienilor victorioşi care-şi doreau coasta dalmaţiană. Dar prezumţia şi dorinţa fierbinte a slavilor de sud catolici a fost şi a rămas clară şi anume Zagrebul şi Ljubliana urmau şi trebuiau să fie egale cu Beogradul, aşa cum promitea nominal şi titulatura noului stat din 1918 Regatul Sârbo-Croato-Sloven. Dar Beogradul ortodox impune ideea mare sârbă, destituie, pensionează forţat sau chiar arestează membrii ai elitei militare

croate, jignește și înlătură funcționarii de stat și magistrații deosebit de competenți croați - care și-au avut statul lor autonom și înainte de 1918 pus în funcție de Nagobda din 1868 - dar și sloveni care au dobândit dexterități și abilități politice parlamentare la și de la Viena și multe competențe locale în administrație și justiție. În condițiile în care se impune centralismul de stat sârb și ortodox, croații se revoltă, Radic Stephan apelează la Consiliul Suprem Aliat cu petiții semnate de sute de mii de croați și, din păcate, chiar la Stalin, pentru a obține independența. Croații și slovenii - aceștia doar parțial și într-un stil mai moderat - continuă lupta contra Beogradului, inclusiv prin boicot parlamentar, după care se încearcă repetate și numeroase compromisuri, se reiau activitățile parlamentare, dar, în mod bizar, sârbii fundamentalisti în susținerea ideii mari sârbe, aplică parlamentarismul cu pistolul și-l ucid pe Stjepan Radic și pe câțiva din colaboratorii lui.

Urmează dictatura regală a lui Alexandru Karagheorghevici care interzice toate steagurile naționale, în frunte cu cel sârbesc, împarte țara numită acum Iugoslavia, în 9 banovine (provincii) botezate după munți, râuri și văi, încercând să oprească vărsările de sânge și să domolească spiritele agitate până la proxism. Când încearcă să reintroducă regimul monarhic parlamentar și să pună în funcție și împăcarea cu slavii catolici, regele Alexandru este ucis la Paris de teroriștii macedoneni aliați cu ustașii croați. A fost o istorie a șanselor pierdute de și pentru Iugoslavia și funcționarea ei așa cum s-a întâmplat anterior și cu ocazia ratată spre sfârșitul vieții lui Pasic care, înainte de a muri, a realizat - când era însă „târziu și era toamnă” că trebuia făcut ceva serios pentru înlăturarea conflictului sârbo-croat și instituirea unui modus vivendi în țară. O

ultimă licărire de speranță a fost elaborarea aceluia Sporazum - mult mai consistent decât Tratatul croato-maghiar din 1868 - contract de stat încheiat sub egida Prințului-regent Paul și a croaților moderați concentrați în jurul lui Vladko Macek care a instituit o Croație puternică și într-adevăr egală cu Serbia ce avea 4.800.000 de cetățeni dar, totul s-a petrecut spre marea nemulțumire a sârbilor din Croația care s-au considerat trădați de Beograd.

Însă și din această încercare n-a rezultat decât o altă nereușită, deoarece sângele vărsat până atunci a dat naștere la resentimente adânci și la pofte de despărțiri totale și ireversibile care s-au manifestat din plin în timpul celui de Al Doilea Război Mondial ce revitalizează ideea Croației independente și o pune în funcție. Masacrele balcanice se derulează în anii celui de Al Doilea Război Mondial și în primii ani de pace, începând cu cele dintre ustași și cetnicii sau comuniștii sârbi, apoi între aceștia din urmă la care s-au adăugat luptele contra ocupanților germani și după înfrângerea lor s-au comis crime contra populației civile germane și maghiare. Comunismul domolește spiritele și menține Federația iar croatul Tito - care și-a permis să dea cu „barda” și în Stalin la 1948 - s-a autointitulat spre sfârșitul vieții și dictaturii sale „ultimul” iugoslav. Nemulțumirile erup în 1991-1992, croații și slovenii se consideră națiuni diferite de cea sârbă care, rămasă tributară vechii idei mari sârbe care o nega de iure și de facto pe cea iugoslavă, se opune independenței slavilor catolici și conflictul degenerază în războaie naționale sângeroase, însoțite de genociduri și de crime contra civililor, când luptele se extind în Bosnia, Herțegovina, Kosovo. Intervenția forțelor militare N.A.T.O. devine inevitabilă pentru domolirea crimelor și pasiunilor sângeroase, prin eradicarea acestui focar local de război fierbinte și

pe harta Europei apar noi state ca Slovenia, Croația, Bosnia-Herțegovina, Macedonia.

În concluzie, așa-numitele destrămări ale Federațiilor Cehoslovacia și Iugoslavia în anii 1992 - care după unii ar pune sub semnul întrebării sau ar distruge spiritul și ordinea europeană instituită de Anul 1918 - o confirmă prin dreptul de autodeterminare până la despărțirea de stat exprimat pașnic sau sângeros de slovaci, croați, sloveni care - repetăm - s-au considerat și era atât treaba lor cât și dreptul lor să se considere națiuni diferite de cehi sau sârbi.

Aceste două cazuri specifice nu se pot și nici nu se vor putea extinde vreodată asupra altor state din zonă, întrucât nimeni nu auzit vreodată de mai multe „națiuni” polone, mai multe „națiuni” letone, lituaniene, estone și române. În cazul românilor, însă, sovieticii au reușit prin persuasiune și presiune malefică exercitată în viața, mințile și mentalitățile mai multor generații, să creeze falsa impresie a unei națiuni „moldovene” cu statul ei Moldova dintre Prut și Nistru - cu o prelungire rusofonă funestă și peste fluviu. După căderea comunismului, românii devastați material și spiritual de comunism, dezorientați, săraci și nehotărâți, nu-și sorb cel de la doilea Milcov - Prutul - și mășăluiesc în Europa cu două state române, dintre care cel de-al doilea, botezat Republica Moldova, n- ar trebui să fie decât partea răsăriteană a primului. Dar, deși Pactul Ribentrop- Molotov a fost declarat caduc, românii „mici” de peste Prut nu se pot exprima sau nu vor să se exprime prin Referendum pentru refacerea unității naționale, în sensul hotărâtor de la Helsinki care a prevăzut schimbarea pașnică a frontierelor prin consimțământul mutual al părților interesate și nici românii „mari” nu întreprind nimic serios pentru a transforma „podul de flori” în pod de

piatră și de contact solid și continuu cu frații lor răsăriteni. Dimpotrivă, se semnează tratate cu imperiul „diavolului roșu” cu puțin timp înaintea dispariției lui - sperăm definitivă și ireversibilă - de pe scena unei istorii triste și disperate ce-i poartă pecetea peste timpuri. Dar Barițiu spunea că istoria nu stă ci curge ca Dunărea și dacă vreodată se va dori unificarea ea se va putea exprima democratic și pașnic, concomitent, de ambele părți interesate și conectate împreună nu separat la Europa Unită unde, dacă nu există două Germanii - și nici nu trebuie să existe

vreodată -, nu trebuie să ființeze nici două Români care, în condiții normale de pace și de securitate internațională democratică, n-ar fi fost niciodată despărțite.

Este clar că rezistența adâncă, tăcută sau publică, efectuată de popoarele din Europa Centrală și Răsăriteană împotriva comunismului a fost completată în mod fericit de criticile și presiunile exercitate din afară de statele democratice occidentale iar succesele certe de ordin economic și tehnologic accelerate și de mobilitatea și libertatea generală a cetățenilor, de conexiunea promptă a informațiilor, de asigurarea unor venituri solide pe cap de locuitor în spațiul Comunității Europene, au contribuit și ele în felul și cu greutatea argumentelor lor la căderea Blocului sovietic european în totalitatea și întregul lui. Moștenirea roșie înregistrată în 1992 de statele excomuniste din Europa Centrală și Răsăriteană este semnificativă în privința rămânerii în urmă a venitului pe cap de locuitor în comparație cu statele Comunității Europene: România 1.089 dolari contra sau versus Portugalia 8.521, Bulgaria 1.329 contra Grecia 7.689, Cehia 2.437 contra Belgia 21.815, Ungaria 3.009 contra

Danemarca 27.485, Polonia 1.963 contra Germania 22.032, Slovacia 1.908 contra Irlanda 13.758 etc.

După unii oameni de stat și gânditori sau comentatori politici, revoluția anticomunistă din 1989-1991 a lăsat în urma ei trei Europe: Europa nr. 1 a democrațiilor stabile și dezvoltate din Occident, Europa nr. 2 supranumită Triunghiul de la Vișegrad cu Polonia, Ungaria, Cehia, dar care trage cu ochiul la sau spre care se uită și Slovenia și Slovacia și Europa nr. 3 cuprinzând celelalte state din fostul Bloc sovietic. Din punct de vedere militar, Polonia, Ungaria, Cehia, unde societățile civile au rămas destul de puternice, sunt incluse ca membri în N.A.T.O. și, în general, s-a afirmat că statele din Europa nr. 2 vor putea fi integrate în Comunitatea Europeană fără greutăți excesive, așa cum au fost acceptate anterior statele postfasciste, Spania și Portugalia sau Grecia. Considerăm că abia acum, după căderea dictaturilor comuniste și extinderea în spațiile europene a regimurilor democratice, s-au creat condiții mai favorabile pentru completarea pe etape sau pe faze a unei adevărate Europe Unite în limitele ei firești și naturale. Ea se poate realiza în pofida tuturor greutăților încă existente dacă ne gândim că anchilozerile, traumele și dezastrele create de totalitarismul roșu decenii de-a rândul au fost totuși înlăturate până la urmă. Victoria finală împotriva rămășițelor roșii din Europa Centrală și Răsăriteană, fie ele de ordin material sau mental, nu va fi posibilă fără realizarea integrală a Europei Unite pe plan economic, politic și militar. Această măreață operă se poate efectua treptat pe zone sau regiuni prin apropierea Europei nr. 3 de Europa Vișegradului ca treaptă de urcare în structurile europene comune și un anumit rol în procesul continuu de făurire a acestora l-ar putea avea ca grup

regional și Consiliul Baltic sau alte forme ale unor cluburi din statele post-comuniste care să acționeze ca mici motoare spre împlinirea destinului european general.

Extinderea structurilor europene va depinde și de consolidarea democrațiilor în Europa Orientală, de garantarea proprietății ca bază a libertății cetățenilor naționali și europeni în sau cu aceeași măsură, de întărirea graduală a unor economii libere și prospere de piață și, nu în ultimă instanță, de compatibilitatea constituțiilor, a structurilor și legislațiilor interne cu cele internaționale. Pătrunderea sau interpătrunderea capitalului și tehnologiei occidentale cu resursele umane și materiale europene orientale ar accelera fără îndoială procesul integrării europene. După unii Europa avansată și unită deja ar trebui să integreze mai departe toate statele dacă vrea să evite „catastrofa externă”, deci revitalizarea într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat a unor scene de genocid, a migrațiilor de mase, sărăcite, pauperizate, care, prăvălite peste Occident, devin devastatoare de bunăstare și de stabilitate, câștigate și realizate în vest cu multă muncă, pricepere și trudă sau chiar apariția unor noi războaie. Acești gânditori, pesimiști la prima vedere, dar realiști prin concluziile stabilite, au fost totuși prea speriați probabil de teoria desfășurării ciclurilor în evoluția istoriei generale care readuc la ordinea zilei și reactivează și așa-numitele cicluri ale răului deci, războaie, emigrări masive, dictaturi etc. Au existat și alte genuri de sceptici și mentalități pesimiste, dar uniunea monetară s-a făcut prin înlăturarea voluntară a vechilor monede, însă fără să prăbușească pe nimeni în neant, iar uniunea politică este în plin avânt prin excluderea oricăror forme de politici înguste și izolaționiste, ca să nu mai vorbim de

falimentul manifest al oricăror genuri de „clauze politice”, bătute în cuie. În fond, s-a considerat că „Prima Europă” va putea fi convinsă sau determinată să accepte „A Doua Europă”, dacă „A Treia” se întoarce la apartenența și conturul ei european, validate prin structurile, formele și conținuturile generale bine cunoscute, respectate și definite în acest spațiu.

Dar toate aceste angoase inspirate de anumite viziuni apocaliptice ale unui trecut amar și dureros trebuiesc treptat dar sigur depășite întrucât mesajul ce-l transmite secolul al XX-lea, care a scăpat și de nazism și de comunism, este credința învederată și de nezdruncinat că democrațiile interne și democrația internațională instituționalizată, vor face și fac casă bună, se vor consolida, inclusiv prin completarea Europei Unite de azi, încadrată armonios în O.N.U. În această organizație mondială, ca și în partea ei componentă numită Europa Unită, s-a realizat deja pe baza valorilor perene ale umanismului și creștinismului și cele ale democrației, înțelegerea, consimțământul și armonia între general și particular, internațional, zonal și național. Practica istorică sau istoria recentă a dovedit fără dubii că din moment ce omenirea a luptat atât de mult să scape de nazism, de comunism, de război, este nevoie de un control internațional militar, politic, economic, vigilent și capabil să evite renașterea ciclurilor răului, a dictaturilor de orice culoare și să înlăture pentru totdeauna din istoria omenirii genocidurile, focarele locale de război sau reapariția unor tirani siniștri de genul lui Hitler, Stalin, Lenin, Gotwald, Ceaușescu, Honnecker etc. N.A.T.O., în numele O.N.U. și al Europei Unite poate și trebuie să apere, împreună și în frunte cu S.U.A., pacea și democrația europeană și, la nevoie, tot împreună și alături de S.U.A., să contribuie în numele O.N.U. și la conservarea

păcii și stabilității mondiale împotriva oricăror pericole de orice gen. Cât despre popoarele care sunt în drum spre consolidarea democrației interne și integrarea în structurile generale euro-atlantice, ele nu trebuie să-și întoarcă prea mult privirile și capetele spre trecut și spre relele lui, deoarece s-ar putea să nu mai vadă pericolele și gropile prezentului, să cadă și să se îngroape în ele și să-și piardă perspectivă unui viitor mai sigur alături de toți vecinii mai mult sau mai puțin apropiați. Din trecut trebuiesc păstrate valorile democrației și cele perene ale creștinătății și înlăturate toate celelalte, prezentul trebuie abordat cu realism, în mod pragmatic, cu curaj și cu deschidere spre europeism și universalism, așa cum și alte popoare europene au fost capabile s-o facă în istoria recentă sau a zilelor noastre. Într-un asemenea context și cadru internațional armonios, de pildă, românii și ungurii n-ar trebui să se creadă doar strict români și unguri dar să se considere și vecini, creștini și europeni și un asemenea model dacă funcționează și va funcționa trebuie extins pe tot spațiul Europei Centrale și Răsăritene ce urmează să se integreze în întregime în Europa Unită de mâine. Nu este cazul să terminăm aceste modeste considerații și „experimente istorice” de laborator, create artificial de noi, pentru a ne exprima mai clar opțiunile și vederile proprii prin strigăte ca: „Europa must federate or perish”, deoarece nu există acest pericol. Dar Europa trebuie să fie puternică și merită să se facă în toate unitatea și diversitatea ei, deoarece nici un alt continent nu a făcut mai mult pentru răspândirea creștinismului, a democrației, a științei și tehnologiei în lume.

Nedorind să încheiem cu nici un fel de considerații preliminare sau dorințe proprii care întotdeauna par subiective pentru alții, dorim doar să

readucem în memoria celor care au făurit parțial Europa Unită și vor s-o lărgască la limitele ei firești mesajul peste timpuri lansat de marele poet Victor Hugo care n-a fost numai francez și n-a aparținut doar Franței ci și Europei și lumii întregi atât prin opera sa poetică cât și prin cea politică. Referindu-se la evenimentele epocii sale (1876), el a transmis în felul lui și cu talentul său o altă chemare și un îndemn călduros spre „Fiat Europa”: „Ceea ce se întâmplă în Serbia demonstrează necesitatea Statelor Unite ale Europei, iar guvernelor dezunite trebuie să le succedă popoarele unite. Să terminăm odată cu imperiile ucigașe, să distrugem fanatisme și despotisme, să distrugem valeții săbiilor ascuțite, a superstițiilor și dogmelor care doresc domnia militarismului, să punem sfârșit războaielor, masacrelor și carnagiilor. Să promovăm gândirea liberă, schimburile libere, fraternitatea. Este pacea chiar atât de dificil de obținut ? Republica Europei, Federația Continentală, nu există altă politică decât aceasta ?” Totodată adepții de acum ai lărgirii Europei Unite, care au dat și savanți și scriitori de renume mondial pentru umanitate, nu trebuie să uite nicidecum marile personalități politice, științifice și culturale care, în perioada interbelică au constituit un liant între 1918, Liga Națiunilor - O.N.U., ideea de Europă Unită și s-au concentrat în jurul Uniunii Paneuropene al lui Coudenhove-Kalergi, lăsând sau lansând și ei un îndemn mai proaspăt sau mai la zi am putea spune spre aceeași „Fiat Europa”. Din Franța, în jurul Uniunii Paneuropene și-au unit gândurile și speranțele politicieni ca Briand, Caillaux, Blum, Herriot, Painlevé, Paul Bancour, Daladier, Albert Thomas, din Cehoslovacia Eduard Benes și Thomas Masaryk, din Germania președintele Reichstagului Paul Loebe, Konrad Adenauer, din Italia expreședintele Consiliului

de Miniștri Francesco Nitti și contele Sforza, din Grecia Nicolas Politis, ca să nu mai vorbim de savanți și scriitori de talia lui Albert Einstein, Thomas Mann, Sigmund Freud, Rainer Maria Rilke, Paul Claudel, Paul Valéry, Jules Romains, Miguel de Unanumo, José Ortega y Gasset.

Cât despre făurirea Europei Unite pe etape sau pe zone merită să ni-l readucem în memorie pe Dimitrie Brătianu care după luptele grele din 1848-1849 scria maghiarilor: „Nu vă mai flagelați multă vreme cu democrația regatului vostru istoric și cu dreptul vostru de cucerire și strângeți cu franchețe, cu dragoste, mâna frățască pe care vi-o întindem. Fiți atenți, emigranți ! Sentimentul dreptății a crescut în sufletul popoarelor, el vă va deborda. Unguri și voi slavi de sud, vecini ai noștri, a venit vremea, și voi ați auzit-o, Confederația Dunăreană va fi opera epocii noastre. Să ne dăm mâna, fraților, deasupra mormintelor martirilor noștri și fie ca această mare operă să ne aducă tuturor gloria". Însă orice Europă zonală era concepută ca un pas înainte către Europa Unită în întregul ei. Cu atât mai mult, Europa Unită militar, economic și politic din zilele noastre, deși mare și puternică, rămâne deocamdată tot zonală, dar, probabil, tocmai din acest motiv se îndreaptă spre întregirea și completarea ei în limitele sale naturale și firești până la granițele cu Rusia, țară euro-asiatică, pentru ca astfel să se încheie un ciclu lung al istoriei moderne și contemporane legat de conservarea și afirmarea plenară a unor destine comune ale națiunilor de pe continentul nostru, care au contribuit material și spiritual foarte mult și la dezvoltarea progresului uman pe plan global.

BIBLIOGRAFIE

Robert, J.M., Europe. 1880-1945. London, Longman, 1972. Rothschild, Joseph, East Central Europe between the Two World Wars, Seattle, University of Washington Press, 1974.

Idem, Return to diversity: a political history of East Central Europe since World War II, Second edition, New York, Oxford, Oxford University Press, 1993.

Roberts, Geoffrey, The unholy alliance: Stalin's pact with Hitler, London, J.B. Tauris and C. L.T.D., 1989.

Paul Johnson, A history of the Modern World from 1917 to the 1990's, Revised an Updated, Weidenfeld and Nicolson, London, 1991.

Hugh, Seaton-Watson, The East European Revolution, London, 1956. Claude-Albert, Colliard, Institutions des Relations Internationales, Sixième Edition, Dalloz, Paris, 1974.

Walters, F.P., A history of the League of Nations, vol. I-II, London, New York, Toronto, 1951.

Virally, M., L'Organisation mondiale, Paris, 1972.

R.R. Palmer, Joel Colton, A history of the Modern World since 1815, Seventh Edition, New York, St. Louis, San Francisco, Auckland, Bogota, Caracas, Lisbon, London, Madrid, Mexico, Milan, Montreal, New Delhi, Paris, San Juan, Singapore, Sydney, Tokyo, Toronto, 1992.

Mansberg, N., The multiracial Commonwealth, London, 1953. Smith, S.A., The new Commonwealth and its constitutions, Stevens, London, 1964.

Anthony Sampson, The new Europeans: A Guide to the Workings, Institutions and Character of Contemporary Western Europe, London, 1968.

- John Bowle, A history of Europe: A Cultural and Political Survey, London,
- Eugen Weber, A Modern History of Europe: Men, Cultures and Societies from the Renaissance to the Present, New York, 1971.
- Michael Andrews, The Birth of Europe: Colliding Continents and the Destiny of Nations, London, 1991.
- David Selbourne, The Death of the Dark Hero: Eastern Europe. 1987-1990, London, 1990.
- Duroselle, J.B., L'Europe de 1815 à nos jours, Paris, 1964.
- Idem, L'idée d'Europe dans l'histoire, Paris, 1965.
- Idem, De Wilson à Roosevelt. Politique extérieure des Etats Unis. 1913-1945, Paris, 1960.
- Voyenne, Bernard, Histoire de l'idée européenne, Paris, 1964.
- Lecerf, Jean, Histoire de l'unité européenne, Paris, 1984.
- Zorgribe, Charles, Historie de la construction européenne, Paris, 1993.
- Bitsch, Marie-Thérèse, Histoire de la construction européenne de 1945 à nos jours, Paris, 1996.
- Norman, Davis, Europe. A History, Pimlico, Random House, London, 1997.
- Carl Bernstein, Marco Politi, Sa Sainteté, Jean Paul II et l'histoire cachée de notre époque, traduit de l'anglais (Etats Unis) par Frank Straschitz, Ania Ciachanowska, Fabienne Vimeren et Martine Leroy-Battistelli, Plon, Paris, 1996.
- Stéphane Courtois, Nicolas Werth, Jean-Louis Panné, Andrzej Pachowski, Karol Bartosek, Jean-Louis Margolin, avec la collaboration de Rémi

Kauffer, Pierre Rigoulot, Pascal Fontaine, Yves Santamaria et Sylvain Boulogne, Le livre noir du communisme, Crimes, terreur, répression, Robert Lafont, Paris, 1996.

Taylor, A.J.P., The struggle for mastery in Europe. 1848-1918, Oxford at the Clarendon Press, 1954.

Idem, The Habsburg Monarchy. 1809-1918. A history of the Asutrian Empire and Austria-Hungary, Penguin Books in association with Hannish Hamilton, London, 1949.

François Furet, Le passé d'une illusion. Essai sur l'idée communiste au XXe siècle, Robert Laffont/Calmann-Lévy, Paris, 1995.

François Fejtö, Histoire des démocraties populaires, Le Seuil, coll. Points, Paris, 1972.

Idem, Requiem pour un empire défunt, Lieu commun, Paris, 1988.

Béranger, J., Histoire de l'Empire des Habsburgs, Fayard, Paris, 1990.

Samuel Eliot Morison, The Oxford History of the American People, New York, Oxford University Press, 1965.

Michael Foley, American political ideas. Traditions and usages, Manchester and New York, Manchester University Press, 1991.

Pierre Gerbet, Professeur à l'Institut d'Etudes Politiques de Paris, Victor-Yves Ghebali, Assitant à l'Institut Universitaire de Hautes Etudes Internationales et au Centre Européen de la Dotation Carnegie (Genève), Marie-Renée Mouton, Maître-assitant à l'Université des Sciences sociaux de Grenoble, Société des Nations et Organisation des Nationes-Unies, Edition Richelieu, Paris, 1973.

James, E. McSherry, Stalin, Hitler and Europe, Volume Two, The Imbalance of Power. 1939-1941, The World Publishing Company, Cleveland and New York, 1970.

Michel Heller, Aleksaandr Nekrich, l'Utopie au pouvoir. Histoire de l'U.R.S.S. de 1917 à nos jours, traduit du russe par Wladimir Berelovich et Anne Coldegy-Faucard, nouvelle édition augmentée, Calman-Levy, Paris, 1985.

Tismăneanu, Vladimir, Mizeria utopiei: criza ideologiei marxiste în Europa Răsăriteană, traducere de Laura Lipovan, Polirom, Iași, 1997.

Idem, Arheologia puterii, Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, ALLFA, București, 1998.

Kissinger, Henry, Diplomația, traducerea din limba engleză: Mircea Ștefănescu, Radu Paraschivescu, ALL, București, 1998.

Allen, Paul, Kătyn: the Untold Story of Stalin's Polish Massacre, New York,

- Jan Ciechanowski, Defeat in Victory, London, 1968.
- Richard Coudenhove-Kalergi, Pan-Europa, Vienne, 1924, New York, 1926.
- Pierre, Renouvin, L'idée de fédération européenne dans la pensée politique du XIXe siècle, Oxford, At The Clarendon Press, 1949.
- Idem, La crise européenne et la Première Guerre Mondiale, 5e éd., Paris, 1969.
- Vasile Stoica, În America pentru cauza românească, București, 1926.
- Salvador de Madariaga, L'Esprit de l'Europe, Brussels, 1952.
- R. Albrecht-Carrié, The Unity of Europe: a historical survey, London, 1966.
- Zeman, Germany and the Revolution in Russia. 1914-1918, London, 1958.
- Richard Pipes, Scurtă istorie a revoluției ruse, traducere din engleză de Cătălin Pârcălabu, Humanitas , București, 1998.
- Idem, The Formation of Soviet Union: communism and nationalism 1917-1923, Atheneum , New York, 1968.
- Camil, Mureșanu, Europa modernă. De la Renaștere la sfârșitul mileniului, Dacia, Cluj-Napoca, 1997.
- George Cipăianu, Dilemmes, options et risques dans les relations internationales de la Roumanie pendant la Première Guerre Mondiale, în La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.
- Teodor Pavel, Romanian-russians relationships between 1917-1918 and the Right of Central an Eastern European Peoples to Self-Determination, în La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.
- Idem, Între Stalin și Sankt Petersburg. I. Românii în relațiile germano-ruse din secolul al XIX-lea, Presa Universitară Clujeană, 2000.
- Idem, Între Rusia țarilor și Germania whilhelmiană, Cluj-Napoca, 1996.
- Idem, Revoluția de la 1848 - o șansă irosită de reconciliere în Europa Central-Răsăriteană, în Revoluția de la 1848-1849 în Europa Centrală. Perspectivă istorică și

istoriografică, Coordonatori Camil Mureșanu, Nicoale Bocșan, Ioan Bolovan, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000.

Idem, România, Rusia Sovietelor și Puterile Centrale la finele anului 1917 și începutul lui 1918, în Studii istorice. Omagiu Profesorului Camil Mureșanu la împlinirea vârstei de 70 de ani, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1998.

Victor S. Mamatey, The United States and East Central Europe: 1914-1918. A Study in Wilsonian Diplomacy and Propaganda, Princeton, Princeton University Press, 1957.

Sherman David Spector, Rumanian at the Paris Peace Conference. A Study in the Diplomacy of Ioan I.C. Brătianu, Bookmann Associates, New York, 1962.

Bernard Cook, The United States and Romanian during World War I and the Peace Settlement: Divided Consels, in La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Gerson, Louis L., Woodrow Wilson and the rebirth of Poland. 1914-1920, Archon Books, Yale, 1972.

György Litvan, La démocratie hongroise de 1918 et les vainqueurs, în La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Thomasz Schramm, La France et la Pologne ressuscité, prémices des relations, în La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

R.G. Collingwood, The Idea of History, Oxford University Press, 1922.

Adrian Pop, Post-Versailles wishful thinking: two case studies, in La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Jaszi Oskar, The Dissolution of the Habsburg Monarchy, Chicago, 1929.

Erdély Torténete, vol. III, Budapest, 1986.

Ormos Maria, From Padua to the Trianon, 1918-1920, Budapest, 1992.

Vasile Vesa, La reception du wilsonisme en Europe Centrale. Le cas de la Transylvanie, în La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Adam, Michnik, The church and the Left, Edited, Translated and with an Introduction by David Ost, Chicago-London, The University of Chicago Press.

E.H. Carr, German-Soviet Relations between Two World Wars. 1919-1939, John Hopkins Press, Baltimore.

Joannis Lucas, La pensée géopolitique anglo-saxone au temps des Conférences de la Paix (1919-1922), în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Olga Koulieri, The Pan-Europe of R.N. Coudenhove Kalergi and the geopolitical perception of A. Papanastassiou, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Wojciech Rojek, Territorial changes in the North, Middles and South-East Europe after War I. 1917-1924, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Hajdu Tibor, Indépendance ou intégrité territoriale: le dilemme des Hongrois pendant la Première Guerre Mondiale, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919, București, 1994.

Frédéric Guelton, L'Armée Française et la nouvelle architecture politique et militaire de l'Europe. 1919-1921, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle

architecture européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Alain Porchet, Le cas roumain ... 20 ans après, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Jean Nouzille, La Transylvanie, terre de contacts et des conflits, Paris, 1993.

Idem, La Hongrie et la defense de son integrité territoriale en 1918-1919, d'après les sources françaises, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Charles Jelavich, South Slav Nationalism - Textbooks and Yugoslav Union before 1914, Columbus, Ohio State University Press, 1990.

Ivo Banac, The National Question in Yugoslavia. Origins, History, Politics, Cornell University Press, Ithaca and London, 1984.

Gheorghe Iancu, The position of the ethnical minorities towards the Union of Transylvania with Romania, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Szovjet Katonai intervencio, Argumentum, Kiado, Budapest, 1996.

România și relațiile internationale în secolul XX. In honorem Profesorului universitar Doctor Vasile Vesa la împlinirea vârstei de 60 de ani, Volum îngrijit de Liviu Târău și Virgiliu Târău, Clusium, Cluj-Napoca, 2000.

Geopolitics in the Danube Region. Hungarian Reconciliation Efforts, 1848-1998, edited by Ignac Romsics and Béla K. Kiraly, Central European University Press, Budapest, 1999.

Ion Rațiu, Moscow Challenges the World, with an Introduction by Brian Crozier, The Sherwood Press, London, 1986.

Envoy Extraordinary. Memoirs of a Romanian Diplomat. Viorel Virgil Tilea, Edited by Ileana Tilea, Haggerston Press, London, 1998.

Florin Constantiniu, De la războiul fierbinte la războiul rece, Corint, București, 1998.

Dennis Deletan, Romania under communist rule, Civic Academy Foundation, Bucharest, 1998.

Bennett Kovrig, The Myth of Liberation: East-Central Europe in U.S. Diplomacy and Politics since 1941, Baltimore, 1973.

Geoffrey and Nigel Swain, Eastern Europe since 1945, London, 1993.

Dumitru Suci, Lupta naționalităților din Imperiul Habsburgic pentru înfăptuirea programelor lor politice la mijlocul secolului al XIX-lea, în "Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj", XV, 1972.

Idem, Monarhia și făurirea României Mari. 1866-1918, Albatros, București, 1997.

Idem, Aspecte ale politicii de asuprire națională și de maghiarizare forțată a românilor din Transilvania în timpul dualismului, în "Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj", XXVIII, 1987-1988.

Idem, Antecedentele dualismului austro-ungar și lupta națională a românilor din Transilvania. 1848-1867, București, 2000.

Idem, Kossuth en émigration, la Question des nationalités et les plans des Confédérations Danubiennes, în Studii istorice. Omagiu Profesorului Camil Mureșanu, Presa Universitară Clujeană, 1998.

Idem, Programele naționale din Monarhia habsburgică de la 1848-1849 între adversitate și complementaritate, în Revoluția de la 1848-1849 în Europa Centrală. Perspectivă istorică și istoriografică, Presa Universitară Clujeană, 2000.

Tad Szulc, Czechoslovakia since World War II, Viking, New York, 1971.

The Baltic States in peace and War. 1917-1945, vol. I, The Pennsylvania State University, 1978.

Toivo V. Raun, Estonia and Estonians, Stanford, California, 1987.

Iutikkala Eino, Prinen Kauko, Histoire de la Finlande, Traduit du finnois par Claude Sylvain, Neuchatel, 1978.

G. Masaryk, La resurrection d'un Etat. Souvenir et reflexions. 1914-1918, Paris, 1930

Alexandre Gieysztor, Stefan Kieniewicz, Emannuel Rostworoski, Janusz Tazbir, Henryk Wereszycki, Histoire de Pologne, Warszawa, 1972.

Gérard Soulier, L'Europe. Histoire. Civilisation. Institutions, Armand Colin, Paris, 1994.

Joshua S. Goldstein, Long Cycles: Prosperity and War in the Modern Age, New Haven, 1988.

Julius W. Pratt, A History of United States Foreign Policy, Second Edition, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N.Y., 1965.

La presence française en Roumanie pendant la Grand Guerre 1914-1918, Editeurs George Cipăianu, Vasile Vesa, Presa Universitară Clujeană, Cluj- Napoca, 1997.

Gelu Neamțu, În America pentru Unirea Transilvaniei cu România, Cluj- Napoca, 1997.

Vasile Pușcaș, SUA "descoperă" Europa Centrală (1919). Raportul expertului American H.V. Harlam despre aria central-europeeană, în "Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca", XXXVIII-XXXIX, 1999-2000.

Central Europe since 1989: concepts and developments, ed. Vasile Pușcaș, Cluj-Napoca, 2000.

Macartney, C.A. and A.W. Palmer, Independent Eastern Europe. A History, London, Macmillan et Co., 1962.

1918: Sfârșit și început de epocă = Korszak vég Korszak kezdet = The end and the beginning of an era. Coord. Cornel Grad, Viorel Ciubotă, Zalău, Satu Mare, Lekton, Editura Muzeului Sătmărean, 1998.

Brzezinski, Zbigniew, Europa centrală de Est în ciclonul tranziției, traducere, studiu introductiv, notele și comentariile de Paul Dobrescu, București, 1995.

A.J. Grant, Harold Temperley, Europe in the nineteenth and twentieth centuries, Longmans, Green and Co., London, New York, Toronto, 1934.

The New Cambridge Modern History, vo. XII, The Era of Violence. 1898-1945, Edited by David Thomson, Cambridge at The University Press, 1960.

Henry Wickham Steed, Through Thirty Years, 1892-1922, vol. I-II, New York, 1924.

Jan Opocenski, The Collapse of the Austrian-Hungarian Monarchy and the Rise of the Czechoslovak State, Prague, 1928.

Georges Moroianu, Les lutes des Roumains Transylvanins pour la liberté et l'opinion européenne. Episodes et Souvenir. Préface par M. Wickam Steed, Paris, 1933.

Charles V. Clark, Bessarabia: Russia and Romania on the Black Sea, New York, 1927.

Alexandre, Boldur, La Bessarabie et les Relations russo-roumaines, Paris, 1927.

Pascu Ștefan, Făurirea statului național roman unitar, vol. I-II, București, 1983.

Dallek, Robert, The Roosevelt diplomacy and World War II, New York,

A. Szépal, Les 133 jours de Béla Kun, Paris, 1959.

N. Dașcovici, Interesele și drepturile României în texte de drept internațional public, Iași, 1936.

Gh. Iancu, G. Cipăianu, La consolidation de l'Union de la Transylvanie et de la Roumanie. 1918-1919. Temoignages français, Bucarest, 1990.

George, Șofronie, Principiul naționalităților în tratatele de pace din 1919-1920, București, 1999.

Romsics Ignac, Magyarország Története a XX században, Osiris Kiado, Budapest, 2000.

The Trotsky Papers. 1917-1922, Edited and annotated by Jan M. Meijer, The Hague, Mouton et Co., 1964.

Levin, N. Gordon Jr., Woodrow Wilson and World Politics America's Response to War and Revolution, London, Oxford, New York, Oxford University Press, 1970.

Rangheț, Boris, Relațiile româno-americane în perioada primului război mondial. 1916-1920, Cluj-Napoca, 1975.

Preda, Dumitru, România și Antanta: avaturile unei mici puteri într-un război de coaliție. 1916-1917, Iași, 1998.

Sprintenoiu, Gheorghe, Ialta și problemele europene, București, 1996.

Rappaport, Armin, Essay in American diplomacy, London, Macmillan, 1969.

Ladislau Gyémant, Preistoria Construcției Europene - Prehistory of the European Construction, Cluj-Napoca, 1999.

John Keegan, The First World War, Alfred Knoph Publisher, New York, 1999.